

พระพุทธรักษาได้ทำอะไรแก่เรา?

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตภาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร
รวบรวม เรียบเรียง

ในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลี่ยนสมณศักดิ์

พระเทพดิลก

(ระแบบ จิตตภาโณ ป.ธ.๖, ศน.บ., M.A.)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร

เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่

พระธรรมเมธาภรณ์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ)

รวบรวม เรียบเรียง

ISBN 978-974-349-966-1

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ตุลาคม ๒๕๕๑

กองทุนไตรรัตนานุกภาพ ๕,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ธันวาคม ๒๕๕๓

กองทุนไตรรัตนานุกภาพ ๒,๐๐๐ เล่ม

กองทุนไตรรัตนานุกภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

คณะกฐิ วัดบวรนิเวศวิหาร บางลำพู กรุงเทพฯ

โทรศัพท์ ๐๒-๒๘๑-๕๕๑๐ โทรสาร ๐๒-๒๘๑-๓๖๗๕

พิมพ์ที่ บริษัท แปดสิบเจ็ด (2545) จำกัด

นางจรรุพรรณ วันทนทวี (ประติการพิมพ์) ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พุทธศักราช ๒๕๕๑
๑๘๔/๑๐ ลาดพร้าว ๘๗ แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐๒-๕๓๙-๘๖๓๒, โทรสาร ๐๒-๕๓๐-๖๐๙๑

คำนำ

หนังสือเรื่อง “พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?” เล่มนี้เกิดขึ้นจากในการประชุมคราวหนึ่งที่วัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณวโรดม (ประยูร สนฺตงฺกุโร) เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส กรรมการมหาเถรสมาคม ได้กล่าวปรารภถึงปัญหาเรื่องความสงสัยที่กระจายไปในส่วนต่างๆ เรื่อง สิ่งที่ดีสมควรได้จากพระพุทธศาสนา ท่านกล่าวเน้นสองครั้งความว่า “ท่านยังเห็นว่าคนที่จะทำเรื่องนี้ได้คือ พระเทพดิลก” เป็นคำกล่าวต่อหน้าที่ประชุมคนมากพอสมควร ในฐานะที่ถูกมองว่ามีความสามารถจากผู้ใหญ่ และท่านก็เป็นอาจารย์สอนภาษาสันสกฤตสมัยที่เรียนในสภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัยด้วย

เมื่อท่านมีความเชื่อมั่นวางใจและให้เกียรติเช่นนั้น ไม่มีอะไรดีไปกว่าสนองเจตนาดีของท่านที่แสดงออกในที่ประชุม โดยกราบเรียนท่านว่ายินดีจะรับงานนี้ไปดำเนินการตามกำลังความสามารถ กลับมาถึงวัดก็วางแผนกำหนดหมวดทิศทางในการดำเนินเรื่อง ทำให้พบว่เกิดคำถามซ้อนกันสองคำถามคือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เราได้อะไรจากพระพุทธศาสนา?

ปัญหาว่าโครงสร้างของหนังสือควรจะออกมาแนวใด หากจะใช้คำว่า เราได้อะไรจากพระพุทธศาสนา เป็นคำตอบที่ยากจะตอบได้ เพราะผลจากการปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนา ที่ถือได้ว่าผู้ปฏิบัติได้จริงๆ กลับเป็นเรื่องเฉพาะตัว คือใครปฏิบัติอะไรอย่างไร

คนๆ นั้นจะได้ผลมากน้อยตามสมควรแก่การปฏิบัติของเขา หากจะ
เรียบเรียงตอบคำถามข้อนี้จะต้องมีการสัมภาษณ์เป็นหลายๆ ไป แต่ก็
หาใช่ข้อยุติไม่ เพราะคนที่ตอบคำถามย่อมปกป้องตนเอง เชิดชูตนเอง
ไม่ต้องการให้ใครรู้ความคิด ความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของตน

ดังนั้น จึงตัดสินใจเรียบเรียงในประเด็นว่า “พระพุทธเจ้าหรือ
พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?” คำถามนี้จะตอบง่าย เพราะ
พระพุทธเจ้า พระพุทธศาสนาเป็นผู้ให้ พระธรรมคำสั่งสอนทั้งหลาย
ที่ทรงแสดงออกโดยสรุปรวมลงที่อริยสัจ ๔ ประการ ซึ่งธรรมะทั้ง
๔ ประเภท หากใครนำมาประพฤติปฏิบัติตามสมควรแก่กรณีของ
กลุ่มธรรมเหล่านั้น คือ

ทำให้ยอมรับความจริงของทุกขสัจ มองเห็นโทษของ
สมุทัยสัจแล้วงดเว้น บรรเทา มองเห็นคุณค่าของนิโรธสัจแล้ว
ทำให้แจ้งขึ้นภายในจิตใจของตน และเห็นคุณความดีของ
อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการแล้วน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ อัน
เป็นไปตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็นหลักว่า

เป็นผู้ปฏิบัติธรรม	สมควรแก่ธรรม
ปฏิบัติชอบยิ่ง	ปฏิบัติตามธรรม

ประโยชน์ในระดับต่างๆ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ก็จะ
เกิดขึ้นภายในใจของผู้ปฏิบัติมากน้อยแตกต่างกันออกไปตามสมควร
แก่เหตุ

ประเด็นต่อไปจะดำเนินเรื่องไปในแนวใด เพราะพระพุทธเจ้า
ทรงแสดงธรรมไว้โดยอเนกปริยาย โครงสร้างที่จะใช้เป็นแนวในการ
เรียบเรียงจะต้องอาศัยโครงสร้างที่ทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎก ที่สำคัญ
คือในการอธิบายจะต้องมีลักษณะของการไต่บันไดขึ้นไป จากง่าย
ไปหายาก เพื่อให้ผู้ศึกษามองเห็นพระธรรมว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดง

ในรูปของการศึกษาไปตามลำดับ มีการเรียนรู้ไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ มีการสัมผัสผลไปตามลำดับ ในที่สุดตกลงว่าจะใช้โครงสร้างของมงคลสูตร เป็นทางดำเนินเรื่อง เพราะในมงคลสูตร เป็นระบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์จากจุดย่อยคือ เป็นคนดี ครอบเรือนครอบสุข มรรคาแห่งสวรรค์ บรรลุมรรคผลนิพพาน อันเป็นลำดับของประโยชน์ ๓ ประการคือ

ทิฐฐัมมิกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบัน ในรูปของการครอบเรือน ครอบสุข อยู่ดีมีสุข

สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ในภายหน้า ตลอดถึงชาติหน้า และชาติต่อไป

ปรมัตถะ ประโยชน์สูงสุดคือมรรคผลนิพพานจากพระโศดาบัน ขึ้นไปจนถึงพระอรหันต์

เพื่อให้มีความชัดเจนในการกำหนดเป็นกรณีๆ ไป จึงจัดทำเป็นข้อๆ จากง่ายไปหายาก จากต้นไปหาหลัก เนื่องจากธรรมะเหล่านั้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และทรงแสดงไว้ ดังนั้นแต่ละหัวข้อจะขึ้นต้นด้วยคำว่า พระพุทธศาสนา หรือพระพุทธเจ้าได้ให้หรือประทานอะไรแก่เราไปตามลำดับ

การลำดับความนอกจากใช้โครงสร้างของมงคลสูตร คือ เรียบเรียงไปตามลำดับข้อในมงคลสูตรแล้ว ยังอาศัยการจับกลุ่มตามโครงสร้างของ พระพุทธจริยา ๓ ประการของพระพุทธเจ้า หรือทุกคนในโลกนี้ นั่นคือยึดเอาสถานะที่ทุกคนดำรงอยู่เป็นหลักในฐานะของ บุตรหลานแห่งตระกูล ในฐานะของสมาชิกในประชาคมโลก และในฐานะที่เราเป็นในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ซึ่งแต่ละจุดทุกคนจะต้องมีความตระหนักรับผิดชอบ พยายามเป็นให้ได้ เป็นให้ดี และเป็นให้ชอบ ซึ่งความเป็นบางอย่างมีห้วงเวลาสั้นๆ มาก เช่น เป็นคน

ข้ามถนนแคบๆ แต่ต้องทำอย่างมีสติสัมปชัญญะ ความพยายามที่ถูกต้องเหมาะสมมองซ้ายมองขวา ก่อนตัดสินใจข้าม และให้ข้ามไปโดยความสวัสดิ์

คำสอนในพระพุทธศาสนากล่าวโดยสรุปคือ พระพุทธเจ้าทรงแสดงประโยชน์ ๓ ประการ เนื้อหาสาระของคำสอนเพื่อประโยชน์ ๓ ระดับนั้น ตัวคำสอนในกรณีนั้นๆ มีฐานะเป็นอรรถะ คือเป็นประโยชน์ แต่การจะพิสูจน์ว่าเป็นประโยชน์หรือไม่ จะต้องผ่านการศึกษา แล้วนำมาปฏิบัติ ให้เป็นการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรม โดยผลจากการปฏิบัติจะทำหน้าที่เกื้อกูลแก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแก่ฐานะ รู้ได้อย่างไรว่าผลจากการปฏิบัติ จะมีลักษณะเกื้อกูลหรือไม่ ให้ดูที่ตนได้รับความสุขมากขึ้น ความทุกข์ลดลง จนบางกรณีความทุกข์หมดไป อย่างน้อยในบางกรณี

หลักธรรมที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา หรือพระพุทธเจ้าทรงประทานอะไรแก่เรานั้น ล้วนเป็นประโยชน์โดยสถานะ แต่จะเข้าสู่กระบวนการ ๓ ประการคือ ประโยชน์เกื้อกูล และอำนวยความสะดวกแก่ตนหรือไม่จะต้องผ่านการปฏิบัติไปตามสมควรแก่กรณีขององค์ธรรมนั้น ๆ

หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงประทานไว้ มีความสมบูรณ์พร้อมด้วยประการทั้งปวง และทรงแสดงไว้โดยอเนกปริยาย สามารถนำมาเรียบเรียงได้หลายเล่ม แต่ในการปฏิบัติตามความเป็นจริงแล้ว คนในโลกขอเพียงมีปัญญาในการครองตน ก็เป็นคนที่ประเสริฐยิ่งแล้ว อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า ชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญาเป็นชีวิตที่ประเสริฐ หรือมีความเมตตาต่อคนอื่น สามารถสร้างสันติสุขในโลกได้ เพราะเมตตาเป็นธรรมค้ำจุนโลก หรือคนแต่ละคนมีหิริความละอายต่อบาป โอตตัปปะสะดุ้งกลัวต่อบาป ทำได้เพียงเท่านี้ข้อใดข้อหนึ่ง สังคมโลกก็เข้าสู่สันติสุขแล้ว

ดังนั้น ในการเรียบเรียงหนังสือเรื่อง "พระพุทธศาสนาได้ให้
อะไรแก่เรา?" จึงอาศัยโครงสร้างหลัก ๒ ประการดังกล่าว มีปริมาณ
หัวข้อ ๘๐ กว่าข้อ บรรจุข้อความเกือบ ๔๐๐ หน้า จัดว่าเป็นหนังสือ
ที่หนาพอสมควร หากคนสามารถยึดหลักของธรรมสักข้อหนึ่ง
ในเล่มนี้ มาเป็นหลักในการครองชีวิต ก็จะได้ประโยชน์มากแล้ว

ในการพิมพ์คราวนี้ นอกจากต้องการตอบสนองเจตนาดีของ
เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณวโรดม วัดเทพศิรินทราวาส ที่ได้
ปรารภเรื่องนี้ขึ้นแล้ว ประเด็นที่สำคัญคือต้องการจะเชิญชวนท่าน
สาธุชนให้มามองดูสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่ชาวโลก ซึ่ง
หมายรวมถึงพุทธศาสนิกชนทุกท่าน เพราะหลักการของพระพุทธเจ้าคือ

**ทรงแสดงธรรม เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความ
สุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ต่อ
ชาวโลก เป็นสำคัญ**

หนังสือนี้ พิมพ์แจกเป็นธรรมบรรณาการ แก่ท่านสาธุชนผู้สนใจ
ในธรรม แต่หนังสือนั้นท่านบอกว่า "หนังสือที่มีอยู่ในตู้ มีอยู่ก็เหมือน
ไม่มี เพราะเจ้าของหนังสือไม่ได้ประโยชน์อะไรจากหนังสือนั้น" ดังนั้น
เมื่อท่านผู้ใดรับแจกมาในทางใดก็ตาม หากไม่ได้อ่านหรือตั้งใจจะ
ไม่อ่าน ขอความกรุณาช่วยเผื่อแผ่แก่คนอื่น ที่มีความสนใจที่จะอ่าน
แม้เมื่ออ่านแล้ว หากมิได้คิดจะอ่านต่อไป ก็ขอให้ช่วยเผยแผ่แก่คนอื่น
ต่อไป จะเป็นการช่วยกันเผยแผ่ธรรมในทางพระพุทธศาสนา จัดว่า
ได้บำเพ็ญอามิสทานในรูปเล่มของหนังสือ และเป็นธรรมทานในตัว
อักษรในเล่มหนังสือ เพราะการพิมพ์หนังสือแจกเป็นธรรมทานทำได้
ยากขึ้นทุกวัน เนื่องจากทุกอย่างแพงขึ้น ในขณะที่ปัจจัยในการพิมพ์
น้อยลง การช่วยเหลือกันด้วยวิธีดังกล่าว จึงจัดเป็นบุญกิริยาวัตถุ
ในข้อ ช่วยเหลือขวนขวายในกิจการงานที่ชอบที่ควรด้วย

หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์ในนามของกองทุนไตรรัตนานุภาพ เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ในขณะที่เดียวกันสาระสำคัญของข้อความในแต่ละประเด็น หากมีการศึกษา การปฏิบัติตาม ก็จะเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนา ทุกตัวอักษรเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อคนที่ศึกษาไปแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติย่อมเป็นการช่วยกันพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ภารกิจตามวัตถุประสงค์ของกองทุน จึงกลายเป็นภารกิจร่วมของพุทธศาสนิกชนทุกคนทุกฝ่าย เพียงแต่ใครจะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงใดของภารกิจเท่านั้น การสนับสนุน การรับมาแล้วอ่าน เมื่ออ่านเสร็จหรือไม่ประสงค์จะอ่าน นำไปมอบให้แก่คนที่ท่านสนใจอ่าน ใครเล็กอ่าน ไม่ตั้งใจจะอ่าน หากทำในทำนองเดียวกัน ทุกคนจะได้ชื่อว่าเข้าร่วมกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของกองทุนไตรรัตนานุภาพ เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ด้วยกัน

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย อันรวมกันเป็นไตรรัตนานุภาพ ได้อำนวยประโยชน์อันมีลักษณะเกื้อกูลและอำนวยความสุขให้แก่ทุกท่านทุกคน ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และสาธุชนทั่วไปโดยทั่วกัน

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

ผู้ดำเนินการกองทุนไตรรัตนานุภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ตุลาคม ๒๕๕๑

สารบัญ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?	๑
พระพุทธศาสนาคืออะไร	๓
๑. พระพุทธเจ้าทรงจำแนกลักษณะพระธรรมแก่เรา	๔
๒. พระพุทธเจ้าทรงแสดงประเภทของธรรมแก่เรา	๙
๓. พระพุทธเจ้าทรงชี้ทางบรรเทาทุกข์ ทรงชี้สุขเกษมศานต์ แก่เราอย่างไร?	๑๓
๔. พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เรารู้อะไร อย่างไร?	๑๓
๕. พระพุทธเจ้าทรงทำพระองค์ให้ดูเป็นตัวอย่าง	๑๖
๖. พระพุทธเจ้าทรงดำรงพระชนม์ให้เราดูเป็นตัวอย่าง	๒๕
๗. พระพุทธเจ้าทรงสงบเย็นให้ทุกคนที่พบเห็นพระองค์สัมผัสได้	๓๑
๘. พระพุทธเจ้าทรงแสดงประโยชน์ ๓ ประการแก่เรา	๓๕
๙. พระพุทธเจ้าทรงเป็นหลักในจริยา ๓ แก่เรา	๓๙
๑๐. พระพุทธศาสนาได้ให้ชีวิตที่เป็นมนุษย์แก่เรา	๔๑
๑๑. พระพุทธศาสนาแสดงสมบัติ วิบัติ เพื่อหาทางออกจากวิบัติแก่เรา	๔๓
๑๒. พระพุทธศาสนาให้หลักการวิธีการในการครองเรือนที่ดีแก่เรา	๔๗
๑๓. พระพุทธศาสนาให้หลักการเลือกที่จะทำตนเป็นลูกที่ดี ของพ่อแม่แก่เรา	๔๙
๑๔. พระพุทธศาสนาอบรมมาตรวัดความเป็นบุตรีที่ดีหรือไม่ดีแก่เรา	๕๑
๑๕. พระพุทธศาสนาให้หลักในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อญาติแก่เรา	๕๓
๑๖. พระพุทธศาสนาสอนหลักการทำตนเป็นคนดีชั้นพิเศษแก่เรา	๕๖
๑๗. พระพุทธศาสนาให้หลักการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่เรา	๖๐
๑๘. พระพุทธเจ้าทรงประทานให้เห็นโทษลักษณะของคนพาลแก่เรา	๖๓
๑๙. พระพุทธองค์ทรงแสดงรูปแบบชีวิตที่ควรเว้นแก่เรา	๖๙
๒๐. พระพุทธศาสนาชี้บอกทางแห่งความเสื่อมให้แก่เรา	๗๒
๒๑. พระพุทธเจ้าทรงชี้บอกทางแห่งความเสื่อมในรูปของอบายมุขแก่เรา	๗๔
๒๒. พระพุทธเจ้าทรงชี้บอกลักษณะของมิตรชั่วแก่เรา	๗๗

๒๓. พระพุทธศาสนาได้ชี้บอกทางที่ควรเว้นอันเป็นรากเหง้า ของปัญหา ๑๐ ประการแก่เรา	๗๘
๒๔. พระพุทธเจ้าทรงให้หลักการในการใช้ชีวิตของคนดีแก่เรา	๘๑
๒๕. พระพุทธศาสนาให้มาตรวัดความเป็นสัตบุรุษแก่เรา	๘๗
๒๖. พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการบูชาคนควรบูชาแก่เรา	๘๘
๒๗. พระพุทธศาสนาแสดงเหตุปัจจัยที่จะต้องแสวงหาแก่เรา	๘๙
๒๘. พระพุทธศาสนาแสดงควมมีอยู่ของอดีตกรรมของทุกชีวิต นำมาบอกแสดงชี้แจงความจริงให้ชาวโลกได้ทราบตาม กฎแห่งกรรมที่มีอยู่	๙๑
๒๙. พระพุทธศาสนาเน้นหนักที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง ของทุกคนแก่เรา	๙๓
๓๐. พระพุทธศาสนาได้ให้หลักการในการพัฒนาตนไว้ ๔ ประการ แก่เรา	๙๔
๓๑. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการมีวินัยที่ศึกษาสำเนียง มาดีแล้วแก่เรา	๙๗
๓๒. พระพุทธเจ้าทรงแสดงผลดีของการเจรจาถ้อยคำที่เป็นสุภาพ แก่เรา	๑๐๐
๓๓. พระพุทธศาสนาแสดงหลักการครองเรือนครองสุขให้แก่เรา	๑๐๓
๓๔. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเป็นศิษย์ที่ดีแก่เรา	๑๐๗
๓๕. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการครองเรือนครองสุขแก่เรา	๑๐๙
๓๖. พระพุทธเจ้าทรงแสดงคุณธรรมในการครองตนแก่เรา	๑๑๔
๓๗. พระพุทธเจ้าทรงแสดงการมองมิตรแก่เรา	๑๑๖
๓๘. พระพุทธศาสนาให้หลักการเป็นนายจ้างและลูกจ้างที่ดีแก่เรา	๑๑๗
๓๙. พระพุทธศาสนาให้หลักการของการเป็นลูกจ้าง พนักงาน เจ้าหน้าที่ที่พึงประสงค์แก่เรา	๑๑๘
๔๐. พระพุทธศาสนาให้หลักการเป็นพ่อแม่ที่มีคุณค่าต่อลูกแก่เรา	๑๒๐
๔๑. พระพุทธศาสนาประทานหลักของการเป็นพุทธศาสนิกชน คุณภาพแก่เรา	๑๒๒
๔๒. พระพุทธศาสนาให้หลักการในการทำงานที่ถูกต้องแก่เรา	๑๒๔
๔๓. พระพุทธศาสนาชี้บอกทางมาแห่งเกียรติยศแก่เรา	๑๒๕

๔๔. พระพุทธศาสนาให้หลักในการเป็นข้าราชการที่ดีแก่เรา	๑๒๘
๔๕. พระพุทธศาสนาแสดงหลักของการเป็นหัวหน้าที่ดีแก่เรา	๑๓๐
๔๖. พระพุทธศาสนาให้หลักการในการวางตัวให้เหมาะสม ต่อการเป็นผู้ใหญ่แก่เรา	๑๓๒
๔๗. พระพุทธศาสนาทรงประทานหลักชนะใจมิตรและครองใจคน แก่เรา	๑๓๗
๔๘. พระพุทธศาสนาให้หลักในการพัฒนาตนและสร้างความผูกพัน ฉันญาติแก่เรา	๑๔๓
๔๙. พระพุทธศาสนาแสดงเรื่องการสงเคราะห์ญาติว่าเป็นหน้าที่ ของเราทุกคนในตระกูลแก่เรา	๑๔๗
๕๐. พระพุทธศาสนาให้หลักการในการครองชีพแก่เรา	๑๔๘
๕๑. พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในกาลต่อไป ชาติต่อๆ ไปแก่เรา	๑๕๕
๕๒. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเป็นผู้ครองเรือนที่ดีให้แก่เรา	๑๕๘
๕๓. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการจัดความสัมพันธ์ เชิงสร้างสรรค์ระหว่างพระกับชาวบ้านแก่เรา	๑๖๒
๕๔. หน้าที่ของพระภิกษุสามเณรที่ต้องมีต่อชาวบ้าน	๑๖๔
๕๕. พระพุทธเจ้าทรงประทานมงคลชีวิตแก่เรา ๓ ประการ	๑๖๗
๕๖. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักใจแก่เรา ความไม่ประมาทมีความจำเป็นเช่นไร?	๑๘๐
๕๗. พระพุทธเจ้าทรงสอนให้คนแต่ละคนมีความเคารพ อ่อนน้อมต่อกันแก่เรา	๑๘๒
๕๘. พระพุทธศาสนาประทานทรัพย์อันประเสริฐแก่เรา	๑๙๑
๕๙. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักมงคลแห่งชีวิตที่ขาดมิได้แก่เรา อีก ๔ ประการคือ	๑๙๙
๖๐. พระพุทธศาสนาประทานหลักการหาประโยชน์จากการคบผู้สงบ แก่เรา	๒๐๓
๖๑. พระพุทธศาสนาประทานหลักการสนทนาธรรมให้เป็นแนว ในการพัฒนาตนแก่เรา	๒๐๘
๖๒. พระพุทธศาสนาให้หลักการสำคัญคือความเพียรที่ถูกต้องแก่เรา	๒๑๔

๖๓. พระพุทธเจ้าทรงประทานรูปแบบชีวิตที่ประเสริฐแก่เรา	๒๑๗
๖๔. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักที่ทำให้พระองค์ตรัสรู้แก่เรา เพื่อเราจะได้ตรัสรู้ตามพระองค์	๒๔๖
๖๕. พระพุทธเจ้าทรงแสดงเหตุแห่งสารพันปัญหาที่เกิดขึ้นทุกชีวิต ในโลกแก่เรา	๒๕๐
๖๖. พระพุทธเจ้าทรงแสดงผลสูงสุดที่ชาวโลกซึ่งเป็นวิญญูชน ต้องการแก่เรา	๒๕๓
๖๗. พระพุทธเจ้าทรงแสดงอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการแก่เราทุกคน	๒๖๑
๖๘. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการใช้ปัญญาหาเหตุผล เป็นสัมมาทิฏฐิแก่เรา	๒๖๔
๖๙. พระพุทธเจ้าทรงประทานอภินิหารปัจเจกขณะ ๕ ประการแก่เรา	๒๙๑
๗๐. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการทำให้แจ้งในอริยสัจ ๔ ประการ แก่เรา	๒๙๗
๗๑. พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพานแก่เรา	๓๐๖
๗๒. พระพุทธเจ้าทรงประทานการดับกิเลสจากง่ายไปหายากแก่เรา	๓๐๘
๗๓. พระพุทธเจ้าทรงประทานคุณลักษณะของจิตที่เข้าถึงนิพพานแก่เรา	๓๑๓
๗๔. พระพุทธเจ้าทรงสอนผลถาวรที่ใจไม่โศกแก่เรา	๓๒๐
๗๕. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการมองชีวิตแก่เรา	๓๒๖
๗๖. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักพัฒนาจิตที่ปราศจากธุลีแก่เรา	๓๒๙
๗๗. พระพุทธเจ้าทรงชี้โทษของราคะ แม้จะมีโทษน้อยแต่คล้ายซ้ำแก่เรา	๓๓๓
๗๘. ทาสของตัณหาเกือบอาสัญ ทรงแสดงให้เห็นวิญญูชนคิดแก่เรา	๓๓๘
๗๙. พระพุทธองค์ทรงเป็นต้นแบบที่สมบูรณ์ของเรา	๓๔๗
๘๐. พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ตระหนักว่า ต้องการเป็นอะไรให้เป็นเสีย ในขณะนั้นๆ แก่เรา	๓๕๐
๘๑. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการรู้จักสามัคคีสำหรับคนทุกคนแก่เรา	๓๕๕
๘๒. พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ และพัฒนาแก่เรา	๓๖๑
บรรณานุกรม	๓๗๐

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

จากคำถามว่า **พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?** จะพบว่ามีคำถามในเนื้อหาเดียวกันในรูปแบบต่างๆ แต่สรุปแล้วคือต้องการรู้ว่า **พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา** หรือ บางคราวเราได้พบคำถามจากเยาวชนว่า **มีพระสงฆ์ไว้ทำอะไร?** ความหมายที่ต้องการทราบคือพระสงฆ์มีประโยชน์อะไรได้ให้อะไรแก่ประชาชน หากมีการสอบถามคำถามจากที่ต่างๆ จะพบคำถามในลักษณะนี้มีมากเป็นพิเศษ แม้บางคราวจะเปลี่ยนเป็นคำถามว่า **เราจะได้อะไรจากพระพุทธศาสนา** สาระของคำถามที่ต้องการทราบคือ **พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา** อยู่นั่นเอง

ในฐานะที่เป็นวิทยากรอบรมนักเรียน นักศึกษา พระภิกษุ สามเณรมา มาก และมักจะมีรายการถามตอบปัญหาจากท่านผู้ฟัง ที่ต้องการทราบว่าพระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรามีทุกครั้ง จะต่างกันไปเพียงแต่รูปแบบของคำถามเท่านั้น

ในการตอบคำถามนั้น หากมีคนถามว่าเราจะได้อะไรจากพระพุทธศาสนาบ้าง การตอบจะยากกว่า เพราะในความเป็นจริงแล้ว ไม่มีใครทราบว่าใครได้อะไรจากพระพุทธศาสนาบ้าง และได้มากน้อยแค่ไหนเพียงไร แม้ในสมัย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พุทธกาลเอง ท่านก็ไม่อาจทราบผลที่แต่ละท่านได้รับจาก พระพุทธศาสนา แต่ทุกท่านก็ทราบด้วยใจตนเองว่า ตนได้อะไรจากพระพุทธศาสนาบ้าง

ดังนั้น การตอบคำถามว่า พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา? จะเป็นคำถามที่ตอบง่าย เพราะสิ่งที่พระพุทธศาสนา ให้แก่โลกนั้น ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาชั้นต่างๆ มีแพร่หลายในที่ทั่วไป การเรียบเรียงจึงนำเรื่องราวเหล่านั้นมา เรียบเรียงไปตามลำดับ ขอเพียงแต่ใช้ปัญญาพิจารณาก็จะเห็นว่า หลักธรรมเหล่านั้นพระพุทธศาสนาได้ให้แก่ชาวโลกใน รูปแบบต่างๆ แล้ว และมีการให้อย่างต่อเนื่อง มีความแตกต่างกันเพียงรูปแบบเท่านั้น แต่หลักธรรมเหล่านั้น ใครสามารถสัมผัสผลจากการศึกษา การประพฤติปฏิบัติ การได้สัมผัสความสุข ความสงบ ความเยือกเย็นมากน้อยแค่ไหน เพียงไร คงเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคลเหล่านั้น

หากเราจะตั้งคำถามว่า

พระพุทธศาสนาให้อะไร?

พระพุทธศาสนาให้อย่างไร?

คนจะได้รับผลจากการให้โดยวิธีใด?

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พระพุทธศาสนาคืออะไร?

ก่อนที่จะเข้าถึงประเด็นของคำถาม จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนก่อนว่า **พระพุทธศาสนาคืออะไร?**

พระพุทธศาสนา คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่สรุปรวมเป็นพระธรรมวินัย พระวินัยมีลักษณะเป็นคำสั่ง พระธรรมมีลักษณะเป็นคำสอน แต่เป็นการสอนในรูปของการชี้บอกความจริง ตามที่ธรรมเหล่านั้นเป็นอย่างไรก็ทรงชี้บอกความจริงไปตามนั้น ท่านในอดีตที่ได้ฟังธรรมจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า เมื่อเกิดศรัทธาเลื่อมใสในธรรม จะประกาศแสดงความเลื่อมใสของตนว่า

“ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ๆ พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ดุจหงายภาชนะที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนที่หลงทาง ส่องประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่าคนมีจักขุจกมองเห็นรูปได้”

การสรรเสริญพระธรรมเทศนาของท่านเหล่านั้น แสดงว่าพระธรรมที่ทรงนำมาแสดงเป็นความจริง ตามที่พระธรรมข้อนั้นๆ เป็น แต่ธรรมเหล่านั้นถูกปิดไว้ พระองค์ทรงเปิดออกให้เห็น หรือเหมือนของที่คว่ำไว้ พระองค์ทรงหงายให้ดู เหมือนทางที่ถูกต้องมียู่ แต่คนเดินหลงเอง พระองค์ทรงชี้บอกทางที่ถูกต้องให้แก่เขาเท่านั้น หรือเหมือนของอยู่ในที่มืด แม้คน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ตาดีก็ไม่อาจมองเห็นได้ พระองค์ทรงส่องประทีปขึ้นท่ามกลาง
ความมืด ของเหล่านั้ปรากฏแก่สายตาของคนๆ ที่ตาดีอย่าง
ที่เคยอยู่ในที่มืดนั้นเอง เพียงแต่ก่อนหน้านั้นคนมองไม่เห็น
เพราะความมืดปิดบังเอาไว้เท่านั้น

ข้อนี้พึงสังเกตว่า ในพระธรรมคุณที่เวลาสวดสรรเสริญ
คุณของพระธรรมไว้ด้วยคำ ๖ คำ เมื่อจำแนกออกไปจะ
สามารถแบ่งได้เป็น

๑. พระพุทธเจ้าทรงจำแนกลักษณะพระธรรมแก่เรา

๑. สุวากุขาโต

สุวากุขาโต พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดง
ไว้ดีแล้ว คือทรงจำแนกแสดงออกไปเป็นลักษณะ ๔ ประการ
และ แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

ลักษณะแห่งพระธรรม ๔ ประการ คือ

๑. สุวากุขาตธรรม เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง
ไว้ถูกต้อง สมบูรณ์ ทั้งโดยอรรถะคือเนื้อหาและพยัญชนะคือ
ภาษาที่ใช้สื่อสารในเรื่องนั้น ๆ ทรงจำแนกออกไปเป็นประเภท
กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาทธรรม อะไรทรงแสดงไว้
อย่างไร ควรทำอย่างไรก็จะเป็นอย่างนั้นตลอดไป ไม่มีการ
เปลี่ยนแปลง

๒. สัลเลขธรรม คือธรรมที่ทำหน้าที่ขัดเกลาซึ่งกันและ
กัน เนื่องจากธรรมที่เป็นตัวหลักมี ๒ ประเภท คือ กุศลธรรม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

กับอกุศลธรรม ที่มีความเป็นข้าศึกต่อกัน ธรรมทั้งสองประการนี้เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดขึ้น อีกฝ่ายหนึ่งก็จะถูกขจัดบรรเทาออกไป ทำนองเมื่อแสงสว่างเกิดขึ้น นอกจากจะทำหน้าที่ส่องแสงด้วยตนเองแล้ว ยังทำหน้าที่ขจัดความมืดในจุดที่แสงสว่างแผ่ไปถึงให้อันตรธานไปจากที่นั่นด้วย หรือเมตตาความรักใคร่ความปรารถนาดีเกิดขึ้น จะทำหน้าที่ขจัดกิเลสประเภทราคะ ความกำหนัด โลภะ ความโลภ โทสะ ความประทุษร้ายให้จางคลายลงไป ปัญญา ความรู้เกิดขึ้น ทำหน้าที่ขจัดความไม่รู้ออกไปจากใจในขณะนั้นๆ แต่ในขณะใดที่อกุศลมีกำลังจะทำหน้าที่ขจัดกุศลเช่นเดียวกัน เช่น ความเผอเรอเกิดขึ้น จะทำให้เราขาดสติความระลึกได้ ความโลภเกิดขึ้น ภายในจะขาดน้ำใจเสียสละ มากไปด้วยความเห็นแก่ตัวเป็นต้น ตราบใดที่เรายังเป็นปุถุชนอยู่ ภายในใจจะมีการต่อสู้กันอยู่ระหว่างความดีกับความชั่วมีผลเป็นความสุข ความทุกข์ตลอดไป

๓. **นियยานิกธรรม** ธรรมเป็นเครื่องนำออก หมายความว่าหากเป็นอกุศลเช่นความโลภ ความริษยาเกิดภายในใจ จะทำหน้าที่นำเอาความเสียสละ การให้ทาน การมีมุทิตาจิต ในการได้ดีของคนอื่น ออกไปจากจิตใจ แต่ถ้ากุศลธรรมมีกำลังก็จะนำ กาย วาจา ใจของคนออกจากพฤติกรรมในทางที่เป็นทุจริต จนสามารถบรรเทาความทุกข์ความเดือดร้อนให้ลดลงตามลำดับ จนถึงดับทุกข์ได้ ดับกิเลสได้อย่างพระอรหันต์ทั้งหลาย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔. สันติธรรม ธรรมที่จะทำให้เกิดความสุขจากเพลิง
กิเลสและเพลิงทุกข์จากใจตามลำดับ จากการอยู่ดีมีสุขตาม
สมควรแก่ฐานะ จนอยู่เย็นเป็นสุขมากยิ่งขึ้น จนเข้าถึงความ
สุขระดับมนุษย์ที่สูงขึ้น พัฒนาเป็นทิพย์สุข ความสุขในสรวง
สวรรค์ ฌานสุข สุขจากการบังเกิดในรูปพรหม อรูปพรหม
จนถึงนิพพานสุขเป็นเป้าหมาย

๒. สันติภูมิโก

อันผู้บรรลุจะพึงเห็นได้ด้วยตนเอง กรณีเป็นผลของการ
ศึกษา การประพฤติปฏิบัติจนได้สัมผัสผลจากธรรมที่ตนศึกษา
ปฏิบัติมาถูกต้องดีแล้ว มีฐานะเป็นผลที่คนปฏิบัติจะต้องรู้ด้วย
ตนเอง ทำนองการรับประทานอาหาร รสชาติของอาหารเป็น
อย่างไรคนที่รับประทานด้วยตนเองเท่านั้นจะรู้ได้ เมื่อคนอื่น
ต้องการจะรู้รสอาหารนั้น ก็ต้องลงมือรับประทานด้วยตนเอง
ผลเหล่านี้จากผลในระดับทั่วไปจนถึงผลสูงสุดคือการบรรลุ
มรรคผลที่เป็นประสบการณ์ตรงส่วนตนของบุคคลที่ปฏิบัติ
ธรรมมาจนถึงจุดที่ได้สัมผัสผล และตนจะประจักษ์อาการของ
ผลในระดับนั้นๆ ว่าเป็นอย่างไรด้วยตนเอง

๓. อกาลิโก

ไม่ประกอบด้วยกาลหรือไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา ข้อนี้เป็น
การแสดงคุณลักษณะของพระธรรมที่สรุปรวมเป็นอริยสัจ ๔
ดังกล่าว นั้น อะไรตรงแสดงไว้อย่างไรเขาก็เป็นของเขาอย่างนั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น เช่นทรงแสดงว่า สังขาร
ทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรม
ทั้งปวงเป็นอนัตตา สังขารและธรรมทั้งหลายก็มีฐานะเป็น
อย่างนั้นมาแล้วในอดีตกาลนานไกล กำลังเป็นอยู่อย่างนั้น
และจักเป็นอย่างนั้น แม้ในอนาคตกาลอีกนานเท่าไรก็ตาม

อีกความหมายหนึ่งหมายถึงการเกิดของผลแห่งการ
ปฏิบัติตามพระธรรม ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ปฏิบัติ
เมื่อไรก็จะได้ผลตามสมควรแก่การปฏิบัติเสมอ ที่สำคัญคือ
ระหว่างผลกับเหตุและมรรคกับผล จะไม่ถูกคั่นด้วยกาลอะไร
เหตุแล้วผลเลยหรือมรรคแล้วผลเลย

บทว่า สุวากุขาโต และ อกาลิโก เป็นสถานะของ
พระธรรมคือเป็นอย่างไรที่เป็น และทำสิ่งที่เกี่ยวข้องกับธรรม
เหล่านั้นให้เป็นอย่างไรที่ธรรมนั้นเป็นด้วย ทำนองเกลือกที่เค็ม
แล้วจะทำทุกอย่างที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกันให้เค็มตามไปด้วย

๔. เอหิปัสสิโก

ควรเชิญชวนชักชวนให้มาดูมาชม เป็นธรรมที่จะต้อง
ศึกษาเรียนรู้ หากความรู้ความเข้าใจในองค์ธรรมนั้นๆ ให้มี
ความชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร อย่างไร ควรทำอย่างไร ที่เรา
เรียกว่า ปริยัติสัทธรรม คือการศึกษาเรียนรู้ จนเป็นความรู้
ประเภทพหุสูต ที่ผ่านขั้นตอน ๕ ระดับคือ

๑. สุตะ มีการศึกษาเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสมาก
เรียกว่ามีประสบการณ์ตรงมาก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. ธตา มีความสามารถในการทรงจำประสบการณ์เหล่านั้นไว้ ด้วยการเก็บมาสะสมความรู้ในเรื่องนั้นๆ ไว้มาก

๓. วจสา ปริจิตา ท่องจำได้แม่นยำ ในกรณีของหลักการ กฎเกณฑ์ต่างๆ สามารถจำได้อย่างแม่นยำด้วยการท่อง ด้วยการอ่านมากอ่านบ่อยๆ หรือเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสส่วนอื่นจนมีความแม่นยำ ชำนาญ

๔. มนसानุเปกขิตา นำเรื่องเหล่านั้นที่ผ่านขั้นตอน ๓ อย่างมาเฟ่งพินิจพิจารณาด้วยดี มีเหตุผลเป็นคนมีความสามารถในการคิด ที่เรียกว่า คิดได้ คิดดี คิดเป็น คิดชอบ จนฉลาดคิดในเรื่องนั้นๆ

๕. ทิฏฐิยาสุปปฎิวิตธา มีความเข้าใจในสรรพวิชาที่ผ่านมาทั้ง ๔ ขั้นตอน มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นนั้นๆ ทั้งส่วนที่เหมือนกัน คล้ายคลึงกัน ผิดเพี้ยนกัน ตรงกันข้าม พัฒนาไปจนมีปัญญาในการรักษาตน บริหารตน มีปัญญาสามารถ ไหวพริบ ปฏิภาณในวิชาการเหล่านั้น ...

๕. โอปนยิโก

เมื่อมีความรู้ความเข้าใจ มีความชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร อะไรควรเว้น อะไรควรประพฤติ อาศัยการจำแนกว่า อะไรเป็นทางเสื่อม อะไรเป็นทางเจริญ และฉลาดในอุบายวิธีที่จะหลีกเลี่ยงทางเสื่อมมาดำเนินตนไปในทางเจริญ แล้วนำมาหลักธรรมเหล่านั้นมาประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรม ที่เรียกว่ามีคุณธรรมเหล่านั้นเป็นเรือนใจ เป็นหลักใจ เช่นมีสติ มีปัญญา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

มีความละเอียดต่อบาป มีความสะดุ้งกลัวต่อบาป มีความเห็นชอบ มีความเพียรเป็นอาทิ อันเป็นคุณลักษณะของบัณฑิตคนดี สัตบุรุษ นักปราชญ์ เป็นต้น

ข้อนี้คือหลักของพระปฏิบัติสังฆกรรม คือการนำเอาหลักธรรมที่ทรงศึกษาทรงจำมาแล้ว ประพฤติปฏิบัติตนไปตามหลักธรรมเหล่านั้น ด้วยการน้อมใจตนเข้าไปหาธรรมะ หรือน้อมธรรมะเข้ามาสู่จิตของตน

๖. ปัจจัยตัดัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ

อันวิญญูชนคือคนดีมีความฉลาดสามารถจะประจักษ์ผลเหล่านั้นด้วยตนเอง ข้อนี้มีฐานะเป็นผลเช่นเดียวกัน กล่าวในส่วนของสังฆกรรมคือ ปฏิเวธสังฆกรรม แต่เป็นการเน้นย้ำให้ตระหนักว่า เป็นผลที่วิญญูชนคือผู้รู้ ผู้ฉลาดสามารถจะรู้ได้เฉพาะตนเองว่าผลคือความสุข ความสงบ ความเยือกเย็นภายในจิตที่เกิดจากการสัมผัสผลของการปฏิบัตินั้น เป็นผลที่วิญญูชนเหล่านั้นจะรู้ได้ด้วยตนเอง รู้แล้วไม่สามารถจะนำมาอธิบายให้ใครเข้าใจได้อย่างชัดเจน นอกจากเขาจะลงมือประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมที่ได้ศึกษามาด้วยตนเอง

๒. พระพุทธเจ้าทรงแสดงประเภทของธรรมแก่เรา

อริยสัจ ๔ ประการ

ประเภทของพระธรรม ๔ ประการ คือ

เนื่องจากพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ อริยสัจ ๔ ประการ หลักธรรมที่ทรงจำแนกแสดงออกไปถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี แต่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ในความเป็นจริงเมื่อจัดประเภทแล้วก็แบ่งไปตามหลักของ
อริยสัจ ๔ ประการ คือ

๑. **ปริยญาตัพพธรรม** ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ให้เห็น
ตามความเป็นจริงของขั้นที่ ๕ ประการว่าตกอยู่ในกฎของ
ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่มีอะไรเป็นของเรา
ไม่มีอะไรเป็นเรา และไม่มีอะไรเป็นตัวตนของเราอย่างแท้จริง
เป็นเพียงการสมมติบัญญัติกัน ตามการประชุมร่วมกันของ
เหตุปัจจัย ที่สรุปรวมเป็นนามรูป หรือขั้นที่ ๕ ประการ ธรรม
กลุ่มนี้คือปัญหาหรือกลุ่มของทุกข์สี่ ความจริงคือทุกข์เพราะ
ว่าสังขารร่างกายของคน สัตว์ แม้แต่สิ่งทั้งหลาย ล้วนเกิดขึ้น
จากปัจจัยปรุงแต่ง มีการเบียดเบียนทั้งจากข้างในและ
ข้างนอก มีความเร่าร้อนทั้งกาย ใจ และมีความแปรปรวน
เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนในฐานะเป็น
ธรรมที่ควรกำหนดรู้สภาพความจริงตามที่เขาเป็นอย่างไรเขา
ก็เป็นของเขาอย่างนั้น ทรงเน้นให้ตระหนักว่า ธรรมชาติเขา
เป็นอย่างนี้ สภาวะเขาเป็นอย่างนี้ ไม่มีใคร อะไรล่วงพ้น
ความเป็นอย่างนี้ ไปได้

๒. **ปหัตตัพพธรรม** ธรรมที่ควรมองให้เห็นโทษชัดเจน
แล้วพยายามลดละบรรเทาดับไปตามกำลังความสามารถที่
จะทำได้ อันหมายถึงกลุ่มของกิเลสมีประเภทต่าง ๆ เช่น
ความโลภ โกรธ หลง ตัณหา ๓ ประการ คือ กามตัณหา
ความดิ้นรนทะเยอทะยานอยากในกาม ภวตัณหา ความดิ้นรน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ทะเยอทะยานอยากในความเป็น โนภพ และวิภวตัณหา ความ
ดิ้นรนทะเยอทะยานอยากในความไม่ต้องการเป็น ไม่ต้องการมี
สรूपแล้วคือหลักของสมุทัยสังขทั้งปวง ที่จะต้องพยายาม
ศึกษาหาความเข้าใจ ให้ประจักษ์แจ้งแก่ใจว่า ตัณหา
๓ ประการเป็นต้นนั้นเป็นเหตุให้ “เกิดกองทุกข์ เป็นเหตุแห่ง
ทุกข์ ประกอบสัตว์ไว้ในสังสารทุกข์ ขังสัตว์ไว้ในเรือนจำคือ
สังสารทุกข์” อันเป็นสาเหตุแห่งปัญหา ที่จะต้องศึกษาให้เห็น
โทษแล้วลด ละ บรรเทา ลงบ ดับไปตามกำลังความสามารถ
ที่จะทำได้ แต่เป้าหมายจริงคือการบรรลุมรรคผลนิพพาน อัน
เป็นผลมาจากการดับตัณหาและความทุกข์ทั้งปวง

๓. **สังขิกัตัพพธรรม** ธรรมที่พึงทำให้เกิดความ
แจ่มแจ้งขึ้นภายในจิต อันเป็นผลรวมของการประพฤติปฏิบัติ
พัฒนาตนไปตามหลักของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ หรือ
ไตรสิกขา ๓ ประการ นั่นคือหลักอริยสังขข้อที่เรียกว่า
นิโรธสังข ความจริงคือความดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ออกไป
จนสามารถออกจากกิเลสอย่างสิ้นเชิงและดับทุกข์ไปอย่าง
สิ้นเชิง มีลักษณะเป็นอุดมการณ์ เป็นเป้าหมายที่จะต้องก้าว
ไปจนกว่าจะถึง ลักษณะเด่นของนิโรธสังข คือช่วยให้ “ออก
จากอุปธิคือ กิเลส สังขาร กรรม, สกัดจากกิเลส อันปัจจัย
ปรุงแต่งมิได้และเป็นอมตรส” นิโรธ จึงเป็นความไม่มีปัญหา
ด้วยประการทั้งปวง

๔. **ภาเวตัพพธรรม** ธรรมที่ควรทำให้มีให้เป็นที่ขึ้นจนกว่า
จะสมบูรณ์ องค์ธรรมหมวดนี้คือหลักของกุศลธรรมส่วนเหตุ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ทั้งหมด ที่สรุปรวมเป็นอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ไตรสิกขา ๓ หรือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ หรือมีชื่ออย่างอื่นในกลุ่มของกุศลธรรมส่วนเหตุ ในการสรุปเป็นไตรสิกขา ๓ นั้น คือ

สัมมาทิฐิ ปัญญาอันเห็นชอบตามความเป็นจริง **สัมมาสังกัปปะ** ความดำริชอบ มีความคิดดำริออกจากกาม เป็นต้น จัดเป็นปัญญาสิกขา ทำหน้าที่ขจัดกิเลสประเภท โมหะโดยตรง

สัมมาวาจา การเจรจาชอบ **สัมมากัมมัฏเฐการงาน** ชอบหรือความประพฤติชอบ **สัมมาอาชีวะ** การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ สรุปรวมเป็นศีลสิกขา คือการศึกษาเรื่องของศีล มีหน้าที่ขจัดกิเลสประเภท โภภเป็นหลัก

สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ **สัมมาสติ** ความระลึกชอบ **สัมมาสมาธิ** ความตั้งใจมั่นชอบ สรุปรวมเป็นจิตตสิกขา มีหน้าที่ขจัดกิเลสประเภท โทสะโดยตรง แต่ในภาคปฏิบัติไตรสิกขาทุกข้อ ทำหน้าที่ขจัดกิเลสได้มากหรือน้อยทุกๆ ข้อ เพียงแต่ทรงแสดงเน้นให้ประกบกับความโลภ ความโกรธ ความหลง ภารกิจของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ คือ

ทำหน้าที่ขันธ์ห้าออกจากวิภวสังสาร เป็นเหตุแห่งพระนิพพาน ทำให้เห็นพระนิพพาน เป็นอธิบดีในวิมุตติญาณทัสสนะ ความรู้ความเห็นในวิมุตติ คือการที่จิตของตนหลุดพ้นจากอำนาจของกิเลส

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓. พระพุทธเจ้าทรงชี้ทางบรรเทาทุกข์ ทรงชี้สุขเกษมศานต์แก่เราอย่างไร?

วิธีการในการสอนธรรมแก่ชาวโลกของพระพุทธเจ้านั้น ท่านกล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโดยอเนกปริยาย คือ มีนัยะหลากหลายในเชิงรูปแบบ แต่คงดำรงเนื้อหาเอาไว้เป็นหลัก หากคนได้ปฏิบัติตามแล้วย่อมอำนวยผลในทำนองเดียวกันคือ ในส่วนของหลักธรรม เป็นการทรงชี้ทางบรรเทาทุกข์ แก่ศาสนิก และทรงชี้สุขเกษมศานต์ในชั้นต่างๆ แก่คนที่ปฏิบัติตาม รูปแบบที่ทรงแสดงธรรมในที่นี้จะยกตัวอย่างมา ๔ วิธีด้วยกัน คือ

ทรงสอนให้รู้ความจริงแห่งหลักธรรมนั้นๆ ทรงปฏิบัติพระองค์ให้ดู ทรงครองชีวิตที่มีมาตรฐานให้คนเห็นได้ในกาลทั้งปวง ทรงสงบเย็นทางกาย ทางวาจา ทางพระทัยให้คนที่เข้าใจสามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสของตน

๔. พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เรารู้อะไร อย่างไร?

พระพุทธเจ้าทรงมีหลักการสอนธรรมให้รู้ ที่ท่านสรุปเป็นพุทธวิธีในการสอนธรรมของพระองค์ ทรงมีวิธีการสอน ๓ วิธี คือ

๑. ทรงสั่งสอนให้ผู้ฟังรู้ยิ่งเห็นจริง ในสิ่งที่คนฟังควรรู้ควรเห็น โดยทรงรู้ว่าเขามีความสามารถที่จะรู้จะเห็น ความจริงขององค์ธรรมอะไร อย่างไร?

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับ
ความคิด และการกระทำของมนุษย์เป็นข้อสำคัญที่อาจกล่าว
ได้ว่า ทุกชีวิตเป็นไปตามลิขิตของกรรม ที่บุคคลเหล่านั้น
กระทำลงไปด้วยตนเอง

เพราะว่าสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรมที่เขาทำ พุท
คิด ด้วยตนเอง

๒. ทรงสั่งสอนมีเหตุที่ผู้ฟังตรองตาม พิจารณาตาม
ปฏิบัติตามแล้วจะสามารถสัมผัสความจริงตามที่ทรง
แสดงไว้ กล่าวโดยสรุปตามโครงสร้างของอริยสัจ ๔ ประการ
จะมีความชัดเจนว่า

ผล คือความทุกข์ ภัย โรค ความเดือดร้อนใน
รูปแบบต่างๆ ล้วนเป็นผลมาจากใจคนเหล่านั้นถูกรอบงำด้วย
กิเลส หรือบางกรณีจิตคนอื่นถูกรอบงำด้วยอำนาจของ
กิเลสคือสมุทัยสัจ

ผล คือความสุข ความสงบ ความเยือกเย็น ความ
ปลอดแวง ภัย อันตรายในรูปแบบต่างๆ อันเป็นอาการของ
นิโรธสัจ ทุกอย่างล้วนเป็นผลมาจากการปฏิบัติตนเป็นคนดี
ตามหลักของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ผลกับเหตุสองคู่นี้
จะไม่มี ความขัดแย้งกัน คือเหตุไม่ดีผลไม่ดี เหตุดีผลดี หรือ
สมุทัยมีผลเป็นทุกข์ อริยมรรคมีองค์ ๘ มีผลเป็นความสุข
ตลอดไป

๓. ทรงแสดงธรรมเป็นอัศจรรย์ คือผู้ปฏิบัติตามจะ
ได้รับประโยชน์หรือโทษตามสมควรแก่เหตุ เช่น เป็นไป

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ไม่ได้ที่คนที่ทำความชั่วแล้วจะได้รับผลเป็นความสุขความ
เจริญเพราะการทำชั่วของตนเป็นเหตุ ในทางตรงกันข้ามเป็น
ไปไม่ได้เลยที่คนที่ทำความดีแล้ว แต่กลับได้รับผลเป็นความ
ทุกข์ความเดือดร้อน เพราะการทำความดีของตนเป็นเหตุ

พึงสังเกตจากพระพุทธดำรัสที่ได้ตรัสไว้ตอนหนึ่งว่า

- พระธรรมแลย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม พระ
ธรรมที่บุคคลประพฤติแล้วย่อมนำความสุขมาให้ นี่คือ
อานิสงส์ของพระธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้ว

พระธรรมที่ทรงแสดงสั่งสอนตามปกติแล้วจะทรงเน้น
ที่การปฏิบัติตนไปตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ แต่
ความหลากหลายในเชิงรูปแบบ ในขณะที่ตรงกันโดยเนื้อหา
ส่วนมากเราจะพบโครงสร้างหลักคือ

ป้องกันความชั่ว ขจัดความชั่วออกไป กระทำบำเพ็ญ
ความดี และรักษาความดีไว้ไม่ให้เสื่อม

การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้สมบูรณ์ การ
ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

การละความชั่ว และการทำความดี

การเจริญกุศลให้สมบูรณ์ด้วยการเจริญศีล ๘ มาธิ
ปัญญา เป็นต้น

ใครจะปฏิบัติตามรูปแบบใดก็ตาม ผลจะออกมา
ทำนองเดียวกันคือความชั่วลดลง ความดีเพิ่มขึ้น ความทุกข์
ลดลง ความสุขเพิ่มขึ้น โดยมีการดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์
เป็นเป้าหมายสูงสุด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕. พระพุทธเจ้าทรงทำพระองค์ให้เราดูเป็น ตัวอย่าง

พระพุทธเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นพระศาสดาผู้เอ็นดู คำว่า
ศาสดาแปลว่าผู้นำหมู่คณะ พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบใน
การนำหมู่คณะของพระองค์ สิ่งที่ทรงนำมาสอนในตอนแรกคือ
ทรงสอนจากผลของการศึกษา การปฏิบัติ การได้สัมผัสผล
แห่งธรรมที่พระองค์ทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เองก่อนแล้ว จึง
นำมาสั่งสอนศาสนิกในพระพุทธศาสนา

หากเราศึกษาพระประวัติของพระพุทธเจ้า จะพบว่า
ทุกขั้นตอนของการมองโลก มองชีวิต การทำ การรับสั่ง การ
คิดของพระองค์สามารถเป็นแบบอย่างแก่คนทั้งหลายได้ตลอด
มาและตลอดไป ข้อนี้พึงเห็นตัวอย่างจากพระจริยาวัตรของ
พระองค์ ในสมัยที่ยังทรงเป็นพระราชากุมาร ทรงมองโลกและ
ชีวิตจนทรงเข้าถึงความจริงของโลกและชีวิต... กลายเป็นเหตุ
ให้ทรงเสด็จออกผนวชจนได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เช่น

๑. ในคราววปมงคลแรกนาขวัญ พระราชากุมารมี
พระชันษาเพียง ๗ พรรษา ในขณะที่คนอื่นๆ เพลิดเพลินกัน
ดูพิธีแรกนาขวัญ แต่พระราชากุมารกลับทรงใช้โอกาสนั้น ทำ
ความสงบให้แก่พระทัย จนสามารถบรรลุปฐมฌานด้วยเวลา
สั้นๆ อันแสดงถึงการตระหนักเห็นคุณค่าของเวลา ที่ทุกคน
ไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นในโอกาสหน้า การรู้จักบริหารจัดการกับ
เวลาให้เกิดสาระประโยชน์ เป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฉลาด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ในโลก แม้เมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ทรง
เน้นย้ำเรื่องเวลาไว้เป็นอันมาก เช่น

- เธอทั้งหลายอย่าได้ปล่อยกาลเวลาให้ผ่านพ้นไปเพราะ
คนที่ปล่อยกาลเวลาให้ผ่านพ้นไป ย่อมต้องเศร้าโศกเสียใจใน
กาลภายหลัง

- ความเพียรพยายามบุคคลควรรีบเร่งกระทำเสียในวันนี้
เถิด ใครจะรู้ว่าความตายอาจจะมาในวันพรุ่งนี้ก็ได้ เพราะ
เราทั้งหลายไม่สามารถผัดเพี้ยนต่อรอง กับพระยามัจจุราช
ผู้มีเสนาใหญ่ได้เลย

- บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้
เราทำอะไรกันอยู่

- ในการเจริญกรรมฐานส่วนสมถกรรมฐาน ทรงสอนให้
บริหารจัดการด้วยการกำกับลมหายใจเข้า-ออกด้วยสติความ
ระลึกรู้เท่าทันตามลมขณะที่ตนหายใจเข้าและหายใจออก
ในแต่ละขณะ อันเป็นการใช้เวลาไปกับความสงบเป็นต้น

๒. ตอนที่ทรงศึกษาศิลปวิทยาการในสำนักของครู
วิศวามิตร

ในขณะนั้นทรงมีพระชันษา ๗ พระชันษา แต่ทรงศึกษา
ศิลปวิทยาการถึง ๑๘ ศาสตร์จนมีความสำเร็จอย่างดีเลิศ
นอกจากเป็นการแสดงถึงความรู้จักบริหารจัดการกับเวลาเพียง
๗ปี แต่กลับมีความแตกฉานจนอาจารย์วิศวามิตรต้องยอมรับ
ว่า พระราชกุมารมีความรู้เหนือท่าน การศึกษานั้นเองในกาล
ต่อมาทรงแสดงหลักของอิทธิบาท ๔ ประการ ที่คนจะต้องมี

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

และใช้ไปในกิจกรรมทุกอย่าง และต้องมีการใช้ในรูปแบบของการ หมุนหมุนเนื่องกันไปจนเป็นเหมือนวงกลม ขาดตกบกพร่องไป เพียงข้อเดียวเท่านั้นจะสะดุดชะงักลงทันที

อิทธิบาท คือคุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติตาม ให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ ๔ ประการ

๑. **ฉันทะ** ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นๆ มุ่งมั่นที่จะ ก้าวไปสู่ผลที่ตนต้องการโดยไม่ทอดถอย

๒. **วิริยะ** เพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้นๆ มีความเพียร ในการป้องกัน ขจัด ปัญหาอุปสรรคอันตราย มีความเพียร ในการพัฒนาและรักษาสิ่งดีงามต่างๆ เอาไว้ มีความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ไม่หวาดหวั่นพรันพรึงต่ออันตราย บนเส้นทางแห่ง การก้าวไปเพื่อสู่ความสำเร็จ

๓. **จิตตะ** เอาใจใส่ใส่ใจ มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง มี สมานธิในการทำงานเหล่านั้น ไม่ปล่อยวางภารกิจที่ต้องจัด ต้องทำ

๔. **วิมังสา** ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองในทุกกรณี ก่อนที่จะปลุกฝังความพอใจ ในขณะที่พยายาม และใจจด จ่ออยู่ในภารกิจนั้นๆ วิมังสาคือปัญญาจะเป็นหลักในการ ตัดสิน วิวินิจฉัย จำแนก จนมีความชัดเจนในทุกขั้นตอนของ การทำงานนั้นๆ

จากการทรงศึกษาอย่างมีหลักของอิทธิบาท ๔ ประการ ทำให้ทรงศึกษาจบศิลปศาสตร์ในเวลาไม่นาน ที่สำคัญคือทรง มีความรอบรู้แตกฉานในเรื่องเหล่านั้น และกลายเป็นอุปกณ์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

สำคัญในการสอนธรรม หลังจากที่ทรงตรัสรู้ ทรงสามารถ
ยกย้ายเปลี่ยนแปลงปรับเข้าหาพื้นฐานทางการศึกษาของผู้ฟัง
เป็นรายๆ ไป

๓. ตามปกติแล้วสัตว์โลกชอบเบียดเบียนประทุษร้าย
กัน จนมีกิจกรรมแสวงหาความสุขบนความทุกข์ของผู้อื่น
สัตว์อื่น แต่เจ้าชายสิทธัตถะกลับทรงมากด้วยความกรุณาต่อ
สรรพชีวิต จนบางครั้งเกิดขัดแย้งกับพระญาติเพียงเพื่อปกป้อง
ชีวิตของนกหงส์เล็กๆ กับเจ้าชายเทวทัต โดยเจ้าชายเทวทัต
เห็นหงส์บินไปในอากาศทรงยิงหงส์ด้วยธนู หงส์ได้ตกลงไปใน
อุทยานของเจ้าชายสิทธัตถะ ทรงมีความสงสารในตัวหงส์จึง
ทรงนำไปรักษา แต่เทวทัตส่งคนมาทวงคืน พระองค์ไม่ยอม
ให้โดยทรงให้เหตุผลว่า หากหงส์ตายไปสิทธิย่อมเป็นของ
คนฆ่า แต่เมื่อหงส์ไม่ตายสิทธิในตัวหงส์ย่อมกลับคืนมาเป็น
ของหงส์และผู้ช่วยหงส์ให้รอด เรื่องไปถึงการตัดสินของคณะ
ผู้พิพากษา ในที่สุดเจ้าชายสิทธัตถะทรงประสพชัยชนะได้เป็น
เจ้าของหงส์ เมื่อทรงรักษาหงส์หายดีแล้ว ทรงนำไปปล่อยใน
ป่าให้หงส์อยู่ตามธรรมชาติของเขาต่อไป

การมองชีวิตทุกชีวิตด้วยการยอมรับนับถือสิทธิเสรีภาพ
ของเขา เป็นคุณธรรมที่พัฒนาขึ้นมาได้สูงมาก เพราะธรรมชาติ
ของสัตว์โลกย่อมมีความโลภ ความเห็นแก่ตัว ต้องการจะได้
แม้จากความพินาศของผู้อื่น สัตว์อื่น นี่ก็เป็นคุณธรรม
คือเมตตา กรุณา ที่สามารถสร้างสรรค์รักษาโลกให้อยู่ร่วมกัน
โดยปกติสุขได้ในกาลทุกเมื่อ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔. ในขณะที่ทรงเสด็จเยี่ยมบ้านเมืองเป็นการส่วนพระองค์ ก็บมหาเด็กลูกตามเสด็จเพียงเล็กน้อย ทรงทอดพระเนตรเห็นอีกาแย่งขึ้นเนื้อกัน สุนัขแย่งอาหารกัน เพียงเพราะต้องการกินขึ้นเนื้อเพียงขึ้นเดียวเท่านั้น อีกา สุนัขที่ครอบครองขึ้นเนื้อถูกเพื่อนจิกตี ขบกัดเพื่อแย่งอาหาร ทรงพิจารณาเห็นว่าอันตรายที่เกิดแก่สัตว์ ๒ ตัว เพราะตนไปครอบครองสิ่งที่สัตว์อื่นเขาต้องการ แต่เมื่ออาหารขึ้นนั้นหลุดจากปากของอีกา และสุนัข เพื่อนก็เลิกจิกตีและขบกัด

ข้อนี้ทำให้ทรงเห็นโทษของความมี ความเป็น การครอบครอง ว่านำภัยอันตรายมาให้ หากต้องการความโปร่งเบาสบาย จะต้องหยุดการครอบครอง ปรกาศความคิดตรงนี้ นำไปสู่การทรงสละแม้แต่ตำแหน่งพระเจ้าจักรพรรดิ เพราะทรงมองเห็นความทุกข์ ที่สืบเนื่องมาจากการเป็น การมี การได้ อย่างที่คนทั่วไปต้องการ ที่ในความเป็นจริงความอยากได้ อยากมี อยากเป็นล้วนเป็นการรับใช้ตัณหาภายในใจตน ที่ถูกล่อด้วยวัตถุภามที่ใจคนกำหนดว่าน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ ความจริงใครครอบครองอะไรไว้มากเท่าไร ปัญหาจะติดตามมามากเท่านั้น ที่สำคัญคือทุกอย่างต้องทอดทิ้งไว้ในโลก ให้คนอื่นเขายื้อแย่งกันต่อไป

๕. แต่ละคราวที่ทรงพบกับเทวทูตทั้ง ๓ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย ทำให้ทรงมองปัญหาชีวิตที่มีการหมุนวนจนหาจุดจบไม่ได้ ทั้งการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย เป็นความทุกข์ซ้ำซาก จนพยายามที่จะหาทางออกจากวังวนของ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

การเวียนว่ายตายเกิด โดยทรงเรียนรู้จากอาการของความแก่ ความเจ็บ ความตายที่ปรากฏแก่คนทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเทวทูตทั้ง ๓ ประเภทแรก ทรงสามารถมองจากสิ่งที่ปรากฏไปหาสิ่งที่ไม่ปรากฏ โดยทรงเห็นว่าในโลกนี้มีสิ่งที่เป็นคู่ปรับกันหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกันคือ มีร้อนก็มีเย็นแก่ มีความมืดก็มีสว่างแก่ มีกลางวันก็มีกลางคืนแก่ ดังนั้นเมื่อมีเกิดแก่ เจ็บตาย ก็ต้องมีความไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตายเข้ามาแก้ไขได้เช่นเดียวกัน

การมองโลกและชีวิตในลักษณะอย่างนี้ แสดงให้เห็นถึงพระปัญญาที่มีความวิริม สร้างสรรค์ ใช้สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ อย่างที่พูดกันว่าพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส ที่ผู้ฉลาดทั้งหลายในโลก คิดค้นประสบความสำเร็จมาแล้วเป็นอันมาก เหละนี้คือทรงมีปัญญาในการคิดพิจารณาหาประโยชน์จากประสบการณ์ของพระองค์จนส่งผลไปสู่การเสด็จออกผนวชในกาลต่อมา

๖. จากการทรงพบกับสมณะ อันเป็นเทวทูตประเภทที่ ๔ ในขณะที่ทรงมั่นพระทัยว่าโลกนี้มีทางออกจากความแก่ ความเจ็บ ความตายได้ โดยทำลายตัวความเกิด เมื่อไม่เกิด กระบวนการต่อมาก็ดับไปจนถึงไม่ตาย สมณเพศเป็นทางออก เพราะเป็นรูปแบบชีวิตที่อำนวยความสะดวก ความรู้ มีเวลาในการศึกษาค้นคว้าหาทางออกจากโลกให้แก่พระองค์และชาวโลก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แต่ในการตัดสินใจพระทัยเลือกวิถีชีวิตของนักบวชนั้น เป็นการเลือกที่ต้องอาศัยกำลังพระทัยที่เข้มแข็งมาก เพราะพระองค์จะต้องสลัดบ่วงทั้ง ๓ ไปในขณะเดียวกันคือ บ่วง บุตร ทรัพย์ ภรรยา หากจิตใจไม่เข้มแข็งจริงก็ยากที่จะทำได้ ดังที่ โคลงโลกนิติได้กล่าวไว้ว่า

๐ มีบุตรบ่วงหนึ่งเกี่ยว	พันคอ
ทรัพย์ผูกบาทาคล	หน่วงไว้
ภรรยาเยี่ยงบ่วงปอ	ริงรัด มือนา
สามบ่วงใครพันได้	จึงพันสงสารฯ

ในชีวิตของคนแต่ละคนจะต้องถึงทางที่ตนต้องเลือก แม้แต่ต้องเลือกจะกินอะไร ไม่กินอะไร ทำอะไร ไม่ทำอะไร ไปทางไหน ไม่เป็นทางไหน การตัดสินใจในบางกรณีจะต้องเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ ซึ่งคนที่มีอัธยาศัยอย่างมหาบุรุษเท่านั้นจึงจะทำได้ ในการเลือกนั่นเอง โอกาสที่จะตัดสินใจพลาดก็มีอยู่ คนจึงจำเป็นต้องมีข้อมูล ประสพการณ์ในเรื่องนั้นๆ มีวิจาร์ณญาณเห็นการณ์ไกล ในการเลือก การตัดสินใจ

ที่สำคัญคือนอกจากบ่วงทั้ง ๓ แล้ว เจ้าชายยังต้องตัดสินใจพระทัยเลือกระหว่าง การเป็นพระเจ้าจักรพรรดิกับพระพุทธเจ้า ที่คนอย่างพระองค์มีสิทธิที่จะได้เป็นทั้งสองตำแหน่ง แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องเลือกเอาตำแหน่งเดียวเท่านั้น การเข้าใจเลือก การตัดสินใจเลือกในสิ่งที่มีประโยชน์กว่า ยาวกว่า กระจาย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ผลประโยชน์นี้ได้มากและนานกว่า บางครั้งคนจะต้องประสบกับความเจ็บปวดในการตัดสินใจและการใช้ชีวิตหลังจากนั้น อยู่ไม่น้อยเลย

พระราชกุมารทรงผ่านการพัฒนาจากสัตว์โลกที่มากด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง จนกิเลสเหล่านั้นลดลงไปตามลำดับ พระทัยกลายเป็นมากด้วยความเมตตา กรุณา ต่อสรรพสัตว์ ไม่มีความเห็นแก่ตัวอย่างชาวโลก แต่กลับมากด้วยกรุณาอย่างคนที่พลังของกิเลสลดลงไปมาก จนหาอิทธิพลในการขัดขวางทำลายการตัดสินใจพระทัยของพระองค์ไม่ได้

การกระทำทุกอย่างของพระราชกุมารสิทธิ์ตะที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่าง ในความเป็นจริงนั้นคือ การสะท้อนคุณธรรมจากพระทัยออกเป็นอาการทางกาย วาจา ใจ ที่สำคัญคือเป็นการนำเอาตัวอย่างการมองโลก มองชีวิต การตัดสินใจพระทัยของพระราชกุมารพระองค์หนึ่ง หาใช่พระพุทธเจ้าไม่เพราะยังมิได้ตรัสรู้ แต่กลับเป็นต้นแบบของคนดีในการคิด การทำ การพูด

ที่โดดเด่นมากคือในขณะที่ชาวโลกปรารถนาบุตร มีความพยายามเป็นอันมากเพื่อมีบุตร จนถึงกับมีการทำพิธีกรรมบวงสรวงอันชวนกันในรูปแบบต่างๆ ยามที่มีบุตรธิดาคลอดออกมา พ่อแม่จะมีความชื่นชมยินดี ที่ตนมีบุตรธิดาแล้ว แต่พระราชกุมารสิทธิ์ตะ กลับทรงมองเห็นว่าบุตรเป็นบ่วงที่มีความสำคัญ หากไม่รีบตัดสินใจพระทัย พระองค์จะไม่สามารถเสด็จออกผนวชได้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ดังนั้นเมื่อมีคนมากกราบทูลให้ทรงทราบว่า พระนาง
ยโสธราพิมพาทรงประสูติพระราชโอรส แทนที่จะทรงดีพระทัย
กลับตกพระทัย ทรงเปล่งพระอุทานออกมาว่า

บ่วงได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา เครื่องผูกได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา

แทนที่จะเสด็จเข้าไปดูพระโอรส กลับทรงครุ่นคิดตัดสิน
พระทัยเลือกทางเดินของพระองค์ว่า ในทางสองทางที่มีการ
ทำนายนกันมาแต่ต้นนั้น จะไปทางไหนดี การตัดสินพระทัย
ทอดทิ้งทุกอย่างไว้เบื้องหลัง เป็นการตัดสินพระทัยที่เด็ดเดี่ยว
เสียสละประโยชน์ในทางโลกอย่างสูง แต่เพื่อประโยชน์แก่
มนุษยชาติมีความจำเป็นจะต้องทำ เพราะไม่มีทางเลือกอะไร
ที่ดีกว่านี้อีกแล้ว

จากผลของการเลือกของพระราชกุมารสิทธีแต่ละครั้งนั้น
พระโบราณจารย์กล่าวสรรเสริญไว้ว่า

“พระผู้เป็นที่พึ่งของโลก ทรงบำเพ็ญบารมีให้บริสุทธิ์
บริบูรณ์ เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่สิ่งมีชีวิต
ทั้งหลาย พระองค์ได้ทรงตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ
แล้ว”

จากตัวอย่างที่ยกมาจึงเป็นการแสดงให้เห็นได้ว่า พระ
พุทธเจ้าทรงเป็นศาสดาในฐานะที่ทรงสอนให้เรารู้ ทรง
ปฏิบัติพระองค์เป็นตัวอย่างให้เราดู เป็นต้นแบบให้ทั้งใน
การกระทำ ในการพูด ในการคิด สามารถนำมาเป็นหลัก
ในการดำเนินชีวิต จนเป็นชีวิตขั้นดีได้ในขั้นต้นจนถึงสูงสุด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๖. พระพุทธเจ้าทรงดำรงพระชนม์ให้เราดูเป็นตัวอย่าง

ในช่วงที่พระราชา कुमारสิทธัตถะ ยังทรงครองชีวิตเป็นผู้ครองเรือนอยู่นั้น ทรงเป็นแบบในสถานะของลูกระดับอภิชาติบุตรของพระเจ้าสุทโธทนะ จนกาลต่อมาพระองค์ได้รับถวายพระนามว่า ทรงเป็นประทีปแห่งทวีปเอเชีย และกาลต่อมามีการสรรเสริญว่าพระองค์ทรงเป็นประทีปแห่งโลก เพราะพระพุทธศาสนาอันเป็นผลตรงมาจากการตรัสรู้ของพระองค์ ได้อำนวยประโยชน์ ทำหน้าที่เกื้อกูล อำนวยความสุขให้แก่โลกเป็นเวลานานและกระจายไปในส่วนต่างๆ ของโลก และพระธรรมเหล่านั้นยังปรากฏในเอกสารทางวิชาการสายสังคมศาสตร์ ที่อาจกล่าวได้ว่าทุกสาขา แม้เนื้อหาของวิชาสายวิทยาศาสตร์ ก็เป็นเนื้อหาเดียวกันกับทุกขสัจที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และทรงแสดงไว้ พึงดูตัวอย่างการครองชีวิตเป็นต้นแบบอย่างมนุษย์ ในสมัยที่ยังมิได้ตรัสรู้เช่น

๑. ทรงเป็นอภิชาติบุตรของโลก ที่ในความเป็นจริงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ยังไม่มีใครที่เกิดมาและทำประโยชน์แก่มนุษยชาติได้มากและนานอย่างพระองค์ ทำให้ราชวงศ์ศากยะ ราชวงศ์โกลิยะ ดินแดนภารตวรรษ ทวีปเอเชีย ไม่อาจแยกจากพระเกียรติคุณของพระองค์ได้ และในความเป็นจริงคือเด่นดังขึ้นมาเพราะอาศัยพระพุทธบารมีของพระองค์เป็นหลัก อย่างราชวงศ์ทั้งสอง หากไม่มีเจ้าชายสิทธัตถะได้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า จนทรงเป็นศาสดาของชาวโลก ราชวงศ์ ทั้งสองก็คงอันตรธานไปจากการรับรู้ของคนรุ่นต่อมา ไม่ต้อง พุดถึงยุคปัจจุบัน

๒. ในฐานะของนักเรียนในสำนักทุกสำนัก ก่อนที่จะ ทรงตรัสรู้ ทรงแสดงให้เห็นถึงการทรงเป็นนักเรียน นักศึกษา ที่มีความฉลาดสามารถในการเรียนรู้ มีความแตกฉานในเหตุ ในผล ในภาษาหลากหลาย และทรงมีไหวพริบปฏิภาณอย่าง น่าอัศจรรย์ แม้ในสมัยที่ยังเป็นสมรवासอยู่ ทรงวางพระองค์ เป็นที่รักของครูอาจารย์ เพื่อนร่วมสถาบัน จนให้ความภูมิใจ แก่ท่านอาจารย์ทุกๆ ท่านที่ทรงเข้าศึกษาในสำนักนั้นๆ ขนาดได้รับการเชิญชวนให้ร่วมเป็นอาจารย์ในสำนักด้วยกัน ที่เดียว

๓. ในการมองโลกมองชีวิต และการตัดสินใจพระทัย ในเรื่องอะไรก็ตาม ทรงตัดสินใจแล้วจะต้องใช้ความพยายาม ในการนั้นๆ จนถึงที่สุด และไม่ยึดติดในอะไรก็ตามที่ยังมิได้ ผ่านการพิสูจน์ทดสอบมาอย่างดี ตามกรรมวิธี หลักการในการ พิสูจน์เรื่องนั้นๆ

๔. วิชาการเป็นอันมากที่ทรงศึกษามาอย่างดีมีความ แตกฉาน แต่ทรงมีพระปณิธานอันแน่วแน่ ที่จะก้าวไปจนถึง การหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด เมื่อทรงปฏิเสธวิชา เหล่านั้น หากทรงปฏิเสธผลทุกชั้นตอนไม่ แต่จะทรงปฏิเสธใน ระดับที่ไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดที่ทรงประสงค์ แสดงว่าทรง รับรองหรือปฏิเสธอะไรก็ตาม ทรงทำด้วยเหตุผลที่ยุติด้วย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความถูกต้องดีงาม ผลที่ทรงยืนยันและทรงปฏิเสธจะมีฐานะ
เป็นอย่างไรที่ทรงยืนยันและทรงปฏิเสธแม้ในกาลปัจจุบัน

๕. ในขณะที่คนในยุคนั้นหรือแม้ในสมัยปัจจุบัน เขายังศึกษามากยิ่งไกลตัวออกไปตามลำดับ จนมีการสนใจในเรื่องที่ตนหาคำตอบไม่ได้แม้ในขณะนี้ แต่เจ้าชายสิทธัตถะทรงศึกษาทุกเรื่องจากข้างนอก แล้วน้อมเข้ามาศึกษาเทียบเคียงกับพระองค์ แม้ในการตรัสรู้ในความจริงก็ทรงตรัสรู้ที่พระวรกาย และพระเหตุทักขของพระองค์นั่นเอง เพราะอริยสัจทุกข้อมีอยู่แล้วในกาย ใจของคน ที่สำคัญคือล้วนอยู่ที่ใจของคนแต่ละคนนั่นเอง

๖. แม้ในสมัยที่ยังทรงเป็นพระราชากุมารอยู่ในวัยต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสามัญชนแล้วจะอ่อนไหวไปตามอำนาจความรัก ความชัง หรือความชอบไม่ชอบต่อสิ่งที่ตนสัมผัส แต่เจ้าชายสิทธัตถะแม้จะทรงอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่พยายามกระตุ้นความสุขทางเนื้อหนัง จากการเจตนาจะบำรุงบำเรอ ประนปรีอกันด้วยวิธีการต่างๆ แต่ที่น่าอัศจรรย์คือหลังจากทรงสยุมพรกับเจ้าหญิงยโสธราพิมพา และสาวงามในพระราชวังอีกมากกลับมีเรื่องแปลกแต่จริงคือนับจากพระชนมายุ ๑๖-๒๙ เป็นเวลา ๑๓ ปีเต็ม แต่กลับทรงมีพระราชโอรสเพียงพระองค์เดียว สนมในวังอีกเป็นอันมากไม่มีใครมีพระราชโอรสพระราชธิดากับพระองค์ แม้จะทรงอยู่ในวัยหนุ่มฉกรรจ์ก็ตาม ข้อนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พลังแห่งบารมีของพระองค์ ทรงทำให้พระทัยของพระองค์แม้จะมีกิเลสแต่กลับเบาบางยิ่ง อันเป็นหลักการที่สำคัญ ที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกันด้านจิตใจของคนว่า ใครมีบารมีมากหรืออาสวะมาก

ทรงแสดงไว้ในโลกธรรมสูตรความว่า ธรรม ๘ ประการ คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกนินทา ประสบความทุกข์ ย่อมเกิดขึ้นแก่คนในโลกเสมอกัน เพียงแต่เมื่อเกิดแก่ปุถุชนผู้ไม่ได้ระดับธรรมของพระอริยะ ไม่ได้ปฏิบัติธรรมของพระอริยะ เมื่อสิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นแก่ตน ย่อมไม่รู้เห็นตามความเป็นจริงของสิ่งเหล่านั้นว่า โลกธรรม ๘ ประการได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา แต่โลกธรรมเหล่านั้นเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมดา เมื่อเป็นเช่นนี้ความยินดีในลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุข ย่อมเกิดขึ้นครอบงำใจเขาได้

แต่ท่านที่เป็นพระอริยบุคคล เมื่อโลกธรรม ๘ ประการอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแก่ท่าน ปัญญาารู้เห็นตามความเป็นจริง ย่อมเกิดขึ้นสัมพันธ์กับการเกิดของโลกธรรมทั้ง ๘ ประการ ปัญญาจะเกิดขึ้นวินิจฉัยโลกธรรมเหล่านั้นในขณะนั้นว่า โลกธรรม ๘ ประการเหล่านี้ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา แต่โลกธรรมเหล่านั้นเป็นของไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมดา ใจของท่านจะไม่หวั่นไหวไปด้วยความยินดีในโลกธรรมที่น่าปรารถนา และไม่ยินร้ายต่อโลกธรรมที่ไม่น่าปรารถนา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แม้พระราชกุมารสิทธัตถะ ในขณะนั้นจะยังไม่เป็นพระ
อริยบุคคล แต่ความจางคลายของสรรพกิเลสปรากฏเด่นชัด
ตั้งแต่ก่อนประสูติแล้ว และความจริงเหล่านั้นก็พิสูจน์ตนเอง
ตลอดมา แม้ก่อนเวลาที่พระองค์จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

๗. พระอานนทเถระได้เล่าไว้ว่า ในสมัยที่เป็นพระราช-
กุมารด้วยกัน บางโอกาสได้เสด็จเที่ยวไปในป่าเชิงผาหิมพานต์
บรรดาสัตว์ดิรัจฉานทั้งหลาย แม้จะเป็นสัตว์ป่าที่ดุร้าย แต่กลับ
ตามเสด็จเจ้าชายและพระสหายไปเป็นแถว โดยไม่แสดง
อาการหวาดกลัวหรือมุ่งร้ายต่อพระองค์ สัตว์เหล่านั้นกลับมี
ความรู้สึกเป็นมิตรต่อพระองค์อย่างยิ่ง ณ ที่นั้น สัตว์และ
คนกลับเป็นมิตรกัน จากการที่เคยเบียดเบียนกัน อันสะท้อน
ให้เห็นถึงจิตตานุภาพของพระราชกุมารที่ทรงมากด้วยพระ
บารมี จนกลายเป็นรังษีแห่งธรรม มีสัมผัสเป็นสุขแม้แต่สัตว์
ดิรัจฉานเข้ามาใกล้ ก็กลับมีความอบอุ่นปลอดภัย มีความ
มั่นใจในคน และในความปลอดภัยของตน

ตัวอย่างข้อนี้ยิ่งเห็นชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในคราวที่ทรงค้น
คว้าหาทางตรัสรู้ พระองค์ทรงประทับอยู่ในป่าเขาลำเนาไพร
เป็นเวลานานถึง ๖ ปี แต่กลับไม่มีอันตรายอะไรมากล้ำกลาย
พระองค์ ทำให้เราพบว่าไม่ว่าใครก็ตามหากมีคุณธรรมความ
ดีมากพอแล้ว ความดีเหล่านั้นจะแสดงออกทางการกระทำ
การพูด ความคิดจนเป็นรังษีแห่งธรรมที่อำนวยความสุข ความ
สงบความเยือกเย็นให้แก่ตนและคนอื่น พระราชกุมารสิทธัตถะ
ทรงเป็นแบบอย่างในด้านนี้ที่เด่นชัด หากใครต้องการได้สัมผัส

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ผลแห่งเมตตา กรุณา สามารถพยายามทำจิตของตนให้มาก ด้วยเมตตา กรุณา ไว้เสมอแล้วใจจะเย็น คนที่เข้ามาใกล้ชิด จะรู้สึกเป็นมิตรสนิทสนมกัน ข้อที่ทรงกระทำทุกอย่างในความ เป็นจริงคือการปฏิบัติธรรม และเป็นการสะท้อนอาการของ ธรรมออกมาจากใจที่มากด้วยคุณธรรม มีเมตตา กรุณา เป็นต้น ธรรมะเหล่านี้ในด้านกลุ่มธรรมคือมรรคสังข หรือ กุศลธรรมส่วนเหตุที่ผ่านการคิดแล้วแสดงออกมาทางการ กระทำ การพูด การคิด

พึงสังเกตว่าการสะท้อนธรรมของพระราชา Kumarasithattha ทรงแสดงออกก่อนที่พระองค์จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า แสดงว่า พระธรรมทั้งปวงล้วนทรงแสดงที่ชีวิตคนแต่ละคน เพียงแต่ ผลของการศึกษาค้นคว้าของพระองค์ ทำให้ทรงเข้าถึงเหตุที่ สมบูรณ์คือมรรคสังข ทำให้เหตุด้านตรงกันข้ามคือสมุทัยสังขดับ ไป และความทุกข์ในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นผลของสมุทัยก็ดับ ตามไปด้วย เพราะความสมบูรณ์พร้อมของผลคือนิโรธสังข ที่ เกิดขึ้นจากความสมบูรณ์ของมรรคสังข อันเป็นเหตุให้เกิด ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่างปรากฏภายในพระทัย ขจัด อวิชชาออกไปอย่างสิ้นเชิงทำให้พระองค์ทรงบริสุทธิ์จาก สรรพกิเลส

แต่ในความเป็นจริงการเคลื่อนไหวของคนที่ออกมาจาก ใจ แสดงอาการให้ปรากฏทางกาย วาจา ล้วนเป็นอาการของ ธรรมเพียงแต่เป็นกุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาทธรรมเท่า นั้น ในภาคของการศึกษาเรียนรู้ เราจะพบว่ามีความด้านสังคม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ศาสตร์เป็นอันมากหรือพูดง่าย ๆ ว่าเกือบทั้งหมด เป็นการ
ศึกษาจากพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีตบ้าง ปัจจุบันบ้าง จนถึง
มีการคาดหมายถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต คงเกี่ยวเนื่องอยู่
กับความคิดที่ก่อปรด้วยธรรมชาติของคนทั้งนั้น

ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงเป็นหลักไว้ว่า

สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

กรรมย่อมจำแนกแบ่งแยกคนและสัตว์

ให้มีความเลวประณีตแตกต่างกันออกไป

๗. พระพุทธเจ้าทรงสงบเย็นให้ทุกคนที่พบเห็น พระองค์ สัมผัสได้

พลังแห่งความสงบที่เกิดขึ้นแก่พระราชกุมารสิทธัตถะ
นั้น สามารถมองเห็นได้จากการเจริญสมาธิจนบรรลุฌาน ฌ
กายได้ตั้งหว่าในคราววูปปมงคลแรกนาขวัญมาแล้ว แม้ตอน
ประสูติใหม่ๆ ก็บ่งบอกให้เห็นถึงความสงบเย็นที่คนในบริเวณ
นั้นสามารถสัมผัสได้ ด้วยความแจ่มใสภายในใจของแต่ละคน

ตอนที่ยังเป็นพระราชกุมารอยู่ แม้จะทรงศึกษาสำเร็จ
ศิลปวิทยาการอย่างยอดเยี่ยม แต่กลับทรงสงบเสงี่ยมไม่แสดง
ถึงอหังการมมังการอย่างคนทั่วไป และแม้แต่ที่สัตว์ป่าทรง
คุ้นเคยกับพระองค์ยามเสด็จเที่ยวไปในป่า ก็เนื่องมาจากทรง
มีความสงบเย็นต่อสัตว์ด้วยเมตตา กรุณาเป็นพื้นฐานสำคัญ
ของพระทัย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เจ้าหญิงกิสสาโคตมี ได้พบกับพระราชกุมารสิทธัตถะ ใน
ขณะทรงเจริญพระชนมพรรษาในวัยหนุ่มแล้ว ทรงตะลึงใน
บุคลิกภาพของเจ้าชาย และได้สัมผัสกับความสงบภายใน
พระทัยในรูปของธรรมรังษีดังกล่าว ทรงเปล่งอุทานแสดงความ
เชื่อมั่นและความชื่นชมว่า

“บุรุษท่านนี้เป็นบุตรของมารดาใด มารดานั้นก็ดับเย็น
สนิทแล้ว เป็นบุตรของบิดาใด บิดานั้นสงบเย็นได้แน่ เป็นสามี
ของนารีใด นารีนั้นดับเย็นได้แน่”

จากพระอุทานที่เจ้าหญิงกิสสาโคตมีทรงเปล่งออกมานั้น
แสดงถึงธรรมรังษีที่สะท้อนจากพระทัยจนเจ้าหญิงสามารถ
สัมผัสได้ ความรู้สึกในลักษณะนี้เกิดแก่เจ้าชายราหุล ตอนนั้น
ทรงเจริญพระชนมเพียง ๗ พรรษาเท่านั้น พระนางยโสธราทรง
ส่งราชกุมารให้มาขอราชสมบัติจากพระพุทธเจ้า โดยอ้างว่า
พระราชกุมารเป็นโอรส แต่ราหุลราชกุมารกลับมีความรู้สึก
ประหลาดที่มีความสุข ความสงบ ความเยือกเย็น จนถึงกราบ
ทูลพระพุทธเจ้า ร่มเงาของพระองค์เย็นสบายดีจริง

พึงสังเกตว่า การที่ใครก็ตามแสดงออกให้เห็นด้วยวาจา
ที่ไพเราะ อ่อนหวาน ด้วยกิริยาอาการที่อ่อนน้อม อันเป็นการ
สะท้อนจากจิตที่มีความอ่อนโยน แสดงว่าจิตของเราถูกปลง
แต่งด้วยเมตตา กรุณา คารวะ อ่อนน้อม ความเคารพ นับถือ
จะทำให้คนที่พบเห็นมีความประทับใจเกิดความเคารพ ศรัทธา
เลื่อมใส เมตตา ตามสมควรแก่ฐานะของบุคคลเหล่านั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ดังนั้น หลักการที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน เมื่อมองจากรูปแบบที่เห็นเด่นชัดคือ

๑. ทรงสอนให้คนพึงรู้ว่าอะไรเป็นอะไร อะไรควรเว้น อะไรควรประพฤติ อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรเป็นทางเสื่อม อะไรเป็นทางเจริญ วิธีนี้เองก็ทรงหลากหลายในการสื่อสารกับคนฟังที่แตกต่างกัน

๒. ทรงทำพระองค์ให้ดูเป็นตัวอย่าง ในกรณีนี้คนที่พบเห็นพระองค์จะต้องฉลาดคิด และต้องมีฐานจิตของการเป็นคนใฝ่ดี อย่างที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงเรียนความจริงของชีวิตจากเทวทูตทั้ง ๓ และทางออกจากความทุกข์จากสมณะ ที่ในความเป็นจริงท่านเหล่านั้นก็เป็นอย่างที่ท่านเป็น แต่เพราะเจ้าชายทรงฉลาดคิด สามารถหาประโยชน์จากทุกเรื่องที่ทรงสัมผัส คนยิ่งปัญญามากเท่าไร ทุกอย่างที่ผ่านมาในชีวิตของท่าน ท่านจะหาประโยชน์จากคน สัตว์ สิ่งเหล่านั้นได้ เมื่อทรงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ทรงสั่งสอนธรรมเป็นอเนกปริยาย บางประเด็นที่ต้องสนใจว่าสิ่งนั้นเป็นอะไร แต่สำคัญว่าเรามีทำที่ความคิดต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างไร เช่นพระพุทธภาษิตที่ว่า

“ประโยชน์พึงเกิดขึ้นในที่ใดๆ โดยวิธีใดๆ ให้บุคคลใช้ความพยายามในที่นั้นๆ โดยวิธีนั้นๆ”

หลักการในพระพุทธศาสนาจึงมีการแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และหาประโยชน์มากยิ่งขึ้นจากสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่แล้ว เราจึงพบว่าข้อที่พระพุทธเจ้าทรงสั่ง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

สอน จึงไม่เป็นอื่นไปจากตัวของคนแต่ละคน ที่สรุปรวมเป็นนามรูป แต่หากคนขาดปัญญาในการคิด หรือคิดไม่เป็นก็ยากที่จะได้ประโยชน์จากพุทธลีลาของพระพุทธองค์

๓. การครองชีวิตให้เห็น พระพุทธเจ้าแม่ก่อนการตรัสรู้ พระองค์ก็เป็นพระโพธิสัตว์ คือยอดของมหาบุรุษในโลก ตรัสรู้แล้วก็เป็นพระพุทธเจ้า ทรงเป็นพระศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย การครองชีวิตของพระองค์สำหรับพระองค์แล้ว เป็นธรรมดาของพระมหาบุรุษทั้งหลาย และเป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงเป็นอย่างที่หากใครไม่สามารถทำให้เสื่อมใสในความดีงามของพระองค์ได้ คนเหล่านั้นก็จะเป็นเหมือนทัพพีตักแกง หรือคนเลี้ยงโค ที่ไม่อาจดื่มน้ำนมโคได้ เพราะน้ำนมเป็นของเจ้าของโค ตนเป็นลูกจ้างก็รับไปแต่ค่าจ้างเท่านั้น

๔. การเห็นให้สัมผัส ในความเป็นจริงจิตใครก็ตามที่มีพลังของกิเลสหย่อนลง พลังแห่งธรรมปรากฏมากยิ่งขึ้น อาการความสงบเย็นที่ปรากฏทางกาย วาจา ใจ ของเขาก็จะโดดเด่นมากขึ้นตามลำดับ แต่ถ้าใจกระด้าง ไม่สามารถทำให้เสื่อมใสได้ ก็จะไม่ได้รับประโยชน์อะไร จากการได้สัมผัสความสงบเย็นของท่านเหล่านั้น จนถึงพระพุทธเจ้า คนเป็นจำนวนมากอยู่ในสภาพของ “ใกล้ไกล กินต่าง” แม้ในสมัยพุทธกาลก็ตาม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๘. พระพุทธเจ้าทรงแสดงประโยชน์ ๓ ประการ แก่เรา

หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา สามารถสรุปรวมได้หลายวิธีด้วยกัน มีแนวหนึ่งที่เป็นการสอนในรูปทั้ง ๔ ที่กล่าวมาข้างต้น ในรูปของประโยชน์ ๓ ประการ ข้อนี้อาจถือว่าเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาวิธีหนึ่ง เพราะในการอุปบัติของพระพุทธเจ้านั้น ท่านกล่าวสรรเสริญไว้ว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นเอกบุคคคลคือบุคคลอันดับหนึ่ง หรือบุคคลเอก หมายความว่าหาผู้เสมอพระองค์ ใน ๓ กรณีคือเรื่องพระพุทธานุภาพหลัก ๓ ประการไม่ได้ คือ พระองค์ทรงมีปัญญา ความรอบรู้ที่เป็นผลมาจากการตรัสรู้ อันเป็นสุดยอดของความรู้ ที่ท่านเรียกว่าสัมพัญญา ทรงรู้ทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริงนี้คือ พระปัญญาคุณ

เพราะทรงสมบุรณ์ด้วยพระปัญญา ที่เกิดจนสมบุรณ์ได้ ทำลายอวิชชาคือความไม่รู้ออกไปจากพระทัย ทำให้พระทัยของพระองค์บริสุทธิ์หมดจดจากอาสวะกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย ด้วยอัสวัคขยญาณ พระญาณคือความรู้ที่เกิดผุดขึ้นภายในพระทัย ทำให้พระทัยของพระองค์บริสุทธิ์ ที่ไม่มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น เรียกว่า พระบริสุทธิ์คุณ

เพราะพระทัยสมบุรณ์ด้วยปัญญาและความบริสุทธิ์นี้เอง ทำให้พระองค์ทรงมองโลกทั้งมนุษย์ สัตว์ แม้แต่สิ่งด้วยพระมหากรรุณา อันเป็นความกรุณาที่เป็นดุจห้วงทะเลหลวง อย่างที่นำมาสวดสรรเสริญกันว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พุทธุโธ สุสุพุทธุโธ กรุณามหุณโณโว

พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้รู้ มีความบริสุทธิ์จากอาสวะกิเลส เครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย และทรงมีพระมหากรุณาอุจหวัง ทะเลหลวง

ในส่วนพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ ทรงเน้นที่ทรงสั่งสอนสิ่งที่เป็นประโยชน์ อันมีลักษณะเกื้อกูลและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ศึกษาและปฏิบัติตามเสมอ ส่วนผลจะมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับเหตุ ที่เขาประกอบกระทำ得多มากหรือน้อยเป็นประการสำคัญ แสดงว่าการอุปบัติของพระพุทธเจ้าพระธรรม พระสงฆ์เพื่อเป้าหมายอันเดียวกันคือ

พระพุทธเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นเอกบุคคล ที่ท่านอรรถาธิบายไว้ว่า

เอกบุคคล เมื่อบังเกิดขึ้นในโลก ย่อมบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เอกบุคคลนั้นคือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระธรรมในฐานะที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า อันเกิดผุดขึ้นภายในพระทัยของพระองค์ด้วยพระปัญญาทำหน้าที่ ขจัดอวิชชา จนพระทัยบริสุทธิ์หมดจด และกอบปรด้วยพระมหากรุณาดังกล่าว ทำให้เจตนารมณ์ในการเผยแผ่ธรรมของพระองค์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการอุปบัติของพระพุทธเจ้า ข้อนี้พึงสังเกตจากพระพุทธดำรัสที่ตรัสแก่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พระอรหันต์ ๖๐ รูป เมื่อคราวที่ทรงส่งท่านเหล่านั้นไปประกาศ พระพุทธศาสนาในคราวแรก ความว่า

“ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็น ของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจาก บ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์

เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์แก่กุลแก่ คนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่อเป็นการ อนุเคราะห์ต่อชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความ สุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งาม ในที่สุด สมบูรณ์ด้วยอรรถและพยัญชนะ”

เป็นอันสรุปว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็น ข้อที่ทรงแสดงประโยชน์ ที่ทรงสัมผัสประโยชน์ระดับสูงสุดที่ เรียกว่าปรমัตถะมาด้วยพระองค์เอง แต่เมื่อทรงนำมาแสดง แก่ชาวโลก ปรากฏว่าชาวโลกมีความสามารถในการศึกษา การปฏิบัติ การได้สัมผัสผลที่ยิ่งหย่อนแตกต่างกัน พระธรรม เหล่านี้จึงทรงจำแนกออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๑. **ทิฏฐธัมมิกัตถะ** ประโยชน์ที่คนสามารถสัมผัสได้ใน ชีวิตปัจจุบัน เป็นหลักการ วิธีการในการครองเรือนครองสุข เพื่อให้เกิดการอยู่ดีมีสุขในชาตินั้นๆ ในรูปของคุณธรรมนำ ชีวิตของคนในชาตินั้นๆ

๒. **สัมปรายิกัตถะ** ประโยชน์ในกาลต่อไป หมายถึงวัน เดือนปีต่อๆ ไปและภพชาติต่อๆ ไป เป็นหลักธรรมปฏิบัติ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เน้นไปที่การขัดเกลาจิตใจให้มีความประณีตไปตามลำดับ ด้วย
หลักธรรมในการครองชีวิตที่ประณีตขึ้น

ศรัทธา ความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม ผลแห่งกรรม
และการที่สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตน และเชื่อมั่น
ในการตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบของพระพุทธเจ้า

ศีล มีการสำรวมระมัดระวังรักษาอาการกาย วาจา ใจ
ของตนไม่ให้เกิดการทำ การพูด การคิด เป็นการเบียดเบียน
ตนเองและบุคคลอื่นให้เดือดร้อน

จาคะ มีการสละแบ่งปันประโยชน์สุขของตนเพื่อประโยชน์
สุขแก่คนอื่น สละภารกิจการงานของตนเพื่อช่วยเหลือสังคม
ประเทศชาติ จนถึงสละสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อเจตน์จำนงของตน
ที่คอยขัดขวางในการทำความคิด

ปัญญา มีปัญญาความรอบรู้สิ่งทั้งหลายตามความเป็น
จริง ตามที่สิ่งเหล่านั้นเป็นอย่างไรก็มีความรู้ตามความเป็นจริง
อย่างนั้น สามารถจำแนกแยกแยะได้ว่าอะไรเป็นบาป บุญ
คุณ โทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์เป็นผล

คุณธรรมเหล่านี้มีผลต่อความสงบเย็นภายในจิตใจในขณะ
นั้นๆ ขณะต่อๆ ไป และมีผลยกยอดไปต่อบำเพ็ญปฏิบัติของตน
ให้มีความประณีตขึ้นไปตามลำดับ ที่เรียกว่าบารมี คือการเก็บ
การสะสมความดี ที่มีส่วนอย่างสำคัญในการต่อบำเพ็ญปฏิบัติ
ของตนให้ประณีตๆ จนเข้าใกล้มรรคผลนิพพานไปตามลำดับ

๓. **ปรมาตตะ** ประโยชน์อย่างสูงสุดอันเป็นที่รวมของการ
ศึกษา ปฏิบัติตนไปตามหลักของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

หรือไตรสิกขา ๓ ประการ จนมีความสมบูรณ์พร้อมแล้ว จะเกิดเป็นญาณผุดขึ้นภายในจิต ทำหน้าที่ทำลายสรวรพกิเลส ในนามต่างๆ จนมีปัญญา ความบริสุทธิ์ ความเมตตากรุณา ตามพระพุทธคุณดังกล่าว อันเป็นผลระดับอุดมการณ์ในทาง พระพุทธศาสนา คือ การศึกษาเรื่องจิต เจตสิก รูป นิพพาน จนบรรลุผลคือโลกุตตรธรรม ๙ ประการ

๙. พระพุทธเจ้าทรงเป็นหลักในจริยา ๓ แก่เรา

ในการเสนอเรื่องพระพุทธศาสนาให้อะไรแก่เรานั้น จะใช้โครงสร้างของพระพุทธจริยา ๓ ประการ อันเป็นโครงสร้างหลักของชีวิตคนทุกคนในโลก ตามฐานะที่ทรงเป็นพระพุทธเจ้านั้นทรงประกอบพระพุทธจริยา ๓ ประการ คือ

๑. **โลกัตถจริยา** ทรงทำประโยชน์แก่ชาวโลก ด้วยการเสด็จไปในคาม นิคม ชนบท ราชธานีต่างๆ ทรงแสดงธรรมเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่คนเป็นอันมาก จนทรงประดิษฐานเป็นรูปของพระพุทธศาสนา สามารถสืบสานงานอันเป็นประโยชน์แก่ชาวโลก จากอดีตกาลถึงปัจจุบันกาล เป็นพระพุทธจริยาที่ทรงทำต่อชาวโลกในฐานะที่ทรงเป็นสมาชิกพระองค์หนึ่งในประชาคมโลก

๒. **ญาติัตถจริยา** ในฐานะที่ทรงเป็นลูกหลานของราชวงศ์ศากยะและโลกิยะ ซึ่งลูกหลานที่ดีของตระกูลจะต้องทำงานเพื่อประโยชน์แก่ตระกูล บุคคลภายในตระกูล

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓. พุทธัตถจริยา ทรงทำประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชน
ในฐานะที่ทรงเป็นพระพุทธเจ้า ทรงเป็นศาสดาผู้เอ็นดูต่อ
สรรพสัตว์ จนได้รับการเฉลิมพระนามว่าทรงเป็นพระศาสดา
ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

จะพบว่าคนทุกคนมีฐานะที่ตนจะต้องรับผิดชอบโดย
กำเนิด และฐานะที่ตนเป็นในขณะนั้นๆ สรุปแล้วคือ ๓ ประเภท
เช่นเดียวกับพระพุทธรูปและพระอรหันต์ทั้งหลาย คือ

๑. ทุกคนเป็นลูกหลานของตระกูลมีคนโยงใยกับตนอยู่
เป็นจำนวนมาก ยิ่งตระกูลใหญ่ ๆ แล้วยังมีคนที่เกี่ยวข้องกับ
ตนมาก ลูกหลานที่ดีจะต้องทำหน้าที่ของตนต่อญาติของตน

๒. ในฐานะที่เป็นสมาชิกในประชาคมโลก ทุกคนเกิดมา
จากกรรมมารดาในขณะใด ในขณะนั้นย่อมได้สถานะสมาชิก
ของประชาคมโลก ที่ในความเป็นจริงเริ่มได้สถานะของสมาชิก
ในประชาคมโลกตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดามาแล้ว

๓. ฐานะที่เราเป็นจากการแต่งตั้งบ้าง จากการเกี่ยวข้อง
กันบ้าง จากภารกิจงานบ้าง ซึ่งคนแต่ละคนมีฐานะที่ต้อง
ทำตามที่เป็นในแต่ละขณะวันหนึ่ง ๆ มีเป็นอันมาก

ดังนั้น การตอบคำถามว่าพระพุทธศาสนาให้อะไรแก่
เรา? จึงต้องมองผ่านโครงสร้างหลัก ๓ ประการนี้ โดยยกขึ้น
มาเป็นประเด็นๆ ไป แล้วนำหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาแสดง
ไว้ในกรณีนั้นๆ ต้องอาศัยพื้นฐานหลักคือการเวียนว่ายตายเกิด
ในสังสารวัฏ กระบวนการของกรรม หรือกล่าวโดยสรุปคือ
“กฎ” กับ “กรรม” เป็นประการสำคัญ โดยนำมาเรียงเป็น
ชุดๆ ไปตามหัวข้อที่นำมาเรียงไว้ในตอนต้น คือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑๐. พระพุทธศาสนาได้ให้ชีวิตที่เป็นมนุษย์แก่เรา

กล่าวโดยหลักของธรรมชาติ การเกิดมาของคนทุกคนนั้น เป็นผลมาจากอดีตกรรมของเขาเหล่านั้น ที่ทำหน้าที่จำแนกให้ คนมีความแตกต่างกัน หลักการในพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้า ทรงแสดงไว้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากในโลกมี ๔ ประการ คือ

การเกิดมาเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก การสามารถ ดำรงชีวิตมาได้อย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก การมี โอกาสได้ศึกษาพระสัทธรรมเป็นไปได้ยาก การบังเกิดขึ้นของ พระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่โลกได้โดยยาก

ในขณะนี้แสดงว่าทุกท่านได้รับผลที่สัตว์โลกสัมผัสได้ยาก ครบ ๔ ประการ คือได้เกิดมาเป็นมนุษย์ มีอายุยืนมาถึงขณะนี้ มีโอกาสได้ศึกษาพระสัทธรรม และได้พบพระพุทธศาสนา ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสัตว์โลก นับแต่ก่อนการอุบัติ ในครุภุมารดาที่เป็นมนุษย์และแสดงว่าเกิดมาด้วยบุญตาม ที่พระพุทธศาสนาได้แสดงสิ่งที่ยู้งเบื้องหลังการเกิดมาดีตาม สมควรแก่ฐานะว่า มาจากบุพเพกตบุญญาตา การเป็นผู้มี บุญที่ได้กระทำไว้แล้วในอดีตกาล ความแตกต่างในชีวิตของ คนแต่ละคน จนมีการจำแนกคนออกไปเป็น ๔ ประเภท ตาม สมควรแก่กรรมในอดีตชาติและปัจจุบันชาติของคนเหล่านั้น คือ

๑. มีตมา มีตไป เป็นคนประเภทที่ทำบาปไว้ในอดีต นำให้เขาเกิดมาในตระกูลครอบครัวยุคที่มีความอ่อนด้อยทางด้าน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การเมือง การพัฒนาตน ในปัจจุบันชาติยังคงไม่มีความคิดที่จะพัฒนาตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้าจากฐานะเดิม จนเป็นคนประเภทมืดมาและมืดไป

๒. มืดมา แต่สว่างไป แสดงว่าเกิดจากผลบาปทำให้ได้ครอบครัวยุติธรรมในด้านการเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาอบรม แต่กลับอาศัยบุญในอดีตเข้าสนับสนุนและการคบหาสมาคมกับบัณฑิต ได้กัลยาณมิตรสนับสนุน ทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากอ้อมอ้อมมาเป็นคนสว่างรุ่งเรืองในกาลต่อมา

๓. สว่างมา และมืดไป แสดงว่าเกิดมาจากผลของกุศล บุญกุศลสนับสนุนให้มีอะไรดี ๆ เช่นครอบครัวยุติธรรมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาอบรมมาดี แต่กลับทำตัวเป็นอวดชาติบุตร ผลาญตระกูล คบหาสมาคมกับคนพาล ตกเป็นทาสของอบายมุขเป็นต้น จึงทำตนครอบครัวยุติธรรมให้ตกต่ำลงไป

๔. สว่างมา และสว่างไป หมายความว่าเกิดมาด้วยผลบุญ บารมีที่สร้างมาดี จึงเกิดในครอบครัวยุติธรรมที่มีความสมบูรณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาอบรม และตนก็เป็นคนใฝ่ดีพยายามรักษาพัฒนาตนเองให้สามารถดำรงรักษา จนถึงพัฒนาครอบครัวยุติธรรมให้มีความเจริญก้าวหน้าเหมือนเดิมหรือมากกว่าเดิม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑๑. พระพุทธศาสนาแสดงสมบัติ วิบัติ เพื่อหา ทางออกจากวิบัติแก่เรา

จากประเภทของคน ๔ ประเภทดังกล่าวนั่นเอง ทำให้ในโลกมีคนที่ประกอบด้วยสมบัติ ๔ และ วิบัติ ๔ หรือมีสมบัติบางอย่าง และประกอบด้วยวิบัติบางอย่าง สมบัติ ๔ คือ

๑. **คติสมบัติ** เป็นคนที่เกิดในประเทศ ท้องถิ่น ตระกูลครอบครัวซึ่งมีความพร้อมที่จะให้การส่งเสริมสนับสนุนบุตรธิดาของตนให้มีความเจริญก้าวหน้าได้ง่ายขึ้น หรือหากสถานที่เกิดตรงกันข้ามก็กลายเป็นคติวิบัติ

๒. **อุปธิสมบัติ** เป็นคนที่เกิดมารูปร่างลักษณะดี ที่ท่านบอกว่าผิวพรรณสวยงาม มีเสียงไพเราะ มีทรวดทรงสมส่วน มีรูปร่างไม่สูงต่ำดำขาวมากเกินไป มีบุคลิกภาพเป็นที่น่าสนใจของคนที่พบเห็น เรียกว่ามีรูปเป็นทรัพย์ มีเสียงเป็นทรัพย์ เป็นต้น หากมีความบกพร่องในส่วนรูปร่างกายก็กลายเป็นวิบัติ

๓. **กาลสมบัติ** หมายถึงยุคสมัยที่คนเหล่านั้นเกิดมา บางคนมีคุณสมบัติของตนเหมาะสมแก่ยุคสมัย มีคนพอใจสนใจ ทำอะไรก็กลายเป็นทางมาแห่งลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุข หากกาลไม่อำนวยให้ท่านเรียกว่าวิบัติ เช่นจิตรกรบางคน ผลงานของท่านในยุคที่ท่านมีชีวิตอยู่ ไม่มีคนสนใจที่จะหามาครอบครอง จนต้องเป็นคนยากจน หรือบางคนอาจฆ่าตัวตายไป แต่หลังจากท่านตายไปผลงานของท่าน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

กลับสร้างกรรมร้ายให้แก่คนรุ่นหลังจนราคาแพงไม่น่าเชื่อ
เป็นต้น

๔. ปโยคสมบัติ คือการประกอบกระทำ ความประพฤติ
ของคนเหล่านั้น ที่ถือว่ามีค่าสำคัญมากที่สุด เพราะความ
จริงของชีวิตนั้น เราเกิดมาเป็นอย่างไรไม่สำคัญ สำคัญที่
ปัจจุบันเรามีพฤติกรรมอย่างไร มีอิทธิพลสร้างความเป็น
แปลงให้แก่คนได้มาก อย่างที่ท่านประพันธ์ไว้ว่า

ดูคนจนคนแค่นแสนจะคิด อาจแปลงฤทธิ์กลายเป็นเศรษฐี
ดูคนโง่อาจจะโผล่เป็นเมธี เหตุฉะนี้ไม่ควรห่อหุ้มกัน

อันพฤษชาติแรกเจริญศรี ไซ้จะมีต้นใบใหญ่ร่มหัตต์
ทุกๆ ต้นตั้งแต่เล็กมาด้วยกัน ต่อนานวันจึงเขียวคลุ้มชะอุ่มใบ.

จากคำกลอนข้างต้น แสดงว่าเป็นคนประเภท “มีดมา
แต่สว่างไป” จึงเป็นการบ่งบอกให้เราทราบว่า แม้พระพุทธ
ศาสนาจะเป็นกรรมวาที กล่าวถึงผลทั้งหลายล้วนเกิดมาจาก
เหตุ และผลเกิดที่ใครเหตุก็มาจากบุคคลนั้น สมบัติและวิบัติ
ทั้งสองฝ่ายจึงสามารถเปลี่ยนแปลงไปด้วยกรรมคือการกระทำ
ของเราในปัจจุบัน หลักกรรมไม่ใช่สอนให้ทุกคนยอมจำนน
แต่ทุกคนเมื่อทำผิดไปแล้วก็สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้
เช่น

คนอย่างโจรองคฺลิมาล อดีตกรรมดีนำส่งให้ท่านเป็นบุตร
ของปุโรหิต มีรูปร่างงดงาม มีอัธยาศัยอ่อนโยน มีความรู้
เฉลียวฉลาด มีความสามารถในการศึกษาเล่าเรียน ทำตนให้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เป็นที่รักของอาจารย์และภรรยาแต่ต้น แต่เพราะการไปเชื่อ คนที่ไม่ควรเชื่อ ไปทำตนตามที่คนพาลชี้บอกให้ กลายเป็น มหาโจรร้ายไปในที่สุด แต่พอมาพบกับพระพุทธเจ้า กลับมี ความคิดสมเหตุสมผล กลับตนเป็นคนดีจนออกบวช บรรลุ มรรคผลเป็นพระอรหันต์ อันเป็นการสะท้อนชีวิตประเภท สว่างมา แล้วกลับมืดไป แต่อาศัยการได้กัลยาณมิตรคือ พระพุทธเจ้า กลับตนเสียใหม่ กลายเป็น สว่างมา แล้วสว่าง ไปได้ในที่สุด แสดงว่าในการกระทำนั้นเอง ทำให้คนเปลี่ยนแปลง ไปตามการกระทำของตนทั้งระยะสั้นและระยะยาว จน กลายเป็นคนประเภทชั่วเจ็ดที่ดีเจ็ดหนมีตัวอย่างให้เห็นอยู่เป็น อันมาก

ที่สำคัญคือสมบัติ วิบัติอย่างละ ๔ ประการนั้น คน สามารถใช้สติปัญญาความเพียรของตนเปลี่ยนแปลงตนเองให้ วิบัติมีความเป็นสมบัติเพิ่มขึ้น หรือสมบัติกลับกลายเป็นวิบัติ มากขึ้นก็ได้ อย่างในกรณีของคนประเภทสว่างมาแต่มืดไป และมืดมาแต่สว่างไปเช่น

คติวิบัติ เราสามารถเปลี่ยนแปลงสถานที่อยู่อาศัยไปหา แหล่งที่สามารถส่งเสริมให้ใช้คุณสมบัติของตน หรือพัฒนา ตนให้มีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เป็นคนประเภท มืดมา สว่างไปได้ ในกรณีของคติสมบัติ คือมีปัจจัยเสริม ในด้านต่างๆ มาก แต่กลับขาดความขยันหมั่นเพียรเป็น คนเกียจคร้าน ขาดความคิดในการพึ่งพาตนเอง ตนก็ตกต่ำ ไปได้ กลายเป็นคนประเภทสว่างมา แต่มืดไป

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

อุปถัมภ์ ในความเป็นจริงเป็นเรื่องรูปธรรม นามธรรม คนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิงได้ แต่สามารถลดจุดอ่อน เสริมจุดแข็งได้ โดยพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมในการครองชีวิต ด้วยคุณธรรมของตนนั่นเอง ทำให้คนมองผ่านรูปร่าง แต่กลับไปมองที่คุณธรรม ความรู้ ความคิด ความสามารถของเขาเป็นหลัก คนจำนวนมากที่ก้าวขึ้นไปสู่ตำแหน่งรัฐบุรุษ แม้อูปร่างท่านจะไม่สง่างามก็ตาม

ในส่วนของกาล ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันคนสามารถเปลี่ยนแปลงเวลาจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่งได้ เพราะในความเป็นจริงหากคนสามารถทำงานอะไรก็ตามให้เหมาะสมแก่กาลเวลาที่มาถึงเข้าใจขณะนั้นๆ เขาสามารถหาประโยชน์จากกาลเวลาที่เขาหลีกเลี่ยงจากที่หนึ่งไปอยู่ในอีกที่หนึ่งได้

หลักธรรมที่จัดว่าสำคัญมากที่สุด คือการใช้สติ ปัญญา ความเพียร ความอดกลั้นอดทน ตัดสินใจทำ พูด คิด ด้วยความรอบคอบรอบด้าน เหมาะสมแก่เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน บุคคลได้ สามารถเปลี่ยนวิบัติเป็นสมบัติ เปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาสได้

พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรมนั้น แม้กรรมจะมีทั้งอดีตและปัจจุบันก็ตาม แต่การทำ การพูด การคิดของคนในแต่ละขณะ ถือว่าเป็นกรรมลิขิตที่มีความสำคัญมาก เรื่องของกรรมจึงเป็นเรื่องที่คนเลือกเว้นได้ เลือกทำได้ แล้วผลจะเกิดขึ้นตามสมควรแก่เหตุที่บุคคลนั้นเลือกทำ พูด คิดในขณะนั้นๆ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑๒. พระพุทธศาสนาให้หลักการวิธีการในการ ครองเรือนที่ดีแก่เรา

สังคมมนุษย์นั้นในความเป็นจริงเริ่มจากคนแต่ละคน แต่
ว่าคนแต่ละคน ย่อมมาจากครอบครัว พระพุทธเจ้าทรงจำแนก
ครอบครัวที่เป็นจุดเริ่มต้นคือสามีภรรยาไว้เป็น ๔ ประเภทด้วย
กัน คือ

๑. **ยักษ์อยู่ร่วมกับยักษิณี** หมายความว่าทั้งสามีภรรยา
เป็นคนมีความบกพร่องในด้านศีลธรรม คุณธรรม ประพฤติ
ตนไปในทางเลื่อม เช่นมัวเมาในอบายมุขทั้งหลาย สุขภาพจิต
ทั้งสองฝ่ายไม่ปกติ หากความสุขในการครองเรือนได้ยาก

๒. **ยักษ์อยู่ร่วมกับเทพธิดา** หมายความว่าสามีเป็น
คนไม่มีศีลไม่มีจริยธรรม แต่ภรรยากลับเป็นคนตั้งอยู่ในศีลใน
กัลยาณธรรม ทำให้การอยู่ร่วมกันไม่ค่อยมีความสุข ภรรยา
จะมากไปด้วยทุกข์ ในขณะที่สามีจะมากไปด้วยการใช้อารมณ์
ลูกเกิดมาก็หาความสุขได้ยาก

๓. **ยักษิณีอยู่ร่วมกับเทพบุตร** หมายความว่าภรรยา
เป็นคนไม่อยู่ในศีลในกัลยาณธรรม แต่สามีกลับเป็นคนตั้งอยู่ใน
ศีลในกัลยาณธรรม ทำให้ภรรยารังแกสามี สามีต้องกล้ากลืน
ฝืนทน ครอบครัวขาดความรักความอบอุ่นเยี่ยงสามีภรรยาที่
ดีต่อกัน

๔. **เทพบุตรอยู่ร่วมกับเทพธิดา** จัดเป็นครอบครัว
ตัวอย่างที่มีมากเท่าไร เหมือนชอลอสุวรรณค์มาไว้ในโลกมนุษย์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

สามีภรรยาบุตรธิดาอยู่ร่วมกันด้วยความปกติสุข ลูก ๆ จึงเป็นเหมือนเทพบุตรเทพธิดาน้อย ๆ ภายในวิมานรักของครอบครัวที่สงบสุข

คู่สามีภรรยาทั้ง ๔ ประเภทนี้ มีอยู่ก่อนในโลก ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงตรัสรู้และทรงแสดงธรรมแก่ชาวโลก พระพุทธเจ้าจึงทรงรวบรวมนำมาแสดงแก่ชาวโลก เพื่อให้คนที่จะแต่งงานเป็นสามีภรรยา กัน ใช้เหตุผลสติปัญญาในการเลือกสร้างสถาบันครอบครัวของตน ด้วยการประพฤติอย่างไร จะเลือกเอาประเภทไหนหรือใครต้องการจะเป็นใครในคนสองประเภททั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

ในขณะที่เดียวกันได้ทรงแสดงคู่สามีภรรยาไว้อย่างละ ๗ ประเภท เป็นการสะท้อนประเภทของภรรยาสามีจากที่มีอยู่แล้วในสังคม ให้ชายและหญิงเลือกว่าตนจะเป็นสามีภรรยาประเภทใด จัดเป็นสามีภรรยาที่พึงประสงค์ฝ่ายละ ๔ ประเภท และสามีภรรยาที่ไม่พึงประสงค์ฝ่ายละ ๓ ประเภท คือ สามีภรรยาที่ทำตนเสมอเพศธรรมดา สามีภรรยาที่ทำตนเสมอใจ ภรรยาสามีที่ทำตนเสมอนาย ภรรยาสามีที่ทำตนเสมอแม่พ่อ สามีภรรยาที่ทำตนเสมอพี่น้อง สามีภรรยาที่ทำตนเสมอเพื่อน สามีภรรยาที่ทำตนเสมอทาสหรือทาสี สามีภรรยาทั้ง ๗ ประเภทเป็นการรวบรวมสามีภรรยาในโลกมาให้คัดเลือกกันเอง ท่านเล่าจะเป็นสามีภรรยาประเภทไหน?

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑๓. พระพุทธศาสนาให้หลักการเลือกที่จะทำ ตนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่แก่เรา

ธรรมดาว่ามารดาบิดาย่อมปรารถนาบุตรด้วยกันทั้งนั้น แต่ละคนได้ใช้ความพยายามด้วยประการต่างๆ ตั้งแต่ยังมีได้ แต่งงานเป็นสามีภรรยาแล้ว ทั้งสองฝ่ายพยายามเลือกสตรีที่เป็นได้ทั้งภรรยา มารดาของลูก เพื่อนของตน ในขณะที่ผู้หญิงพยายามที่จะหาผู้ชายที่ในคนๆ เดียวกันนั้นเอง สามารถเป็นสามีที่ดี เป็นเพื่อนที่ดี และเป็นพ่อที่ดี ในกรณีของลูกนั้น แม้ว่าสามีภรรยาจะปรารถนาบุตร แต่หากถามว่า ถ้าท่านไม่มีบุตร มีบุตรช้า มีบุตรแต่ตายไปก่อน ท่านจะเลือกประเภทไหนในบุตร ๓ ประเภท

มารดาบิดาเมื่อจำเป็นต้องเลือกใน ๓ ประเภทนั้น ทุกคนพร้อมที่จะเลือกเอาการไม่มีบุตรดีกว่า เพราะมีบุตรช้านั้นตนเองจะต้องประสบความทุกข์ทรมานตลอดชีวิต แต่การที่มีลูกแล้วตายลงไปจะต้องเสียใจอยู่ระยะหนึ่ง การไม่มีบุตรพอถึงจุดหนึ่งก็จะตั้งหลักได้ ทำใจยอมรับความจริงได้ หากต้องการจริงอาจจะหาบุตรบุญธรรมจากคนอื่นได้ด้วย

ลูกในโลกจึงมี ๓ ประเภท ที่คนซึ่งเป็นลูกจะต้องตรวจสอบตนเองแล้ว ตัดสินใจที่จะเป็นบุตรประเภทไหน? ในบุตร ๓ ประเภท คือ

๑. **อวชาตบุตร** บุตรธิดาที่เกิดมาผลาญตระกูล ทำตระกูลครอบครัว ญาติพี่น้องให้เสื่อมเสีย เพราะบุตรประเภท

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

นี่จะมีปัญหาที่ความประพฤติ ไม่อยู่ในศีลธรรมจรรยา ขาด
สัมมาคารวะต่อมารดาบิดา เป็นโทษของอบายมุข จนถึง
ประกอบอาชญากรรม ทุจริตผิดกฎหมาย ทำตนเหมือนไฟเผา
ผลาญมารดาบิดาให้เดือดร้อน

๒. **อนุชาตบุตร** บุตรที่สามารถสืบต่อสืบสานความดี
งามของครอบครัว ตระกูลวงศ์ได้ อย่างพ่อแม่ตั้งอยู่ในศีลใน
กัลยาณธรรม มีความรู้ ความคิด ความสามารถในการรักษา
คุ้มครองตน บริหารตนให้อยู่ดีมีสุขได้พอสมควร บุตรธิดา
สามารถรักษาสืบสานความดีงามเหล่านั้นไว้ได้ เรียกว่า
อนุชาตบุตร บุตรธิดาที่เสมอด้วยมารดาบิดา

๓. **อภิชาตบุตร** หมายถึงบุตรธิดาที่เกิดมาเป็นพิเศษ
ด้วยบุญบารมีพิเศษ อย่างการอุปบัติของพระพุทธเจ้าทำให้
พระองค์เชิดชูราชวงศ์ศากยะและโกถิยะ ให้โดดเด่นเป็นที่ยอม
รับยกย่องของชาวโลก สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระ
พระเจ้าตากสินมหาราช ทรงอุปบัติมาเป็นพิเศษทั้งนั้น ทรงมี
ความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมเหนือกว่าตระกูล
จนเป็นหนึ่งในตระกูล และนานๆ จึงจะเกิดขึ้นมาสัก
คนหนึ่ง

เนื่องจากการเป็นบุตร ๓ ประเภทนี้มีอยู่ก่อนที่เราจะเกิด
มาในโลก เดิมทีเดียวใครจะอยู่ในประเภทใดก็ได้ แต่เมื่อศึกษา
พิจารณาคุณค่า คุณภาพ คุณสมบัติ คุณธรรม ผลงานของ
คน ๓ ประเภทนี้ ทุกคนสามารถเลือกแนวทางใหม่ของตนเอง
ได้ ทำนองคนประเภทมืดมาสว่างไป สว่างมาสว่างไป แต่ถ้า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ขาดสำนึกที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง เขาจะอยู่ประเภทของคนที่
มืดมาแล้วมืดไป หรือสว่างมาแล้วมืดไปก็ได้ จากหลักตรงนี้
ทำให้มีความชัดเจนว่า หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และ
ทรงแสดงแก่โลกนั้น มีความเป็น “กฎ” ที่ทรงแสดงไว้อย่างไร
ก็คงเป็นอย่างนั้นไม่เปลี่ยนเป็นอย่างอื่น แต่เพราะทุกอย่าง
สามารถเปลี่ยนแปลงได้ “กรรม” คือการกระทำของคนแต่ละ
คน เหมือนกฎที่บอกว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ใครจะเป็น
คนอย่างไรมาก่อนก็ตาม เขาสามารถเปลี่ยนแปลงตนจาก
คนดีเป็นคนชั่ว จากคนชั่วเป็นคนดีได้ด้วยตนเอง ตลอดเวลา
ที่ตนทำ พูด คิด

เมื่อบุตรมี ๓ ประเภทที่แต่ละคนจะต้องอยู่ในประเภทใด
ประเภทหนึ่งแม้ในขณะที่ของความคิดแต่ละขณะโดยวัดจาก
พฤติกรรม ทำที่ของตนต่อสิ่งสัมผัสในแต่ละขณะ ตามที่
ตนเลือกคิด เลือกทำ เลือกพูดในขณะที่นั้นๆ

๑๔. พระพุทธศาสนาอบรมมาตรวัดความเป็นบุตร ธิดาที่ดีหรือไม่ดีแก่เรา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า บุตรมี ๓ ประเภท ในการเป็นบุตร
แต่ละประเภทนั้น เขาย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกรรมคือการทำ
การพูด การคิดของเขาในแต่ละขณะ หากเขาสามารถทำพูด
คิดดีได้อย่างต่อเนื่อง แสดงว่าเขาเป็นบุตรธิดาที่ดีอย่างต่อ
เนื่องไปตามสมควรแก่กรณี พระพุทธเจ้าทรงแสดงมาตรไว้ใน
ฐานะเป็นมาตรวัดด้วยธรรม อันเป็นธรรมคือหน้าที่โดย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

กำเนิด มาตราวัด ความเป็นบุตรีที่ดีคือ มีใจกอบปรักด้วยความ
กตัญญูกตเวทิต่อบุพพการีของตน ที่สามารถแสดงออกได้
อย่างต่อเนื่องด้วย

๑. ท่านเลี้ยงตนมาแล้ว มีความสำนึกกตัญญูต่อท่าน
จึงเลี้ยงท่านตอบ ด้วยการเลี้ยงทั้งทางกาย และที่สำคัญ
คือต้องรักษาทนต์น้อมน้ำใจท่านอย่าให้ท่านเสียใจ กลุ้มใจ
หนักใจ ทุกข์ใจเพราะการกระทำของตน

๒. ช่วยเหลือในกิจการงานของครอบครัว จากรับใช้
พ่อแม่ แบ่งเบาภาระของท่าน จนถึงเมื่อท่านชราลง พร้อมทั้ง
จะทำงานแทนท่านโดยมุ่งทดแทนบุญคุณ มิใช่มุ่งจะได้มรดก
เพียงอย่างเดียว

๓. ดำรงวงศ์ตระกูล คนทุกคนมีคนเกี่ยวข้องกันมากใน
นามของวงศ์วาร ว่านเครือ เนื้อหน่อ พงศ์เผ่าเหล่ากอ การ
เป็นลูกประเภทดำรงวงศ์ตระกูล หรือเชิดชูตระกูล จะต้อง
พยายามตระหนักว่าการทำการพูดของเรานั้น มีความเกี่ยว
ข้องยึดโยงกับวงศ์สกุล หากเราทำตนเป็นคนดีชื่อเสียงวงศ์
ตระกูลจะพลอยดีตามไปด้วย อย่างที่ท่านกล่าวไว้ว่า

“มีลูกดีเป็นศรีสง่าหน้า ญาติวงศ์พงศาพลอยม่วงไส”

การกระทำของลูกหลานแห่งตระกูลทุกคนในโลกนี้จึงมี
ลักษณะเป็น ดีทาญาติ ชั่วทาญาติ หมายความว่าความดี
ของเราทำให้ญาติพี่น้องพลอยได้รับการยกย่องชมเชยไปด้วย
แต่หากลูกหลานในตระกูลไม่ดี ญาติพี่น้องก็พลอยเสื่อมเสีย
ตามไปด้วย การดำรงวงศ์ตระกูล เป็นความดีอย่างสูงในฐานะ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ของผู้สืบเชื้อสายของตระกูล เพราะต้องรับผิดชอบต่อทุกคน
ในตระกูลของตนด้วย

๔. ทำตนให้เหมาะสมแก่การเป็นทายาทของ
ครอบครัว ต้องมีการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ
และศีลธรรมให้มีมากพอต่อการทำหน้าที่ของทายาท โดยไม่
เจาะจงจะรับเฉพาะมรดกที่เป็นทรัพย์สินเงินทอง แต่ต้องพร้อม
ที่จะสืบสานสิ่งที่ยามที่มีการปฏิบัติกันมาด้วยดีของวงศ์ตระกูล

๕. เมื่อท่านทำกาลกิริยา คือตายไป นอกจากจะ
จัดการ ฌาปนกิจศพให้ท่านตามธรรมเนียมแล้ว ยังต้อง
ทำบุญอุทิศกุศลให้แก่ท่านในฐานะที่เรียกว่าบุพพเปตพลี
ตลอดถึงเทวดาพลี อันเป็นพลีกรรมที่เป็นประเพณีในส่วน
ต่างๆ ของโลก ไม่ว่าคนเหล่านั้นจะนับถือศาสนาอะไรก็ตาม

๑๕. พระพุทธศาสนาให้หลักในการสร้างสัมพันธ์ ที่ดีต่อญาติแก่เรา

ในขณะที่เราเป็นลูกของครอบครัวนั่นเอง ครอบครัวแต่
ละครอบครัวย่อมมีญาติที่เป็นผู้ใหญ่เหนือตน อยู่ในระดับเดียวกับ
กับตน และเป็นผู้น้อยกว่าตน ที่สรุปรวมเป็นหมวด ปู่ ย่า ตา
ยาย ลุง ป้า น้า อา ลูกพี่ลูกน้อง รวมถึงคนรุ่นลูกรุ่นหลาน
ที่ทุกคนจะต้องมีความรู้สึกรับนับถือท่านเหล่านั้นตาม
สมควรแก่ฐานะ แล้วแสดงให้เห็นถึงความรัก ความเคารพ
ความนับถือ ความเมตตา กรุณา ตามสมควรแก่ความเป็น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ญาติกัน ญาตินั้นแปลว่าผู้รู้จักกัน ท่านแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือญาติโดยการสืบเชื้อสายเดียวกันทั้งฝ่ายพ่อและแม่ ญาติประเภทนี้จะชั่วดีก็ห่างอย่างไร ก็อยู่ในฐานะที่เรียกว่า ตัดไม่ตายขาดไม่ขาด เพราะความเป็นญาติจะต้องแสดงออกให้เห็นถึง “น้ำใจที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารีกัน” อย่างที่โบราณท่านให้หลักคิดไว้ว่า “แม่เป็นญาติเป็นเชื้อ หากไม่มีความเอื้อเฟื้อก็เหมือนเนื้อในป่า หากไม่ใช่ญาติไม่ใช่เชื้อ หากมีความเอื้อเฟื้อก็เหมือนเนื้ออาตมา”

ท่าทีที่พึงประสงค์ที่ลูกหลานของตระกูลจะต้องกระทำให้เหมาะสมแก่ฐานะของท่านเหล่านั้น เช่น

มีความเคารพนับถือท่านตามสมควรแก่ฐานะ แสดงออกซึ่งความเป็นมิตร ที่มีความเป็นสากลของคนที่อยู่ร่วมกัน ในส่วนต่างๆ ของโลก จะต้องมีความรักใคร่กัน มีการประพฤติกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มีความอุปการะ ปฏิการะต่อกัน และมีความพร้อมที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกันได้

ระดับที่เป็นผู้ใหญ่เหนือตน จะต้องสำนึกกตัญญูรู้อุปการะคุณของท่านทั้งโดยตรงและโดยอ้อม มีความพร้อมที่จะแสดงออกซึ่งความกตเวทิตามกำลังความสามารถ ความกตัญญูกตเวทิต เป็นนิมิตรหมายของคนดี กตัญญูเป็นอาการของปัญญา พิจารณาเห็นความดีของบุคคลที่ท่านมีต่อตนหรือต่อประเทศชาติ แม้ในอดีตกาลนานไกลมาแล้วสามารถเรียกได้ว่า หากไม่มีท่านในอดีต คงไม่มีเราในวันนี้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ในวัตรบท ๗ ประการ

พระพุทธเจ้าทรงแสดงคุณธรรม ที่จัดได้ว่าเป็นคุณธรรม ของลูกหลานแห่งตระกูลที่ก่อปรด้วยความกตัญญูกตเวทิตะ จะต้องมิต่อคนทั่วไปโดยเฉพาะในเครือญาติของตน ทรงแสดงไว้ ๗ ประการ คือ

๑. การอุปัฏฐากบำรุงมารดาบิดา ด้วยความสำนึก กตัญญูกตเวทิตะต่อท่าน ตามหน้าที่ของบุตรที่ดีที่ยกมากล่าวไว้ แล้วในตอนต้น

๒. แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ในตระกูล ให้การยอมรับ นับถือ พร้อมทั้งจะฟังและเชื่อถือถ้อยคำของท่าน เหล่านั้น คนประเภทนี้เรียกว่ากุลเชฏฐ์ คือผู้ใหญ่ภายใน ตระกูล นับแต่คนรุ่นพี่และพี่ชายพี่สาวของตนจนถึงทวด ปู่ ทวด มากด้วยความสำนึกกตัญญูกตเวทิตะต่อท่าน ที่สำคัญคือ ให้ความเคารพนับถือท่าน

๓. เจรจาถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน อันเป็นการ กล่าวถ้อยคำที่เป็นความจริง มีประโยชน์และเป็นธรรม ด้วย คำที่ไพเราะ ฟังแล้วสบายใจ สบายหู

๔. ละวาจาที่เป็นการส่อเสียด คือการพูดในทำนอง ต้องการเห็นความแตกแยกของคนสองฝ่ายด้วยความโกรธ ความเบียดเบียน ความริษยาเป็นต้น หันมาพูดถ้อยคำที่เป็น การสนับสนุนความสามัคคี ประสานสามัคคี กระชับสามัคคี

๕. พยายามขจัดมลทินคือความตระหนี่ทั้ง ๕ ประการ คือความตระหนี่ต่อ "ที่อยู่ ผลประโยชน์ ตระกูล พวกพ้อง วรรณะ และธรรมะ"

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ทั้งหมดเป็นหลักการสำคัญในการบรรเทาความรุนแรงของกิเลสด้วยเมตตา ไมตรี ที่สังคมไทยสืบทอดกันมาแต่อดีตกาลอย่างสมัชสุขุขทัยที่ท่านกล่าวไว้ว่า

ปลูกไมตรีอย่ารู้ร้าง   สร้างกุศลอย่ารู้โรย
ปรารถนาสารพัดในปรฐพี   เอาไมตรีแลกได้ตั้งใจจง

๖. **มีความสัตย์ หรือมีความซื่อสัตย์สุจริต** หมายถึง มีความตรงไปตรงมาตามหลักการวิธีการอันถูกต้อง เป็นคนที่ทำจริง พูดจริง จริงต่อเหตุผล ตนเอง กาลเวลา กลุ่มคน บุคคล หน้าที่การงาน ตลอดถึงตรงต่อสัจจปฏิญาณ สัจจปฏิญญา สัตยาธิษฐานของตน

๗. **ยามเมื่อความโกรธความไม่พอใจใครเกิดขึ้น** สามารถ ช่มความโกรธไว้ได้ หากมีความสามารถรักษาจิตให้มากด้วยเมตตาไว้ได้ ความโกรธก็จะถูกความเมตตาช่มไว้ไม่ให้แสดงออกมาทางการทำ การพูด โดยเฉพาะกับท่านที่เป็นญาติจะต้องตระหนักถึงความซื่อสัตย์สุจริตต่อท่านมากเป็นพิเศษ แต่ในความเป็นจริงแล้วคุณธรรมทั้ง ๗ ประการนี้ท่านเรียกว่าวัตรบท เทวดาชั้นดาวดึงส์เรียกท่านที่มีคุณธรรม ๗ ประการนี้ว่าเป็นสัตบุรุษ คือผู้สงบบาป ความชั่ว

๑๖. พระพุทธศาสนาสอนหลักการทำตนเป็น
คนดีชั้นพิเศษแก่เรา

ในฐานะที่เป็นลูกของมารดาบิดานั้น ความเป็นจริงแล้วทุกชีวิตถือว่าเป็นลูก ในขณะที่ทุกคนเกิดมานั้น เรามีความ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

สัมพันธ์กับตระกูล ประเทศชาติ ศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ และที่สำคัญมากเป็นพิเศษคือ ลูกของแผ่นดิน ที่ในความจริงแล้วทุกชีวิตเป็นส่วนแยกของธาตุใหญ่คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ และวิญญาณธาตุ การดำรงอยู่ของทุกชีวิตได้รับการหล่อเลี้ยงจากธาตุทั้ง ๖ ดังกล่าว ชนิดที่ขาดไม่ได้ เพราะข้างนอกตัวคนแต่ละคนก็ประกอบด้วยธาตุ ๕ คือ ธาตุ ดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ อากาศธาตุ ในขณะที่ภายในตัวเรามีวิญญาณธาตุเป็นตัวหล่อเลี้ยงร่วมกับธาตุอีก ๕ ประการ ดังกล่าว

ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสิ่งที่โลกได้โดยยาก ๔ ประการ คือการได้อัตตภาพมาเป็นมนุษย์ การมีชีวิตยืนยาวต่อเนื่องมาได้ การมีโอกาสได้ฟังพระสัทธรรม และการอุปติของพระพุทธเจ้า แต่ละอย่างเป็นสิ่งที่คนได้โดยยาก ความยากเหล่านั้นเราได้กันแล้วตามสมควรแก่ฐานะ ในขณะที่เดียวกันพระพุทธเจ้าทรงแสดงบุคคลที่หาได้ยากเอาไว้ ๒ ประเภท คือ

๑. บุพพการี ท่านที่ทำอุปการะต่อคนอื่นมาในกาลก่อน

๒. กตัญญูกตเวที ท่านที่รู้อุปการะอันคนอื่นทำแล้ว
แก้ตนมีความสำนึกคุณตอบแทนบุญคุณของท่าน

คนที่มีความกตัญญูกตเวทีจึงเป็นคนที่ทุกคนสามารถทำให้เกิดขึ้นมาในชีวิตของตนได้ ทุกคนต้องมีความตระหนักรู้ว่าทุกอย่างในชีวิตของเราล้วนได้รับมาจากคนและธรรมชาติ จึงต้องตระหนักถึงอุปการะคุณของคน สัตว์ ธรรมชาติทั้งหลาย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พูดรวมๆ ว่าต้องมีความกตัญญูต่อแผ่นดิน ที่เราเรียกว่า แผ่นดินแม่บ้าง มาตุภูมิบ้าง ปิตุภูมิบ้าง แสดงว่าทุกคนยอมรับความจริงว่า ทุกคนคือลูกของแผ่นดิน หากสำนึกเห็นได้ชัด เช่นนั้น ความกตัญญูที่ควรที่จะกระจายออกไป และสัมผัสจิตอย่างละเมียดละไม ที่ยากจะหาขอบข่ายได้ว่า กรอบขอบข่ายของความกตัญญูมีความกว้างใหญ่ไพศาลมากน้อยแค่ไหน และมีความลึกซึ้งมากน้อยแค่ไหน ซึ่งเราจะเห็นว่าแม้แต่การดำรงชีวิตของเราแต่ละขณะ ก็ขึ้นอยู่กับธาตุคือลมหายใจเข้าออก และในธาตุนั้นหากแยกออกมาโดยละเอียด จะพบว่ามีการปนกันอยู่ทั้ง ๕ ธาตุ แสดงว่าทุกคนได้รับการหล่อเลี้ยงจากธาตุ หรือธรรมชาติมาตลอด แผละเมื่อมองสังคมที่สรุปเป็นชาติ ศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ ยิ่งมีความเด่นชัดว่า ธรรมชาติและชีวิตในโลกนี้มากด้วยคุณูปการต่อคนทุกคน อย่างที่คนโบราณยกย่องธรรมชาติเหล่านี้เป็นเทพเจ้าในนามต่างๆ จนมีสัญลักษณ์เป็นที่เคารพสักการะกันในรูปแบบต่างๆ เพียงมักมองในแง่ของภาวะมีอำนาจการดลบันดาล อำนาจผลดีงามให้แก่ตนและครอบครัว ความสำนึกที่ถูกต้องจะต้องเป็นกตัญญูต่อกว่าธรรมชาติและสังคม ในพระพุทธศาสนาท่านแสดงไว้ในพระคาถาชาดกว่า

บุคคลนั้นนอนภายใต้ร่มเงาแห่งพฤกษาชาติใด ไม่ควรหักทำลายกิ่งแห่งพฤกษาชาตินั้น เพราะการกระทำเช่นนั้นเป็นการประทุษร้ายต่อมิตร แผละคนที่ประทุษร้ายมิตรเป็นคนเลว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ดังนั้น สำนึกกตัญญูกตเวที จึงเป็นอาการของปัญญา ความเสียสละ ความมีจิตใจที่อ่อนโยนต่อคนสัตว์ และ ธรรมชาติที่แวดล้อมทุกคนอยู่ ความสำนึกรับผิดชอบต่อคน สัตว์ ธรรมชาติจะเกิดขึ้น ที่สำคัญคือธรรมชาติไม่เป็นมลพิษ ภาวะโลกร้อนที่กำลังวิตกกังวลอยู่ในส่วนต่างๆ ของโลกนั้น ความจริงแล้วเกิดจากมนุษย์ขาดความสำนึกคุณธรรมชาติ ต้องการเพียงให้ตนได้ประโยชน์จากธรรมชาติ แต่ไม่ค่อยได้ คิดถึงตนเองว่า จะตอบแทนธรรมชาติอย่างไร ด้วยอะไรบ้าง

พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบในการสำนึกคุณธรรมชาติ หลังจากทรงตรัสรู้ผ่านไป ๗ วัน เสด็จออกจากภายใต้ต้น พระศรีมหาโพธิ์ ประทับยืน ณ สถานที่ในกาลต่อมาเรียกว่า อนิมิสสระเจดีย์ ทรงเพ่งมองต้นโพธิ์ด้วยความสำนึกถึงผล ประโยชน์ต่างๆ จากที่พระองค์ทรงได้รับจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ จนที่นั่นกลายเป็นปูชนียสถานของพุทธบริษัทแม้ในกาล ต่อมา

จากสำนึกที่ก่อปรด้วยความกตัญญูกตเวที ที่มีมาก พอจนกลายเป็นปกตินิสัย ทำให้คนมีอัธยาศัยเคารพอ่อนน้อม ต่อคน สัตว์ ธรรมชาติต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาด้านของ พระวินัยมีบทบัญญัติห้ามมิให้ทำสกปรกบนพื้นดิน ทั้งของ สกปรกลงในน้ำ รักษาความสะอาดของสภาพแวดล้อม เพื่อ ป้องกันมิให้เกิดมลพิษ อันเป็นการช่วยให้ตนอยู่อย่างปลอดภัย ธรรมชาติมีความเจริญรุ่งเรืองตามธรรมชาติ คน สัตว์ ธรรมชาติจะได้อิงอาศัยกัน ช่วยกันสร้างสรรค์พัฒนาให้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ประเทศโลกมีความปลอดภัย แรงแบบดาลใจที่สำคัญต่อการรักษา พัฒนาความกตัญญูทเวที คือความรู้ คุณค่า คุณประโยชน์ คุณภาพของคน สัตว์ ธรรมชาติ จนมีความรัก ความทนุถนอมหวงแหนจากครอบครัวเป็นต้นไปจนถึงประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

ที่สำคัญคือความสำนึกคุณชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แล้วรักษาความรัก ความเคารพ ความศรัทธา ความภักดี ต่อสถาบันหลักได้อย่างต่อเนื่อง จนเป็นปกตินิสัย แม้ถึงคราวจะต้องเสียสละตนเอง ประโยชน์ของตน แม้แต่ชีวิตของตนเพื่อความดำรงอยู่อย่างมั่นคงของสถาบันหลักของตนเอง ครอบครัว และสถาบันหลักของชาติได้โดยไม่เสียหาย อย่างการกระทำของยอดคนทั้งหลายในส่วนต่างๆ ของโลก คนประเภทนี้เป็นคนประเภทตัวตาย แต่ชื่อเสียงเกียรติคุณความดียังอยู่คู่ชาติบ้านเมืองตลอดกาลยาวนาน และท่านเหล่านั้นคือต้นแบบของคนผู้เฝ่ดีทั้งหลาย

๑๗. พระพุทธศาสนาให้หลักการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่เรา

ในความเป็นจริงแล้ว ทุกชีวิตในโลกนี้เกิดขึ้นมาจากความไม่รู้ เราสัมผัสโลกตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาแล้วด้วยความไม่รู้ เกิดมาแล้วก็มีแต่ความไม่รู้ จากประสาทสัมผัสที่เราได้สัมผัสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย แล้วจำไว้ในใจ ทำให้ทุกคนมีความรู้เพิ่มขึ้นตามลำดับ เริ่มจากความไม่รู้ว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไรมาเป็นความรู้ไปตามลำดับ จากนั้น ความขี้ใจสงสัยของทุกคนก็กระจายไปเป็นเพื่ออะไร มีคุณอย่างไร มีโทษอย่างไร อะไรเป็นบาป อะไรเป็นบุญ อะไรเป็นทางเสื่อม อะไรเป็นทางแห่งความเจริญเป็นต้น จากคำถามที่กล่าวมาทุกวันเรายังมีคำถามแหละความรู้ก็ได้เพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่อย่างไรๆ ไม่มีใครรู้ได้หมดสิ้น คนจึงมีเพียงไม่รู้ รู้น้อยรู้มาก รอบรู้ แต่คงมีขอบข่ายจำกัดอยู่เหมือนเดิม

ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงต้องพัฒนาตนจากความไม่รู้ ให้มีความรู้เพิ่มขึ้นจะน้อยหรือมากก็ตาม พัฒนาจากความบกพร่องในด้านความประพฤติ ให้มีความประพฤติดีมีความสามารถในการคุ้มครองตน รักษาตน บริหารตน บริหารคน บริหารงานขึ้นไปตามลำดับ ชาวโลกของเราถูกปรุงแต่งด้วยความรู้ กับความไม่รู้มากน้อยไปตามสายของความรู้ ความไม่รู้ในกรณีนั้น ๆ แต่อย่างน้อยขอให้คนสามารถพัฒนาความรู้ให้มีปัญญาในการบริหารตนได้ บริหารตนดี บริหารตนเป็นจนสามารถใช้คุณสมบัติเหล่านั้นบริหารในเรื่องอื่น เช่น งาน คน องค์กรต่าง ๆ ไปตามลำดับ แต่ทั้งหมดจะต้องอาศัยการฝึกตนของคนเหล่านั้นมาโดยลำดับ

เนื่องจากคนแต่ละคนประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๒ ส่วน คือ กายกับจิต เพราะฉะนั้นการพัฒนาจึงต้องพัฒนาที่กายกับจิต เนื่องจากทุกคนเกิดมาจากความไม่รู้ ทุกคนจึงต้องเรียนรู้จากข้างนอกมาก่อน ตามหลักการของทางเกิดแห่งสัมมาทิฏฐิ คือปัญญาอันเห็นชอบ เพราะความไม่รู้ในตอนแรก ทำให้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความเห็นของแต่ละคนมีผิดบ้างถูกบ้าง การคิด การทำ การพูด ของคนเหล่านั้นจึงมีทั้งส่วนถูกและผิด ตามสมควรแก่พื้นฐานการเรียนรู้ของท่านเหล่านั้น การศึกษาคือการพัฒนาความคิดเห็นจนเป็นปัญญาอันเห็นชอบตามความเป็นจริงของสาขาวิชานั้นๆ เรียกสัมมาทิฏฐิ สัมมาทิฏฐิคือปัญญาอันเห็นชอบจึงเกิดขึ้นจากแหล่งสองแหล่ง ทั้งจากข้างนอกและข้างใน คือ

๑. **ปรโตโฆสะ** การเรียนรู้จากข้างนอกทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือเรียนรู้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย แล้วจำไว้ภายในใจ

๒. **โยนิโสมนสิการ** การกระทำไว้ในใจโดยอุบายวิธีที่มีความสมเหตุสมผล สามารถเชื่อมโยงเหตุไปหาผล ผลไปหาเหตุได้ มีความคิดรอบคอบรอบด้าน แต่ละประเด็นก่อนตัดสินใจเชื่อถือหรือไม่ ต้องผ่านการกลั่นกรองสอบทานเทียบเคียงด้วยข้อมูลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง ความเป็นจริงของสิ่งนั้นๆ เป็นอย่างไร ตนก็รู้เห็นตามความเป็นจริงในกรณีนั้นๆ ความคิดก่อนที่จะนำไปสู่การคิดพิจารณาคือการเรียนรู้จากข้างนอกและการเรียนรู้จากข้างนอกที่สำคัญคือ "คน" ดังนั้นในมงคลสูตร ที่จัดว่าเป็นสูตรหลักๆ ในการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ จนสามารถก้าวไปสู่ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในกาลภายหน้า และประโยชน์อย่างสูงสุดคือพระนิพพาน จุดเริ่มต้นทรงแสดงไว้ในมงคลข้อแรก ๓ ประเด็นคือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑๘. พระพุทธเจ้าทรงประทานให้เห็นโทษลักษณะ ของคนพาลแก่เรา

การไม่คบคนพาล การไม่คบพาลคือการไม่ร่วมหลัก
ความคิด ไม่ร่วมกิจกรรม ไม่ร่วมผลประโยชน์กับคนพาล
จนถึงทำตนเป็นคนพาลตามคนพาลที่ตนคบ คนพาลคือ
คนเช่นไร? กล่าวโดยอาการอันสะท้อนจากการทำ การพูด
การคิดของเขา เกณฑ์กำหนดความเป็นคนพาลคือ เป็นคน
ประพฤติทุจริตทางกายด้วยการประทุษร้ายต่อชีวิต ประทุษร้าย
ต่อทรัพย์สิน ล่วงละเมิดในทางเพศต่อภรรยาสามีของคนอื่น
แสดงว่ากล่าวโดยพฤติกรรมคนพาลคือคนที่ทำสิ่งที่เป็นการ
เบียดเบียนต่อตนเองและบุคคล ทำตนเองและคนอื่นให้ประสบ
ความเดือดร้อน

ในการพูด คนพาลย่อมพูดในทางวจีทุจริต ๔ ประการ
คือพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อเหลวไหล
ไร้สาระ แต่ละอย่างเป็นการประทุษร้ายต่อตนคือทำตนให้เป็น
คนเลวด้วยการพูดทุจริต ประทุษร้ายต่อบุคคลอื่นคือทำเขา
ให้เดือดร้อนเพราะการพูดของตน การพูดของเขาจึงเป็นการ
เบียดเบียนทั้งตนเองและบุคคลอื่น

ในความคิด ตามปกติแล้วทุกอย่างสะท้อนมาจากความ
คิดของคนแต่ละคน คนที่คบสมาคมกับคนพาลย่อมมีความ
พอใจยินดีต่อพฤติกรรมแบบพาลๆ ธรรมดาคนพาลย่อมคิดใน
ทางทุจริต ที่พร้อมจะแสดงออกทางการทำ การพูดดังกล่าว คือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

มีความโลภอยากได้ของของคนอื่น มีความอาฆาตพยาบาท
บุคคลอื่น มีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ใครก็ตาม
หากทำตามคนพาล พูดยตามคนพาล คิดตามคนพาล เขา
ย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนพาลตามคนพาลที่ตนคบไปด้วย

ในสุขวรรคแห่งพระธรรมบท พระพุทธเจ้าทรงแสดงทาง
เลือกในการตัดสินใจคบมิตรไว้ในลักกเทวินทวัตถุไว้ตอนหนึ่ง
ว่า

“แท้จริง บุคคลผู้มีปกติเที่ยวสมาคมกับคนพาล ย่อมเสร้าง
โศกสิ้นกาลนาน เพราะการอยู่ร่วมกับเหล่าคนพาลเป็นเหตุนำ
ทุกข์มาให้ในกาลทุกเมื่อ เหมือนอยู่ร่วมกับศัตรู

ส่วนบัณฑิตมีการอยู่ร่วมกันเป็นสุข เหมือนสมาคมแห่ง
ญาติ เพราะเหตุนั้นแลนรชนพึงคบบัณฑิตผู้มีปัญญา เป็น
พหูสูต เอาการงาน มีศีลมีวัตร ไกลจากกิเลส และเป็นสัตบุรุษ
มีปัญญาดีเหมือนดังพระจันทร์คบอากาศอันเป็นทางโคจรแห่ง
ดวงดาวฉะนั้น”

จากลักษณะของพาลและบัณฑิตที่แสดงไว้นี้ ชี้ให้เห็นว่า
คนพาลไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวของบัณฑิต การคบพาลกับ
บัณฑิตจึงมีผลแตกต่างกันตลอดไป เหมือนการเดินทางซ้าย
กับทางขวา จะประสบสิ่งที่ต่างกันเ็นทางทั้งสองนั้น

ในหริททราคะชาดก อรรถกถาชาดก นวกนิบาต ท่าน
ดาบสได้สอนลูกชายของตน ซึ่งต้องการลาเพศดาบสออกไป
ครองเพศฆราวาส บิดาจึงให้โอวาทให้ตระหนักถึงโทษของ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

การคบคนพาล คุณลักษณะของคนที่ดีว่าเป็นคนพาลไว้
หลายลักษณะด้วยกัน คือ

ผู้ใด ไม่มีความซื่อตรงทางกาย ทางวาจา ทางใจ เข้าไปจากที่นี่
แล้ว จงตั้งตนไว้เหมือนบุตรที่เกิดแต่อกคบหาผู้นั้น หนึ่งผู้ใด
ประพฤติโดยธรรม แม้ประพฤติอยู่ก็ไม่เย่อหยิ่ง เข้าไปจากที่
นี้แล้วจงคบหาท่านผู้นั้น ซึ่งมีปกติทำกรรมอันบริสุทธิ์ มี
ปัญญา

ลูกเอ๋ย หากว่าพื้นชมพูทวีปทั้งสิ้น แม้จะพึงไว้มนุษย์ไซ้
เข้าก็อย่าคบหากับผู้มีจิตดุจลิง เป็นคังผ้าที่ย้อมด้วยขมิ้น ผู้รัก
ง่ายหน่ายเร็วเช่นนั้นเลย เจ้าจงหลีกเลี่ยงมันเสียให้ห่างไกล
เหมือนคนขลาด หลีกอสรพิษตัวร้ายแต่ไกล เหมือนคนเกลียด
คุณหลีกหนทางใหญ่อันเปื้อนคูด เหมือนคนขับยานเลียงหน
ทางที่ขรุขระเสียฉะฉาน

ลูกเอ๋ย ความฉิบหายทั้งหลายย่อมเกิดแก่บุคคลผู้สร้าง
เสพคนพาลเกินไป เจ้าอย่าสมาคมกับคนพาลนะ เพราะการอยู่
ร่วมกับคนพาลเป็นเหตุนำทุกข์มาให้ จุจการอยู่ร่วมกับศัตรูใน
กาลทุกเมื่อ

ลูกเอ๋ย เพราะเหตุนั้นพ่อจึงขอร้องเจ้าไว้ เจ้าจงทำตาม
คำของพ่อ เจ้าอย่าริสมาคมกับคนพาลเป็นอันขาด เพราะการ
สมาคมกับคนพาล เป็นเหตุนำทุกข์มาให้

พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อทรงตรัสสอนพระฉันทนเถระ ได้
ตรัสพระคาถานี้ไว้ในบัณฑิตวรรคแห่งพระธรรมบทว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

“ผู้มีปัญญา ไม่ฟังคบพวกปาปมิตร ไม่ฟังคบพวกบุรุษ
ผู้ต่ำทราม ฟังคบพวกกัลยาณมิตร ฟังคนบุรุษผู้สูงสุด”

นั้นทพราหมณ์ได้กราบทูลพระเจ้าสุตโสม ในสุตโสม
ชาดกตอนหนึ่งความว่า

“ขอเดชะพระองค์ผู้ทรงพระนามว่าสุตโสม การคบกับ
สัตบุรุษทั้งหลายเพียงครั้งเดียวเท่านั้น การคบนั้นย่อมคุ้มครอง
บุรุษนั้นได้ การคบอสัตบุรุษทั้งหลายมากครั้ง ก็คุ้มครองบุคคล
นั้นมิได้เลย”

ในอกิตติชาดก เตรสนิပါတ ชุตทกนิกาย ท่านอกิตติ
ดาบสได้ขอพรจากท้าวสักกเทวราชว่า

“ขอข้าพเจ้าอย่าฟังได้เห็น อย่าฟังได้ยินคนพาล และอย่า
ฟังอยู่ร่วมกับคนพาล อย่าฟังทำและอย่าฟังพอใจ การสนทนา
ปราศรัยกับคนพาล โดยท่านๆ ได้ให้เหตุผลของท่านว่า

“คนพาลมีปัญญาโง่ด ย่อมแนะนำในสิ่งที่ไม่ควรแนะนำ
ประกอบในสิ่งที่ไม่ใช่ธุระ การแนะนำชั่วเป็นความดีของคน
พาล คนพาลแม้ผู้อื่นพูดดีก็โกรธ เขามีรู้จักอุบายสำหรับ
แนะนำ เพราะฉะนั้นการไม่พบคนพาลนั้นเสียได้ คีตัก

ปัญหาเรื่องการคบใครหรือไม่คบใครนั้น ไม่ว่าจะใครจะเป็น
ใคร นับถือศาสนาอะไรก็ตาม ทุกคนจะต้องมองเห็นโทษของ
การคบพาล เห็นคุณความดีของการคบบัณฑิต จุดเริ่มต้นของ
มงคลจึงอยู่ที่การไม่คบพาล หากใครเริ่มต้นที่การคบพาล
มงคลข้ออื่นก็เกิดขึ้นไม่ได้ ไม่ว่าจะใครจะอยู่ในฐานะของลูก
หลาน เหลน พสกนิกร ศาสนิกในศาสนา มีฐานะ หน้าที่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ตำแหน่ง อาชีพอย่างไรก็ตาม หากต้องการความเจริญก้าวหน้าในชีวิตของตน จะต้องเป็นคนไม่คบพาล โดยไม่ร่วมหลักความคิด ไม่ร่วมกิจกรรม ไม่ร่วมผลประโยชน์กับคนพาล การคบพาลแม้เพียงคนเดียวก็เป็นอันตรายมากแล้ว ไม่ต้องกล่าวถึงการเป็นคนพาลหรือดำเนินไปตามเส้นทางของคนพาลด้วยตนเอง คนพาลเป็นตัวอย่างของบุคคลที่มีความคิดผิด ทำผิด พูดผิด ในฐานะเป็นคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา มีบรรพบุรุษได้ศึกษา ปฏิบัติธรรมกันมานานได้ใช้ประสบการณ์ของตน ให้คติแก่ลูกไทยหลานไทยไว้ว่า

“คบพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล” ถ้าจับหลักได้เพียงเท่านี้ก็สามารรถทำตนให้ประสบความสำเร็จเพราะการไม่คบพาลเป็นเหตุได้ในกาลทุกเมื่ออยู่แล้ว

ในขณะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงมงคลสูตรนั่นเอง หากเรามองในด้านตรงกันข้ามกับมงคล แสดงว่าคนหากคนทำตรงกันข้ามกับที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าเป็นมงคล หมายความว่าเขากำลังประพฤตินในสิ่งที่เป็นอัปมงคล ซึ่งแสดงว่าทางแห่งความเลื่อมหรืออัปมงคลมีมากนัก เนื่องจากบนเส้นทางแห่งธรรมในความเป็นจริงแม้จะห่างไกลกันเหมือนน้ำกับฟ้า ผั่งโน้นกับผั่งนี้ของมหาสมุทร แต่ภายในใจคนเรานั้นเขาเปลี่ยนแปลงได้เร็วมากเช่นเปลี่ยนจากรักเป็นโกรธ จากมีสติเป็นขาดสติ จากมีเหตุผลเป็นขาดเหตุผล เป็นต้น การที่จิตพลิกกลับไปเป็นฝ่ายพาลนั้น พึงสังเกตเช่น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

การคบพาล การไม่คบบัณฑิต การไม่บูชาคนที่ควรบูชา การไม่อยู่ในประเทศอันสมควร การไม่มีบุญที่ทำไว้ในกาลก่อน การไม่ตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ การขาดการศึกษาเรียนรู้ ขาดความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการต่างๆ การขาดระเบียบวินัยในตนเอง การพูดวาจาไม่เป็นสุภาพสันติ แต่ละอย่างพลิกกลับมาจากความคิดที่เป็นมงคล ในมงคล ๓ ชุดแรก ๑๐ ประการ

แต่หากเรามองจากฐานใจของคนเหล่านั้นจะพบว่าคนประสมมงคล เพราะใจไม่โลภอยากได้ของ ๆ คนอื่น ไม่พยายามปกป้องร้ายใจ และเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ในขณะที่คนประสมสิ่งที่เป็นอัปมงคล มาจากใจของเขาที่มากด้วยความโลภอยากได้ของ ๆ คนอื่น มีความอหังการพยายามปกป้องร้ายคนอื่น มีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมหรืออาจกล่าวโดยสรุปว่า คนเป็นคนพาลเพราะความโลภ คนเป็นบัณฑิตเพราะมีความฉลาด

เส้นทางชีวิตของคนพาลที่มากด้วยอวิชชาท่านเรียกทุกุคติคือคนที่ดำเนินชีวิตไปในทางชั่ว จบชีวิตแล้วจะจบลงที่ทุคติ การบังเกิดในทุคติมากด้วยความทุกข์อย่างต่อเนื่องและยาวนาน

เส้นทางของคนที่เป็นบัณฑิตที่มากไปด้วยวิชชาท่านเรียกว่า สุกุคติ ผู้ดำเนินชีวิตไปดี จบชีวิตลงด้วยการตายแล้วไปบังเกิดในสุคติ

ทุกคนที่ปรารถนาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน จะต้องพยายามหลีกเลี่ยงหนีความเป็นพาล คนพาล ด้วยการพยายามพัฒนาปัญญาให้มากขึ้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑๙. พระพุทธองค์ทรงแสดงรูปแบบชีวิตที่ควร เว้นแก่เรา

ปัจจุบันมีการปรารภปัญหาเรื่องความประพฤติของคนกันเป็นอันมาก และคนที่ถูกบ่นมากที่สุดคือเยาวชน ทั้งๆ ที่ความจริงแล้วเยาวชนก็มาจากเด็กเล็กๆ และต่อไปก็คือผู้ใหญ่ ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นกระบวนการทางจิตที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของความโลภ ความพยาบาท ความเห็นผิด แม้จะมีรากเหง้าเพียง ๓ ประการ แต่สามารถแตกกิ่งก้านสาขาออกไปเป็นอันมาก คุณลักษณะของคนพาลที่ทรงสอนไม่ให้คบนั้น ทุกลักษณะล้วนสะท้อนมาจากจิตที่มากด้วยความโลภอยากได้ของของคนอื่น พยาบาทปองร้ายคนอื่น เห็นผิดจากทำนองคลองธรรมทั้งหมด

ในที่นี้จะได้นำตัวอย่างคนที่มีพฤติกรรมเป็นคนเลว คนพาล คนถ่อย ที่พระพุทธเจ้าทรงกรุณาต่อสรรพชีวิตทั้งหลายในโลก ทรงพยายามทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า พฤติกรรมในลักษณะนี้หากเป็นเพื่อนเราเราพอใจหรือไม่ หากเราเป็นเช่นนั้นคนดีจะยกย่องชื่นชมกับเราหรือไม่ ลักษณะของคนประเภทที่เรียกว่าคนถ่อย คนเลว หรือคนพาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแสดงไว้เป็นชุดๆ ที่สำคัญคือโลกไม่เคยขาดคนประเภทที่ทรงแสดงไว้ ทำให้โลกมากด้วยปัญหาเพราะคนพาลเหล่านี้ คือ

๑. คนมักโกรธ ผูกโกรธ ลบหลู่อย่างแรง มีความเห็นผิด มีมารยาคือเจ้าเล่ห์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. คนที่เบียดเบียนสัตว์ทุกชนิด ไม่มีความเมตตา
เอ็นดูต่อสัตว์ทั้งหลาย
๓. คนเบียดเบียน เทียบปล้นฆ่าชาวบ้าน ชาวนิคม
๔. คนลักทรัพย์ที่คนอื่นเขาหวงแหน ไม่ว่าจะทรัพย์
นั้นจะอยู่ในที่ใดก็ตาม
๕. คนกัณฑ์คนอื่นมาแล้ว ปฏิเสธว่าตนไม่ได้รู้ จนถึง
หนีหนีไม่ยอมใช้คืน
๖. คนที่ฆ่าคน ซึ่งทรัพย์เพราะความอยากได้
๗. คนเป็นพยานเท็จ เพราะเหตุของตนหรือคนอื่น
ก็ตาม เพราะทรัพย์ก็ตาม
๘. คนที่ล่วงเกินภรรยาของญาติ ของเพื่อนด้วย
การข่มขืนหรือสมัครใจร่วมกัน
๙. คนที่สามารถแต่ไม่เลี้ยงดูมารดาบิดาผู้แก่เฒ่า
ลง ผ่านวัยหนุ่มสาวมาแล้ว
๑๐. คนที่ทุบตีมารดาบิดา พี่ชายพี่สาว พ่อตาแม่ยาย
แม่ผัวพ่อผัว
๑๑. คนที่ถูกถามถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์ กลับบอก
กล่าวในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์พูดกลบเกลื่อนเสีย
๑๒. คนทำความชั่วแล้ว ไม่ปรารถนาที่จะให้คนอื่น
รู้เรื่องความชั่วของตน ปกปิดไว้
๑๓. คนไปสู่ตระกูลของคนอื่น ได้รับการต้อนรับจาก
เจ้าของบ้านอย่างดี ไม่ต้อนรับตอบแทนเมื่อเขามาสู่บ้าน
ของตน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑๔. คนที่พูดวงสมณพราหมณ์แม้แต่คนขอทาน
ด้วยมุสาวาท

๑๕. เมื่อบริโภคอาหาร คนผู้ต่ำสมณะหรือพราหมณ์
และไม่ให้โภชนะ

๑๖. คนในโลกนี้ผู้อันโมหะครอบงำแล้ว ปรารถนา
ของเล็กน้อยพูดอวดสิ่งที่ตนไม่มี

๑๗. คนเลวทรามยกตนข่มคนอื่น ด้วยมานะของตน

๑๘. คนฉุนเฉียวกระด้าง มีความปรารถนาลามก มี
ความตระหนี่โอ้อวด ไม่ละอาย ไม่สะดุ้งกลัว

๑๙. คนตีเตียนพระพุทธเจ้า ตีเตียนบรรพชิต หรือ
คฤหัสถ์สาวกของพระพุทธเจ้า

๒๐. ผู้ใดไม่เป็นพระอรหันต์ ปฏิญาณตนว่าเป็น
พระอรหันต์ ผู้นั้นเป็นคนถ้อยต่ำช้า เป็นโจรในโลกพร้อม
ทั้งเทวโลก คนเหล่าใดเราประกาศแก่ท่านแล้ว คนเหล่านี้นั้น
แหละเรากล่าวว่าเป็นคนถ้อย

พึงสังเกตว่า ลักษณะของคนถ้อย คนพาล คนเลว
ดังกล่าวข้างต้นนั้น พระพุทธเจ้าทรงสะท้อนมาจากพฤติกรรม
ของคนพาลที่มีอยู่ในยุคหนึ่ง และในความเป็นจริงแล้ว คน
เหล่านั้นไม่เคยหายไปจากโลก

พระพุทธศาสนาทำหน้าที่เพียงชี้บอกให้คนสามารถแยก
ว่าใครเป็นคนเลว แต่คนเลวคือคนพาลนั่นเอง พระพุทธเจ้า
ทรงแสดงไว้ว่าไม่ควรคบ ที่สำคัญคือไม่ควรทำตนเป็นคนถ้อย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ข้อความทั้งหมดมี ๒๐ ชุด แต่ละชุดจะทรงจบลงด้วยข้อความ
ว่า ฟังรู้ว่าเป็นคนถ้อย

การยกมาแสดงไว้ทั้งหมดนั้น เพราะสภาพสังคมปัจจุบัน
มีปัญหาในลักษณะดังกล่าวแพร่หลายมาก จนน่าห่วงว่า ใน
ขณะที่ประเทศไทยมีศาสนาอยู่ถึง ๕ ศาสนา ประชาชนแต่ละ
คนล้วนเป็นศาสนิกในศาสนาที่ตนนับถือ โดยเฉพาะพุทธ
ศาสนิกชน ทำอย่างไรจะมองเห็นโทษของความเป็นคนถ้อย
คนเลว คนพาลให้ชัดเจนแล้ว ไม่คบหาสมาคมกับคนถ้อย ที่
สำคัญคือไม่ประพฤติตามคนเหล่านั้น เพื่อลดปริมาณคนถ้อย
ในสังคมให้น้อยลง ซึ่งเป็นเรื่องที่แต่ละคนจะต้องตระหนัก
ด้วยตนเองแล้ว เลือกทางดำเนินอันเป็นไปเพื่อความสวัสดิ
แก่ตน

๒๐. พระพุทธศาสนาชี้บอกทางแห่งความเสื่อม ให้แก่เรา

ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า หากสรุปทางดำเนินชีวิต
ของคนในโลก ไม่ว่าจะในช่วงยาวหรือช่วงสั้นๆ ก็ตาม มีเพียง
สองทางหลักคือทางแห่งความเสื่อม และทางแห่งความเจริญ
เท่านั้น ในฐานะของนักศึกษาจะต้องมองว่าทางสองทางนั้น
เหมือน “หัวกับก้อย” มีอยู่ในเหรียญอันเดียวกันนั่นเอง สำคัญ
ว่าเราต้องการจะใช้ด้านไหนของเหรียญเท่านั้น ดังที่ได้กล่าว
มาแล้ว ๓ ชุด คือการไม่คบพาลอีกด้านหนึ่งคือการคบบัณฑิต

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เมื่อด้านหนึ่งเป็นคนเลว คนถ่อย คนพาล อีกด้านหนึ่งคือเป็นคนดี เป็นบัณฑิต ดังนั้นเมื่อทรงแสดงทางเสื่อมไว้ ก็ต้องเข้าใจว่าในทางตรงกันข้ามคือทางเจริญ จึงเป็นการบอกความจริงตามที่มันเป็น ใครจะเลือกอะไรเป็นเรื่องของคนๆ นั้น

เทวดาตนหนึ่งมาเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลว่าท่านต้องการทราบคนผู้เสื่อม กับ คนผู้เจริญ แต่ท่านกลับถามว่าอะไรเป็นทางของคนเสื่อม?

พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า คนเสื่อมก็รู้ได้ง่าย คนจะเจริญก็รู้ได้ง่าย คือ ผู้ใดใคร่ธรรมผู้นั้นเป็นผู้เจริญ ผู้ใดชังธรรมผู้นั้นเป็นผู้เสื่อม คือ

๑. คนรักอสังขาร ไม่รักสังขาร ชอบในธรรมของอสังขาร นี่คือนำแห่งความเสื่อม

๒. คนใดชอบนอน ชอบคุย ไม่หมั่น ศึกษาร้าน โกรธง่าย ข้อนั้นเป็นทางของคนเสื่อม

๓. คนใดสามารถแต่ไม่เลี้ยงมารดาบิดาผู้แก่เฒ่า ผ่านวัยหนุ่มสาวไปแล้ว นั้นเป็นทางของคนเสื่อม

๔. คนใดล่วงสมณพราหมณ์แม้คนขอทานด้วยมุสาวาทนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม

๕. คนมีทรัพย์มาก มีเงินทองของกิน กินของอร่อยคนเดียว นั้นคือนำแห่งความเสื่อม

๖. คนหยิ่งเพราะชาติ เพราะทรัพย์ เพราะโคตรดูหมิ่นฐานะของตน ข้อนั้นเป็นทางของคนเสื่อม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๗. คนใดเป็นนักเลงหญิง นักเลงสุรา นักเลงเล่นการพนัน ฆาตกรรมที่ตนหามาได้ ข้อนั้นเป็นทางของคนเสื่อม

๘. คนไม่ยินดีในภรรยาของตนเอง ประทุษร้ายภรรยาของคนอื่น เหมือนประทุษร้ายหญิงแพศยา ข้อนั้นเป็นทางของคนเสื่อม

๙. ชายแก่ได้หญิงรุ่นสาวมาเป็นภรรยา ย่อมนอนไม่หลับ เพราะความหึงหวงหญิงสาวนั้น ข้อนั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม

๑๐. คนใดตั้งหญิงนักเลงสุรุษุ่ยสุร่าย หรือแม่ชายเช่นนั้นไว้ในความเป็นใหญ่ ข้อนั้นเป็นทางของคนเสื่อม

๑๑. บุคคล ผู้เกิดในตระกูลกษัตริย์ มีโภคทรัพย์น้อย มีความมักใหญ่ ปรารถนาราชสมบัติ ข้อนั้นเป็นทางของคนเสื่อม

ข้อความเหล่านี้มาจากปราวาสุตต อรรถวรรค สุตตนิบาต ขุททกนิกาย

๒๑. พระพุทธเจ้าทรงชี้บอกทางแห่งความเสื่อม ในรูปของอบายมุขแก่เรา

อบายมุข แปลว่าปากทางแห่งความเสื่อม แต่ความเสื่อมยังไม่เกิด หากเราไม่เข้าไปสู่หนทางนั้น ในแวดวงการศึกษาของไทยเรา มีบทสวดที่นักเรียนทุกคนจำได้ ที่บอกพระคุณของพระพุทธเจ้า ในฐานะของผู้ชี้บอกทางแห่งชีวิตให้
ความว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ชี้ทางบรรเทาทุกข์ และชี้สุขเกษมศานต์
ชี้ทางพระนฤพาน อันพ้นโศกวิโยคภัย

คำสอนในพระพุทธศาสนาจะมีลักษณะของการชี้บอก
หนทาง ที่หนทางทั้งหมดนั้นในส่วนของทางเจริญจะมาจาก
อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ทางแห่งความเสื่อมมาจากสมุทัย
สังข คือเหตุแห่งความทุกข์ ในขณะที่ทุกชีวิตต้องการความสุข
ไม่มีใครต้องการความทุกข์ แต่คนกลับประสบความทุกข์มาก
กว่าความสุข เพราะคนไม่ค่อยยอมดำเนินชีวิตไปบนเส้นทาง
แห่งความสุข แต่มาเดินในทางเสื่อม ที่ในความเป็นจริงแสดง
ว่าผลที่เกิดแก่เขาเป็นความทุกข์นั้น เป็นการสมควรแก่เหตุที่
เขากระทำลงไป

ในที่นี้จะนำเอาปากทางแห่งความเสื่อมหรืออบายมุข
ที่ในแง่ของความจริงแล้วมีคนรู้กันแพร่หลาย พอๆ กับการ
หมกมุ่นในอบายมุขกันแพร่หลายเช่นเดียวกัน อบายมุขทรง
แสดงไว้ในรูปแบบต่างๆ แต่ทั้งหมดเป็นอาการของคนที่ยอม
จำนนต่อความโลภแบบโง่ๆ ทำนองรู้ว่าเป็นไฟร้อนแต่ไปจับเล่น
คงไม่มีใครสามารถปฏิเสธความร้อนได้

อบายมุข ๗ ประการ คือ

๑. ความเป็นนักเลงสุรา ยาเสพติด มีโทษที่เห็นได้ชัด
คือ ทรัพย์สินของตนค่อยๆ หดไปโดยไม่คุ้มค่า มีโอกาสที่จะก่อ
การทะเลาะวิวาทกันสูง เป็นบ่อเกิดแห่งโรค เสียเกียรติชื่อเสียง
ทำให้ไม่รู้จักละอาย บั่นทอนกำลังปัญญาของตนให้ด้อยลง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. การชอบเที่ยวกลางคืน มีโทษที่เห็นได้ชัดคือ ชื่อว่าไม่รักตน ไม่รักษาบุตรภรรยา ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เป็นที่ระแวงสงสัย เป็นเป้าให้คนอื่นเขาใส่ความ หรือขำวล้อ เป็นทางมาของความเดือดร้อนเป็นอันมาก

๓. ความเป็นคนชอบดูการเล่น การแสดง มีโทษที่เห็นชัดเจนคือ ต้องเที่ยวไปเสียเวลา เสียทรัพย์ในการดูการเล่น การแสดงทุกเรื่อง ทุกสถานที่

๔. นักเลงการพนัน มีอันตรายที่เห็นได้ชัดเจนเช่น เมื่อชนะยอมก่อเวร เมื่อเล่นแพ้ก็เสียดายทรัพย์ที่เสียไป ทรัพย์ยอมหมดไปๆ เห็นชัดๆ ใครๆ ไม่เชื่อถือในถ้อยคำ เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานหรือยกลูกของเขาให้แต่งงานด้วย

๕. คบคนชั่วเป็นมิตร อันเป็นการขยายความซื่อที่คบพาล คือการคบสมาคมกับนักเลงประเภทต่างๆ ทำให้มีพฤติกรรมเป็นนักเลงประเภทนั้นๆ อันเป็นการตกอยู่ในหลุมบ่อของความเสื่อม

๖. เกียจคร้านทำงาน เป็นอาการของคนที่ไม่สู้งาน มีอาการนอนมตตนเอง กลัวความเหน็ดเหนื่อย ลำบาก จนต้องอ้ำเข้า สาย บ่าย เย็น หิว กระจาย อิ่มนุกเป็นต้นแล้วไม่ทำงาน

๗. นักเลงหญิงอันเป็นอีกชุดหนึ่ง ที่ไม่ซำกับที่กล่าวมาแล้ว ความเป็นนักเลงหญิงมีอันตรายที่เห็นกันได้อย่างชัดเจน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

อบายมุขเหล่านี้ เป็นอาการของความโลภ ความงี่
ต้องการปรนเปรอตนเอง บนกองไฟที่กำลังเผาผลาญตนอยู่

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ปัญหาทั้งหมดมาจากกิเลสภายใน
ใจของมนุษย์ ในด้านอริยสัจ ๔ ท่านจึงเรียกว่าสาเหตุแห่งความ
ทุกข์ ปัญหาเรื่องอบายมุขจึงสร้างปัญหาในด้านเศรษฐกิจ
สังคม ความมั่นคงในด้านต่างๆ มาจากอดีตถึงปัจจุบัน ปัญหา
ที่เด่นชัดคือการพนัน สิ่งเสพติด และเกียจคร้านทำการงาน
อย่างที่ท่านเตือนไว้ว่า

ถูกใจปล้นสิบครั้งยังไม่ใกล้ ถูกไฟไหม้ครั้งเดียวเสียวมหันต์
ถูกไฟไหม้สิบครั้งยังพินทุ์ เสียพินทุ์หมดตัวหัวจมดิน

๒๒. พระพุทธเจ้าทรงชี้บอกลักษณะของมิตรชั่ว แก่เรา

เกิดเป็นคนจะเลื่อมหรือจะเจริญขึ้นอยู่กับท่านได้ใคร
เป็นพวก พระพุทธศาสนาได้ชี้บอกประเภทของคนเป็นมิตร
เทียม พร้อมด้วยลักษณะ เพื่อเป็นหลักในการพิจารณาเทียบ
เคียงในการเลือกคบคนไว้ ๔ ประเภท คือ

มิตรปฏิรูปหรือมิตรเทียม ๔ คนเทียมมิตร คนที่ฟัง
ทราบว่าเป็นเหมือนศัตรู ผู้มาในร่างของมิตรแบ่งออกไปเป็น

๑. มิตรปกกลอก แสดงอาการออกมา ๔ ลักษณะ คือ
“คิดเอาแต่ได้ถ่ายเดียว ยอมเสียแต่น้อยเพื่อหวังได้มาก เมื่อ
ตนมีภัยจึงช่วยทำกิจของเพื่อน คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ผล
ประโยชน์ของตน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. มิตรดีแต่พูด แสดงอาการออกมาในลักษณะ ๔ ประการคือ "ดีแต่ยกเอาเรื่องที่ผ่านมาไปแล้วมาพูด ดีแต่อ้างของที่ยังไม่มาถึงมาพูด สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไม่ดีประโยชน์ เมื่อเพื่อนมีกิจต้องพึ่งพาอาศัยจะอ้างแต่ความขัดข้องของตน

๓. มิตรหัวประจบ แสดงอาการออกมา ๔ ประการ คือ เพื่อนทำดีก็คล้อยตาม เพื่อนทำชั่วก็คล้อยตาม ต่อหน้าสรรเสริญ ลับหลังนินทา

๔. มิตรชักชวนในทางฉิบหาย แสดงอาการให้เห็น ๔ ลักษณะชอบเป็นเพื่อนของเพื่อนในการเป็นนักเลงประเภทต่างๆ ๔ ประเภท คือ นักเลงดื่มน้ำเมา เทียวกลางคืน เทียวดูการละเล่น การเล่นการพนัน

พึงสังเกตว่ามิตรประเภทมิตรเทียม ๔ ประเภทนี้คงเป็นคนที่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของความโลภ ความหลง ที่พร้อมจะโกรธเมื่อใครขัดขวางพฤติกรรมของตน เพราะทุกคนเป็นทาสของตนหา ใครก็ตามที่เป็นทาสแห่งตนหาย่อมประสบความเดือดร้อนเสมอ

๒๓. พระพุทธศาสนาได้ชี้บอกทางที่ควรเว้นอันเป็นรากเหง้าของปัญหา ๑๐ ประการแก่เรา

ในภาคสนามคือภาคของการปฏิบัตินั้น ความบกพร่องทางศีลธรรมที่กล่าวมาในตอนต้นจากการทรงแสดงของพระพุทธเจ้าในโอกาสต่างๆ นั้น ในความเป็นจริงเป็นอาการ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ของกิเลส หรือสาเหตุของความชั่วที่เกิดภายในจิตของตน แล้วแสดงอาการออกมาทางการทำ การพูด ของเขา ท่านเรียกว่า อกุศลกรรมบถ คือทางดำเนินด้วยความโง่เขลาของคน สรุปรวมเป็นทุจจริต ๑๐ ลักษณะ คือ

๑. การล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตของคนอื่นด้วยการฆ่า การเบียดเบียน การประทุษร้าย การริดรอนสิทธิเสรีภาพของคน สัตว์เหล่านั้น

๒. การล่วงละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอื่น ไม่ว่าทรัพย์สินเหล่านั้นจะเคลื่อนที่ได้ หรือเคลื่อนที่ไม่ได้ แม้แต่ทำให้คุณค่าของทรัพย์สินลดคุณค่าลงไป ล้วนสรุปรวมอยู่ในการล่วงละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของเขาทั้งนั้น

๓. การล่วงละเมิดสิทธิในคุ้มครองของคนอื่น จากการล่วงละเมิดทางเพศ จนถึงการไม่ให้เกียรติแก่คนเหล่านั้นตามสมควรแก่ฐานะ

๓ ประการนี้สรุปรวมเรียกว่ากายทุจจริต คือการทำผิดทางกาย ที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของคนอื่น

๔. การเจรจาเท็จ คำไม่จริง คือไม่พูดไปตามที่ตนได้เห็น ได้ยิน ได้ทราบ ได้รู้มา แต่กลับบิดเบือนการสื่อสารจากประสบการณ์ของตน ในเรื่องที่ตนไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้ทราบ ไม่ได้รู้มาแต่กลับพูดว่าตนได้เห็นเป็นต้น อันเป็นการบิดเบือนความจริงตามที่ตนไม่ได้สัมผัสสิ่งเหล่านั้นด้วยตนเอง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕. การพูดวาจาสื่อเสียด คือการนำความข้างนี้ไปบอกข้างโน้น นำความข้างโน้นมาบอกข้างนี้ เพื่อหวังให้คนทั้งสองฝ่ายขัดแย้งกัน ตนเองมุ่งหวังประโยชน์ที่ตนจะได้จากความแตกแยกของคนเหล่านั้น

๖. การพูดวาจาหยาบ หมายถึงการกล่าวถึงหรือกล่าวกับใครก็ตาม ด้วยเจตนาประทุษร้ายต่อบุคคลเหล่านั้นให้เกิดความเจ็บใจ ความเสื่อมเสียชื่อเสียง ฤๅกระแวงสงสัย เป็นต้น

๗. การพูดวาจาเพื่อเจ้อเหลวไหลไร้สาระ เป็นวาจาที่ไปรยปรายประโยชน์ คนฟังไม่ได้รับประโยชน์จากการฟัง แม้ตนเองก็ประพฤตินเป็นคนรับใช้ความรุนแรงภายในใจของตน

๘ ประการนี้เป็นทุจริตทางวาจา คือการพูดทุจริตแปลว่า พูดชั่ว พูดแล้วสร้างปัญหาแก่ตนและคนอื่นเป็นข้อที่ทรงสอนให้พิจารณาให้เห็นโทษแล้วพยายามงดเว้นไม่พูดในลักษณะ ๘ ประการนั้น

๙. ความโลภอยากได้ของของคนอื่น เมื่อได้เห็นหรือได้ทราบได้รู้ว่าใครมีอะไรที่ตนต้องการ ใจเกิดความอยากได้ของนั้นมาไว้ในครอบครองของตน ด้วยความโลภ ด้วยความริษยาในทรัพย์และเจ้าของทรัพย์

๑๐. ความอาฆาตพยาบาทต่อคนอื่น ที่ตนไม่ชอบ เป็นความคิดเห็นที่แสดงออกภายใต้การบงการของโทสะ ความประทุษร้าย ความโกรธคิดประทุษร้าย ทำลายคน สัตว์ที่ตนไม่ชอบ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑๐. มีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่า การให้ทานไม่มีผล การบูชาไม่มีผล พิธีกรรมต่างๆ ไม่มีผล การทำดีทำชั่วไม่มีผล มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี คนที่ตายแล้วเกิดอีกไม่มี ท่านที่รู้แจ้งโลกนี้แล้วสอนบุคคลอื่นให้รู้แจ้งตามไม่มี

เมื่อเรามองด้านตรงกันข้ามของเหวี่ยง จะพบว่าอีกด้านหนึ่งคืออกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ อันเป็นทางดำเนินชีวิตด้วยความฉลาดสามารถ อันเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ ท่านจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **มนุษยธรรม** คือธรรมที่ทำให้คนให้เป็นมนุษย์ อกุศลกรรมบถจึงเป็นธรรมที่ทำให้สูญเสียความเป็นมนุษย์ เพราะอาการเหล่านั้นล้วนแสดงให้เห็นว่าเขามีจิตใจต่ำทราม ขาดการใช้เหตุผลในการวินิจฉัยตัดสิน ไม่มีปัญญาในการจำแนกแบ่งแยกสิ่งที่ตนคิดให้มีความชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร ควรเว้นหรือควรประพฤติ

จากความคิดที่เป็นมโนทุจริต ๓ ประการข้างล่างนั่นเอง เป็นพื้นฐานทางความคิดความรู้ผิดของคนเหล่านั้น ทำให้เขาทำผิด พุตผิดตามไป แม้ความบกพร่องของศีลข้างต้น ก็มาจากความบกพร่องทางความคิดของคนเหล่านั้นเช่นเดียวกัน

๒๔. พระพุทธเจ้าทรงให้หลักการในการใช้ชีวิต ของคนดีแก่เรา

หลักธรรมที่กล่าวมาในตอนต้นเป็นหลักการที่นำคนเข้าไปสู่ความทุกข์ในรูปแบบต่างๆ จนถึงประสบความทุกข์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คือตายไปบังเกิดในทุคติ หากใครทำตรงกันข้ามจากที่ทรง
แสดงให้ดูแล้ว เขาจะประสบความเจริญ หลักการสอนใน
แนวนี้ทำนองเราถามหนทางเพื่อจะเดินไปในที่แห่งหนึ่งเมื่อ
ถามเขาว่าไปสถานที่นั้นไปทางไหน? เมื่อเขาบอกหนทางให้
จะต้องเข้าใจว่าทางอื่นไม่ใช่หนทางไปสู่สถานที่ที่เราต้องการ
ไม่ว่าเขาจะบอกทางที่ควรเว้นให้หรือไม่ก็ตาม คนฟังจะต้อง
เข้าใจเอาเองว่า เมื่อเขายืนยันทางหนึ่งย่อมแสดงว่าเขาปฏิเสธ
ทางอื่น ขึ้นไปบนเส้นทางอื่นก็ชื่อว่าเดินผิดทาง

คำสอนในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะที่นำมาเป็น
หลักในการเรียบเรียงหนังสือนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงข้อที่ควร
เว้นไว้อย่างเดียวคือ “การไม่คบคนพาล” หากคนผู้นั้นต้อง
การมงคลตามคำถาม แต่หากเขาไม่ต้องการมงคล เขาจะคบ
คนพาลก็เป็นอัปมงคลแก่เขาเอง ต่อจากนั้นทรงแสดงทางที่
ควรประพฤติทั้งหมด ในขณะเดียวกันก็เป็นการบ่งบอกว่า
หากไม่ดำเนินไปตามหนทางที่บอกไว้ จะไม่ประสบสิ่งที่เป็น
“อุดมมงคล” ตามที่ต้องการ เพราะในมงคลสูตรที่แสดงเหตุ
ที่เป็นกุศลไว้เกือบทั้งหมด ยกเว้นข้อแรกเพียงข้อเดียว ที่ทรง
สอนข้อที่ควรเว้น เมื่อเว้นการคบพาลก็ต้องคบบัณฑิต เพราะ
คนในโลกนี้มีเพียงสองประเภทเท่านั้น คือพาลกับบัณฑิต
ส่วนใครจะเป็นพาลมากหรือน้อย บัณฑิตมากหรือน้อย ขึ้น
อยู่กับคุณธรรมภายในใจของเขาว่า มีมากน้อยแค่ไหนเพียงไร?

การคบบัณฑิต เป็นหลักการเดียวกับการศึกษา ปฏิบัติ
ตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพราะบัณฑิตท่าน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

จะสอนให้เรา รู้ ทำตนเองให้ดูเป็นตัวอย่าง ครอบงำชีวิตแบบ คนดีให้เห็น มีการสะท้อนความดีจากใจในรูปของความสงบ เย็นให้สัมผัส เช่นเดียวกับ การคบหาคนดีทั้งหลายเหล่านี้

บัณฑิต คือคนเช่นไร?

บัณฑิต คือผู้มีปัญญาในการบริหารตนเป็นต้น ที่สำคัญ คือความเป็นบัณฑิตของท่านสะท้อนออกมาในรูปของสุจริต ๓ ประการ คือประพฤดี ประพฤติงาม ประพฤติงาย แสดงออก ทางกาย วาจา ใจ ที่ได้ชื่อว่ากุศลกรรมบถ คือทางดำเนิน ชีวิตของผู้ฉลาด ทำให้บัณฑิตบางครั้งแปลว่าผู้ฉลาดใน ประโยชน์ คือประโยชน์ของตนเอง และประโยชน์ของคนอื่น ฉลาดในประโยชน์ ๓ คือ

“ประโยชน์ในชาติปัจจุบัน ประโยชน์ในชาติต่อไป และ ประโยชน์อย่างสูงสุดคือมรรคผลนิพพาน”

คุณธรรมที่เป็นมาตรวัดความเป็นบัณฑิต ๑๐ ประการ ตรงกันข้ามกับอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการที่กล่าวในตอนต้น แสดงออกมาในรูปของการเคารพสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพของ คนอื่น แบ่งออกเป็น ๑๐ ประการ คือ

๑. การเว้นจากการประทุษร้ายต่อชีวิตของคนอื่นสัตว์ อื่น จากแรงที่สุดคือการฆ่า จนถึงคุกคามริดรอนสวัสดิภาพ ของคนอื่น มีความเมตตาเอ็นดูต่อคน สัตว์

๒. ให้ความเคารพสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอื่น ไม่ประทุษร้ายด้วยตน ไม่ใช่คนอื่น หรือพอใจยินดี ยินดีต่อ คนที่ล่วงละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของคนอื่น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓. **งดเว้นการล่วงละเมิดในคู่ครองของคนอื่น** งดเว้น
สนับสนุนการล่วงละเมิดในทางเพศจนถึงคุกคามสิทธิเสรีภาพ
ของคู่ครองคนอื่น ตนเองมีความสำรวมระวังในเรื่องเพศ

๓ ประการนี้คือกายสุจริตคือประพฤติดี ประพฤติชอบ
ในทางกายไม่กระทำทุจริตทางกาย

๔. **งดเว้นจากการกล่าวคำเท็จ** พูดคำสัตย์คำจริง
ตามที่ตนได้เห็น ได้ยิน ได้ทราบ ได้รู้มาอย่างไร ก็พูดไปตาม
นั้น ไม่เสริมความคือทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ ไม่อำความ
คือปกปิดความจริงบางอย่างไว้ ดำรงตนในสัจจวาจา พูดแต่
คำสัตย์คำจริง

๕. **งดเว้นจากการพูดส่อเสียด** คือการยุยงส่งเสริมให้
คนแตกแยกกัน ด้วยการนำความจากคนอีกฝ่ายหนึ่งไปยุคน
อีกฝ่าย แต่กลับพูดในลักษณะส่งเสริมสามัคคี ประสาน
สามัคคี กระชับสามัคคี ด้วยความรักความหวังดีต่อคนอื่น

๖. **งดเว้นการพูดวาจาหยาบ** โดยอาศัยเจตนาที่หยาบ
คือเกิดความโลภ ความโกรธ ความริษยา ความแข่งดี ความ
คิดเบียดเบียนต่อคนที่ตนพูดด้วย หันมาพูดคำที่ไพเราะอ่อน
หวานด้วยเมตตาไมตรีจิตต่อคนที่ตนพูดด้วย

๗. **งดเว้นวาจาที่เพ้อเจ้อเหลวไหล** ไร้สาระ อันไม่เกิด
ประโยชน์อะไรแก่ใครๆ หันมาพูดคำที่มีสาระประโยชน์เป็น
ความจริงและเป็นธรรมเป็นสำคัญ

๔ ประการนี้เป็นวจีสุจริตคือพูดดี พูดงาม อำนวยผล
ประโยชน์แก่ตนเองและคนฟัง แม้แต่คนที่ตนพูดถึง ก็ได้รับ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ประโยชน์ หลักการสำคัญในการใช้วาจาคือมีความเป็นมิตร
กับคนที่ตนพูดด้วย มีความรอบรู้เหตุผลในเรื่องที่จะพูด

๘. งดเว้นจากความโลภอยากได้ของของคนอื่น
แต่มีความพอใจยินดีในทรัพย์สินอันเป็นของตน แม้จะแสวงหา
เพื่อการได้มา ก็มีการแสวงหาในทางที่ชอบธรรม ถูกต้องตาม
หลักกฎหมาย ศิล และศีลธรรม

๙. ไม่พยายามปกป้องร้ายใคร แม้จะโกรธกับบรรเทา
ความโกรธด้วยการข่มใจ อภัย อดทน เมตตาต่อคนอื่น แม้
แต่สัตว์ดิรัจฉานทั้งหลาย

๑๐. มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม โดย
อาศัยการศึกษาเรียนรู้จากคน สื่อต่างๆ นำมาพิจารณาอย่าง
มีเหตุผล ยุติด้วยเหตุผลและความดี สัมมาทิฐิ ปัญญาอัน
เห็นชอบ ตามความเป็นจริงมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกัน
ภายในสังคมเป็นอันมาก จนอาจกล่าวได้ว่ามีความสำคัญที่สุดใน
สังคมและในโลก เพราะหากคนมีความเห็นตรงกัน เข้ากันได้
ได้ ปรับเข้าหากันได้ ปัญหาทุกอย่างจะได้ข้อยุติทั้งหมด

ปัญญาอันเห็นชอบที่จัดว่าสำคัญคือ

๑๐.๑ กัมมสกตาสัมมาทิฐิ ปัญญาเห็นชอบในกฎ
แห่งกรรม ในผลแห่งกรรม ในการที่สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็น
ของตน และมีความเห็นชอบในกฎแห่งกรรมที่ว่า คนเรามี
กรรมเป็นของๆ ตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็น
กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรม
อันใดไว้ จะดีหรือเลวก็ตาม จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑๐.๒ วิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ มีปัญญาเห็นชอบตามกฎของธรรมชาติเช่น ทุกคนที่เกิดมาแล้วจะต้องประสบกับความแก่ ความเจ็บ ความตาย และการพลัดพรากสูญเสียบ สัจสารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา เป็นต้น

๑๐.๓ มรรคสัมมาทิฏฐิ ปัญญาเห็นชอบในมรรค คือ เหตุหรือทางดำเนินที่ถูกต้อง จนถึงมีปัญญาเห็นชอบในอริยมรรคมีองค์ ๘ และมรรค ๔ ประการ มีโสดาปัตติมรรค เป็นต้น

๑๐.๔ ผลสัมมาทิฏฐิ มีปัญญาเห็นชอบในผลที่เกิดขึ้นจากเหตุ สามารถเชื่อมโยงเหตุไปหาผล ผลๆ ไปหาเหตุได้ จนเข้าถึงอริยผล ๔ ประการมีโสดาปัตติผล เป็นต้น

๑๐.๕ ปัจจเวกขณะสัมมาทิฏฐิ มีปัญญาเห็นชอบด้วยการพิจารณาเฉพาะกรณีนั้นๆ จนถ้อยถอนความกำหนัดความขัดเคืองเป็นต้นให้ลดน้อยลง เช่นการพิจารณาว่า

เรามีความแก่ เรามีความเจ็บ เรามีความตาย เรามีความพลัดพรากเป็นธรรมดา ไม่มีใครสามารถล่วงพ้นความจริงเหล่านี้ไปได้ จนจิตมีความพร้อมที่จะเผชิญกับความจริงทั้ง ๔ ประการนี้ พอพบกับความจริงเหล่านี้ก็ไม่เสียใจ แต่ใจจะปลงตกได้ว่า ธรรมชาติมันเป็นเป็นอย่างนี้ สภาวะมันเป็นเป็นอย่างนี้ ไม่มีใครจะสามารถล่วงพ้นความเป็นอย่างนี้ไปได้

คำว่าสัตบุรุษก็เป็นอีกคำหนึ่งที่ท่านใช้เรียก บัณฑิต ทุกชื่อที่ท่านใช้เรียกคนดีจะแสดงถึงความมากด้วยคุณธรรมภายใน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ใจของท่านเหล่านั้น และการลดลงของกิเลสภายในใจของท่าน
อาการที่ชัดเจนคือท่านเป็นคนทำดี พุคดี คิดดี สัตบุรุษจึงแปล
ว่าผู้สงบ ถ้ามองว่าสงบจากอะไร บอกว่าสงบจากความชั่ว กิเลส
แสดงออกมาจากใจที่สงบ ในขณะที่เดียวกันท่านที่เป็นสัตบุรุษ
นั่นเอง หมายถึงคนที่มีปัญญาในการครองตน ดังนั้นแม้
คำเรียกจะเปลี่ยนไป แต่คนเหล่านี้เป็นคนประเภทเดียวกันคือ
นักปราชญ์ บัณฑิต สัปบุรุษ สัตบุรุษ เป็นต้น

๒๕. พระพุทธศาสนาให้มาตรวัดความเป็นสัตบุรุษ แก่เรา

ในสังยุตตนิกาย สคาถวรรค เทวดาพวกหนึ่งมี ๗๐๐ ตน
มาเฝ้าพระพุทธเจ้า กล่าวสรรเสริญการคบหาสมาคมกับ
สัตบุรุษว่าอำนวยผลดีในด้านต่างๆโดยมีข้อความในตอนต้น
ตรงกัน แต่ไปขยายในตอนปลายตามลำดับดังต่อไปนี้

๑. บุคคลพึงนั่งร่วมกับสัตบุรุษอย่างเดียว พึงทำ
ความสนิทสนมกับสัตบุรุษ เพราะรู้ชัดธรรมของสัตบุรุษ
ทั้งหลาย ย่อมมีแต่ความดีไม่มีความชั่วเลย

ข้ออื่นข้อความตอนต้นจะซ้ำกับข้อความข้างต้น ในที่นี้
จะนำมาเฉพาะข้อที่แตกต่างกัน..บุคคลย่อมได้ปัญญาจะได้
จากบุคคลอื่นหาไม่ได้..บุคคลย่อมไม่เศร้าโศกในท่ามกลาง
ของผู้เศร้าโศก..บุคคลย่อมรุ่งเรืองในท่ามกลางแห่งญาติ
สัตว์ทั้งหลายย่อมไปสู่สุคติ..สัตว์ทั้งหลายย่อมตั้งอยู่ชั่ว
กาลนาน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พระพุทธเจ้าทรงรับรองว่า ทุกท่านกล่าวคำที่เป็นสุภาสิต
จากนั้นทรงรับสั่งเป็นพระคาถาว่า

**บุคคลพึงนั่งร่วมกับสัตบุรุษอย่างเดียว พึงทำความสนิท
สนมกับสัตบุรุษ เพราะรู้ทั่วถึงธรรมของสัตบุรุษทั้งหลาย
บุคคลย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง**

ทำอย่างไรเรียกว่าคบกับบัณฑิต สัตบุรุษ?

การคบหมายถึงการไปร่วม มาร่วม อยู่ร่วม กินร่วม
ทำกิจกรรมร่วมกับสัตบุรุษ สรุปว่าร่วมหลักความคิด ร่วม
กิจกรรม ร่วมผลประโยชน์กับสัตบุรุษ ทำ พูด คิดตามสัตบุรุษ
จนเป็นสัตบุรุษด้วยตนเอง

๒๖. พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการบูชาคนควร บูชาแก่เรา

เมื่อคนไม่คบพาล คบหาสมาคมกับบัณฑิต เพราะความ
เลื่อมความเจริญของคน มีความเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม
เพื่อให้ได้ปัจจัยสนับสนุนมากพอ

พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงมงคลข้อต่อไปว่า การบูชา
บุคคลที่ควรแก่การบูชา ที่ในแง่ของความจริงคือบทพิสูจน์
ว่า ท่านผู้นั้นไม่คบพาล คบบัณฑิตจริงหรือไม่ การบูชาคนที่
ควรแก่การบูชาคือการยกย่องบูชาท่านที่เป็นบัณฑิตนั่นเอง
การบูชาเป็นผลมาจากความคิดที่มีการยอมรับ นับถือศรัทธา
จนให้ความสำคัญแก่ท่านผู้นั้นในฐานะเป็นบุคคลที่ตนควรบูชา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

หากจะนำเอาอินทรีย์ ๕ มาจับ ใจของคนเกิดความศรัทธาต่อ คนที่ตนควรบูชา มีความเพียรพยายามที่จะบูชา และพยายาม ปฏิบัติตนอย่างคนที่ตนบูชา อย่างที่ศาสนิกในศาสนาที่มีความ ศรัทธา บูชาต่อพระพุทธเจ้า ทุกคนพยายามทำการสักการบูชา ต่อพระองค์ ด้วยอามิสคือดอกไม้ธูปเทียนเป็นต้น และการ บูชาด้วยการปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ และ ดำเนินตนไปตามหลักพระพุทธจริยาของพระองค์ อันเป็น ปฏิบัติบูชา บูชาด้วยการปฏิบัติตาม การไม่คบพาลการ คบหาสมาคมกับบัณฑิต การยกย่องบูชาต่อคนที่ควรแก่การ ยกย่องบูชา ทั้ง ๓ ประการนี้ทรงแสดงว่าเป็นอุดมมงคล

๒๗. พระพุทธศาสนาแสดงเหตุปัจจัยที่จะต้อง แสวงหาแก่เรา

ความเจริญก้าวหน้าของคนมาจากเหตุปัจจัย ทั้งภายใน และภายนอก พึงสังเกตว่าคนพาล บัณฑิต และคนที่ควรบูชา เป็นปัจจัยเสริมหรือทำลายก็ได้จากข้างนอก เขามีอยู่ก่อนที่เรา จะเกิดมา เพียงแต่ว่าเมื่อเราเกิดมาแล้ว ได้มีการศึกษา เรียน รู้จนจำแนกแยกแยะได้ว่า ใครควรคบและไม่ควรคบ จึงได้ ตัดสินใจไม่คบพาล แต่มาคบบัณฑิต และยกย่องบูชาท่านที่ เป็นบัณฑิต ผลทั้งหมดเกิดจากการทำตัวของเราเอง บัณฑิต และคนที่ควรบูชาตลอดถึงคนพาลที่เราไม่คบนั้นเป็นปัจจัย เสริมจากข้างนอก แต่เพราะเป็นสิ่งมีชีวิต จึงมีอิทธิพลต่อ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของคนออกมาทั้งด้านบวกลบได้
มากบ้างน้อยบ้าง

ในชุดต่อไปทรงแสดงปัจจัยเสริมจากข้างนอกเหมือนกัน
อีก ๓ ประการ คือ การอยู่ในปฏิรูปเทศ คือสถานที่ที่ก่อผล
ต่อพัฒนาการด้านต่างๆ ของคน แม้คนบางคนจะเกิดมาใน
สถานที่ที่อำนวยให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยสามารถอาศัย
บัณฑิตที่ตนคบ คนที่ควรบูชาเป็นผู้ที่บอก สนับสนุนหรือการ
คิดอย่างมีเหตุมีผลของตนเอง ที่จะเลือกทางเดินชีวิตของตน
ด้วยตน เขาจึงสามารถเปลี่ยนแปลงที่เกิดที่อยู่ได้ เมื่อความรู้
ความคิด ความสามารถ วัยของเขาเหมาะสมปฏิรูปเทศ คือ
ประเทศอันสมควรนั้น หมายความว่าสถานที่นั้นก่อผลต่อการ
ประกอบอาชีพนั้น ที่ปัจจุบันเรียกว่ามีทำเลดี ซึ่งอำนวยให้มี
ผลดีต่อการประกอบอาชีพนั้นๆ เพราะมีความเหมาะสมสะดวก
ต่อการประกอบอาชีพตามที่ตนถนัด

พึงสังเกตว่าการไม่คบพาล การคบบัณฑิต การบูชาท่าน
ที่ควรบูชา การอยู่ในประเทศที่สมควร ล้วนเป็นปัจจัยเสริมจาก
ข้างนอก หากคนหาประโยชน์เป็นก็จะได้ประโยชน์มาก แต่
หากไม่สามารถหาประโยชน์ได้ ก็เหมือนไก่ลี้เกิลกินต่าง คือ
ไม่อาจรับประโยชน์ ที่สำคัญคือทั้งหมดมีความจำเป็นสำหรับ
มนุษยชาติ ไม่ว่าเขาจะเป็นลูกของตระกูลเป็นสมาชิกของ
ประชาคมโลก และมีฐานะตำแหน่งที่ตนจะต้องทำ รับผิดชอบ
เป็นใครก็ตาม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

**๒๘. พระพุทธศาสนาแสดงความมีอยู่ของอดีต
กรรมของทุกชีวิต นำมาบอกแสดงชี้แจง
ความจริงให้ชาวโลกได้ทราบตามที่กฎแห่ง
กรรมมีอยู่**

กรรม คือเจตนาที่บุคคลกระทำลงไปด้วยการคิด การพูด การทำ หากเป็นกรรมดีท่านเรียกกุศลกรรม มีผลเป็นบุญในส่วนเหตุหมายถึงสิ่งที่ทำหน้าที่ชำระล้างความชั่ว ในส่วนผลหมายถึงเอาความทุกข์กายสบายใจที่คนเหล่านั้นจะได้รับด้วยตนเอง ในขณะที่ปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นของใครก็ตาม มีกรรมประเภทชีวิตคนอยู่ ๓ ประเภทคือ กรรมในอดีตกาลนานไกล กรรมในชาติก่อน และกรรมในชาติปัจจุบัน ได้ทำหน้าที่ให้ผลแก่คนอยู่ เพียงแต่ว่าในกรณีใดเป็นผลของกรรมอะไร คนที่มีญาณสูงมากพอเท่านั้นจึงจะรู้ได้

ทุกชีวิตของคนที่เกิดมาในโลก ล้วนมีกิเลส กรรม อำนาจเป็นผลให้เกิดมาในฐานะเป็นต้นที่แตกต่างกัน ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

**กรรมย่อมจำแนกแบ่งแยกให้คนเลวและประณีต
แตกต่างกันออกไป**

ความแตกต่างในชีวิตจึงเป็นนิรันดร์

หากใครที่เกิดมาด้วยบุญมากที่ท่านเรียกว่าคนมีบุญ เขาจะสมบุรณ์ด้วยสมบัติ ๔ ประการดังกล่าว และหากปัจจุบันเขาทำดีด้วย เขาจะเป็นคนประเภทที่เรียกว่า “สว่างมา สว่าง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ไป” หรืออย่างน้อยก็สว่างมา แต่มืดไป ในขณะที่เดียวกัน หากคนเกิดมาด้วยผลแห่งบาป แสดงว่ากิเลสเขาหยาบ บาป เขาแรง เขาจะประสบกับวิบัติ ๔ ประการดังกล่าว เป็น คนประเภท “มืดมา มืดไป หรือมืดมา สว่างไป” การเกิดมา ได้ให้ประโยชน์แก่ตน และสถานที่ข้างต้นได้แสดงว่าเขาเป็น คนมีบุญ ที่ในมโนคติข้อต่อไปทรงแสดงว่า

บุพเพกตปุญญตา ความเป็นคนมีบุญที่ทำมาดีแล้วใน กาลก่อน คำว่ากาลก่อนนั้นอาจหมายถึงวันก่อน เดือนก่อน ปีก่อน ปีก่อนๆ ชาติก่อน และชาติก่อนๆ แต่อดีตกรรมเราไป เปลี่ยนแปลงอะไรไม่ได้ มีแต่ต้องยอมจำนนเสวยผลตาม สมควรแก่กรรม แต่หากคนไม่ประมาทในปัจจุบัน พยายาม ทำกรรมดีด้วยกาย วาจา ใจ กรรมดีจะทำหน้าที่ชดเชยผลของความชั่ว และสนับสนุนผลของกรรมดีในอดีต ให้สามารถอยู่ ดีมีสุขต่อเนื่องกันไป เพราะในคราวให้ผลนั้น เนื่องจากทุกชีวิต มีกรรมที่สลับซับซ้อน การให้ผลของกรรมจึงออกมาในรูปแบบของ

“ชนกกรรม กรรมนำให้เกิดจะดีหรือชั่วก็ตาม **อุปถัมภก** กรรม กรรมทำหน้าที่อุปถัมภ์ชนกกรรม **อุปปีฬิกกรรม** กรรม ที่ทำหน้าที่เบียดเบียนผลของชนกกรรม และ**อุปฆาตกรรม** กรรมที่ทำหน้าที่ฆ่าผลของชนกกรรมแล้วทำหน้าที่ให้ผลแทน” แต่เพราะไม่มีใครรู้ว่าในขณะที่นั้น ๆ กรรมอะไรกำลังให้ผลคน ทุกคนจึงต้องพยายามทำกรรมดีในปัจจุบันเป็นหลักไว้ อันเป็น หลักการของความไม่ประมาท และเป็นการปลอดภัยไว้ก่อน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒๙. พระพุทธศาสนาเน้นหนักที่ความรับผิดชอบ ต่อตนเองของทุกคนแก่เรา

มงคลสูตรข้อต่อไป ทรงแสดงว่า อุตตสมมาปณินิ คือ การตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ ในความจริงคือการสำแดงผลของ บุญในอดีต และในปัจจุบันขณะนั้น ที่ตนทำดี พูดดี คิดดี ก็เป็นคนดีในขณะนั้นๆ การตั้งตนไว้ชอบส่วนหนึ่งจึงมาจาก อดีตกรรมที่ให้สมบัติ ๔ ประการดังกล่าว แต่ในขณะเดียวกัน จำต้องอาศัยความสำนึกที่อิงอาศัยการไม่คบพาล การคบ บัณฑิต การบูชาท่านที่ควรบูชา การอยู่ในประเทศที่สมควร การมีบุญที่ทำไว้ในกาลก่อน มาเป็นปัจจัยเสริม แต่ที่สำคัญ คือทุกคนจะต้องตระหนักว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่ง การพึ่งตนเอง ทุกคนจึงต้องพยายามพัฒนาตนในปัจจุบัน เพราะปัจจุบันเท่านั้นที่เราสามารถเปลี่ยนแปลงอะไรให้เป็นไป ตามที่ใจเราต้องการได้ อนาคตทุกอย่างยังไม่มา อดีตก็ผ่าน พ้นไปแล้ว เราใช้ได้เพียงเป็นบทเรียนเท่านั้น ที่เราทำได้จริงๆ คือปัจจุบันขณะที่มาถึงเข้าในแต่ละขณะ การครองชีวิตอย่าง ผู้ตื่นตัวอยู่อย่างต่อเนื่องจึงเป็นความจำเป็นที่ขาดไม่ได้ การ ตั้งตนไว้ในทางที่ชอบจึงเป็นผลของกรรมในอดีตและปัจจุบัน แต่เราก็ไม่ทราบสาเหตุในอดีตมีมากพอต่อการให้ผลได้นานๆ หรือไม่ การครองชีวิตด้วยไม่ประมาท คือการบริหารจัดการ กับเวลาที่เวียนมาถึงเข้า อย่างภาวะของผู้ตื่น ที่ท่านแสดงว่า

“สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ตื่น ตื่นอยู่ ด้วยดี และตื่นอยู่ในกาลทุกเมื่อ” เป็นความจำเป็นที่สุด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓๐. พระพุทธศาสนาได้ให้หลักการในการพัฒนา ตนไว้ ๔ ประการแก่เรา

มงคลชุดนี้เป็นหลักการในการพัฒนาเพื่อสามารถตั้ง
ตนไว้ในทางที่ชอบ อันเป็นการปฏิบัติตามหลักกุศลธรรมใน
ปัจจุบัน ที่อาจจะรักษาพัฒนาคนประเภท “สว่างมา สว่างไป”
และพัฒนาคนประเภทมืดมา สว่างไป และเป็นไปตามหลัก
ของกรรมที่ว่า

**“คนจะเป็นคนดีก็ไม่ใช่เพราะชาติตระกูล เป็นคนเลว
ก็ไม่ใช่เพราะชาติตระกูล**

**แต่คนจะเป็นคนดีก็ด้วยการกระทำ เป็นคนชั่วก็เพราะ
การกระทำ”**

สอดคล้องกับหลักของความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง
ไว้ว่า

**“บุคคลพึงเตือนตนด้วยตน พิจารณาตนด้วยตน ตรวจสอบ
ตนด้วยตน และตัดสินตนด้วยตน”**

มงคลในชุดที่ ๓ ที่ประกอบด้วยมงคล ๔ ประการ ประกอบด้วย

๑. **พหุสัจจะ** การศึกษาสลับซับซ้อนมาก ในการศึกษา
นั้น ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาวิชาในสาขาอะไรก็ตาม ผู้ศึกษามี
ความจำเป็นจะต้องพัฒนาความรู้ของตนให้สูงขึ้น มีความ
ไม่รู้ลดลงมากขึ้น เพราะชีวิตแต่ละชีวิตเกิดมาจากความไม่รู้
คืออวิชชา เพราะความไม่รู้นี้เองในตอนต้นคนทุกคนจึงพึง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ตนเองไม่ได้ จะต้องอาศัยมารดาบิดาเป็นต้นดูแลรักษา อุบรณ
สั่งสอน การศึกษาในสาขาวิชาการต่างๆ ทั้งที่เป็นคดีโลกและ
คดีธรรม ผู้ศึกษาจะต้องผ่านขั้นตอนของการศึกษา ๕ ระดับ
ที่เรียกว่าพหุสูต คือ

- มีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสสูง มาก และ
หลากหลาย

- สามารถทรงจำประสบการณ์ที่ผ่านมาทางประสาท
สัมผัสของตนได้มาก อันเป็นการสร้างความพร้อมที่จะช่วย
ให้ตนเป็นคนเรียนรู้ ดูจำ ทำได้ ใช้เป็น

- ในกรณีของสูตร กฎ หลักสำคัญๆ ต้องสามารถจำได้
แม่นยำ ขนาดท่องได้ทีเดียว

- นำเรื่องเหล่านั้นมาเพ่งพิจารณาด้วยใจจนเกิด
ความรู้ความเข้าใจ

สามารถมองผ่านจากจุดที่ปรากฏไปหาสิ่งตรงกันข้าม
คล้ายคลึง แยกเพี้ยน และเหมือนกันกับสิ่งที่ตนกำลังสัมผัสได้

ในการศึกษานั้นท่านแต่ก่อนมาสรุปเป็น ส ข จิ ปุ ลี

ส คือศึกษาเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสมีความจำ
แม่นยำ

จิ นำเรื่องนั้นมาคิดพิจารณาจนเกิดความเข้าใจ

ปุ อะไรที่ตนยังข้องใจสงสัยไม่แน่ใจตัดสินใจไม่ได้ ให้
สอบถาม สอบทาน เทียบเคียงกับเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่
เกี่ยวกับเรื่องเหล่านั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความจำคู่กับความลืม ความจำจึงไม่เพียงพอ ท่านจึง
แนะนำให้ ลี คือจดบันทึกวิชาการที่ตนศึกษาเพื่อสามารถนำมา
อ่านทบทวน สอบทานได้

๒. ศิลปะ ความฉลาดสามารถในศิลปะอย่างใดอย่าง
หนึ่งหรือหลายๆ อย่าง ศิลปะ ตามปกติแล้วอาจแยก
ออกเป็น ๒ ประการหลัก คือ วิชาที่เกี่ยวกับ ทัศนศึกษา
และพลศึกษา ที่คนจะต้องศึกษาทางประสาทสัมผัส ผ่าน
ประสบการณ์ในการพูด การสัมมนาเป็นต้น จนมีความ
ชำนาญในสาขาวิชาการนั้นๆ ในภาคสนามสามารถ
ทำงานได้ ทำงานดี ทำงานเป็น เป็นงาน ในปัจจุบันการศึกษา
ของชาวโลก พยายามสร้างผู้ชำนาญการเฉพาะทางในเรื่อง
นั้นๆ จนมีคนประเภทชำนาญการ ในเรื่องศิลปวิทยาการ
ต่างๆ มาก กระจายอยู่ในส่วนต่างๆ ของประเทศ จนบางคน
มีฝีมือระดับนานาชาติก็มี

ศิลปะ อีกประการหนึ่ง คือวิชาทั้งส่วนของพุทธิศึกษา
จริยศึกษา สองประเภทนี้คนฉลาดสามารถในการแสดงออก
ภาคสนามจนมีความโดดเด่น เช่นมีศิลปะในการพูด การสอน
การทำงาน การประสานงาน ในการบริหารจัดการองค์กร ภาร
กิจต่างๆ พึงเห็นคนบางคนที่จบการศึกษามาจากอีกด้านหนึ่ง
แต่กลับประสบความสำเร็จในการบริหารงานในสายที่ตนมิได้
ศึกษามา เพราะในการศึกษาศิลปวิทยาการต่าง ๆ นั้น พอถึง
จุดหนึ่งคนจะต้องตอบคำถามได้ว่า

“เรื่องนี้ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร?”

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ดังนั้น การศึกษาทั้ง ๔ จตุสดมภ์ มุ่งพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ และคุณธรรมในการกำกับ ใช้ ความรู้ ความคิด ความสามารถของตน ที่สำคัญคือในภาค การบริหารจัดการนั้น ข้อที่ฟังตระหนักมากเป็นพิเศษคือ คุณธรรม ที่ใช้ในการกำกับความรู้ ความคิด ความสามารถ หากตนจะต้องรับผิดชอบด้วยตนเอง แต่ในความเป็นจริงแล้ว ภาคของการบริหาร

ความรู้สามารถฝึกเฉพาะกรณีได้

ความคิดสามารถประชุมระดมความคิดกันได้

ความสามารถทุกกรณีอาจฝึกเอาได้

แต่คุณธรรมทุกคนจะต้องมีด้วยตนเอง จะฟังคนอื่น ไม่ได้

เราจึงพบผลงานเป็นอันมากที่เกิดจากคนซึ่งมิได้ศึกษา หรือสำเร็จการศึกษาในเรื่องนั้นๆ มาก่อน แต่มีความสนใจ มีความพอใจ มีความเพียรพยายาม มีความมุ่งมั่น มีการใช้ ปัญญาสังเกต สอบถาม ตรวจสอบ เทียบเคียง ทดลอง ถึงลองผิดลองถูกมาครั้งแล้วครั้งเล่า จนสามารถประสบความสำเร็จในภารกิจนั้น ๆ ได้

๓๑. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการมีวินัยที่ ศึกษาสำเหนียกมาดีแล้วแก่เรา

วินัย แปลว่ามีนัยพิเศษ มีนัยะต่างๆ เพราะฝึกกายและ วาจา วินัยจึงมาจากการฝึกปรือ มาจากการศึกษาเรียนรู้ ความฉลาดสามารถในศิลปะต่างๆ เป็นปัจจัยเสริม ความมี

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

วินัยในตนเองหรือมีวินัยที่ศึกษาสำเหนียกมาดีแล้ว คือคนที่มีจิตสำนึกดีงาม ยอมรับกฎเกณฑ์ กติกา มารยาท หลักการ วิธีการในด้านต่างๆ มีความตระหนักรู้มองเห็นคุณค่าของความมีระเบียบวินัย ที่สามารถสร้างเสริมคุณค่า คุณภาพ คุณสมบัติของตน อันหล่อหลอมมาจากคุณธรรมภายในใจของคนเหล่านั้น จนมีความตระหนักชัดด้วยใจของตนเองว่า นั่นควรประพฤติ นั่นควรงดเว้นด้วยการศึกษาหรือด้วยมโนธรรมสำนึกภายในใจของตนก็ตาม มีความสำรวมระวัง ไม่ล่วงละเมิดต่อคนอื่น

วินัย ท่านแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ

- วินัยของชาวบ้าน ขอเพียงแต่ให้สามารถรักษาศีล ๕ ประการได้ หรือพัฒนาไปจนมีธรรมะเป็นเรือนใจ หลักใจ จะช่วยให้วินัยรักษาได้โดยอัตโนมัติ

- วินัยของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงนักบวชทุกประเภท ที่มีความแตกต่างกันด้วยจำนวนของวินัยที่ท่านเหล่านั้นต้องรักษา แต่โดยเนื้อหาสาระแล้วเป็นอันเดียวกันคือ ทุกคนสามารถกำกับควบคุมอาการกาย วาจา ใจของตน ไม่ให้คิด ไม่ให้ทำ ไม่ให้พูดในทางที่เป็นการประทุษร้ายต่อตนเองและบุคคลอื่น หรือประทุษร้ายต่อบุคคลทั้งสองฝ่าย ด้วยการงดเว้นไม่ประพฤติในสิ่งที่บัพพัญญุตินิยามห้ามตามวินัย กฎหมาย ตลอดถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม จนถึงสามารถสำรวมระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจของตน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ไม่ให้แสดงออกมาในทางที่ไม่เหมาะสมแก่ฐานะ เสียเกียรติ
มรรยาท

ในคาถาพระธรรมบท พระพุทธเจ้าทรงแสดงคุณลักษณะ
ของคนที่ได้ชื่อว่ามีวินัยที่ศึกษาสำเหนียกมาดีแล้ว หรือมีวินัย
ในตนไว้ความว่า

บุคคลควรรักษาความกำริบแห่งกาย วาจา ใจ พึงสำรวม
ด้วยกาย วาจา ใจ ควรละกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต
ผู้มีปัญญาทั้งหลายสำรวมด้วยกาย วาจา ใจ ท่านทั้งหลายนั้น
แหละชื่อว่าเป็นผู้สำรวมรอบคอบ

ในภาคของการปฏิบัติ พระวินัยมีฐานะเป็นบทบัญญัติ
ที่ท่านสรุปนิยามความหมายไว้ว่า พุทธบัญญัติและมรรยาทที่
ควรประพฤติชื่อว่า วินัย เมื่อเป็นบัญญัติ จึงเน้นไปที่การ
ละเว้น จากนั้นจิตจะซึมซับความดีเข้าไปตามลำดับจนเกิด
ความเปลี่ยนแปลงภายในจิต เช่น ศีลข้อแรกทรงแสดงในรูป
พัฒนาการว่า

คนดีในโลกนี้ งดเว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตรให้ตาย ไม่
พกพาสตราวุธเครื่องประหาร มีความสำรวมระวังในสัตว์
ทั้งหลาย

ใจประกอบด้วยหิริ โอตตัปปะ มีความเมตตาเอ็นดู มีจิต
คิดอนุเคราะห์ต่อสัตว์ทั้งหลาย

วินัย ท่านจึงเรียกว่าสิกขาบท คือก้าวของการศึกษาเป็น
หลักการพัฒนากาย วาจาไม่ให้สร้างปัญหาให้แก่ตนและ
คนอื่นเป็นเบื้องต้น หมายความว่า เมื่อวินัยพัฒนาขึ้นเป็น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ธรรมะแล้ว แม้เพียงเมตตาข้อเดียวเท่านั้น คืออีก ๔ ข้อก็ชื่อ
ว่าได้รับการรักษาเรียบร้อยแล้ว ดั่งนัยแห่งพระพุทธศาสนา-
สุภาสิตที่ว่า

โลโก ปตฺตอมภิกา เมตตาเป็นธรรมค้ำจุนโลก

แสดงว่าหากคนเรามีเมตตาต่อกัน ที่ตามปกติแล้วเมตตา
มีสัตว์ทั่วไปเป็นอารมณ์ จิตจะมีความรู้สึกหวังดีต่อคนอื่นสัตว์
อื่น จนตั้งเป็นหลักใจว่า ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มี
เวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ขอให้แต่ละ
ชีวิตอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน หากเวรภัยจะยังมี
อยู่ในโลก เวรภัยนั้นย่อมไม่เกิดจากคนที่มีใจกอบปรุด้วยเมตตา
ต่อคนอื่น สัตว์อื่น วินัยจึงเป็นบันไดที่นำคนก้าวไปสู่ความมี
ศีลธรรม ธรรมที่คนประพฤติดีแล้วจะต้องนำสุขมาให้เสมอ

**๓๒. พระพุทธเจ้าทรงแสดงผลดีของการเจรจา
ถ้อยคำที่เป็นสุภาสิตแก่เรา**

คำที่เป็นสุภาสิตคือวาจาที่พูดงาม พูดดี พูดง่ายสำหรับ
คนดีแต่พูดยากสำหรับคนชั่ว ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า
**ความดีคนดีทำได้ง่าย แต่คนชั่วทำได้ยาก ความชั่ว
คนชั่วทำได้ง่าย แต่คนดีทำได้ยากนั่นเอง**

วาจาที่จัดว่าเป็นวจีสุจจริต คือวาจาประเภทที่พูดว่าวาจา
เป็นสุภาสิต พื้นฐานในการพูดวาจาเช่นนั้น ประการสำคัญ
การพูดคือพูดกับคนที่มีฐานะเกี่ยวข้องกับคนพูดแตกต่างกัน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ฐานใจในการพูดใช้วาจาสำหรับภาษาไทยมีความสำคัญมาก เพราะหลักการสำคัญคือ วาจาต้องเป็นเช่นจิตใจ ใจคิดต่อคนที่ตนพูดอย่างไร วาจาจะต้องออกมาในลักษณะนั้น การพูดที่มีผลดีมากที่สุดคือ วาจาเป็นการสะท้อนความรู้สึก หรืออาจจะพูดว่าเป็นภาษาหัวใจ ความรู้สึกต่อคนที่ตนพูดด้วย ในทางพระพุทธศาสนาท่านใช้เพียงคำเดียวว่า เมตตาวาจา คือกับคนที่ตนพูดด้วยเราจะต้องมีความรู้สึกเมตตาต่อคนที่เราจะพูดด้วยหรือพูดถึง แต่เพราะวัฒนธรรมไทยในการใช้ภาษาจะต้องปรับให้สอดคล้องกับฐานะของเขาในขณะนั้นๆ

ดังนั้น ความรู้ ความเมตตา ความรัก ความเคารพ ความนับถือ ความศรัทธา ความจงรักภักดี ความกรุณา ความหวังดีต่อคนที่ตนพูดด้วย จึงต้องปรับให้เหมาะสมแก่คนที่ตนพูดด้วยในขณะนั้นๆ ที่สำคัญคือฐานะของเรากับท่าน คำพูดเช่นไรที่จัดว่าเหมาะสม ในขณะเดียวกันจะต้องมีองค์ประกอบในด้านอื่นที่ท่านเรียกว่าประกอบด้วยสัพบุริสธรรม ๗ ประการ คือดูให้เหมาะสมกับ เหตุ ผล ฐานะของตน ความเหมาะสมความควร กาล ชุมชน บุคคล ซึ่งจะต้องปรับใช้ในกรณีนั้นๆ ไปตามสมควร

สังคมไทยให้ความสำคัญแก่การใช้วาจาไว้มากเป็นพิเศษ จนพูดว่า “ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา” กรอบของวาจามีความหลากหลายน้อยกว่าคนที่เราจะพูดด้วย เพราะวาจาที่เป็นสุภาषิตคือการพูดวาจาที่เป็นวจีสัจฉริต ที่อาจจำแนกออกไปเป็น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑. เมตตาวาจา วาจาที่พูดออกไปด้วยความรู้สึกดีต่อคนที่ตนพูดด้วยในขณะนั้นๆ

๒. สัจจวาจา วาจาที่เป็นจริง ตามที่ตนได้เห็น ได้ยิน ได้ทราบ ได้รู้มาอย่างไรก็พูดไปอย่างนั้น ไม่มีการบิดเบือนให้วาจานั้นคลาดเคลื่อนจากความจริงตามที่ตนสัมผัสมา

๓. ธัมมวาจา วาจาที่ประกอบด้วยธรรม เป็นธรรม เทียงธรรม ยุติด้วยธรรม

๔. อัตถวาจา วาจาที่มีประโยชน์หมายความว่าคนฟังได้รับประโยชน์จากการฟังวาจานั้น ๆ

๕. มธุรวาจา วาจาที่อ่อนหวาน คนฟังแล้วสบายใจที่ได้ยินได้ฟัง

๖. สามัคคีวาจา วาจาที่พูดด้วยความหวังดีต่อคนที่ตนพูดด้วย คือการพูดในลักษณะสมานสามัคคี ประสานสามัคคี กระชับความสามัคคีตามสมควรแก่กรณีของคน

๗. ปุบผภาณี วาจาที่หอมคือวาจาที่สร้างความประทับใจแก่ผู้ฟัง

แต่จะอย่างไรก็ตาม สรุปแล้วคือวจีสุจริต ๔ ประการ คือพูดคำสัตย์ คำจริง คำส่งเสริมสามัคคี ประสานสามัคคี กระชับสามัคคี คำไพเราะอ่อนหวาน คำที่มีสาระประโยชน์นั่นเอง

มีประเด็นที่น่าสังเกตคือ อวัยวะของคนเราในส่วนของศีรษะ ตา หู จมูก ลิ้นมีเป็นคู่ แต่ปากกลับมีปากเดียว แต่ปัญหาเรื่องปากเป็นปัญหาใหญ่จนกลายเป็นปัญหาเรื่องปาก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เรื่องห้อง ที่สำคัญคือทรงสอนทุจจริต สุจริตทางกายไว้ ๓ ข้อ ทางใจไว้ ๓ ข้อ แต่ทางปากกลับทรงแสดงไว้ถึง ๔ ข้อ ปาก จึงมีความสำคัญในสังคมมนุษย์มาก มีหลักฐานที่ศึกษา สำนวนกันพบว่า ในชีวิตของคนมีการติดต่อสื่อสารกันทาง ปากถึง ๗๕ เปอร์เซ็นต์ ทางที่ปลอดภัยและนำสู่ความสำเร็จ คือต้องพูดแต่วาจาที่เป็นวจีสุจริตเท่านั้น

๓๓. พระพุทธศาสนาแสดงหลักการครองเรือน ครองสุขให้แก่เรา

แม้พระพุทธเจ้าจะทรงแสดงหลักธรรมในการพัฒนา จิตเป็นหลัก ตามโครงสร้างของศีล สมาธิ ปัญญา แต่ พระพุทธเจ้าก็หาละเลยการครองเรือนครองสุข อันเป็นวิถีชีวิต ของประชากรส่วนใหญ่ไม่ จากโครงสร้างของมงคลสูตรที่ กล่าวมา ๑๐ ประการนั้น พึงสังเกตว่าคงเป็นหลักการครอง ชีวิตของสามัญชนทั่วไป จนถึงเป็นปัจจัยที่จะพัฒนาไปสู่ผล สูงสุดไปตามลำดับ จนถึงผลระดับอุดมการณ์

ดังนั้น ในมงคลข้อต่อไป ทรงแสดงหลักการครองเรือน ครองสุข หรือบ้านเรือนสุขสันต์ อย่างที่คนต้องการกัน ทรง ประทานหลักสรุปไว้ว่า “บ้านเรือนที่ครองไม่ดี ย่อมนำ ความทุกข์มาให้” ในที่นี้จะนำหลักการครองเรือนที่ดี ซึ่ง แน่นนอนหากปฏิบัติตามก็จะนำความสุขมาให้ ในความเป็น ครอบครัวนั้นมีคนที่เป็นหลักคือพ่อ แม่ ลูก ภารกิจที่ทุกคนจะ ต้องปฏิบัติต่อกัน และภารกิจในการเลี้ยงดูกันภายในครอบครัว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องนี้ไว้ในชุดเดียวกัน จัดเป็นมงคล
ชุดที่ ๔ คือ การอุปัฏฐากบำรุงมารดาบิดา

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่มารดาบิดาไว้มาก
และมากเป็นพิเศษสำหรับลูกทุกๆ คน เพราะในความเป็นจริง
แล้ว คนทุกคนในโลกล้วนมีพ่อแม่ ที่ทุกคนจะต้องสำนึกคุณ
ความดีของท่าน พระพุทธเจ้าทรงยกย่องมารดาบิดาไว้ใน
ฐานะของ “มิตรในเรือน เทวดาภายในเรือน บุรพาจารย์
พระอรหันต์ของลูก” เป็นต้น ฐานะแต่ละฐานะล้วนเป็นคนที่
ควรแก่การเคารพ ตามหลักของการบูชาท่านที่ควรบูชา ใน
ฐานะของความเป็นครอบครัวนั้น ขอเพียงทุกฝ่ายมีความ
สำนึกดีต่อกัน เช่นมีความรักกันฉันพ่อแม่ลูก ลูกให้ความ
เคารพรักต่อพ่อแม่ของตน พ่อแม่ใช้ความเมตตากรุณาและ
ความรักต่อลูก จากนั้นแต่ละคนตระหนักถึงหน้าที่ที่ตนจะต้อง
มีต่อกันและกัน ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงแสดง
ธรรมที่เป็นหน้าที่โดยกำเนิด หมายความว่าทุกคนต้องทำ
หน้าที่ของตนตามความเกี่ยวข้องผูกพันกันทางสายเลือด โดย
พ่อแม่ในฐานะเป็นบุพพการี คือผู้ทำอุปการะก่อน จะต้อง
ทำหน้าที่ของตนมาดี สามารถสร้างความรักเทิดทูนให้
ตรึงตราอยู่ภายในใจของลูก จนมีความกระตือรือร้นที่จะแสดง
ความเป็นลูกกตัญญูกตเวทิต่อพ่อแม่ของตน มีความสุขใจที่ได้
ทดแทนคุณของพ่อแม่ พ่อแม่มีฐานะสำคัญคือตนเองก็เป็น
ลูกมาก่อน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสามีภรรยา กัน ต่อจากนั้น
จึงมีฐานะเป็นพ่อแม่ของลูก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

การสอนธรรมของพระพุทธเจ้าดังที่บอกไว้ในตอนต้นว่ามีทั้งที่ทรงสอนให้รู้ ทรงทำให้ดู ทรงอยู่ให้เห็น ทรงเย็นให้สัมผัส พ่อแม่ในฐานะของบูรพาจารย์คืออาจารย์คนแรกของลูก ก็ต้องใช้ทั้ง ๔ วิธีของพระพุทธเจ้า โดยเป็นต้นแบบของลูก ทำตนเป็นลูกที่ดีต่อพ่อแม่ของตน อันเป็นปู่ ย่า ตา ยายของลูก ทำตนเป็นสามีภรรยาที่ดีต่อกัน เพื่อสร้างความประทับใจในชีวิตคู่ที่ดีให้แก่ลูกของตน ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่ของพ่อแม่ที่ดี เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่ลูก ซึ่งคุณธรรมสำหรับลูกที่ดีสามีภรรยาที่ดี และพ่อแม่ที่ดี ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ เพื่อเป็นหลักในการศึกษาพิจารณาและดำเนินตามไปตามลำดับ คือ

ธรรมะสำหรับลูกที่ดีมีนัยะดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการ แต่ฐานะที่สำคัญลูกจะต้องพยายามหาคำตอบคำถามต่อไปนี้ให้ได้ก่อน คือ

พ่อแม่ท่านแต่งงานกันแล้ว หากไม่มีลูกท่านสามารถอยู่กันได้อะไรหรือไม่?

หากไม่มีพ่อแม่เราจะเกิดมาได้หรือไม่?

หากพ่อแม่เราไม่เป็นคน เราจะเกิดมาเป็นคนได้หรือไม่?

ซึ่งคนที่เป็นลูกทุกคนจะต้องตระหนักได้โดยสำนึกที่ดีของตน แล้วจะรู้สึกว่แม้แต่พ่อแม่จะเป็นผู้บังเกิดเกล้า คือให้ชีวิตที่เป็นคนแก่เรา มา ก็ยากที่จะทดแทนบุญคุณท่านอยู่แล้ว ดังนั้นในฐานะของลูกจะต้องพยายามมีความรับผิดชอบในฐานะของลูก อย่างน้อยควรเป็นลูกประเภทอนุชาตบุตร คือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ลูกประเภทสามารถสืบต่อวงศ์ตระกูลได้ และอภิชาติบุตร คือ ลูกที่เกิดมาเชิดชูวงศ์ตระกูล ด้วยการทำหน้าที่คือ

๑. ท่านเลี้ยงเรามาแล้วต้องเลี้ยงท่านตอบ ดังที่ รัชกาลที่ ๖ ทรงนิพนธ์ไว้ว่า

เมื่อแก่เฒ่าหวังเจ้าเฝ้ารับใช้ เมื่อป่วยไข้หวังเจ้าเฝ้ารักษา
เมื่อยามจะต้องตายวายชีวา หวังลูกช่วยปิดตาเมื่อสิ้นใจ

๒. ช่วยเหลือในการทำงานของท่าน ด้วยการรับใช้ ด้วยการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของท่าน และด้วยการรับผิดชอบงานของท่านแทนยามท่านแก่ชรา โดยไม่คิดมุ่งหวังจะได้รับกองมรดกอะไรจากท่าน เพราะได้รับมามากแล้ว

๓. ดำรงวงศ์ตระกูล ในฐานะของผู้สืบสกุล มีคนเกี่ยวข้องอยู่มาก ความดีความชั่วของตนในตระกูลจะมีผลกระทบ ต่อตระกูลทั่วไป การทำตนเป็นลูกที่ดีในฐานะของลูก สองประเภทดังกล่าว ชื่อว่าได้ดำรงวงศ์ตระกูลแล้ว แต่เพราะตระกูลเกิดมาก่อน ดำรงอยู่ก่อน และต้องมีสืบทอดต่อไปแม้เราจะตายไปแล้ว การรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของตระกูล จึงมีความจำเป็นที่ขาดมิได้

๔. ทำตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก หมายความว่า จะมีมรดกให้แบ่งหรือไม่ก็ตาม แต่ในฐานะของผู้สืบตระกูล จะต้องสืบสานสิ่งดีงามของตระกูลไว้ต่อไป

๕. เมื่อพ่อแม่ทำกาลกิรียาคือตายจากไป จะต้องจัดการศพของท่านให้เหมาะสม และทำบุญอุทิศกุศลส่งไปให้ท่านในกาลอันสมควร

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓๔. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเป็นศิษย์ ที่ดีแก่เรา

ในขณะที่เราเป็นบุตรธิดานั้นเอง ยังมีหน้าที่ที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง ตามหลักของมงคลข้างต้น ในการเป็นนักเรียน นักศึกษานั้นเอง จะต้องทำหน้าที่ของตนเองด้วยการเป็นนักเรียนนักศึกษาที่ดีด้วย

๑. การลุกขึ้นต้อนรับครูอาจารย์ หมายถึงถึงการยอมรับนับถือสถานะของอาจารย์ นักเรียนหากขาดการยอมรับนับถือรักศรัทธาต่ออาจารย์ยากที่จะสนใจตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

๒. ด้วยการพร้อมที่จะรับใช้ท่านตามสมควรแก่กาลโอกาส โครงสร้างของการศึกษาในอดีต นักเรียนอยู่ร่วมกับอาจารย์เหมือนลูกหลาน การพร้อมที่จะรับใช้เป็นการจำเป็นในฐานะเช่นนั้น แม้มีความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของการจัดการศึกษา แต่การพร้อมที่จะแสดงความมีน้ำใจต่ออาจารย์ของตนยังมีความจำเป็นที่ขาดมิได้

๓. ด้วยการเชื่อฟังคำสั่ง คำสอน การแนะนำ ว่ากล่าว ตักเตือนด้วยเจตนาดีของครูอาจารย์

๔. ด้วยการอุปัฏฐาก อันเป็นหลักการสมัยโบราณเช่นกัน แต่ในปัจจุบันการช่วยเหลือแบ่งเบาภารกิจกัน ในรูปของการพึ่งพาอาศัยกันมีความจำเป็น เพราะความเป็นคนนั้นต้องมีน้ำใจต่อกัน บางครั้งอาจจะต้องเป็นลมหายใจของกันและกันอย่างในกรณีของสามีภรรยา ลูกกับพ่อแม่ หรือแม้แต่ครูอาจารย์กับศิษย์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕. **ด้วยการเรียนศิลปวิทยาการด้วยความเคารพ** คือ เคารพในหนังสือ ครูอาจารย์ บรรยากาศรอบตัวตนเอง หลักการสำคัญคือการเข้านั่งใกล้ ๆ ครูอาจารย์ ในขณะที่ท่านสอน ต้องสนใจฟัง เงี่ยหูลงฟัง กำหนดข้อความพิจารณาข้อความ จนเกิดความรู้ความเข้าใจตามที่ได้ฟัง ได้อ่านในขณะนั้นๆ

ในการศึกษาหรือทำงานอะไรก็ตาม หลักธรรมที่จะนำให้คนประสบความสำเร็จในภารกิจนั้นๆ พระพุทธเจ้าทรงแสดงคุณธรรมหลักที่ต้องใช้ในทุกรณไว้ ๔ ประการ คือ

อิทธิบาท ทางแห่งความสำเร็จในสิ่งที่ประสงค์ซึ่งไม่เหลือวิสัย

๑. **ฉันทะ** ความพอใจชอบใจศรัทธาต่อสิ่งนั้นๆ หลังจากการได้ใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล มีความชัดเจนมาก พื่อต่อการตัดสินใจลงมือประพฤติ กระทำ บำเพ็ญตามควรแก่กรณี

๒. **วิริยะ** มีความเพียรหมั่นประกอบกระทำภารกิจนั้นๆ สามารถป้องกันในสิ่งที่ควรป้องกัน บำบัดในสิ่งที่ควรบำบัด บำรุงในสิ่งที่ควรบำรุง รักษาอนุรักษ์ในสิ่งที่ควรรักษาอนุรักษ์

๓. **จิตตะ** เอาใจใส่มีใจจดจ่อในสิ่งนั้นๆ มีความมุ่งมั่น เพื่อได้รับผลตามที่ตนต้องการได้ต้องการมีต้องการเป็นจนกว่าจะประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

**“ชีวิตยังไม่ลับดับเพียงนี้ แรงยังมีจงสู้กระเสือกกระสน
แม้เจ็บปวดร้าวจริงเฝ้าทน ประจวบจนสมหวังดังตั้งใจ”**

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔. วิมังสา ให้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองมองตลอดกระบวนการของอิทธิบาททั้ง ๔ ประการ ก่อนที่จะพอใจอะไร ต้องผ่านการใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุ หาผลในสิ่งเหล่านั้น การตัดสินใจประพฤติกระทำต้องมั่นใจว่าผลดีที่ตนต้องการ จะเกิดขึ้น ในขณะที่ใช้ความเพียรพยายามต้องใช้ปัญญาหาเหตุ หาผลจนชัดเจนแล้วป้องกัน บำบัด บำรุง รักษาตามสมควร แก่กรณีของภารกิจในขณะนั้นๆ ว่า ภารกิจนี้ในขณะนั้น มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างนั้นควรทำอย่างไรจึงจะเกิดผลดี ในขณะที่จิตมุ่งมั่นอยู่ ปัญญาต้องเพ่งพินิจพิจารณาในขณะนั้นๆ ของภารกิจที่ตนกำลังทำอยู่ สามารถปรับเปลี่ยนแม้แต่หยุด ภารกิจเหล่านั้น หากมีความจำเป็นต้องทำ และเกิดผลดีจากการกระทำ พึงเห็นการทรงใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของพระพุทธเจ้า ตอนแสวงหาทางตรัสรู้ ทรงมีการปรับเปลี่ยนไปตามลำดับ แต่ไม่ละเป้าหมายคือการตรัสรู้ ทรงใช้หลักของอิทธิบาท ๔ จนได้ตรัสรู้ในที่สุด

๓๕. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการครองเรือนครองสุขแก่เรา

เมื่อเติบโตขึ้นมาหลังจากจบการศึกษาแล้ว พ่อแม่จะจัดการแต่งงานให้มีครอบครัวเป็นหลักเป็นฐาน การเลือกคู่ครองทุกคนต้องตระหนักว่า การเลือกภรรยาสามีนั้น ทุกคนเลือกมาจากคนที่ตนไม่เคยรู้จักมาก่อน แต่รู้จักกันในตอนหลัง การตัดสินใจไม่ให้ผิดไม่ใช่ทำได้ง่ายนัก เพราะภรรยาคือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แม่ของลูก ภรรยา และเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ในคนๆ เดียว เขาจะเป็นให้ครบทุกฐานะได้หรือไม่ ในขณะที่ผู้ชายจะต้องสามารถทำหน้าที่ของสามี เพื่อน พ่อของลูกกับภรรยาได้หรือไม่ วิธีการของพระพุทธเจ้าคือให้ทั้งสองฝ่ายมีจุดกลางในการประสานใจกันด้วยการทำหน้าที่ของตนบนพื้นฐานของ

“การมีเหตุผลสติปัญญา มีความบริสุทธิ์ใจต่อกัน มีความรักใคร่ผูกพันกันด้วยชีวิตและครอบครัว”

สามีควรมีคุณธรรมอะไรบ้าง?

สามีแปลว่าผู้ใหญ่สมัยโบราณมีความรับผิดชอบในวงกว้าง เรียกว่าพ่อบ้าน จึงต้องทำหน้าที่หลัก ๕ ประการ ให้มีความต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต คือ

๑. ยกย่องนับถือสถานะของภรรยา ยอมรับในความ เป็นของเธอตามที่เธอเป็นคนอย่างไร ก็ต้องยอมรับจุดเด่นหรือ จุดด้อยของเธอ

๒. ไม่ดูหมิ่นภรรยา ไม่ว่าในด้านตระกูล ความรู้ รูปร่าง การงาน หากมีความจำเป็นต้องพูดคุยกัน ก็ต้องออกมา ในรูปของการปรึกษา ทำความเข้าใจกันด้วยความสุจริตใจ

๓. ไม่ประพฤตินอกใจภรรยา เพราะการครอง เรือนนั้น ความจริงใจต่อกันมีความสำคัญที่สุด การที่สามีมี หญิงอื่นนอกจากภรรยาของตน คือจุดแตกหักที่อาจนำไปสู่ สภาพบ้านแตก ลูกกำพร้า ขาดความรักความอบอุ่น และ ปัญหาอีกมากที่จะติดตามมา สามีจึงไม่ควรนอกใจภรรยา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔. มอบความเป็นใหญ่ให้ ความเป็นใหญ่ที่เป็นหลัก ก็คือความเป็นแม่เรือน หน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆ ภายใน เรือนมอบให้เป็นหน้าที่ของแม่เรือน หากต้องการแก้ไขปรับปรุง ก็ต้องใช้การปรึกษากัน

๕. แสดงความมีน้ำใจต่อภรรยาด้วยการมีของฝาก ของขวัญในโอกาสอันควร เช่นในวันเกิดของเธอ ปีใหม่ หรือ ในโอกาสที่ห่างบ้านไปนานๆ หรือไปต่างแดนควรจะมีของมา ฝาก แสดงให้เห็นว่าแม้ตัวไกลแต่ใจยังอยู่

ความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนกับคนหรือแม้แต่คนกับ สัตว์ มีความจำเป็นที่จะต้องมีความจริงใจต่อกัน แสดงความ ผูกพันอย่างต่อเนื่องยาวนานด้วยการมีกิริยาปฏิบัติกิริยา หรือ อุปการะ ปฏิการะ อันเป็นการจัดความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ มีความพร้อมที่จะพัฒนาให้ก้าวหน้าไปตามลำดับ ลักษณะ ทางสังคมจึงเป็นไปอย่างรูปของกิริยาปฏิบัติกิริยา ดังที่โคลง โลกนิติกล่าวไว้ว่า

๐ ให้ท่านท่านจักให้	ตอบสนอง
นบท่านท่านจักปอง	นอบไหว
รักท่านท่านควรครอง	ความรัก เรานา
สามสิ่งนี้เว้นไว้	แต่ผู้รชนฯ

การสัมผัสคนนั้นเหมือนการที่เราต้องการจะหยิบของ ซึ่ง วางอยู่ในจุดที่ต่างๆ กัน หากของวางไว้ที่สูงเราต้องเอื้อมมือ ขึ้นไปหยิบลงมา หากของอยู่ข้างหน้า ต้องเหยียดมือออกไป

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

หยิบมา แต่หากของอยู่ข้างล่าง ต้องก้มลงไปหยิบขึ้นมา หากทำได้แบบนี้จะสามารถยึดครองของนั้นมาเป็นของตนได้ การครองเรือนคือการครองใจที่มากด้วยความรัก ความหวังดี เหตุผลสติปัญญา ความสุจริตใจต่อกันดังกล่าว

เมื่อสามีทำหน้าที่ของตนในรูปของภริยาดังกล่าว ภรรยาจะต้องทำหน้าที่ในฐานะของภรรยา กัลยาณมิตรของสามี และเป็นแม่ที่รักของลูก มีความเคารพนับถือต่อกฎาติทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายตนและฝ่ายของสามี ทำตนดูจงพวงมาลัยคล้องใจ คนใกล้เคียงให้ได้มากที่สุดด้วย

๑. **จัดการงานดี** งานเป็นภารกิจตามหน้าที่ของแม่เรือน จะต้องอาศัยคุณสมบัติของตนคือความฉลาดสามารถในภารกิจนั้นๆ แล้วจัดการทำงานเหล่านั้นให้ได้ ทำให้ดีขึ้น ทำให้เป็น ทำให้ชอบ จนถึงเป็นคนเป็นงาน มีความสามารถพิเศษในบางเรื่องอันเป็นงานของแม่บ้าน แม่เรือน

๒. **สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี** การแต่งงานเป็นสามีภรรยากันนั้น คนจะต้องตระหนักว่าตนกลายเป็นคนมี ๓ ครอบครัว คือครอบครัวของตน ครอบครัวของญาติทั้งสองฝ่าย และครอบครัวของผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย ทั้งสามีภรรยา ก่อนหน้านั้นเป็นลูกในตระกูลในครอบครัวของตน การแยกครอบครัวมาอยู่กับคนอื่น อันถือว่าเป็นคนนอกมาก่อน ทุกคนจึงต้องตระหนักว่าธรรมชาติของมนุษย์ สัตว์นั้น อารมณ์ของเขาส่งเปลี่ยนแปลงในทางบวกหรือลบ เกิดจากความคิดทำที่ของจิตที่มีต่อคนที่ตนจะรักหรือชัง ที่สำคัญคือธรรมชาตินั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

“ความรักเกิดจากรักก็มี ความรักเกิดจากความ
โกรธก็มี ความโกรธเกิดจากรักก็มี ความโกรธเกิด
จากความโกรธก็มี”

เช่นญาติของสามีเขารักสามีของตน ภรรยาจะต้องมี
ความรักต่อสามีอันเป็นคนที่แยกมาจากครอบครัวของเขาด้วย
หากทำได้ทุกคนในครอบครัวสามีก็จะรักตน อันเป็นอาการ
ของความรักที่เกิดจากรัก การสงเคราะห์ญาติฝ่ายสามี
ด้วยวัตถุสิ่งของ ด้วยการปฏิบัติตนเป็นมิตรต่อท่านเหล่านั้น
จะเป็นการสร้างสายใยแห่งความผูกพันกัน สามารถครองรัก
ครองเรือนได้เป็นปกติสุขต่อเนื่องกันไปได้ หากขาดน้ำใจต่อ
ญาติที่ใกล้ชิดไม่ว่าจะเป็นฝ่ายใดก็ตาม โอกาสที่จะรักษา
ความเป็นครอบครัวไว้ไม่ตลอดรอดฝั่งจะมีได้ง่าย ข้อนี้มี
ความสำคัญเพราะผูกพันกับคนมาก

๓. ไม่ประพฤตินอกใจสามี ในขณะที่ภรรยามี
ความรู้สึกว่า เสียทองเท่าหัว ไม่ยอมเสียผ้าให้ใครนั้น สามี
เองถือว่าเป็นหลักสำคัญ ที่เขาอาจจะทนอะไรได้ แต่ทนการ
ถูกสวมเขาอย่างที่ไม่ได้ ความผิดพลาดในจุดนี้มีความ
รุนแรงจนถึงฆ่ากันตายได้ทั้งสองฝ่าย ความสุขจรใจต่อกันจึง
ต้องมีมากเป็นพิเศษ

๔. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาไว้ได้ ประการสำคัญคือมี
ความสามารถในการบริหารจัดการกับทรัพย์สินในครอบครัว
ในฐานะที่สามีมอบความเป็นใหญ่ให้แล้ว รายได้จะต้องมาก
กว่ารายจ่าย พระพุทธเจ้าทรงสอนให้รู้จักบริหารจัดการกับ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ทรัพย์สมบัติที่หาได้มา โดยให้แบ่งทรัพย์สินนั้นออกเป็น ๔ ส่วน ใช้สองส่วนบริหารกิจการต่อไป ใช้บริโภคประจำวัน ๑ ส่วน และอีก ๑ ส่วนให้ใช้เก็บออมไว้

๕. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง งานของแม่บ้านนั้น เป็นงานจุกจิกหยุ่มหยิม ต้องทำกันตลอดไป ใครปล่อยงานค้างไว้จะมีปัญหา ความเป็นคนขยันในกิจการน้อยใหญ่เป็นหลักของการบริหารครอบครัว

๓๖. พระพุทธเจ้าทรงแสดงคุณธรรมในการครองตนแก่เรา

ในขณะที่แต่ละคนมีครอบครัวนั่นเอง พระพุทธเจ้าทรงแสดงคุณธรรมกำกับความเป็นของคนในฐานะนั้นๆ โดยให้ทุกคนตระหนักถึงภาระหน้าที่ตนจะต้องทำให้ได้ ทำให้ดี ทำให้เป็น จนมีความฉลาดสามารถชำนาญการในเรื่องนั้นๆ คุณธรรมหลักคงเป็น สติปัญญา ความบริสุทธิ์ใจ และความเป็นมิตรกับคนที่เกี่ยวข้องกับตน คุณธรรมหลักที่ร่วมกันของทุกคนจะเป็นหญิงหรือชายก็ตามนั่นคือเป็นฆราวาส ผู้ครองเรือนที่จะต้องมีส่วนในการครองตน ครองคน ครองงาน ครองเรือน และครองสุขอันเป็นเป้าหมายร่วมกัน พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๔ ประการ คือ

๑. **สัจจะ** ความซื่อสัตย์ ความซื่อตรง ความจริงกายจริงวาจา จริงใจ ยึดหลักสัจจะในการพูดเป็นสัจจวาจา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

สัจจปฏิบัติญา สัจจปฏิญาณ สัตยาธิษฐานเป็นต้น แล้วรักษาไว้ได้ทั้งในส่วนตน หรือในกรณีต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่น ภารกิจ การงาน เวลา

๒. **ทมะ** การฝึกปรืออบรมตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ ความคิด คุณธรรมเป็นเงื่อนไขหลักใจ สามารถข่มใจห้ามใจตนเองไว้ ยามที่ความคิดจะออกนอกกลุ่มนอกทางไป ก็พยายามข่มใจห้ามใจไม่ทำไปตามความคิดที่เกิด

๓. **ขันติ** มีความอดกลั้น อดทน ทนทาน จนถึงทนอด ยามประสบกับความวิปริตของธรรมชาติ ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นในชีวิตของตน ความเหนื่อยยากในการปฏิบัติภารกิจ การงาน ที่สำคัญคืออดกลั้นอดทนต่ออารมณ์ที่มากระทบใจ ทำให้ใจเกิดความกำหนัด ความขัดเคือง ความลุ่มหลง ความประมาทมัวเมา จะต้องอดกลั้น อดทน ทนทาน จนถึงทนอดให้ได้

๔. **จาคะ** การแสดงความมีน้ำใจต่อกัน มีความพร้อมที่จะเสียสละแบ่งปัน จนถึงสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม และสละความคิดความอ่านที่เป็นอุปสรรคต่อเจตนารมณ์ของตนในการทำความคิด

หลักธรรม ๔ ประการมีความเป็นสากลแก่คนทั้งหลาย ไม่ว่าท่านเหล่านั้นจะอยู่ในฐานะอะไรก็ตาม เป็นภูมิด้านทานทางกาย ใจของคน เพื่อไม่ให้กาย ใจ ไวต่อโรค กิเลส ตัณหา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓๗. พระพุทธเจ้าทรงแสดงการมองมิตรแก่เรา

ในขณะที่อยู่ครอบครองชีวิตในฐานะตำแหน่งต่างๆ นั้นเอง ทุกคนต้องมีการคบหาสมาคมกับคนดีเป็นมิตร เป็นสหาย แต่ต้องเลือกมิตรที่ดี ๔ ประการคือ

๑. มิตรมีอุปการะ แสดงออกมาในทาง ป้องกันเพื่อน ผู้ประมาทแล้ว ป้องกันทรัพย์ของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว เมื่อมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้ เมื่อมีธุระช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก

๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์กันได้ แสดงออกมา ๔ ลักษณะ คือ ขยายความลับของตนแก่เพื่อน ปกปิดความลับของเพื่อน มิให้แพร่พรายออกไป ไม่ทอดทิ้งเพื่อนยามที่เพื่อนประสบความพิบัติ แม้ชีวิตอาจสละแทนเพื่อนได้

๓. มิตรแนะนำประโยชน์ แสดงออกให้เห็น ๔ ลักษณะ ในทาง ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง บอกทางสวรรค์ให้

๔. มิตรมีความรักใคร่ แสดงอาการให้เห็น ๔ ลักษณะ คือ ทุกข์ๆ ด้วย สุขๆ ด้วย โต้เถียงคนที่พูดติเตียนเพื่อน รับรองคนที่พูดสรรเสริญเพื่อน

ในภาคของการปฏิบัติทุกคนต่างต้องทำหน้าที่ของตน ใน ๔ ประการนั้น เช่นเป็นมิตรมีอุปการะกันและกันในรูปของ กิริยาปฏิกริยาดังกล่าวนั้นเอง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓๘. พระพุทธศาสนาให้หลักการเป็นนายจ้าง และลูกจ้างที่ดีต่อกันแก่เรา

ในความเป็นจริงหลักการอยู่ร่วมกันของคนไม่ว่าใครจะ
เกี่ยวข้องกับในฐานะอะไรก็ตาม ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน
เป็นกฎสากลที่ทุกคนจะต้องมีต่อคนอื่น และคนอื่นก็ต้องมี
ต่อตน กระจายออกไปในรูปแบบต่างๆ เป็นการเน้นให้เห็นมี
ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในทศก พระพุทธเจ้าทรงแสดง
หลักธรรมของนายและลูกน้องที่ต้องแสดงออกต่อกันในรูป
ของการสร้างสรรค์พัฒนาตามสมควรแก่ฐานะของตน คือ

๑. ด้วยการจัดการงานให้ตามสมควรแก่กำลัง อัน
เป็นความฉลาดสามารถในการบริหารคน คือเอาลักษณะ
ประเภทของงานเป็นตัวตั้ง แล้วนำคนมามอบหมายงานให้
เหมาะสมแก่ความรู้ ความคิดอ่าน ความสามารถ และความ
รับผิดชอบของคนเหล่านั้น คือฉลาดในการบริหารงานบุคคล
ใช้คนเป็น

๒. ด้วยการให้อาหารรางวัล ข้อนี้เป็นคำสอนในยุคที่
คนงานขายแรงของตนเพื่อแลกเปลี่ยนปัจจัย ๔ แบบสังคม
โบราณ หมายความว่า การคัดเลือกคนเข้าทำงานจะต้องมอง
ความรู้ ความสามารถ คุณสมบัติที่เหมาะสมของเขาและ
ปริมาณงานที่เขาทำ ตลอดถึงประสิทธิภาพของงาน เป็นตัว
กำหนดค่าตอบแทนที่เหมาะสมแก่บุคคลนั้นๆ ไม่มีการเอาวัด
เอาเปรียบกัน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓. ด้วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บป่วย หมายถึงการรักษาพยาบาลในคราวเจ็บเป็นสวัสดิการนอกจากเงินเดือนที่จัดให้ตามปกติ เพื่อช่วยเหลือในการครองชีพคนของพนักงาน

๔. ด้วยการแจกของมีรสให้กิน หมายถึงการให้รางวัลโบนัส ในโอกาสอันสมควร เมื่อกิจกรรมดำเนินไปดีมีกำไรมากขึ้น ควรตอบแทนบุญคุณของพนักงานเจ้าหน้าที่ของตน

๕. ด้วยปล่อยตามสมัย เป็นการสอนในยุคสมัยที่มีหลายอย่าง แต่โดยเนื้อหาสาระคือคนทำงานต้องมีการพักผ่อนในเทศกาลต่างๆ วันหยุดตามปกติและวันหยุดในเทศกาลพิเศษตามหลักที่เรียกว่าให้ท่านท่านจักให้ตอบสนององนั่นเอง

๓๙. พระพุทธศาสนาให้หลักการของการเป็นลูกจ้างพนักงานเจ้าหน้าที่ที่พึงประสงค์แก่เรา

ในกรณีที่ใครก็ตามทำงานเป็นลูกจ้าง พนักงานของบริษัทห้างร้านต่างๆ ตลอดถึงรัฐวิสาหกิจและการเป็นข้าราชการที่ในความเป็นจริงคือการขายความรู้ความสามารถของตนแก่องค์กรนั้น ๆ แต่ต้องทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา ด้วยการ

๑. เข้าทำงานก่อนนาย หมายความว่าในการทำงานนั้นตอนเข้าทำงานไม่ควรรอให้ถึงเวลา สามารถทำก่อนได้ก็ทำไปเลย อันแสดงว่าเป็นคนรักงาน มีความพอใจที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกับองค์กรที่ตนสังกัด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. เลิกทำงานที่หลังนาย ในฐานะของพนักงาน มีงานที่ต้องรับผิดชอบหลักคืองานประจำ แต่บางครั้งงานจรเข้ามา ต้องพยายามทำการงานนั้นๆ ให้สำเร็จ แม้จะเลยเวลาเลิกงานไปแล้วก็ตาม แต่ให้ความสำคัญแก่ความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ

๓. ถือเอาแต่ของทีนายให้ หลักการตรงนี้มีความสำคัญ เพราะนั่นคือความซื่อสัตย์สุจริต มีความบริสุทธิ์ใจมีความจริงใจต่อกัน พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า คนจะได้เกียรติก็เพราะความสัตย์ แสดงว่ากรรมกร พนักงาน เจ้าหน้าที่ก็มีเกียรติได้ หากมีความซื่อสัตย์สุจริต

๔. ทำการงานให้ดีขึ้น ในการทำงานนั้นคนจะต้องพัฒนา ความรู้ ความคิด ความสามารถ ไหวพริบปฏิภาณของตน สามารถใช้ความรู้ทำงานได้รวดเร็ว สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ เข้ากับหลักที่ว่า งานดีเงินดี คนสร้างงาน แล้วงานจะสร้างคนให้มีความก้าวหน้าไปตามลำดับ

๕. นำคุณนายไปสรรเสริญในที่ต่างๆ ตามปกติแล้วผู้น้อยมักจะนิินทาผู้ใหญ่ และมีความสุขที่ได้ทำเช่นนั้น แสดงว่าเป็นมิตรประเภทหน้าไหว้หลังหลอก อันเป็นมิตรประเภทปาปมิตร คือมิตรชั่ว หากใครเมื่อพูดถึงนาย นำความดีของนายมาสรรเสริญ แม้ท่านจะมีความบกพร่องอยู่บ้างก็เป็นเรื่องส่วนตัวของท่าน การนำมาพูดไม่เกิดประโยชน์อะไรก็ไม่นำมาพูด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ฐานจิตหลักที่ทั้งสองฝ่ายต้องมีคือนายจะมีความรัก ความเมตตาความสงสารลูกน้อง ในขณะที่ลูกน้องจะต้องมีความรักความเคารพนับถือต่อนาย หากทั้งสองฝ่ายยังรักษาความดีเหล่านี้ไว้ได้อยู่ การร่วมหลักความคิด ร่วมกิจกรรม ร่วมผลประโยชน์กันก็จะดำเนินอยู่ได้ตลอดไป

๔๐. พระพุทธศาสนาให้หลักการเป็นพ่อแม่ที่มีคุณค่าต่อลูกแก่เรา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า พ่อแม่ได้รับการยกย่องไว้ในฐานะสูงส่ง เช่นเป็นมิตร เป็นเทวดา เป็นบูรพาจารย์ เป็นพระพรหม และเป็นพระอรหันต์ของลูก แต่การที่พ่อแม่จะเป็นได้เช่นนั้นจริง พ่อแม่เหล่านั้นจะต้องทำหน้าที่ของตนต่อลูก อย่างที่ลูกได้กระทำต่อตน ด้วยการ

๑. ห้ามปรามลูกมิให้ทำความชั่ว พ่อแม่จะต้องตระหนักด้วยตนเองก่อนว่าอะไรเป็นความชั่วที่ลูกไม่ควรยุ่งเกี่ยวด้วย การห้ามปรามที่ดีที่สุดคือการวางตัวเป็นคนดีให้เด็กดู พ่อแม่ไม่ทำตนเป็นคนประเภทว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง

๒. สั่งสอนลูกให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี พ่อแม่จะต้องทราบชัดด้วยใจตนก่อนว่าอะไรเป็นความดี และจะสอนลูกอย่างไรเธอจึงจะทำความดี ใครก็ตามที่อยู่ในฐานะของผู้สอน จำต้องอาศัยจริยาของพระพุทธเจ้าที่ทรงทำอยู่ตลอดพระชนมชีพของพระองค์คือ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เย็นให้สัมผัส การทำตนเป็นต้นแบบของคนดีเป็นการสอนที่
ทรงประสิทธิภาพที่สุด นั่นคือการเว้นชั่วประพฤติดีให้ลูกดู

๓. **ให้ลูกได้ศึกษาศิลปวิทยาการต่างๆ** การศึกษานั้น
ในความเป็นจริงแล้ววิชาในทางโลกในส่วนของหัตถศึกษา
และพลศึกษามีลักษณะเป็นวิชาชีพ คือศึกษาไปเพื่อใช้เป็น
เครื่องมือในการประกอบอาชีพ วิชาส่วนที่เป็นพุทธศึกษา
จริยศึกษา มีฐานะเป็นวิชาประดับ คนฉลาดสามารถปรับไป
ใช้ในการประกอบอาชีพอะไรก็ได้ แต่ที่สำคัญคือลูกจะต้อง
ได้รับการศึกษาในด้านศีลธรรม จนสามารถเว้นความชั่ว
ประพฤติตนเป็นคนดีได้ตลอดชีวิต

๔. **หาภรรยาสามีที่สมควรให้** แม้ความคิดทางสังคม
จะเปลี่ยนแปลงไปมากแล้วก็ตาม แต่ลูกจะต้องตระหนักว่า
การแต่งงานนั้น เป็นการตัดสินใจใช้ชีวิตคู่ด้วยกันของคนสอง
คนก็จริง แต่ในความเป็นจริงในฐานะที่ทุกคนเป็นลูกหลาน
ของครอบครัว ตระกูลวงศ์ การแต่งงานของใครก็ตาม ทำให้
ตระกูลของตนเพิ่มขึ้นเป็น ๔ ตระกูล คือตระกูลฝ่ายพ่อแม่
ของคนทั้งสองฝ่าย ทำให้ต้องเกี่ยวข้องกับญาติของทั้งสอง
ฝ่ายเช่นเดียวกัน การปรับใจตนเองให้พร้อมที่จะอยู่ร่วมกับ
คนทั้งหลายด้วยความเป็นมิตร จึงเป็นความจำเป็นที่ไม่อาจ
ขาดได้

๕. **มอบทรัพย์สมบัติให้ในกาลที่สมควร** กรณี
ของมรดกเป็นปัญหาถาวรของมนุษย์ที่มีการแย่งผู้หญิง แย่ง
ผู้ชายกัน แย่งมรดก และผลประโยชน์ของกันและกัน การมอบ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

มรดกจึงควรทำด้วยปัญญา เมตตาต่อลูก ความไม่ประมาท มีความจำเป็นมาก เพราะในโลกไม่เคยขาดปัญหาการแย่งชิงมรดกกัน ยิ่งรวยมากยิ่งมีปัญหามาก

คุณธรรมที่กล่าวมาในแต่ละชุด มีลักษณะเป็นธรรมะคือหน้าที่ ที่แต่ละคนมีความสมัครใจที่จะเป็นในฐานะนั้นๆ ซึ่งใครเป็นอะไรก็ต้องทำหน้าที่ของตนตามสมควรแก่ฐานะนั้นๆ

๔๑. พระพุทธศาสนาประธานหลักของการเป็นพุทธศาสนิกชนคุณภาพแก่เรา

- ใครเป็นอะไรก็ตาม ทุกคนต้องพยายามเป็นให้ได้ เป็นให้ดี เป็นให้เป็น และที่สำคัญคือต้องเป็นให้ชอบตามสมควรแก่ฐานะ ในฐานะของพุทธศาสนิกชนที่จัดว่ามีคุณภาพมากพอนั้น ทรงแสดงไว้สองชุดคือ

คุณสมบัติของพุทธศาสนิกชนที่ควรมีต่อตนเอง คือเป็นหลักธรรมในการพัฒนาตนของคนที่ได้นามว่าเป็นอุบาสกอุบาสิกา ที่แปลว่าผู้ใกล้ชิดพระรัตนตรัยมี ๕ ประการ คือ

๑. **ศรัทธา** มีความเชื่อในพระคุณของพระพุทธเจ้าตามที่สวดสาธยายกันหรือสรุปเป็นพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาคุณ

๒. **มีศีล** คือมีเจตนาวิรัติงดเว้นจากการล่วงละเมิดศีล ๕ ประการ มีการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤติผิดในทางกาม การพูดเท็จ การเสพสิ่งเสพติดให้โทษ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓. **ไม่ถือมงคลตื่นข่าว** เชื่อกฎแห่งกรรมที่ทรงแสดงว่า คนเรามีกรรมเป็นของๆ ตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้ จะทำดีหรือชั่วก็ตาม จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

๔. **ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพระพุทธศาสนา**

๕. **แสวงหาเขตบุญในพระพุทธศาสนา** คือทำตาม คำสอนในพระพุทธศาสนา และเมื่อต้องการจะทำบุญอุทิศกุศลแก่บรรพชน ไม่ทำในศาสนาอื่นนอกจากพระพุทธศาสนา

คุณธรรมเหล่านี้เป็นหลักการในการพัฒนาจิตของอุบาสก อุบาสิกา ประเด็นที่สำคัญคือศรัทธา มีความเชื่อมั่นพระพุทธรูปคุณ เมื่อมีกำลังขึ้นจะทำหน้าที่ขจัดความไม่เชื่อ ความสงสัย ความโลภ ความโกรธไปตามลำดับ จากคุณธรรมดังกล่าวนี้เอง ทำอาการอีก ๔ ประการเกิดขึ้นตามกำลังของศรัทธา ที่ทำหน้าที่ลดกิเลสภายในใจคน และคุณธรรมเหล่านี้เองทำให้ปฏิบัติต่อบุคคลในฐานะที่มีความเชื่อมโยงกับพระพุทธเจ้า ทำหน้าที่ของคนเหล่านั้นจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เมตตา ศรัทธาต่อบุคคลตามไป สามารถแสดงอาการออกมาได้ ๕ ประการ คือ

๑. **เมตตาทางกายกรรม** จะทำอะไรกับพระสงฆ์จะทำได้ด้วยความเมตตา มีความมุ่งดี ปราศจากอันตราย

๒. **เมตตาวจีกรรม** จะพูดอะไร กับพระสงฆ์ไม่ว่าจะพูดถึงหรือพูดด้วย จะพูดด้วยเมตตา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓. เมตตาในกรรม จะคิดอะไรเกี่ยวกับพระสงฆ์
จะคิดด้วยเมตตาปรารถนาดี มีความเป็นมิตร

๔. ยามเมื่อท่านมาสู่บ้านของตนยินดีต้อนรับ และ
ถวายอาหารบิณฑบาตหากท่านมาบิณฑบาต

๕. มีความพร้อมที่จะแสดงศรัทธาของตนต่อ
พระสงฆ์ ด้วยการนำปัจจัย ๔ ไปถวายท่านตามศรัทธา

๔๒. พระพุทธศาสนาให้หลักการในการทำงานที่ ถูกต้องแก่เรา

ข้อต่อไปทรงแสดงการงานที่ไม่คั่งค้างอาภูล พระพุทธ
ศาสนาได้ชื่อว่าเป็น “วิริยวาที” กล่าวสรรเสริญความเพียร
แสดงว่าผลทั้งหลายจะต้องเกิดมาจากเหตุ เมื่อดำเนินการไป
สู่ผลจะต้องใช้ความเพียร อย่างฉลาด มีความบากบั่น มีความ
หมั่นขยัน มีความพยายาม มีการปรารถนาความเพียรที่มีความ
ต่อเนื่อง การเป็นอะไรก็ตาม ล้วนเป็นผลของความเพียร
พยายามอย่างเอาจริงเอาจังลองผิดลองถูกของบุคคลเหล่านั้น
พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบในการศึกษาค้นคว้าหนทางตรัสรู้
ผ่านการลองผิดลองถูกมาครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ไม่ทรงทอดทิ้ง
ความเพียร ทรงเปลี่ยนแปลงแต่วิธีการแต่มิได้เปลี่ยนแปลงหลักการคือ
ความเพียรพยายาม ความเพียรในความจริงท่านแปลว่าความ
กล้าหาญ แสดงว่าบนเส้นทางก้าวไปเพื่อผลที่ตนต้องการนั้น
จะต้องเจอกับปัญหาอุปสรรค อันตรายจากคน จากธรรมชาติ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

จากสภาพแวดล้อม งานบางอย่างกลับมีปัญหาที่ต่อเนื่องกัน
ทั้งโลก ผลจะออกมากระทบกระเทือนถึงกันมากบ้างน้อยบ้าง

ในมงคลข้อที่ ๑๓ ทรงแสดงว่าการงานที่ไม่คั่งค้างอาภูล
หมายความว่าในการทำงานนั้นคนจะต้องยอมรับความจริงว่า
การงานที่ตนทำนั้นจะต้องทำอย่างมีความรับผิดชอบต่อผล
ความสำเร็จ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของงาน การทำงาน
จึงต้องทำด้วยความหมั่นขยัน ที่มีลักษณะ ๓ ประการ คือ

๑. ทำการงานที่ตนต้องรับผิดชอบในชีวิตประจำวัน
ให้สำเร็จไปในแต่ละวันไม่ปล่อยให้คั่งค้างไว้

๒. บางคราวมีงานจรเข้ามา จะต้องทำงานที่จรมา
เหล่านั้นให้ประสบความสำเร็จด้วย

๓. ต้องทำงานนั้นด้วยความหมั่นขยัน ฉลาดสามารถ
ทำไปตามหลักของความเพียรในทางที่ชอบ คือป้องกันปัญหา
อุปสรรค ขจัดปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นแล้ว บำรุงสิ่งที่ยัง
ไม่เกิดและเกิดแล้ว รักษาสิ่งดีงามที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม
หมายความว่าส่วนไม่ดีมีการป้องกันและขจัด ในขณะที่ส่วน
ดีมีการบำรุงรักษา ถึงจุดหนึ่งปัญหาลดลงพัฒนามากขึ้นกลายเป็น
ความสำเร็จ ความก้าวหน้าในการงาน

**๔๓. พระพุทธศาสนาชี้บอกทางมาแห่งเกียรติยศ
แก่เรา**

ในการทำงานนั่นเอง ไม่ว่าจะใครจะประกอบอาชีพอะไร
ก็ตาม ความเจริญก้าวหน้าของการงานจะต้องกำกับด้วยความ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ถูกต้องตามหลักกฎหมาย คือธรรม คุณธรรม การทำงานจึงเป็นสัมมาชีพคือการเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ กอปรด้วยสัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ สนับสนุนด้วยอริยมรรคอีก ๕ ประการ เพราะความสำเร็จในการทำงานจะต้องเป็นทางมาแห่งยศ ที่ท่านแบ่งไว้เป็น ๓ คือ อีสริยยศความเป็นใหญ่ในหน้าที่การงาน ตำแหน่งชั้นยศ บริวารยศ การมีบริวารมากให้การสนับสนุนส่งเสริม ในกิจการงาน ที่สำคัญคือเกียรติยศ ความสำเร็จที่เกิดจากการกระทำที่สุจริต เกียรติยศเป็นผลที่คนจะได้จากความสุจริตเท่านั้น ส่วนบริวารยศ และอีสริยยศ อาจจะได้จากความชั่วก็ได้ จากความดีก็ได้

การประกอบอาชีพในทางสุจริตจึงต้องประกอบด้วยคุณธรรม คือ

๑. **อุฏฐานวโต** มีความหมั่นขยันอย่างฉลาดและเอาจริงเอาจังในการทำงานนั้นๆ ที่ตนต้องจัดต้องทำ

๒. **สติมโต** ทุกอย่างต้องทำด้วยความมีสติ พุดอย่างมีสติ มีสติกำกับการทำกรพุดของตน ตลอดจนการปฏิบัติภารกิจงานการเกี่ยวข้องกับคนอื่นและส่วนตัว

๓. **สุจิกมฺมสุส** มีกรงานสะอาดในการทำงานที่มีความสุจริตย่อมมีความสะอาด แต่ต้องอาศัยมีความรู้ ความสามารถในการทำงาน เพราะต้องมีความสำเร็จลงด้วยความเรียบร้อย มีคุณค่า คุณประโยชน์ด้วย

๔. **นิสมการิโน** มีปัญญาใคร่ครวญพินิจพิจารณา ทั้งก่อนทำ ขณะกำลังทำ และหลังจากทำไปแล้ว เพราะการ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ใคร่ครวญการพิจารณาให้ดีเสียก่อน จะให้สำเร็จประโยชน์ ตามที่ตนต้องการ

๕. **สยัญตสฺส** มีความสำรวมระวังในทุกชั้นตอน คือ ทุกชั้นตอนจะมากด้วยสติ ปัญญา ความเพียร กำกับในการ ทำงานนั้นๆ งานยิ่งประณีตเท่าไรการสำรวมระวังจะต้องมีมาก เท่านั้น ทำนองคนเดินไม้เส้นลวด การทำอย่างมีสติปัญญา ความเพียรจะต้องมากเป็นพิเศษ และหนุนช่วยกันไปตลอด เส้นทาง

๖. **ธมฺมชีวิโน** การเลี้ยงชีพโดยธรรม ทุกชั้นตอนของการแสวงหา การได้มา การครอบครอง การบริโภคใช้สอย การเก็บออม การแจกแบ่งทุกชั้นตอนจะต้องไม่ผิดศีลธรรม กฎหมาย มโนธรรมภายในใจของตน

๗. **อปฺปมตฺตสฺส** ความไม่ประมาทคือทุกอย่างจะต้อง กำกับด้วยสติมีความไม่ประมาทในการละหุจริตทางกาย ทาง วาจา ทางใจ และในการละความเห็นผิด มาตั้งใจในการครอง ชีวิตด้วยความไม่ประมาทในการปฏิบัติรักษาสุจริตทางกาย วาจา ใจ ใจจะต้องไม่อ่อนไหวไปตามอารมณ์ที่มากระตุ้น ทางประสาทสัมผัส โดยเฉพาะอารมณ์ที่กระตุ้นให้เกิดความ กำหนด ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความประมาท เพราะในชีวิตของมนุษย์นั้นจะต้องตระหนักว่า

ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย ความไม่ ประมาทเป็นทางแห่งความไม่ตาย คนประมาทแม้ยังมี ชีวิตอยู่ก็เป็นเหมือนคนตายแล้ว ในขณะที่คนซึ่งไม่ ประมาทแม้จะตายไปแล้วก็เป็นเหมือนคนมีชีวิตอยู่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔๔. พระพุทธศาสนาให้หลักในการเป็นข้าราชการ ที่ดีแก่เรา

การเป็นข้าราชการความจริงเป็นงานเกียรติยศ แต่ปัจจุบันคนถือว่าเป็นวิชาชีพในตำแหน่งนั้นๆ การรู้สึกว่างานราชการเป็นงานอาชีพ โอกาสที่จะถูกกระตุ้นให้อยากจะมีฐานะมั่งคั่งร่ำรวย จนกลายเป็นปัญหาในการได้มาซึ่งรายได้ บางส่วนมีได้ง่าย ทางที่ดีควรคิดว่าข้าราชการเป็นตำแหน่งเกียรติยศ ที่คนในชาตินั้นๆ เสียสละความรู้ ความคิด ความสามารถของตนเพื่อบูชาคุณ สรรเสริญคุณของแผ่นดินถิ่นเกิด กอปรด้วยความกตัญญูกตเวทิต่อแผ่นดิน รู้สึกสุขใจภาคภูมิใจที่เกิดมาชาติหนึ่งอาศัยแผ่นดินเกิด อยู่อาศัย ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิตแล้ว ยังมีโอกาสรับใช้แผ่นดินเป็นการสรรเสริญคุณต่อแผ่นดินเกิด แต่การเป็นข้าราชการนอกจากจะเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อแผ่นดินถิ่นเกิดแล้ว การทำตนให้มีความพร้อมด้วยความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม อันเป็นเครื่องกำกับการใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถ มีความจำเป็นยิ่ง

ในพระพุทธศาสนาได้แสดงคุณสมบัติของคนที่จะเป็นข้าราชการไว้ในที่ต่างๆ เป็นอันมาก จะสรุปมาลงไว้พอเป็นหลักในการสังเกต ตรวจสอบ เทียบเคียงตนเองดูว่า มีคุณสมบัติเหมาะสมแก่ฐานะที่ตนเป็นหรือไม่ เช่น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑. ปัญญา มีปัญญาความรอบรู้รอบคอบ ในรูปของ
ปริญญา คือความรู้รอบคอบรอบด้าน จนมีปัญญาในการ
บริหารจัดการตนเอง คนที่ตนต้องรับผิดชอบ และภาระงานที่
ร่วมกันรับผิดชอบ

๒. พุทธิสัมปັນโน มีความรอบรู้ไหวพริบปฏิภาณ มี
ความฉลาดสามารถในกรอบของ เป็นคนฉลาดว่าอะไรเป็น
ทางเสื่อม อะไรเป็นทางเจริญ ที่สำคัญคือมีอุบายวิธีในการ
หลีกเลี่ยงหนทางเสื่อมมาดำเนินในทางเจริญ ที่เรียกว่ามีความ
ฉลาดเฉลียวอันเป็นการทำงานร่วมกันของปัญญา ความฉลาด
สามารถ มีพัฒนาการในการทำงาน จากทำงานได้ ทำงานดี
ทำงานเป็น ทำงานชอบ จนถึงเป็นงาน

๓. วิธเนวิวิโกวิท มีความฉลาดในการบริหารการ
จัดการภารกิจนั้นๆ อะไรควรทำก่อน ทำหลัง อะไรควรมอบ
ให้ใครทำ อาศัยความรู้ ทำงานได้รวดเร็ว และงานสำเร็จ
ลงด้วยความเรียบร้อย

๔. กาล รู้จักกาล สถานที่ เหตุผล ตน ประมาณ
ชุมชน บุคคล และภารกิจที่จะต้องให้ดำเนินไป ให้เกิดผลดี
แก่ภาระงานและองค์กรที่ร่วมกันรับผิดชอบ

๕. สมย รู้จักหลักกฎ เกณฑ์ ข้อกำหนดในการ
ทำงานต่างๆ ที่สำคัญคือต้องมองจากปลายไปหาต้นมองจาก
ต้นไปหาปลายของภาระงานนั้นๆ เพราะภาระงานทุกอย่างนั้นจะ
ต้องอาศัยกฎ เกณฑ์ในการบริหารจัดการ แลละยังเชื่อมโยง
กับเหตุ ผล เป็นต้น ตามหลักของสัปปริสธรรม ๗ ประการ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔๕. พระพุทธศาสนาแสดงหลักของการเป็น หัวหน้าที่ดีแก่เรา

ในการทำงานนั่นเอง ในกรณีที่มีการจัดรูปแบบเป็น
องค์กร มีคณะบุคคลรับผิดชอบร่วมกัน งานในรูปองค์กรนี้มี
องค์ประกอบหลักคือ ประธานในการจัดงาน คณะทำงาน
เนืองงาน และงบประมาณ คนสองฝ่ายมีหน้าที่ในการบริหาร
จัดการงาน และงบประมาณให้เกิดประสิทธิผลตามที่ตน
ต้องการ ในกรณีของคนที่เป็นหัวหน้าหน่วยงาน องค์กร
ผู้อำนวยการหรือประธาน หรือมีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นมีบทบาท
สำคัญมาก ทำนองเดียวกับสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย อวัยวะส่วนหัว
มีความสำคัญที่สุด ครอบครัวยุคจนถึงประเทศหัวหน้าประมุข
มีความสำคัญที่สุด หัวหน้าจึงต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อย
๖ ประการ คือ

๑. ขมา มีความอดกลั้น ความอดทน ความทนทาน
ไม่หวั่นไหวต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากภายนอก หรือคนภายใน
หรือใจตนเอง สิ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องถึงกัน

๒. ซาครियะ มีความเพียรพยายามอย่างมีความกล้า
หาญ มีภาวะของความเป็นคนตื่นตัว มีวิสัยทัศน์สามารถมอง
ในรูปของการเชื่อมโยงกาลทั้ง ๓ ให้ประสานสอดคล้องเป็น
ปัจจัยหนุนช่วยกัน หาประโยชน์จากอดีตปัจจุบันเป็นหลัก คาด
หวังผลที่ตนจะได้ตามต้องการในอนาคตด้วยความมั่นใจแต่
ไม่ประมาท

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓. อุฏฐานะ มีความหมั่นขยันชนิดที่ไม่เห็นแก่เหนื่อย
แก่ความสะดวกรสบายมากนัก ไม่อ้างเหตุจากข้างนอกมาเป็น
เหตุให้ตนไม่ต้องทำงาน มีความเพียรปลุกเร้าให้รีบลุกขึ้น
ทำการงาน โดยมุ่งผลความสำเร็จลงด้วยความเรียบร้อยแห่ง
การงานนั้นๆ

๔. สวิภาค มีอัธยาศัยไมตรีมีน้ำใจต่อคนทุกคนทุก
ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับตน การงาน องค์การ ภาระบวณการของ
งานที่ต้องประสานกัน ส่งเสริมกัน สนับสนุนกัน การแบ่งปัน
นั้นทำด้วยจิตคิดอนุเคราะห์บ้าง ส่งเคราะห์บ้าง

๕. ทया มีความเมตตาเอ็นดูต่อทุกคนที่ตนเกี่ยวข้อง
เพราะการอยู่ร่วมกันของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปนั้น จุดยึด
เหนี่ยวที่สำคัญคือ ความรู้สึกเป็นมิตรที่แสดงออกมาเป็นความ
รัก ความเมตตา ความเอ็นดู ความสงสารต่อคน สัตว์ หาก
สามารถครองใจของเขาได้อย่างอื่นก็ชื่อว่าครอบครองไว้ได้
ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนิพนธ์ไว้ว่า

อันความกรุณาปรานี   จะมีใครบังคับก็หาไม่
หลั่งมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ   จากฟากฟ้าสุราลัยสู่แดนดิน
เป็นความดีสองชั้นพลันปลื้มใจ   ทั้งผู้ให้และผู้รับสมถวิล

หรือที่ท่านกล่าวไว้ว่า

“ปรารถนาสารพัดในปฐพีเอาไมตรีแลกได้ตั้งใจจง”

ความเอ็นดูเขานั้น เป็นเหตุให้เขามีความเคารพรักและ
อบอุ่นต่อผู้ที่เป็นหัวหน้าของตน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๖. อิกขณา ความใคร่ครวญในกรณีของงาน คน
การใช้คน มอบหมายงานให้แก่คน ในขณะที่คนทำงานต้อง
หมั่นตรวจตรา เพื่อความสำเร็จเรียบร้อยของงานนั้นๆ ท่าน
บอกว่าคุณสมบัติเหล่านี้ อันผู้เป็นหัวหน้า ผู้หวังประโยชน์
ต่อตนเอง คนอื่น ความสำเร็จแห่งองค์กรจำเป็นต้องมี

๔๖. พระพุทธศาสนาให้หลักการในการวางตัวให้ เหมาะสมต่อการเป็นผู้ใหญ่แก่เรา

การเป็นผู้ใหญ่ในฐานะ ตำแหน่งชั้นยศต่างๆ ความ
จำเป็นที่ขาดไม่ได้คือความเข้าใจ เข้าถึงใจของคนเหล่านั้น จน
สามารถครองใจของเขาไว้ได้ เขามีความรู้สึกว่าเราเป็นพวก
เดียวกับเขา แต่เราต้องมีความรู้สึกต่อเขาในรูปของกิริยาคือ
เขาเป็นพวกเดียวกับเรา พยายามสร้างความรักความผูกพัน
จนรู้สึกว่ทั้งสองฝ่ายเป็นดุจลมหายใจของกันและกันที่ใคร
ไม่อาจขาดอีกฝ่ายหนึ่งได้

พึงสังเกตว่าคนในสังคมนั้น หากมีการจำแนกโดยสถานะ
ที่เขาเป็นเราจะพบว่า สามารถแบ่งคนออกเป็น ๔ ประเภท
ตามสถานะของเขาในขณะนั้นๆ คือ

“คนทั่วไป คนที่กำลังประสบปัญหาความทุกข์ คนที่
ประสบความเจริญก้าวหน้า ความสำเร็จในชีวิต และคนที่
ประสบผลกรรมของตน ที่จะต้องเป็นไปตามกรรมของ
เขา”

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แม้คนในองค์กรหรือครอบครัวของเราในขณะนั้นๆ ก็ต้องเป็นคนประเภทใดประเภทหนึ่งใน ๔ ประเภทดังกล่าว พระพุทธศาสนาได้สอนท่าทีที่ถูกต้องสำหรับคนเหล่านั้นไว้ว่า

๑. เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาที่จะเห็นคนเหล่านั้นอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน อันเป็นท่าทีที่ต้องมีต่อคน สัตว์ทั่วไปด้วยความตั้งใจพร้อมด้วยการทำ การพูดด้วยเมตตาต่อเขาด้วยความปรารถนาว่า ขอคนทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ให้แต่ละชีวิตอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน หากสามารถแสดงออกทางการทำ การพูดก็จะเป็นการอยู่ร่วมด้วยความเป็นมิตรที่เด่นชัดขึ้น ในขณะที่เดียวกันจะต้องตรวจสอบจิตว่า เรามีความรู้สึกโกรธพยาบาทเขาหรือไม่หรือว่าเรามีความรู้สึกต่อเขาด้วยอำนาจการรัก ความรักในฐานะเป็นครอบครัวหรือไม่ ทั้งนี้เป็นเพราะอะไร?

เพราะว่าหากความรู้สึกถูกปนแทรกด้วยความโกรธ ความพยาบาท ถึงจุดหนึ่งใจจะกลายเป็นโทสาคติ ความลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน หากมีความรู้สึกด้วยอำนาจการรัก ความกำหนดในทางเพศ ความรัก แม้ความรักเพราะความเป็นครอบครัวกัน พอถึงจุดหนึ่งใจจะแปรผันไปเป็นฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะรักใคร่กันได้ง่าย แผลงนั้นคือความอยู่ดีธรรม ที่ไม่มีใครต้องการพบเห็น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. กรุณา ความสงสารต้องการจะเห็นเขาหลุดพ้นจากความทุกข์ ในกรณีของบุคคลที่กำลังประสบความทุกข์ มีเวร ภัย อันตราย อุปสรรค ใจจะต้องมีความรู้สึก ต้องการเห็นเขาหลุดพ้นจากปัญหาที่เขากำลังเผชิญอยู่ หากสามารถแสดงออกด้วยการช่วยเหลือให้เขาหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ก็ให้ลงมือทำ พุดไปตามกำลังความสามารถของตน แต่ต้องตรวจสอบว่าตนมีความรู้สึกเบียดเบียน หรือความโศกที่เกี่ยวกับคนๆ นั้น ในกรณีที่เขาประสบปัญหาที่ไม่สามารถช่วยเหลือได้ ถ้าเป็นอย่างนั้นก็จะเป็นอคติประเภทฉันทาคติเช่นเดียวกัน

๓. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อเห็นคนอื่นเขาได้ดี ในกรณีของคนที่เรามีเมตตาตัวเอง เมื่อเขาประสบความเจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ ความสุข ควรแสดงมุทิตาจิตต่อเขาที่มีลาภ ยศ สรรเสริญ ความสุขที่ทุกคนปรารถนา แต่ในขณะที่เดียวกันต้องพยายามตรวจสอบจิตดูว่า เรามีริษยาต่อเขาเมื่อเขาได้ดีหรือไม่ หรือเราต้องการมีส่วนร่วมในการได้ดีของเขาหรือไม่ หากเป็นเช่นนั้นแสดงว่าใจไม่มีมุทิตาจริง แต่อาจจะเป็นริษยาคือเห็นคนอื่นได้ดีทนอยู่ไม่ได้จนเกิดริษยาในการได้ดีของเขา หรือหากต้องการมีส่วนแบ่งในการได้ดีของเขา แสดงว่ามีความโลภในสิ่งของ ๆ คนอื่น อันเป็นอาการของกิเลสทั้งสองประการ

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เมื่อคนอื่นประสบความพิบัติ ในกรณีที่คนซึ่งเราเมตตาตัวเอง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เอง แต่เขาไปทำความผิดที่จะต้องรับผิดชอบต่อความผิดของ
ตนด้วยตนเอง ในยามนั้นเราไม่สามารถแสดงเมตตาต่อเขา
เพราะแก้ไขอะไรไม่ได้ และไม่สามารถกรุณาต่อเขาเพราะช่วย
อะไรเขาไม่ได้ และไม่อาจมุทิตาต่อเขาเพราะถ้าทำก็แสดงว่า
ใช้ธรรมะไม่เป็น แทนที่เขาจะพอใจ แต่เขาจะโกรธเราเพราะ
เหมือนเราไปซ้ำเติมเขา ในกรณีเช่นนี้ท่านสอนให้ทำใจให้
ประกอบด้วยอุเบกขา คือทำใจให้เป็นกลางๆ ไม่ดีใจไม่เสียใจ
ในการประสบความวิบัติของคนที่เราเคยเมตตา กรุณา
มาก่อนเพราะไม่อาจทำได้ดังกล่าว การมองในแนวอุเบกขา
คือการตระหนักถึงความจริงในกฎแห่งกรรมว่า

“คนเรามีกรรมเป็นของๆ ตน จะต้องเป็นผู้รับผล
ของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มี
กรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้ จะดีหรือชั่ว
ก็ตาม เขาจะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น”

ในกรณีข้างต้นจึงต้องทำใจยอมรับความจริงตามกรรม
ที่ไม่มีใครสามารถเปลี่ยนแปลงการให้ผลของกรรมได้ แต่ต้อง
ตรวจดูใจว่าเรามีความพอใจ หรือไม่พอใจต่อคนที่ประสบ
ผลกรรมหรือไม่ หากพอใจหรือไม่พอใจ แสดงว่าเราตกอยู่
ภายใต้อำนาจของอคติ คือความลำเอียง ๔ ประการ ข้อใด
ข้อหนึ่งตามสมควรแก่ความรู้สึกต่อคนๆ นั้นที่เรามีต่อเขาอยู่
ก่อนที่จะเกิดเรื่องขึ้นเป็นสำคัญ เช่น

หากคนๆ นั้นเราไม่เมตตามาก่อน เขาประสบผลของ
กรรมชั่ว มีความทุกข์ความเดือดร้อน เราอาจจะเฉยๆ หรืออาจ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

จะมีความสนใจในการประสบความสำเร็จของเขา หากสนใจ แสดงว่าลำเอียงเพราะเขลาหาเรื่องใส่ตัว

หากคนนั้นเรามีความเมตตาต่อเขามาก่อน เมื่อเขา ประสบผลกรรมชั่ว เราเกิดเสียใจในความพินิจของเขา ซึ่งช่วย อะไรไม่ได้ เสียใจไปก็เท่านั้นเอง การเสียใจจึงเป็นฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรักใคร่กัน

หากคนที่ประสบความสำเร็จเคยเกลียดเขามาก่อน พอ เขาประสบความสำเร็จดีใจ เสียใจ แสดงว่าเป็นความลำเอียง เพราะโทสะคติ คือความลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน หาเรื่องคิด บาบโดยไม่มีความจำเป็น เรียกว่าขออาศัยเขาทำชั่วด้วย แต่ เป็นความชั่วคนละเรื่องกัน แต่ก็ชั่วด้วยกัน และทั้งสอง คนจะต้องเป็นไปตามกรรมของตนเช่นเดียวกัน

หลักธรรมทั้ง ๔ ประการข้างต้นนี้ พระบาลีเรียกว่า พรหมวิหาร แปลว่าธรรมเป็นเรือนใจ เป็นหลักใจของผู้ใหญ่ ยิ่งผู้เป็นใหญ่ด้วยแล้วมีความจำเป็นต้องใช้พรหมวิหาร ๔ ประการเป็น และต้องเว้นอกคตินในทุกกรณี เพราะในการบริหาร การจัดการทุกระดับจนถึงระดับองค์กรโลก ความอกคติดอกัน เป็นปัญหาอุปสรรคที่ขัดขวางความเข้าใจกันอย่างรุนแรง เพราะนั่นคือความอยุติธรรม ไม่เป็นธรรม ไม่เที่ยงธรรม ไม่ยุติธรรม

หลักการสำคัญคือ การบริหารการจัดการที่ยุติธรรมนั้น จะต้องทำโดยคนที่มีศีลธรรม คุณธรรมเป็นเรือนใจที่เราเรียก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ว่า คนดีมีศีลธรรม ผู้บริหารระดับประมุขคือ ธรรมิกราชา ที่เป็นพระราชาในฝันของคนในโลกแถบทวีปเอเชียมาแต่อดีตกาลนานไกล แต่เป็นบุคคลที่ชาวโลกรอคอยมานานแล้ว

พระพุทธเจ้าของพระพุทธศาสนา ในฐานะที่ทรงเป็นดุจดวงค์ธรรมราชา ทรงประดิษฐานองค์กรพระพุทธศาสนาขึ้นมาในโลก ท่ามกลางคณาจารย์เจ้าลัทธิต่างๆ พระพุทธคุณโดยรวมที่ทรงใช้ตลอดเวลาคือปัญญา ความบริสุทธิ์ และความกรุณาต่อสรรพชีวิตเสมอหน้ากันเป็นสำคัญ ที่ผู้นำทุกคนสามารถโดยเสด็จรอยบาทของพระพุทธองค์ได้ ตามกำลังความสามารถของแต่ละคน

๔๗. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักชนะใจมิตร และครองใจคนแก่เรา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในสังคมของมนุษยชาติ สำหรับคนและสัตว์หลักการสำคัญคือความสามารถยึดกุมจิตใจของกันและกันไว้ได้ คนกับคน คนกับสัตว์จะต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน ต้องเข้าถึงรายละเอียดของกันและกัน และมีความพร้อมที่จะพัฒนาไปด้วยกัน โดยเฉพาะมนุษย์กับมนุษย์ จะต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน จนมีความหวังดี ความเคารพ ความเมตตา ความรัก ความเป็นมิตรต่อกัน แต่ความเป็นเหล่านั้นเป็นผล ในความเป็นจริงคือทวนกระแสอารมณ์ของมนุษย์ที่มีคนไม่น้อยยังมากด้วยสัญชาตญาณสัตว์ป่าคือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

วิหิงสา คือความเบียดเบียนประทุษร้ายต่อกัน

อิสสา คือมีความริษยาต่อกัน

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงมรรควิธีที่จะก้าวไปสู่การอยู่ร่วมกันฉันมิตร ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ โดยแต่ละฝ่ายมีธรรมเป็นหลักใจด้วยกัน ทำใจของตนให้มีธาตุเดียวกัน ทำนองดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ ในโลก ไม่ว่าธาตุทั้ง ๕ นี้จะอยู่ในส่วนใดของโลก สามารถเข้ากันได้ทั้งหมด แม้ในร่างกายของคนแต่ละคน ก็ประกอบด้วยธาตุหลักคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ และวิญญาณ ธาตุ ๕ ประการแรกคือ ร่างกายของคน สัตว์เข้ากันได้ ทำงานประสานกันได้ แต่ที่เข้ากันไม่ได้คือ วิญญาณธาตุ ความขัดแย้งระดับวิญญาณ หรือระดับอุดมการณ์ เป็นอาการหลงทางวิญญาณ ทำให้คนในโลกมองพวกเดียวกันที่ประกอบด้วยธาตุ ๕ ที่เข้ากันได้ด้วยกัน แต่มองเป็นศัตรูกัน ปัญหาที่ไม่น่าจะเป็นปัญหาจึงมีมาตลอดกาลยาวนาน และคงจะไม่หายไปจากโลก เพียงแต่ทำอย่างไรจะลดลงเท่านั้น หลักธรรมที่จะช่วยให้ความคิดที่เป็นศัตรูต่อกัน สร้างสรรค์ความเป็นมิตรไมตรี เป็นธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในนามของธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของกันและกัน

กาลต่อมามีการเรียกว่าพุทธวิธีครองใจคนบ้าง ศิลปในการครองรักบ้าง และเรียกในทำนองของขลังว่า เมตตา มหานิยม คงกระพันชาตรี และแคล้วคลาดเป็นต้นบ้าง จนถึงเป็นหลักของการเป็นข้าราชการที่ดี ๔ ประการเป็นต้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

หลักธรรมที่เรียกว่าสังคหัตถุ ๔ ประการ คือ

๑. ทาน การให้ ซึ่งตามปกติแล้วโลกเรานั้นตั้งแต่มนุษย์เกิดขึ้นในโลก ล้วนมีการสืบทอดสังคมาด้วยการให้และการรับ ดูการหายใจของคนที่มีการหายใจเข้าออกอยู่อย่างต่อเนื่อง วันใดหยุดการหายใจแสดงว่าวันนั้นเขาได้ตายไปแล้วโลกโดยเฉพาะชาวโลกก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คราใดที่โลกขาดการให้และการรับต่อกัน ความล่มสลายก็จะเกิดแก่โลกในทันที พึงเห็นตัวอย่างทุกชีวิตล้วนได้มาจากมารดาบิดา เมื่อพ่อแม่ชราลงลูกรๆ ต้องเลี้ยงดูท่านด้วยการให้แก่ท่าน หากมีแต่การให้หรือมีแต่การรับโลกก็จะสืบทอดไม่ได้ การให้ในพระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นหลักมนุษยสัมพันธ์ขั้นสูงสุด พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

“**ททำ มิตฺตานิ คนฺถติ ผู้ให้ย่อมผูกมิตรไมตรีไว้ได้**”

การให้จึงเป็นธรรมสำคัญที่โลกไม่อาจขาดได้ตลอดมาและตลอดไป การให้สามารถจำแนกโดยเจตนาไว้เป็น ๓ ลักษณะคือ

การให้ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์ เป็นการให้ที่แสดงถึงความมีน้ำใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ในรูปของแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ฝ่ายที่รับไม่ถึงกับขาดแคลน ฝ่ายให้มีความรู้สึกเป็นสุขที่ได้ให้แก่คนที่ตนมีความรัก ความเมตตา ความเป็นมิตร ญาติ หรือเพื่อน

การให้ด้วยเจตนาต้องการจะสงเคราะห์ แสดงว่าคนที่รับมีความจำเป็นมีความขาดแคลน มีความจำเป็นจะต้อง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูลจากคนอื่น ในรูปของการเห็นกัน
เมื่อใช้ ให้กันเมื่อทุกข์

การให้ด้วยสำนึกถึงคุณูปการของท่านผู้มีอุปการะคุณ
เจตนาในการให้กรณีนี้มุ่งที่จะบูชาต่อท่านที่ตนศรัทธา เคารพ
นับถือ ภัคดี ท่านมิได้ขาดแคลนแต่คนให้ต้องการจะให้ และ
มีความสุขจากการได้ให้ และถือว่าเป็นบุญตามสมควรแก่
องค์ประกอบของการให้ สิ่งที่ให้ คนที่ตนให้ เจตนาในการให้
ในทางพระพุทธศาสนาจัดเป็นบารมีธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง
ใน ๑๐ ประการ

๒. ปิยวาจา การเจรจาถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน
อันเป็นวาจาที่เกิดจากความคิดเมตตา รัก เคารพ นับถือ
สงสาร ภัคดีตามสมควรแก่กรณีของบุคคล วาจามีความ
สำคัญมากในชีวิตของคนแต่ละคน จนมีการกล่าวยกย่องวาจา
ที่ไพเราะอ่อนหวานไว้ว่า

- อันอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นซาก แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย
- สักวาหวานอื่นมีหมิ่นแสน ไม่เหมือนแมนพจมานที่หวานหอม

เป็นมนุษย์สุคนิยมเพียงลมปาก จะได้ยากโหยงหิวเพราะชีวหา
แมนพูดดีมีคนเขาเมตตา จะพูดจาจงพิเคราะห์ให้เหมาะสมความ

วาจาเป็นการสะท้อนออกมาจากความคิดของคนทีพูด
วาจาเช่นนั้นออกมา ดังนั้นขอบข่ายของวจีสุจริตแต่ละข้อ
คือปิยวาจา ที่บางครั้งเรียกว่าเปยยวัชช แปลว่าวาจาที่
ปราศจากโทษ วาจาที่เป็นคำสัตย์คำจริงตามที่ตนได้เห็น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ได้ยิน ได้ทราบได้รู้มาอย่างไรก็พูดออกไปอย่างนั้น วาจาที่ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี กระชับความสามัคคี และประสานความสามัคคี วาจาที่ไพเราะอ่อนหวาน แต่ที่สำคัญคือต้องออกมาจากใจที่เป็นกุศลเป็นหลัก แม้คำจะไม่ไพเราะอ่อนหวานก็ตาม หากใจอ่อนโยนถือว่าวาจาอ่อนหวาน วาจาที่กอบปรักด้วยสาระประโยชน์คือคนฟังได้รับประโยชน์จากการฟัง

ดังนั้น ทุกครั้งที่จะเปล่งวาจาออกไปจะต้องถามใจตนเองว่า จะพูดอะไร พูดกับใคร พูดอย่างไร พูดไปเพื่ออะไร พูดไปแล้วคนฟังจะได้รับประโยชน์อะไร

๓. อุตถจริยา ประพฤติกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มาตรฐานขั้นต่ำสุดคือ การทำ การพูดของตนต้องไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนบุคคลอื่น ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและบุคคลอื่น อันเป็นการทำความดีระดับศีล วาจาที่ฟังประสงค์จริงๆ คือ การทำ การพูดของตนในแต่ละคราวจะต้องเป็นประโยชน์ต่อตนเอง คนอื่น และเป็นประโยชน์แก่คนทั้งสองฝ่าย หากกระจายประโยชน์ออกไปได้มากเท่าไร ประโยชน์ก็จะกระจายตามการทำ การพูดของตนออกไป

๔. สมานัตตตา วางตนเสมอไม่ถือตัว หมายถึงการนำตนเข้าไปประสานกับคนอื่น ปรับความคิดกิจกรรมของตนเอง ให้ประสานสอดคล้องกับคนอื่น บางคราวอาจจะมี ความขัดแย้งอะไรกันอยู่ แต่ควรพยายามประสานประโยชน์ต่อกัน จนสามารถร่วมหลักความคิด ร่วมกิจกรรม ร่วมผลประโยชน์กันกับคนอื่นได้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คุณธรรม ๔ ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าเป็นเหมือนยานพาหนะ ที่จะนำคนไปสู่จุดหมายปลายทางที่ตนต้องการ การอยู่ร่วมกันภายในสังคม หากต้องการความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่เราเรียกว่ามีความสมานฉันท์กัน คนจะต้องมีความพอใจร่วมกัน มีความพอใจสอดคล้องกัน มีความพอใจพ้องกัน โดยทุกคนมีความพอใจในความเป็นของบุคคลนั้นตามที่เขาเป็น ดังนั้นคุณธรรม ๔ ประการนี้ นอกจากจะเรียกชื่อดังกล่าวมาแล้วในตอนต้น บางครั้งท่านเรียกว่า

หลักมนุษยสัมพันธ์ คือหลักการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกัน ระหว่างคนต่อคน มวลชนต่อมวลชน ขยายออกไปจนถึงประเทศต่อประเทศ ภูมิภาคต่อภูมิภาค แหะละบางกรณีท่านต้องการให้จำได้ง่าย ท่านจึงประพันธ์เป็นคำกลอนว่า

“โอบอ้อมอารี วชิโรเพราะ สงเคราะห์ประชาชน วางตนได้เหมาะสม”

ไม่ว่าใครจะอยู่ในฐานะอะไรก็ตาม มีความจำเป็นที่จะต้องมียุคุณธรรม ๔ ประการนี้ชนิดที่เรียกว่าขาดไม่ได้ทีเดียว เพราะใครก็ตามหากขาดคุณธรรม ๔ ประการนี้ แม้จะเป็นพ่อแม่ของลูกกัน ก็ไม่มีคุณค่ามากพอต่อการเคารพนับถือจากลูกของตน พึงสังเกตว่าเมื่อกล่าวโดยเนื้อหาขององค์ธรรม ทุกข้อเป็นการแสดงออกของความรู้สึกเป็นมิตรระหว่างตนกับคนอื่น ผลดีจึงพร้อมจะกระจายตนเองออกไป เป็นประโยชน์ทำหน้าที่เกื้อกูล

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔๘. พระพุทธศาสนาให้หลักในการพัฒนาตน และสร้างความผูกพันฉันญาติแก่เรา

- ในมงคลสูตรข้อต่อไปนั้น ทรงแสดงอุดมมงคลไว้ ๓ ประการคือ ทาน การประพฤติธรรม การสงเคราะห์ญาติ ว่าแต่ละข้อล้วนเป็นอุดมมงคล แต่เพราะในส่วนของทานได้พูดมาแล้ว จึงจะอธิบายขยายความใน ๒ ข้อหลังคือ

ธรรมจริยา แปลว่าการประพฤติซึ่งธรรม หรือการประพฤติธรรม ประพฤติสุจริต อันเป็นหลักการสร้างความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างตนกับคนอื่นและสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ที่สำคัญอย่างยิ่งคือเป็นการสร้างมรรคาแห่งสวรรค์ คุณธรรมชุดนี้เป็นคุณธรรมหลัก หากกล่าวในภาคสนามแล้ว ขอเพียงกระทำให้สมบูรณ์ในธรรม ๑๐ ประการนี้ จะสามารถบรรลุผลสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาได้แล้ว แต่เวลาที่ทรงแสดงทรงจำแนกแสดงไว้ในนามที่แตกต่างกันออกไป

คำว่าธรรมจริยาท่านนิยามไว้ว่า ความประพฤติหรือความประพฤติไม่ปราศจากธรรมชื่อว่าธรรมจริยา หรือเจตนาอันเป็นไปแล้วอย่างนั้นชื่อว่าธรรมจริยา หมายความว่า บุคคลย่อมประพฤติธรรมด้วยเจตนา นั้น ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเราจึงพบชื่อเรียกว่า หลักธรรมจริยาในนามของ **กุศลกรรมบถ อริยธรรม มนุษยธรรม สุจริต** แต่ละคำมีความหมายดีทั้งนั้น เนื่องจากในตอนต้นได้ผ่านมาบ้างแล้ว ในที่นี้จะนำไปรู้จักกับพระพุทธวจนะโดยตรง แต่คงไม่พิสดารมากอย่างใน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พระสูตร เป็นข้อความที่ทรงแสดงแก่พราหมณ์และคฤหบดี
ในสาเลยยกสูตร โดยทรงแสดงผลก่อนที่จะทรงแสดงเหตุ
ทั้ง ๑๐ ประการ ความว่า

“พราหมณ์คฤหบดีทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้
เบื่องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
อย่างนี้ เพราะธรรมจริยาสมจริยาเป็นเหตุ ทรงจำแนก
ธรรมจริยาไว้ทั้งกาย วาจา ใจไปตามลำดับ ที่เรียกว่าสุจริต
๓ หรือกุศลธรรมบถ ๑๐ ประการ คือ

๑. ละการยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป เว้นขาดจาก
การยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป เป็นผู้ไม่พกพาศาสตราวุธ
เครื่องประหาร มีความละอาย ประกอบด้วยความเอ็นดู เป็น
ผู้เกื้อกูลอนุเคราะห์ต่อสรรพสัตว์ที่มีชีวิตอยู่

๒. เป็นผู้ละอทินนาทาน เว้นขาดจากอทินนาทาน
ทรัพย์เป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของบุคคลอื่นที่อยู่ในบ้านหรือ
ในป่า ย่อมไม่ถือเอาทรัพย์นั้นที่เจ้าของเขามีได้ให้ ด้วยเจตนา
เป็นเหตุขโมย

๓. เป็นผู้ละกาเมสุมิจฉากร เว้นขาดจากกาเมสุมิจ-
ฉากร หญิงเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่มาบิดาบิดารักษาเป็นต้นย่อม
ไม่ถึงความล่วงละเมิดในหญิงเห็นปานนั้น

ข้อความในข้อ ๓ ฟังสังเกตว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม
แก่ผู้ชาย คือพราหมณ์และคฤหบดี จึงพูดเรื่องการละเมิดใน
กามของสตรีเพศ แต่หากมีคนที่ทั้งสองเพศก็ต้องอธิบายทั้ง
สองเพศ เพราะกาเมสุมิจฉากรเป็นบาปสากล ที่ใครในโลก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ก็ตามล่องละเมิดธรรมจริยาทั้ง ๓ ข้อนี้ มีความผิดเหมือนกัน
พึงสังเกตความขัดแย้งทำนองดูหมิ่นทางเพศ มีคนมากราบทุล
ถามพระพุทธเจ้าว่า อะไรเป็นมลทินของพรหมจรรย์ พระพุทธเจ้า
รับสั่งตอบว่าผู้หญิงเป็นมลทินแห่งพรหมจรรย์ เพราะผู้ถาม
เป็นชาย หากสตรีมากราบทุลถามคำถามข้างต้น พระพุทธเจ้า
ก็ต้องทรงตอบว่า **ผู้ชายเป็นมลทินของพรหมจรรย์** ในที่นี้
จึงหมายถึงพรหมจรรย์ของคนถาม

จากนั้นทรงแสดงธรรมจริยาทางวาจา ๔ ประการความว่า

๑. บุคคลบางพวกในโลกนี้ ย่อมเป็นผู้ละมุสาวาท
เว้นขาดจากมุสาวาท ทรงยกตัวอย่างเหมือนตนถูกอ้างเป็น
พยานในศาล เมื่อถูกซักถามต้องตอบไปตามความเป็นจริงที่
ตนได้สัมผัสหรือมิได้สัมผัสทางประสาทสัมผัส ไม่กล่าวเท็จ
ไม่ว่าจะเพราะเหตุแห่งตนเอง คนอื่น ทรัพย์ หรืออำนาจจาก
ภายนอก

๒. เป็นผู้ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากการกล่าว
ส่อเสียด โดยมุ่งให้คนสองฝ่ายแตกแยกกัน เป็นผู้ส मानชน
ทั้งหลายผู้แตกแยกกัน สนับสนุนชนที่รักพร้อมกัน มีความ
พอใจ ยินดี ชื่นชมต่อคนที่สามัคคีกัน กล่าววาจาที่สร้างสรรค์
ให้เกิดสามัคคีกัน

๓. เป็นผู้ละคำหยาบ เว้นขาดจากการกล่าวคำหยาบ
เป็นผู้กล่าววาจาไม่มีโทษ เสนาะโสม เป็นที่รักจับใจ เป็น
สำนวนของชาวเมือง เป็นถ้อยคำเป็นที่พอใจของชนเป็นอัน
มาก ชอบใจของชนเป็นอันมาก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔. เป็นผู้ละการกล่าวเพื่อเจ้า เว้นขาดจากการกล่าวเพื่อเจ้า เป็นผู้ปกติกกล่าวในที่สมควร กล่าวคำจริง กล่าวคำอาศัยอรรถ อาศัยธรรม อาศัยวินัย กล่าววาจาเป็นหลักฐาน กล่าวตามกาล กล่าวคำที่มีที่อ้างอิงมีที่สุด ประกอบด้วยประโยชน์

จากนั้นทรงแสดงธรรมจริยาในทางใจ คือความคิดก่อนที่จะทำ จะพูด หรือแม้แต่คิดเพียงอย่างเดียว ก็จัดว่าเป็นความคิดในทางสุจริต ทรงจำแนกออกไป ๓ ประการ ประกอบด้วยคุณลักษณะขององค์ธรรมเหล่านั้น คือ

๑. เป็นผู้มากไปด้วยความไม่เพ่งเล็ง เป็นผู้ไม่เพ่งเล็ง ทรัพย์อันเป็นที่ปลื้มใจของคนอื่นว่า ไฉนหนอทรัพย์ของคนอื่นจะพึงเป็นของเรา

๒. เป็นผู้มึจิตไม่พยานาท เป็นผู้มีความดำริในใจไม่ชั่วร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านี้จงอย่ามีเวรกัน จงอย่ามีภัยกัน จงอย่ามีความคับแค้น จงเป็นผู้ไม่มีความทุกข์ มีความสุขบริหารตนเถิด

๓. เป็นผู้มีความเห็นชอบ มีความเห็นอันไม่วิปริตว่า "ทานที่บุคคลให้แล้วมีผล การบูชาที่บุคคลบูชาแล้วมีผล การเช่นสรวงที่บุคคลเช่นสรวงแล้วมีผล ผลและวิบากของกรรมทั้งหลายที่บุคคลกระทำแล้วจะดีหรือชั่วก็ตามมีผล โลกนี้มีโลกหน้ามี มารดามีคุณ บิดามีคุณ สัตว์ที่ตายแล้วเกิดอีกมีอยู่ สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ผู้ประกาศกระทำให้แจ้งซึ่งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง มีอยู่ในโลก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ดูกรพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ อย่างนี้ เพราะธรรมจริยาสมจริยาเป็นเหตุ ทรงสรุปในตอนสุดท้ายว่าหากคนที่ปฏิบัติตามหลักธรรมจริยาสมจริยา ๑๐ ประการ ปรรอณาให้ตนตายไปแล้ว ได้บังเกิดในภพชาติที่ประณีตขึ้นไปจนถึงอรุปรพพรม สามารถไปบังเกิดได้ด้วยการปฏิบัติในธรรมจริยาสมจริยาให้มีความสมบูรณ์มากขึ้นไปตามลำดับ ภพชาติของท่านผู้นั้นก็จะประณีตไปตามลำดับ

ยิ่งไปกว่านั้น หากเขาต้องการให้ตนได้บรรลุมรรคผลเป็นพระอริยบุคคลชั้นต่างๆ จนถึงบรรลุเป็นพระอรหันต์ ก็สามารถที่จะเกิดขึ้นได้ด้วยความสมบูรณ์เต็มที่ของธรรมจริยาสมจริยาที่สมบูรณ์เต็มเปี่ยม เพียงแต่ในขณะนั้นท่านจะเรียกชื่อใหม่ว่า อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการเท่านั้น

๔๙. พระพุทธศาสนาแสดงเรื่องการสงเคราะห์ญาติว่าเป็นหน้าที่ของเราทุกคนในตระกูลแก่เรา

ญาติ แปลว่าผู้ที่รู้จักกันในฐานะร่วมสายเลือดกัน ตามหลักพระพุทธศาสนาแสดงหลักความจริงว่า คนที่เกิดมาเป็นญาติพี่น้องกันนั้น เป็นเพราะผลของบุพเพกตปุญญา คือบุญที่ทำไว้ในอดีตกาลนานบ้างไม่นานบ้าง เราเรียกว่าบุพเพสันติवास คือการเคยอยู่ร่วมกันมาในภพชาติก่อน พระพุทธเจ้าทรงแสดง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เหตุที่ทำให้คนเกิดมาร่วมกันและมีความใกล้ชิดกันฉันญาติเพราะเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. สทุธาสมา มีศรัทธาคือความเชื่อมั่นเสมอกันหรือใกล้เคียงกัน เช่นคนที่มีความเชื่อมั่นในเรื่องบาปบุญ คุณโทษในทางเดียวกัน อาจทำบาปใกล้เคียงกันหรือทำบุญใกล้เคียงกันมาในอดีต การเกิดร่วมจึงเป็นไปตามบาปมากหรือบุญมากหรือน้อยที่คนเหล่านั้นมีระดับศรัทธาเสมอกันในอดีต

๒. สีสลสมา มีศีลคือรักษาศีล สำรวมกายวาจาได้ดีมาก น้อยใกล้เคียงกันหรือเสมอกัน

๓. จาคสสมา มีเจตนาในการบริจาค ทำการให้ทาน การเสียสละในระดับเสมอกันหรือใกล้เคียงกัน

๔. ปัญญาสมา มีปัญญาคือความรอบรู้เสมอกันหรือใกล้เคียงกัน

ในขณะที่เดียวกันต้องเข้าใจว่า การรักษาความเป็นญาติให้ต่อเนื่อง จะต้องรักษาและพัฒนาคุณธรรม ๔ ประการดังกล่าวให้อยู่ในระดับเดียวกัน ปัญหาสำคัญคือการพูดจากรู้เรื่อง เพราะความห่างไกลกันของคุณธรรมดังกล่าว จนบางครั้งอาจมีการแบ่งฝ่ายรบกันเองในหมู่ญาติด้วยกัน

๕๐. พระพุทธศาสนาให้หลักการในการครองชีพแก่เรา

- ข้อนี้เป็นหลักคำสอนที่เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ คือประโยชน์ในปัจจุบัน ที่น่าสังเกตคือสังคมเรานั้นมีปัญหาเรื่อง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ของคุณภาพประชากรในด้านการศึกษาและสังคมไว้ อย่างละเอียดคือ

ในด้านการศึกษา มีปัญหาเรื่องความรู้ ปัญหาเรื่องความคิด ปัญหาเรื่องความสามารถ และปัญหาเรื่องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ปัญหาทั้ง ๔ ประการนี้จะต้องแก้ด้วยการจัดการศึกษา ที่สามารถให้หลักความรู้ ความคิด ความสามารถในวิชาการนั้นๆ แก่เยาวชนของชาติ ให้มีความประพฤติปฏิบัติตนไปตามหลักของศีลธรรม การศึกษาจะต้องจัดเพื่อพัฒนาคุณภาพประชากร เพราะจำนวนประชากรนั้นหากมากด้วยปริมาณ แต่ขาดคุณภาพ จะกลายเป็นลูกตุ้มกันและกันจนถึงถ่วงความเจริญความมั่นคงของชาติ

ในด้านสังคม จากผลพวงของปัญหาทางการศึกษาดังกล่าว ปัญหาความรู้ก็คงติดตามมา และเพิ่มปัญหาคือ ปัญหาความยากไร้ ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ และปัญหาขาดการวางแผนครอบครัว

หลักความจริงที่เรามีอาจปฏิเสธได้คือ สรรพชีวิตอยู่ด้วยปัจจัย ๔ หลักการในการครองชีพ พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงไว้ว่า “การงานที่ปราศจากโทษ” ในความเป็นจริงหมายรวมถึงหลักของศีลสิกขา ๓ ประการ คือหลักของการเจรจาชอบ การทำงานชอบ และการประกอบอาชีพในทางที่ชอบ ทั้งหมดสรุปรวมเป็นกรรม หรือการงานที่คนจะต้องทำ ต้องพูด ในการประกอบอาชีพ ในที่นี้จะได้นำหลักกรรมในกระบวนการของการประกอบอาชีพมาแสดงพอเป็นแนวในการศึกษาพิจารณาและดำเนินตามที่พระพุทธเจ้าทรงประทานไว้คือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความสุขที่ผู้ครองเรือนจำเป็นต้องมี คือ

- ความสุขที่เกิดขึ้นจากการมีทรัพย์ทั้งเคลื่อนที่ได้และเคลื่อนที่ไม่ได้ อย่างน้อยมากพอต่อการอยู่การกิน
- ความสุขที่เกิดขึ้นจากการสามารถใช้ทรัพย์ตอบสนองความต้องการของตนในทางที่สมควร
- ความสุขที่เกิดขึ้นจากการไม่ต้องเป็นหนี้เป็นสินใครในด้านทรัพย์สิน
- ความสุขที่เกิดขึ้นจากการทำางานที่ปราศจากโทษ ไม่ผิดกฎหมาย ศีลธรรม และธรรมะ

แต่ความสุขทั้ง ๔ ประการนั้นเป็นเพียงผล ที่จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยการสร้างเหตุ เพื่อให้เกิดผลตามที่ต้องการ ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในนามของทิฏฐธัมมิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์ในปัจจุบัน จากปัจจุบันแต่ละขณะจนถึงปัจจุบันชาติ ทรงจำแนกแสดงไว้ ๔ ประการ ที่หากนำมาเรียกตามหลักวิชาเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบันคงได้ครบทั้ง ๔ ประการ คือ

๑. ผลิตรกรรม การผลิตไม่ว่าจะเป็นงานอาชีพอะไรก็ตาม คนจะต้องมีปัญญาในการพิจารณาสอดส่องถึงสิ่งที่ตนจะผลิต จะต้องพยายามหาคำตอบให้ได้อย่างต่อเนื่องว่าจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ผลิตไปเพื่ออะไร จะใช้บริโภคเท่าไร ลงทุนเท่าไร จะได้กำไรเท่าไร มีความเสี่ยงมากน้อยแค่ไหนเพียงไร แม้ในการด้านกิจกรรมเกษตรกรรม หากจะก้าวไปถึงการขายจะต้องตรวจสอบโดยรอบคอบ ที่สำคัญคือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ตลาดมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงใช้
คำว่า

อุฏฐานล้มปทา สมบูรณ์ด้วยความหมั่นขยันในการผลิต
อย่างฉลาด มีปัญญา ความเพียร สติ กำหนดการผลิตตลอด
กระบวนการของการผลิต การผลิตจึงมีการประสานกัน
ระหว่างความขยัน ฉลาด สามารถในการผลิตตามสายอาชีพ
นั้นๆ

๒. บริโภคกรรม การบริโภคใช้สอยทรัพย์สินเงินทอง
ทรงสอนตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการแสวงหาทรัพย์สินตามหลักข้อ
แรก เมื่อได้ทรัพย์สินมาแล้วจะต้องมีความฉลาดสามารถในการ
บริหารจัดการกับทรัพย์สินสมบัติเหล่านั้น โดยการจำแนกออก
เป็น ๔ ส่วน ใช้ ๒ ส่วนในกิจกรรมการผลิตต่อไป ใช้
๑ ส่วนบริโภคใช้สอยภายในครอบครัว และใช้ ๑ ส่วนเก็บ
ออมไว้ โดยตระหนักว่า รายได้จะต้องมากกว่ารายจ่าย
รายได้ไม่สำคัญเท่ากับรายเหลือ กับรู้จักเก็บออม เป็น
บทพิสูจน์ว่าครองชีวิตด้วยความไม่ประมาท เพราะปัญหาเรื่อง
ปัจจัย ๔ กับความไม่เที่ยงของสรรพะมีความเกี่ยวเนื่องถึงกัน
แม้ทรัพย์สินเองก็ไม่เที่ยง การงาน ชีวิต ครอบครัวเป็นต้น แต่
ละอย่างล้วนไม่เที่ยงแท้แน่นอน ความไม่ประมาทในวัย ใน
ชีวิต ในความไม่มีโรคเป็นการครองชีวิตด้วยปัญญา

๓. ปริวัตตกรรม การตลาด และวิภาคกรรม คือ
เรื่องแรงงาน ทั้งสองฝ่ายนั้น มีฝ่ายที่ตรงกันข้ามกับตน แต่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ต้องอิงอาศัยกันชนิดที่เรียกว่าขาดกันและกันมิได้ เป็นจุดคน
ลงเรือลำเดียวกัน ต้องพร้อมที่จะร่วมทั้งสุขและทุกข์ที่จะ
เกิดขึ้น จนบางครั้งเกิดวิกฤตขึ้นมา จะต้องมีความพร้อมที่
จะเป็นลมหายใจของกันและกัน ทั้งคนค้าขายกับเจ้าของธุรกิจ
ที่ต้องอาศัยการจ้างแรงงาน ในความเป็นจริงเป็นเรื่องของ
การค้าขาย หรือการแลกเปลี่ยนกัน พ่อค้ากับลูกค้า ต่าง
ฝ่ายต่างไม่มีในสิ่งที่ยกฝ่ายหนึ่งมี คนซื้อเอาเงินซื้อของ ใน
ขณะที่พ่อค้าขายของตามที่ลูกค้าต้องการ ที่ในสมัยโบราณ
คนสองฝ่ายเอาของของตนมาแลกเปลี่ยนกัน เมื่อทั้งสองฝ่าย
มีความรู้สึกว่ายุติธรรม ก็ตกลงมอบของตนให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง

๔. **วิภาคกรรม** หรือปัญหาเรื่องแรงงาน กับเจ้าของ
ธุรกิจ บริษัท ห้างร้านต่างๆ ท่านเหล่านั้นต้องการเงินในการ
ขายสินค้า ในขณะที่ตนก็ทำงานคนเดียวไม่ได้ จึงต้องจ้าง
แรงงานในตำแหน่งต่างๆ พนักงาน เจ้าหน้าที่ ลูกจ้างก็ขาย
ความรู้ ความสามารถ ฝีมือของตน รวมทั้งความคิด ความ
ซื่อสัตย์ สุจริต ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลาเป็นต้น
ของตน เจ้าของกิจการจะต้องมองเห็นคุณค่าของความรู้
ความคิด ความสามารถ ฝีมือ และผลที่เจ้าหน้าที่ของตน
ทำด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา
ประมาณการดูผลงานกับเงินเดือนที่เขาตอบแทนดู หาก
ผลงานของเขาโดดเด่นมีผลงานมากกว่าค่าจ้างมาก ก็ต้องให้
เงินเดือนเขา และโบนัสเป็นต้นไป สมควรแก่ผลงานของเขา
แม้ว่าความรู้ ความคิดเป็นต้นจะเป็นนามธรรม แต่ก่อนจะได้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

นามธรรมเหล่านี้มาเขาลงทุนไปมาก เงินเดือนที่จะให้เขาจึงต้องทำให้เหมาะสมแก่ฐานะของแต่ละคน ฝ่ายพนักงาน ลูกจ้างก็ต้องอาศัยความรู้เป็นต้นของตน ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อทุกอย่างสูง และเข้าออกงานตรงต่อเวลา ไม่ใช้เวลางานของเจ้าของกิจการไปเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง

ในการบริโภคใช้สอยที่หากในปัจจุบันท่านเรียกว่า **ปรีวัตตกรรม** คือการซื้อหาจับจ่ายใช้สอย แต่ภาษาบาลีท่านเรียกว่า **สมชีวิตา** การเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่ตนหาได้มา มีไว้ในครอบครอง ไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินไป หรืออดออมจนไม่ได้รับประโยชน์จากทรัพย์ เป็นการเน้นย้ำไปที่ทรัพย์ในส่วนที่กินไว้เพื่อใช้สอย ทำอย่างไรจะสามารถบริหารจัดการกับทรัพย์เหล่านั้น ให้สำเร็จประโยชน์ตามที่ตนต้องการ ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท   อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์
มีน้อยจ่ายน้อยค่อยบรรจบ   อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน
ไม่ควรซื้อก็อย่าไปพิไรซื้อ   ให้เป็นมือเป็นคราวทั้งคาวหวาน
เมื่อพ่อแม่แก่เฒ่าชรากาล   จงเลี้ยงท่านอย่าให้อดร้อนใจ

สรุปว่าวัตถุประสงค์ในการซื้อหาสิ่งเหล่านั้นคืออะไร สำเร็จวัตถุประสงค์หรือไม่ หากสำเร็จประโยชน์ถือว่าใช้ได้ ตามปกติแล้วที่เราต้องซื้อหากันมากเป็นพิเศษคือ ปัจจัย ๔ การบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ หลักสำคัญคือสำเร็จประโยชน์ตามที่ตนต้องการถือว่าใช้ได้แล้ว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

หลักธรรม ๔ ประการนี้มีความสำคัญในการครองชีวิตมาก สมัยก่อนท่านเรียกว่า หัวใจเศรษฐี มีคนจำนวนไม่น้อยที่ใช้ไปในการภวณาในรูปของคาถาขลัง ในความเป็นจริงเป็นธรรมภาคปฏิบัติ พระบาลีจึงเรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ คือประโยชน์ที่ตนพึงได้ในปัจจุบันขณะ จนถึงปัจจุบันชาติ

ในขั้นของการครอบครองทรัพย์ ใช้สอยทรัพย์ กับคนภายในครอบครัว มีบทบาทสำคัญมาก เพราะกรณีของเครื่องใช้ เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน คนจะต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญ ในการหาประโยชน์จากปัจจัยเหล่านั้นให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ทรงประทานหลักไว้ ๔ ประการ ในนามว่า ตระกูลอันมั่งคั่งจะตั้งอยู่ไม่ได้นานเพราะเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. ไม่แสวงหาของที่หายคีนมาใช้ประโยชน์ต่อไป
๒. ไม่บูรณะ ซ่อมแซม บำรุงพัสดุที่เก่า คร่ำคร่า ขึ้นมาใช้สอยต่อไปหรือปรับสภาพเป็นอย่างอื่นใช้สอยในฐานะอื่น
๓. ไม่รู้จักประมาณในการซื้อหา จับจ่าย ใช้สอยทรัพย์สมบัติ
๔. ตั้งบุรุษหรือสตรีที่ไม่มีศีล ไม่มีกัลยาณธรรมเป็นหัวหน้าครอบครัว

หากตรงกันข้ามก็จะเป็นเหตุแห่งความเจริญมั่นคง คุ่มค่าของทรัพย์สมบัติ ตระกูลก็จะมี ความมั่งคั่งเพราะรายจ่ายที่ไม่ต้องจ่ายคือรายเหลือ ของเก่า ของหาย ที่มีการซ่อมบำรุงของหายที่ได้คีนมาคือรายได้ เพราะไม่ต้องจ่ายโดยไม่จำเป็น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕๑. พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักปฏิบัติให้เกิด ประโยชน์ ในกาลต่อไป ชาติดีต่อๆ ไปแก่เรา

ในความเป็นจริง การปฏิบัติธรรมทุกข้อตามที่พระพุทธเจ้า
ทรงแสดงไว้ หากสังเกตดูจะพบว่าในขณะที่ความโลภ โกรธ
หลงในใจเราลดลง ความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลงปรากฏ
มากขึ้น ใจที่เป็นอย่างนั้นแสดงว่าเป็นการละชั่วประพฤติดีหรือ
ทำบุญอยู่ทุกขณะ ดังนั้นบุญจึงแปลว่าเครื่องชำระล้างขัดเกลา
ความชั่วออกจากกาย วาจา ใจ ในส่วนผลคือความสุขกาย
สบายใจที่เราสัมผัสจากการทำความดีในขณะนั้นๆ เมื่อคิดถึง
ทุกคราวจะสบายใจทุกคราว ผลเหล่านั้นส่วนหนึ่งได้ให้ผลแล้ว
ในขณะนั้นๆ และขณะต่อๆ ไป แต่ส่วนหนึ่งได้ยกยอดไป
ให้ผลในชาติต่อไป และชาติต่อๆ ไป ท่านเรียกว่าบุญบารมี
ที่มีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้คนทุกคนแตกต่างกันมาโดยกำเนิด
จนไม่มีที่เหมือนกันด้วยประการทั้งปวงในโลกนี้ แม้แต่ฝาแฝด
กัน

คุณธรรมชุดหนึ่งทรงแสดงว่าเป็นสัมปรายยิกัตถะ คือ
อำนวยการประโยชน์ให้ในภพชาติต่อๆ ไปเป็นองค์ธรรมที่คนซึ่ง
สนใจศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนา ได้ยินได้ฟังกันเสมอ แต่
มีคนที่กระทำได้ตามที่ทรงแสดงจริงๆ มีน้อย ที่สำคัญคือ
คุณธรรมเหล่านี้ทรงเรียกในนามต่างๆ ไว้หลายชื่อ แต่องค์
ธรรมเป็นอันเดียวกัน แสดงให้เห็นได้ว่าธรรมมีความเป็น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

อเนกประสงค์ คือข้อเดียวเท่านั้นแต่ต้องใช้ในกรณีต่างๆ เป็นอันมาก ธรรมเหล่านั้นทรงจำแนกไว้ ๔ ประการ

๑. **สัทธาสัมปทา** มีความสมบูรณ์ด้วยศรัทธา คือความเชื่อในเรื่องหลักๆ ๔ ประการ คือ

- กัมมสัทธา เชื่อมมั่นในกรรมคือเจตนาที่บุคคลคิดแล้วทำลงไปทางกายหรือทางวาจาแม้คิดด้วยใจ

- วิปากสัทธา เชื่อมมั่นในผลแห่งกรรมที่เกิดขึ้นจากการที่คนได้กระทำลงไป ผลจะเกิดขึ้นตามสมควรแก่เหตุที่คนเหล่านั้นกระทำเสมอ

- กัมมวิปากสัทธา ความเชื่อมั่นในการที่ใครทำกรรมอันใดไว้เขาจะต้องเป็นเจ้าของผลแห่งกรรมนั้นไม่ว่ากรรมนั้นจะดีหรือชั่วก็ตาม

- ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อมมั่นในปัญญาเครื่องตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นความจริงที่สมบูรณ์ตามสมควรแก่องค์ธรรมนั้นๆ ที่สำคัญคือเชื่อมั่นในพระพุทธคุณ ๙ ประการ

๒. **ศีลสัมปทา** ความสมบูรณ์ด้วยศีล คือเจตนาสำรวมระวังดเว้นไม่กระทำ พูด คิดอะไรก็ตามที่เป็นการเบียดเบียนตนเองและคนอื่นให้เดือดร้อน แม้แต่ความคิดประทุษร้ายต่อคนอื่นก็ไม่คิด

๓. **จาคสัมปทา** ความสมบูรณ์ด้วยจาคะ คือเจตนาให้ทาน เจตนาแบ่งปัน เจตนาเสียสละผลประโยชน์ของตนแก่คนอื่น เจตนาสละความรู้สึกที่เป็นอุปสรรคต่อความจริงใจ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ของตน จนถึงสละประโยชน์ของตนเอง เพื่อประโยชน์แก่
มหาชน

๔. **ปัญญาสัมปทา** ความสมบูรณ์ด้วยปัญญา ความ
รอบรู้ รอบคอบรอบด้าน สามารถจำแนกเหตุผลออกจาก
กันอย่างชัดเจน มีความรู้แจ้งว่าอะไรเป็นบาป อะไรเป็นบุญ
อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ จนสามารถจำแนกสังขารตาม
ความเป็นจริงว่าสรรพสิ่งตกอยู่ในกฎของความไม่เที่ยง เป็น
ทุกข์ เป็นอนัตตา

สัทธา มีกำลังมากพอต่อการขจัดความไม่เชื่อ ความสงสัย
ความโลภ ความโกรธ ความหลงลงไปตามลำดับ

ศีล ทำหน้าที่ขจัดความโลภ โกรธ หลง ตามสมควรแก่
องค์ของศีลข้อนั้นๆ แต่จะเน้นหนักไปที่กิเลสประเภทโลภ

จาคะ ทำหน้าที่สละความโลภ ความตระหนี่ ความเห็น
แก่ตัว มีความรักมนุษยชาติจนถึงสละประโยชน์สุขของตนเพื่อ
ส่วนร่วมตลอดถึงประเทศชาติได้

ปัญญา ความรอบรู้ทำหน้าที่ขจัดกิเลสประเภทโมหะเป็น
หลัก เมื่อโมหะลดลงกิเลสประเภทอื่นก็จะลดตาม

คุณธรรมเหล่านี้มีฐานะเป็นเหตุ ทำหน้าที่ขจัดกิเลส
ดังกล่าว มีผลเป็นความสุขในชาติปัจจุบัน และอำนาจผลเป็น
ความสุขในภพชาติต่อไป ตลอดถึงภพชาติต่อไป

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕๒. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเป็นผู้ ครองเรือนที่ดีให้แก่เรา

- คุณธรรมชุดนี้มีชื่อเรียกว่า **ฆราวาสธรรม** คือธรรม
ของผู้ครองเรือน ไม่ว่าจะเป็หญิงหรือชายก็ตามการครอง
เรือนเป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากการครองตน ครองคน ครองงาน
อันเป็นพัฒนาการสร้างความพร้อมในด้านต่างๆ แต่การ
จะครองอะไรก็ตาม ตนต้องสามารถครองตนเองให้ได้ก่อน ใน
การครองตนเองหลักที่สำคัญคือทุกคนต้องมี **“ความรู้ที่กำกับ
ด้วยคุณธรรม”** ความรู้เป็นศิลปะ คุณธรรมคือหลักการใน
การครองใจตน ครองใจคน และการทำงานในฐานะตำแหน่ง
ต่างๆ ที่ในหลักความจริงคือ มีความรู้ดี มีความประพฤติดี
คุณธรรมเหล่านี้เป็นหลักในการกำกับความรู้ในการครองตน
ครองคน ครองงาน ครองเรือน ครองสุขอันเป็นเป้าหมาย
ร่วมกันของคนทุกคนในโลก แต่อาการของความสุขมีความ
ยิ่งหย่อนแตกต่างกันออกไป ตามสมควรแก่เหตุแห่งความสุข
ที่แต่ละคนได้สร้างขึ้น เพราะธรรมะมีหลักสำคัญประการหนึ่ง
คือ หากกระทำให้สมบูรณ์แล้วจะรวมกันที่มรรคผลในที่สุด
ท่านเรียกว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมมีพระอรหัตเป็นยอด
หลักธรรมที่เรียกว่า ฆราวาสธรรม เป็นการเน้นการปฏิบัติ
ระดับครองเรือนครองสุขตามสมควรแก่ฐานะ ถือว่าได้สัมผัส
ผลแห่งฆราวาสธรรมในฐานะนั้นๆ แล้ว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ฆราวาสธรรม ๔ ประการ คือ

๑. **สัจจะ** ความจริงใจจะประพฤติกระทำอะไรก็เป็นไปตามความเป็นจริง สรุปรว่าเป็นคนพูดจริง ทำจริง คิดจริง คิดอย่างไรก็ทำ พูด ไปอย่างนั้น สัจจะมีกรอบขอบข่ายกว้างขวางมาก สามารถจำแนกเป็นความซื่อสัตย์สุจริต สัจจวาจา สัจจปฏิญาณ สัจจปฏิญญา สัตยาริษฐาน ที่สำคัญคือความซื่อสัตย์เป็นทางมาแห่งเกียรติยศ ดังที่พระพุทธเจ้ารับสั่งไว้ว่า **บุคคลจะได้เกียรติก็เพราะความสัตย์**

แม้พระพุทธศาสนสุภาสิตที่มีการนำมากล่าวอ้างกันแพร่หลายที่ว่า

บุคคลพึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต แต่เมื่ออนุสรณ์ถึงธรรม ให้มีความพร้อมที่จะเสียสละทั้งทรัพย์ทั้งอวัยวะ และแม้ชีวิตเพื่อพิทักษ์ธรรมเอาไว้ การรักษารธรรมในที่นี้หมายถึงสัจจปฏิญาณที่ตนให้ปฏิญาณแก่บุคคล องค์กร สถาบันไว้

๒. **ทมะ** มีความหมายสองอย่าง อย่างหนึ่งคือการฝึกปรืออบรมพัฒนาตนเอง ในการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ จนถึงควบคุมใจตนเองให้ดำเนินไปบนเส้นทางแห่งศีล สมาธิ ปัญญา ตามกำลังความสามารถของตน ในขณะเดียวกันพึงสังเกตว่าคนแต่ละคนมีความคิดอยู่ภายในใจเป็นอันมาก คิดดีบ้าง ไม่ดีบ้าง กลางๆบ้าง ในขณะที่ของความคิดที่ไม่ดีจะต้องพยายามข่มใจจากความคิดเหล่านั้น ไม่ทำพูดออกไป

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ขอให้อยู่เพียงคิดไว้ก่อน จากนั้นก็พยายามข่มใจของตน ห้ามใจของตน จนความคิดนั้นดับไปจากใจ

๓. **ขันติ** ความอดกลั้น ความอดทน ความทนทาน ความทนอด การปฏิบัติธรรมะประเด็นสำคัญไม่ว่าจะละบาป บำเพ็ญบุญ กำหนดรู้ความทุกข์ จะต้องถามใจตนเองและตอบ ให้ได้ว่า ทำอย่างนี้ได้ประโยชน์อะไร? การอดทนจึงมิได้หมายความว่า อดทนในทุกกรณี แต่ให้มองดูว่าเรื่องนี้ถ้าอดทนไปแล้วจะได้ประโยชน์อะไร จึงจำแนกเรื่องที่ควรอดทนไว้ ๔ ประเภทหลัก คือ

- **อดทนต่อความวิปริตแปรปรวนของธรรมชาติ** ไม่ว่าจะเกิดความรุนแรงอย่างไรก็ตาม จะต้องพยายามอดกลั้น อดทนให้ผ่านวิกฤตการณ์เหล่านั้นไปให้ได้ แม้จะเจ็บปวด รวดร้าวทุกข์ทรมานอย่างไรก็ตาม

- **อดทนต่อความเหนื่อยยากใจการทำกิจกรรม** การงานต่างๆ ตามฐานะ หน้าที่ที่ตนต้องรับผิดชอบ ความสำเร็จ ของงานเป็นหลัก บางกรณีเรียกว่าต้องทำงานในรูปหลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดิน พยายามผ่านภารกิจหนักต่างๆ ให้ได้ เรียกว่า ควรพยายามไปจนกว่าจะประสบความสำเร็จในภารกิจนั้นๆ

- **อดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดจากการเสียดแทง** ของอันตราย ภัย ทั้งจากภายนอกหรือโรคภัยไข้เจ็บขึ้นจาก ภายใน เพราะความเป็นจริงทุกคนต้องยอมรับความจริงว่า ร่างกายของแต่ละคนนั้น ท่านกล่าวว่า ร่างกายเป็นของเปื่อย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เนาไปในที่สุด และเป็นรังของโรค เชื้อโรคมันเกิดและอาศัยอยู่
กิน ขับถ่าย ตายในร่างกายของเรา ยามโรคมากขึ้นมีอย่าง
เดียวเท่านั้นคืออดทนเอาไว้

- อดทนต่ออารมณ์ที่มากระทบทางประสาท
สัมผัส เข้าสู่จิต ทำให้จิตมีความรู้สึกชอบ ชัง หรือที่
เรียกว่า มีความยินดี มีความยินร้าย หากยินดีก็เลสประเภท
โลภะ ราคะจะเกิด จิตจะดิ้นรนเพื่อตอบสนองความกำหนด
ความใคร่ในอารมณ์เหล่านั้น หากเกิดความยินร้าย ใจจะ
ถูกกระตุ้นให้เกิดความขัดเคือง ความโกรธ ความพยาบาท
ล้วนแล้วแต่มาได้ด้วยปัญหาที่จะติดตามมาอีกมาก จะพบว่า
ทุกเรื่องใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ชาวบ้านจึงต้องมี
คุณธรรมเหล่านี้เป็นเรื่อใจเป็นหลักใจของตน เพราะเกี่ยวข้องกับ
กับคนมากเรื่องมากวุ่นวายมาก

พระธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติเหมือนร่มใหญ่ป้องคน
ที่กันร่วมไม้ให้เปียกฝนฉะนั้น.

๔. จาคะ ความเสียสละแบ่งปัน เป็นกุศลเจตนามี
ลักษณะเดียวกับทาน คือการให้ การบริจาค ด้วยเจตนาที่
ประกอบด้วยความรัก ความเมตตา ความสงสาร ความหวัง
ดีต่อคนอื่น จนถึงส่วนรวมเรียกว่าสละประโยชน์สุขของตนแก่
คนจำนวนมาก อันเป็นหลักการสำคัญของคนที่เป็บัณฑิต
คือบัณฑิตนั้นยอมเสียสละประโยชน์พอประมาณเพื่อผล
ประโยชน์อันไพบูรณ์ แสดงว่าโดยพื้นฐานมีคุณสมบัติพิเศษ
คือรักมนุษยชาติ มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือส่วนรวม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕๓. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการจิตความ สัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ระหว่างพระกับชาวบ้าน แก่เรา

ในความเป็นจริงพระกับชาวบ้านนั้นมีความสัมพันธ์กัน
ในฐานะอื่นมาก่อน เช่นเป็นคนร่วมชาติ ร่วมศาสนา ร่วม
สถาบันพระมหากษัตริย์ ร่วมแผ่นดินถิ่นเกิดกัน จนถึงเป็นคน
ด้วยกัน แต่ความสัมพันธ์ในที่นี่จะเน้นไปที่ความสัมพันธ์กัน
ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนด้วยกัน ชาวบ้านได้ชื่อว่าเป็น
อุบาสก อุบาสิกา ในขณะที่พระที่ในความเป็นจริงคือลูกชาว
บ้าน ตามปกติแล้วมักบวชวัดใกล้บ้านของท่าน ก่อนจะบวช
จึงมีคนจำนวนไม่น้อยที่เป็นญาติกันเป็นเพื่อนกัน เป็นคนบ้าน
เดียวกันเป็นต้น

แต่ที่แปลกคือพอคนใกล้บ้านบวชเป็นพระ ชาวบ้านจะตั้ง
ความหวังไว้ค่อนข้างสูง เขาคิดในทำนองว่าพระที่บวชมาจะ
ต้องเป็นผู้สละแล้วด้วยประการทั้งปวง ไม่สามารถมีความ
ผิดพลาดบกพร่องอะไรได้ ที่แปลกมากคือหากพระทำดีจะมี
การยกย่องเพียงรูปเดียวที่ทำความดีนั้นเอง แต่หากรูปใดพลั้ง
พลาดทำผิดลงไป ชาวบ้านพวกหนึ่งจะตำหนิในรูปเหมาไหล
ตำหนิรวมไปว่าพระเดียวกันนี้ใช้ไม่ได้เป็นต้น โดยเขามีได้คิดว่า
คำว่าพระเดียวกันนี้ หมายถึงพระทุกรูปในขณะนี้ ไม่ว่าจะอยู่
ในส่วนใดของโลกก็ตาม ที่อาการหนักหนากว่านั้นคือเมื่อมี
ข่าวพระถูกกล่าวหาเกี่ยวกับสตรี จะมีคนส่วนหนึ่งหยุดเข้า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

วัดทำบุญไปแล้ว บางคนด่าทอพระแบบเหมาโหลดั่งกล่าว คือ เมื่อทราบว่าเขาทำชั่วประท้วงด้วยการหยุดทำดีของตน หรือประท้วงด้วยการด่าทอ แบบขอผสมทำชั่วตามท่านไปด้วย เช่น ถูกกล่าวหาเกี่ยวกับสตรี ตนด่าพระเป็นการทั่วไป หมายความว่าขอทำผิดศีลตามพระไปด้วย ทั้งๆ ที่พระที่ถูกกล่าวหา นั้น ผิดจริงหรือไม่ไม่ทราบแต่ตนได้กล่าวคำทุจริตไปเรียบร้อยแล้ว **ถามว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะอะไร?**

เพราะธรรมชาติของสัตว์โลกมีการเบียดเบียนกัน ชอบซ้ำเติมคนอื่น อันมาจากพื้นฐานคือความเบียดเบียนนั่นเอง หากคนมีความเมตตาต่อกัน จิตจะปรับสภาพตัวเองไปตามความเปลี่ยนแปลงของคนที่เราเมตตา คือจะเปลี่ยนแปลงไปตามหลักของพรหมวิหารทั้ง ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา โดยมีปัญญากำกับ การใช้ไปตามสมควรแก่กรณีของบุคคลนั้นๆ

ในหลักของทิศหก พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมะคือหน้าที่ที่คนมีความเกี่ยวข้องกัน จะต้องปฏิบัติตนต่ออีกฝ่ายหนึ่งด้วยเมตตาเป็นหลักใจ ในส่วนของชาวบ้านทรงแสดงหน้าที่หลักไว้ ๕ ประการ คือ

๑. **เมตตาทางกายกรรม** คือจะทำอะไรเกี่ยวกับพระให้ทำด้วยเมตตาต่อท่าน ไม่มีการประทุษร้ายร่างกาย ชีวิตทรัพย์สินตามหลักของสุจริตทางกาย ๓ ประการ

๒. **เมตตาวจีกรรม** คือจะพูดอะไรกับพระ หรือพูดถึงพระ ให้พูดด้วยเมตตา คืองดเว้นคำพูดที่เป็นเท็จ มาพูด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คำสัตย์คำจริง งดเว้นวาจา سوءเสียด แต่มาพูดคำที่เป็นการส่งเสริมสามัคคี กระชับสามัคคี และประสานสามัคคี งดเว้นการกล่าวคำหยาบมาพูดคำที่ไพเราะอ่อนหวาน สบายหู สบายใจของผู้ฟัง งดเว้นจากคำเพ้อเจ้อ แต่มาพูดคำที่มีสาระประโยชน์ตามความเป็นจริง อันเป็นวิถีสุจริตครบทั้ง ๔ ประการ

๓. เมตตามโนกรรม คือจะคิดอะไรต่อพระหรือคิดถึงพระ ให้คิดด้วยจิตที่กอบปรีย์ด้วยเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อท่าน ตามสมควรแก่ฐานะของท่าน

๔. เมื่อท่านมาเยี่ยมบ้านของตนด้วยเจตนาอะไรก็ตาม มีความยินดีที่จะให้การต้อนรับสนับสนุนตามสมควรแก่กรณี

๕. หากมีความพร้อมที่จะบริจาคถวายทานแก่ท่านก็ทำตามโอกาสอันสมควร

๕๔. หน้าทีของพระภิกษุสามเณรที่ต้องมีต่อ ชาวบ้าน

พระนั้นในความเป็นจริงคือ คณะบุคคลที่บวชเข้ามาทำหน้าที่ศึกษาพระสัทธรรม ปฏิบัติตนตามหลักของพระสัทธรรม แล้วสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตนตามหลักของพระสัทธรรมด้วย แสดงว่าสองข้อแรกเป็นหน้าที่ที่ท่านทำเพื่อตนเอง อันเป็นหลักการวิธีการในการพัฒนาตนไปตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อท่านมีการศึกษา การปฏิบัติ การได้สัมผัสผลตามสมควรแล้วให้นำธรรมะเหล่านั้นมาสั่งสอนบุคคลอื่นให้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ปฏิบัติตามด้วย และคนที่ท่านจะแนะนำก็คือคนที่เป็นชาวพุทธ หรือมีความประสงค์จะฟังพระสัทธรรม จะด้วยความสงสัย ความอยากรู้ก็ตาม ดังนั้นทั่วไปแล้วชาวบ้านจะต้องแสดงความประสงค์จะฟัง พระจึงมีโอกาสดแสดงธรรมเหล่านั้นได้ หน้าที่ของพระนั้นทรงแสดงไว้เป็นพิเศษ ๖ ประการ ในขณะที่ทรงแสดงหน้าที่ของชาวบ้านไว้เพียง ๕ ประการ คือ

๑. ห้ามปรามชาวบ้านไม่ให้ทำความชั่ว หมายความว่า การทำ การพูด การคิดอะไรก็ตาม หากเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง สร้างความเดือดร้อนให้แก่บุคคลอื่น หรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่บุคคลทั้งสอง การกระทำนั้น ถือว่าเป็นความชั่วที่จะต้องงดเว้น สำหรับคนที่ใฝ่ดีทั้งหลาย

๒. ส่งเสริมสนับสนุนให้เขาทำความดี การใดก็ตาม ที่เป็นการงดเว้นการเบียดเบียนใน ๓ กลุ่มดังกล่าวและการใดที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง เป็นประโยชน์แก่คนอื่น เป็นประโยชน์แก่บุคคลทั้งสองฝ่าย การทำ การพูด การคิด เช่นนั้น จัดว่าเป็นความดีสมควรทำสำหรับคนที่ใฝ่ดีทั้งหลาย

๓. สงเคราะห์ชาวบ้านด้วยน้ำใจอันงาม หลักธรรม ทั้ง ๖ ข้อเป็นการแสดงออกของใจพระที่กอบปรด้วยปัญญา ความบริสุทธิ์ใจ ความเมตตากรุณาต่อชาวบ้าน การสงเคราะห์จึงเกิดจากกุศลเจตนาหวังประโยชน์ เกื้อกูลและอำนวยความสุขให้แก่ผู้ฟังเป็นสำคัญ พระจะต้องไม่ตั้งความหวังว่าตนจะได้อะไรจากการสอนธรรม แต่กลับต้องตั้งคำถามว่าจะสอนอะไร สอนแก่ใคร สอนอย่างไร สอนไปเพื่ออะไร

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

สอนไปแล้วคนฟังจะได้รับประโยชน์อะไร ภารกิจของตนคือ การทำหน้าที่ของพระ ตามรอยบาทของพระพุทธเจ้าคือ อนุเคราะห์ต่อชาวโลกเป็นสำคัญ

๔. ให้ชาวบ้านได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ตามปกติใคร จะฟังอะไรก็ตามส่วนหนึ่งคงเคยได้ยินได้ฟังกันมาบ้างแล้ว แต่ มีอีกมากที่ตนไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน การแสดงทุกครั้งจะมีเรื่อง ๒ ประเภทอย่างนี้

๕. อธิบายสิ่งที่เขาเคยฟังมาแล้วให้แจ่มแจ้ง ในการ ศึกษาเล่าเรียนเรื่องอะไรก็ตาม จะต้องผ่านการอ่าน การฟัง การคิด พิจารณาครั้งแล้วครั้งเล่า จนกว่าจะเกิดความเข้าใจ เพราะฉะนั้นแม้แต่เรื่องที่เราเคยฟังมาแล้วแต่มีเป็นอันมาก ที่ความเข้าใจยังไม่ชัด การฟังซ้ำจึงทำให้ความเข้าใจมีความ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๖. บอกทางสวรรค์ให้ หมายความว่า การทำดีทำชั่ว ในความเป็นจริงคือการเดินทางไปตามสมควรแก่แรงกระตุ้นให้ ประพฤติว่าเป็นบุญหรือเป็นบาป พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า “ธรรมและอธรรมมีผลไม่เสมอกัน อธรรมย่อมนำไปสู่ทุกขคติ พระธรรมย่อมนำไปสู่สุคติคือสวรรค์ในชาติต่อไป และความ สุขในชาติปัจจุบัน การสอนให้ละความผิดประพฤติกความดี เป็นวิถีแห่งสวรรค์ เช่นตัวอย่างการสอนให้เขามีศีล ศีลนั้นมี อานิสงส์คือผลดีเป็นอันมาก เช่น

๖.๑ คนมีศีลจะเป็นคนไม่เดือดร้อนใจ

๖.๒ เกียรติคุณอันดีงามจะแพร่กระจายไปในทิศ

ทั้งหลาย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๖.๓ ยามเข้าไปสู่ที่ประชุมต่างๆ จะมีความองอาจกล้าหาญ ไม่ครั่นคร้ามขามเกรงใคร

๖.๔ ไม่หลงทำกาลกิริยา คือก่อนจะตายจะมีสติตาย หรือตายอย่างคนมีสติ

๖.๕ หลังจากตายไปแล้วจักบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ตามกำลังแห่งกุศลกรรมของเขา

พึงสังเกตว่า ธรรมคือหน้าที่เหล่านี้ในความเป็นจริงคือ การปฏิบัติธรรม เป็นการละความชั่ว ประพฤติความดีไปตามสมควรแก่ฐานะของบุคคล ชาวบ้านจะเน้นที่การแสดงออกซึ่งเมตตาต่อพระภิกษุสามเณร การถวายทาน การแสดงความเคารพนับถือ ตามสมควรแก่ฐานะของอุบาสก อุบาสิกา พระภิกษุสามเณรเอง ปฏิบัติตนไปตามหลักของพระพุทธคุณคือ ปัญญา ความบริสุทธิ์ และความเมตตากรุณาต่อชาวบ้าน

๕๕. พระพุทธเจ้าทรงประทานมงคลชีวิตแก่เรา

๓ ประการ

หลักธรรมที่นำมาเสนอตามลำดับนั้น ได้เดินมาตามหัวข้อมงคล ๓๘ ประการ แต่มีการแวะเวียนไปหาองค์ธรรมที่มีปัญหาอยู่ในสังคมบางตอน เพราะการจะนำเอาหลักธรรมทั้งหมดมาพูดในเล่มเดียวกันเป็นไปได้อยู่แล้ว พึงสังเกตว่าปริยายแห่งธรรม แม้จะมีชื่อต่างๆ ออกไปมากบ้างน้อยบ้างก็ตาม แต่ความเป็นจริงแล้วคงเป็นไปตามหลักหัวใจพระพุทธศาสนา คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้สมบูรณ์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

การทำจิตของตนให้ผ่องใส ที่ท่านแสดงว่า ๓ ประการนี้ เป็นคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลาย

ในที่นี้จะนำมงคลในชุดต่อไปมาลงได้ตามลำดับ โดยทรงแสดงว่า “กรรมอันหาโทษมิได้ การเว้นบาป การสำรวมระวัง จากการดื่มน้ำเมา และความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย แต่ละข้อนั้นทรงแสดงว่าเป็นอุดมมงคล”

กรรมอันหาโทษมิได้ ในความเป็นจริงแล้วการงดเว้นบาป กับการบำเพ็ญความดีสลับแล้วเป็นกรรมอันหามิได้ด้วยกัน แต่ในที่นี้ท่านนิยามว่า “การสมათานองค์อุโบสถ การทำความขวนขวายในกิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งหลาย ชื่อว่ากรรมอันหาโทษมิได้”

อุโบสถศีลเป็นหลักการปฏิบัติสำหรับอุบาสกอุบาสิกา ประกอบด้วยสิกขาบท ๙ ประการ แต่ทรงสรุปรวมข้อที่ ๘-๙ เป็นสิกขาบทเดียวกันจึงเป็นสิกขาบท ๘ ประการ เรียกว่า ศีล ๘ ในกรณีที่มีการรักษามากกว่าวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง หากมีการรักษาเป็นนิจท่านเรียกว่า นิจศีลรักษานานเท่าไรยิ่งเป็นการดี เพราะศีล ๘ นี้ในที่หนึ่งท่านเรียกว่าพรหมจรรย์ คือ การประพฤติประเสริฐ หรือประพฤติอย่างพรหม ตามปกติแล้ว คนจะรู้จักกันโดยทั่วไป แต่มีคนรักษากันน้อยและไม่นาน คือ

๑. งดเว้นจากปาณาติบาต คือการทำสัตว์มีชีวิตให้ตายหรือตกล่วงไป การขาดของศีลกำหนดด้วยองค์ตามที่กำหนดไว้ในข้อแต่ละข้อ แต่หากคนมีความเคารพในสิทธิชีวิตกันและกันเท่านั้น ศีลข้อนี้จะรักษาได้ด้วยดีแล้ว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้ด้วยอาการ
แห่งขโมย ไม่ว่าจะทรัพย์นั้นจะเคลื่อนที่ได้หรือเคลื่อนที่ไม่ได้
ก็ตาม ในภาคปฏิบัติขอเพียงแต่คนเคารพสิทธิในทรัพย์สิน
ของคนอื่นไม่คิดแม้แต่จะล่วงละเมิดศีลก็เป็นคนมีศีล

๓. การงดเว้นจากมีความสัมพันธ์กันในทางเพศ แต่
เพราะเป็นอาคาริยวินัย วินัยของผู้ครองเรือน จึงห้ามเฉพาะ
กรณีของเพศสัมพันธ์เท่านั้น การจับต้องกันอย่างชีวิตของ
ผู้ครองเรือนไม่ผิดศีล ถ้าเป็นพระภิกษุ ภิกษุณี สามเณร
สามเณรี สิกขมานา ที่เป็นศีลประเภทอนาคาริยวินัยคือวินัย
ของนักบวชที่ไม่ครองเรือน ผิดศีล

๔. การงดเว้นจากการพูดเท็จ หันมาพูดคำสัตย์
คำจริงตามที่ตนได้สัมผัสมาทางประสาทสัมผัสของตน

๕. การงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย และสิ่งเสพติด
ต่างๆ อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๖. การงดเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล
คือจากเวลาเที่ยงเป็นต้นไปจนถึงวันใหม่

๗. การงดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคม
ดนตรี ดูการเล่นต่างๆ อันเป็นข้าศึกต่อกุศล และประดับ
ประดาร์่างกายให้เกิดความสวยงามเป็นพิเศษตามคตินิยมใน
ท้องถิ่นนั้นๆ

๘. การงดเว้นจากการนอนบนที่นอนสูงใหญ่ ภายใน
มีนุ่นและสำลีเครื่องลาดวิจิตรงดงาม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

จากข้อที่ ๖-๘ พึงสังเกตว่าเปลี่ยนแปลงตามศีลข้อที่ ๓ ที่การรักษาศีลมีความประณีตขึ้น จนไม่มีการเกี่ยวข้อในทางเพศ แต่หากในชีวิตประจำวันยังรับประทานอาหาร ๓ เวลา อยู่ อาหารจะมากเกินไป อาหารที่มากเกินไปจะกระตุ้นให้เกิดอาการง่วงนอนในตอนต้น กระตุ้นความต้องการในทางเพศ เมื่ออาหารย่อยแล้ว ในขณะที่เดียวกันหากอาหารน้อยไป จะเกิดอาการหิวในตอนแรก และจะเกิดความหงุดหงิด รำคาญ เพราะโมโหหิว แต่ละอย่างเป็นทางของนิรณ ๕ ประการ อันเป็นปัญหาต่อการเจริญสมาธิ

การละเมิดศีลข้อที่ ๗-๘ แต่ละอย่างกระตุ้นกามราคะ ภายในใจ ทำให้การรักษาศีลข้อที่ ๓ มีปัญหา โอกาสที่จะนำไปสู่การล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๓ จึงเกิดขึ้นได้ง่าย หากมีการล่วงละเมิดจะกลายเป็นกรรมอันมากด้วยโทษ มากด้วยบาปอกุศล คนที่สมาทานศีล ๘ จึงต้องมีความตั้งใจจริงที่จะรักษาให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ตามบทบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้

- กรรมไม่มีโทษคือศีลอุโบสถ ๘ ประการนั้น เป็นจุดตัวแทนการไม่ทำความชั่วทั้งหลาย กรรมจึงหมายรวมการงดเว้นความชั่วทั้งปวง ในขณะที่เดียวกันการบำเพ็ญสาธารณกุศลทั้งหลาย ของคนผู้มองเห็นประโยชน์จากสาธารณประโยชน์ที่ตนกระทำ แล้วกระทำลงไป สรุปรวมลงที่การเจริญกุศลทั้งปวง จัดว่าเป็นกรรมอันไม่มีโทษเช่นเดียวกัน แต่มีความประณีตมากกว่า เพราะเป็นขั้นของธรรมปฏิบัติ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

- การเว้นจากบาปและการเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท การศึกษาธรรม อาจะข้อใจสงสัยว่า ทำไมคำสอนในพระพุทธศาสนาจึง วนเวียนอยู่ในเรื่องของกุศล อกุศล และกลางๆ เพราะใน ความเป็นจริงโลก ชีวิต และธรรมที่เป็นนามธรรม สรุปลอก มาเป็น ๓ ประการเท่านั้น อย่างที่พระนัสสวดในงานศพ ทั้งหลาย หัวข้อแรกท่านขึ้นที่คำว่า

กุสลาธมฺมา อกุสลาธมฺมา อพฺยาكاتาธมฺมา แปลว่า ธรรมที่เป็นกุศลให้ผลเป็นสุข ธรรมที่เป็นอกุศลผลเป็นทุกข์ และธรรมที่เป็นกลางๆ เป็นสภาวะธรรมคือเป็นอย่างที่เขาเป็น เพียงแต่ในมงคลสูตร แต่ละข้อจะมีจุดเน้นว่า ข้อนั้นหมายถึง อะไร ในกรณีของการเว้นบาปทรงเน้นที่การเว้นบาป ๔ ประการ ที่เรียกว่า กรรมกิเลส หมายถึงการกระทำที่เกิดจากจิตที่ ผิดปกติ คือมีความขุ่นมัวเศร้าหมอง มีความเป็นบาปสากล คือเป็นความผิดของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายไม่เกี่ยวกับว่าเขานับถือ ศาสนาอะไร กรรมกิเลสมี ๔ ประการ คือ

- การทำสัตว์มีชีวิตให้ตาย หรือให้ตกลงไป ใน รายละเอียดหมายถึงการล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตของคน สัตว์ ในทุกรูปแบบ เช่น การเบียดเบียน การประทุษร้าย การ ทรมาน การทรกรรม การกีดกัน ขัดขวาง เป็นต้น

- การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ด้วยอาการ แห่งขโมย อันเป็นล่วงละเมิดต่อสิทธิในทรัพย์สินของคนอื่น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ไม่ว่าทรัพย์นั้นจะอยู่ในที่ใดก็ตาม เมื่อไม่ใช่เป็นของเราก็คือ
ของคนอื่น

- การประพฤตินิยิตในทางประเพณี คือการล่วงละเมิด
ทางเพศต่อคู่ครองของคนอื่น ไม่ว่าจะเป็หญิงหรือชายก็ตาม

- การพูดคำเท็จ คำหลอกลวงต่อคนอื่น ทำให้เขา
เกิดความสูญเสีย เสียหาย ประสบอันตรายแม้ต่ออวัจจุจริต
อีก ๓ ประการ ก็จัดว่าเป็นมุสาวาทอยู่ในตัวของคำที่พูดใน
กรณีนั้นๆ

การเว้นจากบาปในที่นี้คือเว้นจากบาปที่ต้องทำทาง
กาย พูดทางวาจา แต่ในความเป็นจริงจะต้องมีเจตนาเกิด
จากใจของคนที่จะทำ จะพูดทุจริตเหล่านั้น ในความเป็นจริง
แล้วบาปสากล ๔ ประการนี้ขอเพียงคนสามารถคิดในแนว
เอาใจเขามาใส่ใจเราได้เท่านั้น การงดเว้นก็เกิดขึ้นได้แล้ว

- การงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา สิ่งเสพติดในรูปแบบ
ต่างๆ ที่ทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้เสพ อันตรายแม้เฉพาะการดื่ม
สุรา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เมื่อสองพันกว่าปีที่แล้ว เวลา
นี้ยังคงดำรงความเป็นอันตรายอยู่ และครอบคลุมอันตราย
ที่เกิดจากสิ่งเสพติดชนิดอื่นที่มีความรุนแรงกว่า คือ

“เสียวทรัพย์ ก่อการทะเลาะวิวาท เกิดโรค ต้อง
ดิเตียน ไม่รู้จักละอาย ทอนกำลังปัญญา”

ประเทศไทยประชากรส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนา
แต่เปอร์เซ็นต์ในการดื่ม เสพ สิ่งเสพติดยังคงติดอันดับโลก
แม้การเผยแพร่โทษ มองเห็นโทษที่เกิดแก่ตนและคนที่ใกล้ชิด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แต่กลับหาคนหลายจำได้น้อย จำนวนคนที่ดื่ม เสพ ยังคง สูงอยู่ ข้อที่ควรสงสัยคือทำไมทรงแยกข้อสุราออกมาอีก ต่างหากจากอีก ๔ ข้อแรก เพราะทรงแสดงในแง่ธรรม การ ดื่มสุรานั้นในความเป็นจริงเป็น “อบายมุข” คือปากทางแห่ง ความเลื่อม ถ้าทรงแสดงในฐานะศีลทั้งศีลนักบวชและศีล ผู้ครองเรือน จะมีข้อห้ามเกี่ยวกับสุราอยู่ทุกแห่ง มีความ หนักเบาแตกต่างกัน แต่ในกุศลกรรมบถ อกุศลกรรมบถ ที่แสดงเรื่องบาปที่ควรเว้นและกุศลที่ควรบำเพ็ญ อย่างละ ๑๐ ประการ แต่เพราะเป็นธรรมะ จึงไม่มีการดื่มสุราเมรัยไว้ใน กรรมบถทั้งสองฝ่าย ความเลื่อมของการดื่มสุรา เสพสิ่ง เสพติดให้โทษมีความชัดเจนว่าเลื่อมเรียกได้ว่าในทุกๆ ด้าน แต่ทุกอย่างเป็นส่วนนี้ของคนที่ยังมองเห็นโทษแล้วพยายามงดเว้น การงดเว้นในขั้นแรกจัดเป็นอุดมมงคลแก่คนที่งดเว้น หลักการ ที่ต้องตระหนักคือธรรมจะต้องมีการศึกษาเรียนรู้ แล้วนำมา ปฏิบัติตามสมควรแก่องค์ธรรมนั้นๆ เป็นสำคัญ ผลานิสงส์ จึงจะเกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติ

- ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย

ความไม่ประมาทคือการครองชีวิตอย่างมีสติกำกับ การทำ การพูด การคิดของตน ให้อยู่ในทำนองคลองธรรม อย่างต่อเนื่อง เมื่อเมื่อไรจัดว่าประมาทเมื่อนั้น อมตพจน์ ที่พระพุทธเจ้ารับสั่งปรารภคนสองคน ที่เดินทางกันคนละ ทางว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

“ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย ความไม่ประมาทเป็นทางไม่ตาย คนประมาทแม้มีชีวิตอยู่ก็เหมือนคนที่ตายไปแล้ว คนไม่ประมาทแม้จะตายแล้วก็เหมือนยังมีชีวิตอยู่”

ความไม่ประมาทในที่นี้ทรงเน้นที่ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ที่ปรากฏทั่วไปมากเป็นพิเศษ ทรงจำแนกไว้เป็น ๓ กลุ่มด้วยกัน คือ

๑. ความไม่ประมาทในวัย คืออย่าคิดว่าตนยังอยู่ในวัยหนุ่มสาวอยู่ ค่อยทำความดีตอนแก่เกิดจึงได้ใช้ชีวิตหาความสนุกสนานไปตามสบาย แล้วใครเล่าจะประกันได้ว่าเราจะมีชีวิตอยู่ได้จนเฒ่าแก่ทุกคน ในเมื่อทุกชีวิตหรือสังขารทั้งหลายไม่เที่ยงแท้ยั่งยืน

๒. ไม่ประมาทในความไม่มีโรค โรคติดตัวคนมาตั้งแต่เกิดแล้ว ร่างกายของคนทุกคนจึงเป็นรังของโรคและเป็นของเปื่อยเน่า ผุพังไปตามกาล มีเป็นอันมากที่คนประมาทในความไม่มีโรคของตน ไม่ยอมให้แพทย์ตรวจสุขภาพของตน พออาการโรคปรากฏกลับไม่อาจรักษาได้ อาจจะต้องตายในคราวที่ยังไม่สมควรจะตาย

๓. ไม่ประมาทในชีวิต ทุกคนจะต้องตระหนักว่าทุกคนที่เกิดมานั้น มีความแก่ ความเจ็บ ความตาย การพลัดพราก สูญเสียติดมาตลอดเวลา พร้อมทั้งจะปรากฏตัวขึ้น ชีวิตกับความตายจึงห่างกันเพียงลมหายใจเข้าออก เพียงแต่หายใจเข้าแล้วไม่ออก หายใจออกแล้วไม่หายใจเข้าไป คนก็ตายแล้ว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แม้ความพลัดพราก ความเจ็บ ความแก่ ก็แสดงตนอยู่ตลอดเวลา
พร้อมที่จะนำพาชีวิตเข้าสู่ความตายอยู่เสมอ

แต่ที่แปลกแต่จริงคือคนส่วนมากจะประมาทครบทั้ง ๓
ประการนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนมิให้ประมาทยิ่งไปกว่านั้น
ทรงแสดงหลักธรรมไว้ชุดหนึ่งเรียกว่า อภินิหัจจเวกขณะ
ทรงสอนให้พิจารณาอยู่เสมอ พิจารณาบ่อยๆ ในส่วนของชีวิต
๔ ประการ คือ

เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้

เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่สามารถล่วงพ้นความ
เจ็บไข้ไปได้

เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่สามารถล่วงพ้นความตาย
ไปได้

เรามีความพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งหลายทั้งปวง
ไป

ข้อที่ควรไม่ประมาทอีกชุดหนึ่งที่คนประมาทกันอยู่มาก
คือ

๑. ไม่ประมาทในการละกายทุจริต ประพฤติกายสุจริต
๒. ไม่ประมาทในการละวจีทุจริต ประพฤติวจีสุจริต
๓. ไม่ประมาทในการละมโนทุจริต ประพฤติมโนสุจริต
๔. ไม่ประมาทในการละความเห็นผิด ทำความเห็นของ
ตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

ในความเป็นจริงแล้ว หลัก ๔ ประการแรกเราแก้ไข
ไม่ได้ แต่ ๔ ประเด็นหลังนี้ทุกคนสามารถเว้นได้ ประพฤติ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ได้ เพราะเป็นกฎแห่งกรรม ดังที่ทรงแสดงไว้ในข้อที่ ๕ ของ
อภิณหปัจเจกขณะว่า

“พึงพิจารณาเนืองๆ ว่าเรามีกรรมเป็นของๆ ตน จะต้อง
เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์
มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้จะดีหรือชั่วก็ตาม
จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น”

ในความเป็นจริงคนเราแต่ละคน มีส่วนประกอบที่สำคัญ
หลักคือ กาย กับ จิต การทำดีหรือทำชั่วของคน ล้วนเริ่มต้น
มาจากจิตคิดแล้วทำออกไปทางกาย พุดออกไปทางวาจา การ
จะออกมาดีหรือไม่ดีเป็นไปตามเจตนาคือความตั้งใจ ความ
ตั้งใจของเขาในขณะนั้นๆ แต่มีบางคราวที่มีความขัดแย้งกัน
ระหว่างการทำ การพุดกับการคิด เพราะภายในจิตของ
คนมีอาการของกิเลสประเภท มารยา เสแสร้ง ใ้อวด
หลอกลวง เจ้าเล่ห์ แข่งดี เป็นต้น คนจึงเป็นสัตว์โลกชนิด
เดียวที่ความคิด การทำ การพุดไปคนละทางกัน คือเขา
สามารถคิดอย่างหนึ่ง ทำอย่างหนึ่ง แล้วพุดอีกอย่างหนึ่งได้

แต่โดยทั่วไปแล้วการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ใน
ทางสุจริตหรือทุจริต มีผลต่อชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง การ
สื่อสารต่อกันเป็นสำคัญ ส่วนจะบวกหรือลบ ก็ขึ้นอยู่กับการทำ
การพุด การคิดนั้นสุจริตหรือทุจริต

ความไม่ประมาทในการละทุจริตทางกาย ทางวาจา และ
ทางใจ คือการปล่อยกาย วาจา ใจ ให้เลื่อนไหลไปตามอำนาจ
ของกิเลสเป็นเหตุให้ล่วงละเมิดสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ของคนอื่น การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ
เหลวไหลไร้สาระ ความโลภอยากได้ของๆ คนอื่น ความ
พยาบาทอาฆาตคนอื่น ความเห็นผิดทำนองคลองธรรม ใน
ส่วนของสุจริตคือตรงกันข้ามได้แก่ โดยเริ่มต้นจากการงดเว้น
จากทุจริตทางกาย วาจา ใจ ด้วยการงดเว้นจากการล่วง
ละเมิดต่อสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครองของคนอื่น งดเว้นจาก
การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเหลวไหลไร้สาระ
ใจไม่โลภอยากได้ของๆ คนอื่น ไม่พยาบาทปองร้ายใคร มี
ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เรียกว่า สัมมาทิฐิ

วิถีชีวิตของมนุษย์ที่ทำลายและสร้างสรรค์ได้มากคือ
ความเห็นที่เป็นมิจฉาทิฐิ ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม
และสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

การละความเห็นผิดคือทำอย่างไร?

ความเห็นผิดตามปกติแล้วจะเกิดจากการศึกษาเรียนรู้มา
จากแหล่งความรู้จากนอกตัวเรา และการคิดที่ขาดเหตุผล
ไม่ยุติด้วยเหตุผลและความดีที่เรียกว่า อโยนิโสมนสิการ คือ
การไม่คิดด้วยอุบายวิธีที่แยบคายมีเหตุผลมีความสมเหตุ
สมผล ในเรื่องของกรรม สังสารวัฏ และพระพุทธเจ้าเป็น
หลักสำคัญ ในที่นี้จะยกตัวอย่างมิจฉาทิฐิหลักที่เกี่ยวกับ
กรรม และสังสารวัฏ อย่างละชุด คือ

ความเห็นผิดที่เกี่ยวกับกรรม คือ

๑. **อกิริยทิฐิ** เห็นว่าการกระทำ การพูด การคิดจะดี
หรือชั่วก็ตามไม่จัดเป็นกรรมที่จะต้องสนองผลแก่คนที่ทำ พูด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คิด ไม่ว่าจะดีหรือชั่วก็ตาม พวกนี้กระจายตนเองออกไปเป็น
มีความเห็นว่า การให้ทานไม่มีผล การบูชาไม่มีผล พิธีกรรม
ต่างๆ ไม่มีผล การทำทั้งดีทั้งชั่วไม่มีผล เป็นต้น

๒. **อเหตุกทิฏฐิ** ความเห็นว่าผลทั้งหลายไม่ได้เกิด
มาจากเหตุ ไม่ว่าจะเป็นอย่างไก็ตาม หากปรากฏผลแสดงว่า
มาจากสิ่งสูงสุดบ้าง เป็นเรื่องความบังเอิญบ้าง อันเป็นการ
ปฏิเสธเรื่องกรรมนั่นเอง แต่ปฏิเสธส่วนผลของกรรม

๓. **นัตถิกทิฏฐิ** ความเห็นว่าไม่มี หมายความว่าไม่มี
ทั้งกรรม สังสารวัฏ และท่านที่ตรัสรู้ชอบด้วยตนเองแล้ว สอน
บุคคลอื่นให้ตรัสรู้ตาม คือเห็นว่า โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี
มารดาบิดาไม่มีคุณ สัตว์ตายแล้วเกิดอีกไม่มี ท่านที่ตรัสรู้
ดีตรัสรู้ชอบด้วยตนเองแล้วสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามไม่มี รวมถึง
การปฏิเสธกรรม ๔ ประการดังกล่าวแล้ว

ความเห็นผิดที่เกี่ยวกับสังสารวัฏ คือการเวียนว่าย
ตายเกิด แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ

๑. **สัสสตทิฏฐิ** มีความเห็นว่าเที่ยงคือ คนสัตว์ตายไป
จากอะไรก็จะเกิดเป็นอย่างนั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็น
อย่างอื่น หรือมีการเปลี่ยนแปลงได้แต่เหตุที่ให้เปลี่ยนแปลงไม่
ชัดเจน สรุปแล้วมี ๓ ประการด้วยกัน คือ

- ลัทธิกรรมเก่า ถือว่าสิ่งใดก็ตามที่ตนได้ประสบ จะ
เป็นสุขหรือทุกข์ก็ตาม หรือไม่ใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ตาม เป็นเพราะ
กรรมที่ทำไว้ในปางก่อน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

- ลัทธิพระเจ้า เชื่อว่าผลทั้งหลายที่ทุกคนประสบ ไม่ว่าจะทุกข์หรือสุข หรือไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุขก็ตาม เกิดขึ้น เพราะการบันดาลของเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่

- ลัทธิเสียงโชค สิ่งใดก็ตามที่ตนได้ประสบ ไม่ว่าจะทุกข์เป็นสุขหรือไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุขก็ตาม ล้วนหาสาเหตุปัจจัยไม่ได้ ถึงคราวจะเป็นก็เป็นเอง

แต่ทั้ง ๓ ประเภทเมื่อมีการซักถามถึงสาเหตุที่ไปที่มาของสิ่งที่ตนประสบว่ามาจากอะไร บอกว่าเป็นเรื่องที่เล่าสืบๆ กันมาจากอดีตกาลนานไกล ความคิดแนวนี้จึงเป็นอันตรายต่อพัฒนาการด้านต่างๆ มนุษย์จะขาดการใช้ความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียน ทำกรรมดีละกรรมชั่ว เป็นต้น การที่คนสร้างเหตุดี เว้นเหตุไม่ดี เพราะมีความเชื่อว่าผลทั้งหลายมาจากเหตุ เหตุดีผลก็ดี เหตุไม่ดีผลก็ไม่ดี

๒. อูจเฉททิฏฐิ ถือว่ามีความขาดสูญไป หมายความว่าอะไรก็ตามในโลก จบลงที่ความตาย ไม่มีบาปบุญที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่ชีวิต ทุกอย่างจบลงที่ความตาย ชีวิตจบลงที่ขี้เถ้าที่เชิงตะกอน ไม่มีอิทธิพลของกรรมที่จะนำคนไปสู่ความสุข หรือความทุกข์ในชาติต่อไป ฟังสังเกตว่าความคิดแนวนี้หากเรียกด้วยภาษาปัจจุบันคือ วัตถุนิยมสุดขีด ทำให้คนมีความต้องการสุขทางเนื้อหนัง เป็นสังคมนิยม หรือบริโภคนิยม อย่างสังคมในปัจจุบันคนส่วนมากจะไม่ค่อยเชื่อกฎแห่งกรรม และสังสารวัฏ เมื่อต้องการอะไรก็ขอเพียงได้มาครอบครองเท่านั้น ไม่คำนึงถึงวิธีการในการได้มา เพราะเขาไม่เชื่อเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ชาติหน้า แม้แต่ชาตินี้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕๖. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักใจแก่เรา ความ ไม่ประมาทมีความจำเป็นเช่นไร?

ความไม่ประมาทที่จัดว่ามีความจำเป็นและสำคัญ ๔
ประการ

เนื่องจากโลกเราเป็นโลกแห่งประสาทสัมผัส ทุกชีวิต
สัมผัสโลกทางตา หู จมูก ลิ้น กาย แล้วจำ คิดรู้ด้วยใจ การ
ศึกษาความจริงของชีวิต เราอาจเรียนจากเต่าที่มีหาง หิ้ว และ
ขาทั้ง ๔ ขณะใดที่เต่าเก็บหาง หิ้ว และเท้าทั้ง ๔ ไว้ใน
กระดองได้ อันตรายจะเกิดขึ้นแก่เต่าไม่ได้ คนเราแต่ละ
คนก็เป็นเช่นเดียวกัน เมื่ออารมณ์คือ รูป เสียง กลิ่น รส
เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ที่ผ่านมาจากตา เป็นต้น หากไม่สนใจดู ฟัง
ดม ลิ้ม ชิม จับต้อง คุณหรือโทษจะไม่เกิดขึ้น แต่ความไม่
ประมาทในที่นี้เน้นไปที่การสำรวจระวังใจของตน ยามกระทบ
กับอารมณ์ทางตา เป็นต้น หากจะคิดในทางที่ดี เชื่อว่าเป็นผู้
ไม่ประมาท การระมัดระวังคือระมัดระวังจิตยามรับ จำ คิด
อารมณ์ อย่าให้เกิดความรู้สึกไปตามอำนาจของกิเลส คือ
ความคิดไม่ดี ๔ ประการ ในที่นี้ทรงเน้นไปที่

๑. ระวังจิตอย่าให้กำหนัด คือความรักใคร่ พอใจ
ต้องการ รัก จนถึงคนึงหาด้วยอำนาจความกำหนัดหรือความ
ต้องการในทางเพศ ที่บางคนไม่อาจควบคุมความคิดของ
ตนเองได้ จนถึงประกอบอาชญากรรม

๒. ระวังจิตอย่าให้ขัดเคือง ในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่ง
ความขัดเคือง ความขัดเคืองคือความโกรธ ความไม่พอใจ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ไม่ยินดี ไม่ต้องการ จนถึงประทุษร้าย อาฆาต พยาบาท
ความคิดแต่ละอย่างจะเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้แก่
ตนเองและคนอื่นทั้งนั้น แต่ก่อนจะเป็นปัญหานั้นเกิดมาจาก
ความคิดขัดเคือง คือต้องโกรธมาก่อน การทำ การพูด การ
คิด จึงออกมาเป็นอันตรายได้ หากคนสามารถระวังจิตไม่ให้
ขัดเคืองได้ ก็เป็นการตัดไฟแต่ต้นลมไม่ให้เขาทำ พูดเป็นทุจริต
ความผิดก็จะไม่เกิด อันตรายก็จะไม่มี

๓. ระวังใจอย่าให้ลุ่มหลงในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่ง
ความลุ่มหลงคือการขาดปัญญาในการพิจารณาให้เข้า
ถึงความจริงของเรื่องนั้นๆ อันแสดงถึงการขาดปัญญาเป็น
หลักใจ เรือนใจ ตัดสิ้นใจผิดด้วยความเขลา ความงมงาย
ความไร้เหตุผลต่างๆ เพราะการปรุงแต่งของอารมณ์ที่ตน
สัมผัสในขณะนั้นๆ การระวังจิตใจของตนไม่ให้อ่อนไหวไป
ตามอารมณ์ที่มอมเมา ให้เกิดความลุ่มหลงมีความจำเป็นมาก
เพราะคนแต่ละคนมีความไม่รู้อยู่ด้วยกัน การสัมผัสอารมณ์
ทางประสาทสัมผัส จึงต้องมีสติสัมปชัญญะในการตัดสิ้นใจ
ปลงใจเชื่อหรือไม่เชื่ออะไรง่ายเกินไป

๔. ระวังใจมิให้ประมาทคือขาดสติในขณะสัมผัส
อารมณ์ที่กระตุ้นให้เกิดความประมาท เผลอในความเป็น
จริงความไม่ประมาทก็คือ การสัมผัสทุกอย่างโดยมีสติ ความ
ระลึกรู้ได้ ระลึกรู้ทัน นี้ก็ออกไปสมควรแก่กรณีของอารมณ์ที่
ตนสัมผัส ความไม่ประมาทจึงเป็นบทสรุปในการสำรวจ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ระมัดระวัง เพราะความไม่ประมาทเป็นทางไม่ตาย ความประมาทเป็นทางแห่งความตายดังกล่าว

พึงตระหนักว่า ความไม่ประมาทเป็นสุดยอดแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย เหมือนรอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลายในโลก รอยเท้าช้างใหญ่ที่สุด รอยเท้าสัตว์เหล่าอื่นไม่สามารถเหยียบรอยเท้าช้างให้มิดได้ กุศลธรรมทั้งหลายล้วนสรุปรวมลงที่ความไม่ประมาท

ความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลายจึงเป็นอุดมมงคลประการหนึ่งในบรรดาอุดมมงคลทั้งหลาย

๕๗. พระพุทธเจ้าทรงสอนให้แต่ละคนมีความเคารพอ่อนน้อมต่อกันแก่เรา

ในหมู่สัตว์ทั้งหลายนั้น ในส่วนของความเป็นธรรมชาติของสัตว์ ได้มีการศึกษาติดตามพฤติกรรมของสัตว์ของนักศึกษาเรื่องสัตว์ประเภทต่างๆ ในโลก ได้บทสรุปอย่างหนึ่งว่า ในหมู่สัตว์นั้นมีชนชั้น และถือชนชั้นกันโดยกำเนิด ในหมู่สัตว์นั้นดูเหมือนจะเป็นสัญชาตญาณตามธรรมชาติของสัตว์ชนิดนั้นๆ จนดูเหมือนเป็นหน้าที่ที่ปฏิบัติต่อกันตามสมควรแก่ชนชั้น

บรรดาอกุศลธรรมทั้งหลาย มีอยู่ชุดหนึ่งที่มีปัญหา มาก บางคราวท่านเรียกว่าปปัญจธรรม คือธรรมที่ทำให้เกิดอาการเนิ่นช้าสูญเสียเวลาไปเป็นอันมาก และมีปัญหาสืบต่อกันมาทุกยุคทุกสมัย เราอาจเรียกด้วยภาษาไทยที่สื่อสารแล้ว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เข้าใจง่ายคือ “มักมาก อยาใหญ่ ใจแคบ” ที่หากเรียกเป็นภาษาบาลีทรงเรียกว่า

ตัณหา เป็นอาการของจิตที่กระสันต์อยากได้ อยากมี อยากเป็น จนหากครอบไม่ได้ว่าเมื่อไรจะพอจะอิ่มจะเต็ม พอถึงจุดหนึ่งความอยากก็ล้นออกไปอยากได้อยากมีอยากเป็นของคนอื่น จนมีการยื้อแย่ง ต่อกู้กันเพื่อครอบครองชีวิตทรัพย์สิน คู่ครองของคนอื่น อันเป็นเหตุให้เกิดการบัญญัติศีล ๕ ประการ ในพระพุทธศาสนา และแม้ในศาสนาและรัฐต่างๆ ในโลก

มานะ ความถือตัวถือตน จนยึดติดในความเป็นของตน มีความรู้สึกว่าตนเหนือกว่าคนอื่น ในด้านใดด้านหนึ่งจนเกิดอาการดูหมิ่นคนอื่น ยกตนข่มท่าน มีความรู้สึกว่า เราเลิศกว่าเขา เราเสมอเขา เราเร็วกว่าเขา ในด้านสังคมคือการเหยียดผิวกัน ฐานะกัน เผ่าพันธุ์กันในส่วนต่างๆ ของโลก แม้แต่ประเทศที่ได้ชื่อว่าอารยประเทศ ความรู้สึกว่าตนใหญ่คงมีและกระจายตนเองออกไป จนถึงต้องการใหญ่กว่าคนอื่นทั้งหมด อย่างในกรณีของการศึกษาสงครามประวัติศาสตร์หลายๆ ส่วนของโลกจะพบความจริงชัดเจน

ทิฏฐิ ความเห็นผิด โดยเข้าใจว่ามีตัวตนที่เที่ยงแท้ถาวร มีฐานะเกี่ยวข้อยึดโยงอยู่กับสิ่งสูงสุดจนถึงเอาสิ่งสูงสุดที่ตนสร้างขึ้นมาสรางความแตกแยกแบ่งแยก มีความขัดแย้งกันได้ เพราะตัณหา มานะ ที่ยากต่อการแก้ไขให้หมดไป

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แต่หลักการในพระพุทธศาสนา พยายามสอนให้คนมีการลดละความรู้สึก ๓ ประการนี้ จนเกิดมีการประนีประนอมกัน เช่นในชั้นของท่าน การเฉลี่ยแบ่งปันกัน แม้ทุกคนจะมีตัณหา แต่สามารถกำกับควบคุมจิตของตนไว้ได้ การเฉลี่ยผลประโยชน์กันก็เกิดขึ้นมาได้

ความถือตัวว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ได้ใช้ปัญญาพิจารณาในแง่ของความจริงว่าทุกชีวิตมีจุดเด่น และทุกชีวิตก็มีจุดด้อยอยู่ด้วยกัน หากทุกคนยอมรับนับถือสถานะของกันและกันตามที่เขาเป็น มีการเคารพสิทธิหน้าที่ของทุกคน ไม่อาศัยจุดที่ตนคิดว่าเด่นมาดูหมิ่นคนอื่น เช่น ดูหมิ่นคนอื่นที่ตนเห็นว่าด้อยกว่าในเรื่องตระกูล รูปร่างกาย สถานะทางทรัพย์สิน การศึกษา สถานะทางสังคม ตำแหน่งชั้นยศของตน เป็นต้น การยอมรับนับถือกันนั่นเอง ทำให้สามารถวางตนเข้ากับคนอื่นได้ในหลักของศีล ๕ ประการ จึงเน้นที่ให้แต่ละคนยอมรับนับถือสิทธิหน้าที่ของกันและกันในเรื่องในชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง และการติดต่อสื่อสารกัน ท่านจึงเรียกศีล ๕ ว่า การงดเว้นจากเวร ภัย อันตราย ๕ ประการ อย่างน้อยที่สุดคนก็ไม่ล่วงละเมิดกันและกัน หากปัญญามากพอต่อการคิดพิจารณาโดยพยายามทำความเข้าใจว่า ทุกชีวิตล้วนเป็นหน่วยย่อยของธาตุ ๕ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ แสดงว่าในธาตุ ๕ นั้น ไม่มีใครเกินใคร แต่เพราะมโนธาตุ ธาตุคือใจ ที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน จนสร้างเป็นความรู้สึกไปตามอำนาจของมานะ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความถือตัวดังกล่าว พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบในการแสดง
ความเคารพสักการะต่อสิ่งที่เหนือกว่าพระองค์

ในความเป็นจริงพระองค์ทรงเป็นสัพพัญญู ทรงตรัสรู้ดี
ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง และทรงสั่งสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติ
ตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ด้วย ตอนที่ทรงตรัสรู้
ใหม่ๆ ทรงพิจารณาถึงความจริงของสังคมาว่า เราจะอยู่โดยขาด
ที่เคารพนับถือเป็นที่พึ่งพำนักมิได้ แต่พระองค์เป็นผู้ที่ไม่มีใคร
เสมอ หาผู้เสมอมิได้ พระองค์ควรให้ความเคารพต่อใคร ใน
ที่สุดทรงตัดสินใจพระทัยให้ความเคารพต่อพระธรรมที่พระองค์
ทรงตรัสรู้นั้นเอง การตัดสินใจพระทัยของพระองค์สัหัมบดีพรหม
ทรงอนุโมทนา และกราบทูลให้ทรงทราบ

พระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต อนาคต แม้ในปัจจุบันล้วน
ให้ความเคารพต่อพระสังฆธรรม เพราะฉะนั้นผู้หวังประโยชน์
ใหญ่ พึงให้ความเคารพต่อพระสังฆธรรม

ในอัปมาทสูตรทรงแสดงความเคารพสักการะของชาว
พุทธ หรือของคนดีในโลกนี้ หากเขามีปัญญาพิจารณาเห็น
คุณประโยชน์มากพอ ย่อมมีพระศาสดาเป็นที่เคารพ มีพระ
ธรรมเป็นที่เคารพ มีความเคารพต่อพระสงฆ์อย่างแรงกล้า
มีความเคารพในสมาธิ มีความเพียรเคารพยิ่งในไตรสิกขา มี
ความเคารพในความไม่ประมาท มีความเคารพในการ
ปฏิสังขาร คนเช่นนี้ไม่ควรเพื่อจะเสื่อม ตั้งอยู่ในที่ใกล้พระ
นิพพานทีเดียว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

การให้ความเคารพต่อผู้ที่ควรเคารพ หรือให้ความเคารพ
ต่อกันตามสมควรแก่ความเกี่ยวข้องของผูกพันกัน แสดงว่ามานะ
ได้ลดลงในระดับที่ไม่เป็นพิษภัยอันตราย การแสดงความ
เคารพกราบไหว้แก่ท่านผู้เจริญด้วยวัย คุณ และชาติเป็นความ
สำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้กันภายในสังคม

ความเคารพคือการทำอย่างไร?

ในขั้นแรกคือการให้ความสำคัญแก่ท่านที่ควรเคารพมี
พีเป็นต้นไปท่านให้ความสำคัญระมัดระวัง ทำนองคนประคอง
ของหนัก หรือประคองภาชนะที่เต็มด้วยน้ำ จะต้องทำด้วย
ความระมัดระวังตั้งใจ ด้วยความเป็นผู้มีความเคารพตาม
สมควรในบุคคล เป็นต้นว่า พระพุทธเจ้าเป็นต้นดังกล่าวแล้ว
ในคารวะ ๗ ประการ ลดหลั่นกันลงมาจนถึงพี่ชาย พี่สาว
และคนรุ่นพี่เป็นต้นไป ทุกอย่างแสดงให้เห็นถึงจิตที่อ่อนโยน
ต่อท่านเหล่านั้น ไม่มีอาการกระด้าง แข็งกร้าวต่อท่าน
เหล่านั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมแก่สุภมาณพตอน
หนึ่งว่า

สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กระด้างถือตัวจัด
ไม่กราบไหว้บุคคลผู้ควรแก่การกราบไหว้ ไม่ถูกรับบุคคลผู้ควร
แก่การถูกรับ ไม่ให้อาสนะแก่บุคคลผู้ควรแก่การให้อาสนะ
ไม่ให้ทางแก่บุคคลผู้ควรแก่ทาง ไม่สักการะบุคคลผู้ควรแก่
สักการะ ไม่ทำความเคารพผู้ที่ตนควรทำความเคารพ ไม่นับถือ
บุคคลผู้ที่ตนควรนับถือ ไม่บูชาบุคคลผู้ที่ตนควรบูชา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

บุคคลนั้นเบื่องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึง
อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก อสุรกาย เพราะกรรมนั้นอันบุคคล
กระทำให้บริบูรณ์แล้ว

ส่วนคนที่มีความประพฤติตรงกันข้าม จัดเป็นคนดีมี
ความเคารพสักการะ นับถือ ยกย่องบูชาบุคคลต่างๆ ตาม
สมควรแก่ฐานะ เบื่องหน้าแต่ตายเพราะกายแตกย่อมเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์

ความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อคนอื่น เป็นมงคลชีวิตคู่กัน
ระหว่างความเคารพกับความอ่อนน้อมถ่อมตน ซึ่งในภาค
สนามจริงๆ แล้วเป็นอาการต่อเนื่อง และยืนยันความมีอยู่ของ
กันและกัน ที่สำคัญคือยืนยันความเคารพที่แสดงออกว่า มีอยู่
อย่างจริงใจ ไม่ใช่เป็นการเสแสร้ง มารยา หลอกหลวง ใ้อวด
เพราะการเหล่านี้หากคนขาดความสุจริตใจแสดงออกได้ใน
ทำนองเดียวกัน ความอ่อนน้อมคือความมีสัมมาคารวะต่อ
บุคคล และสิ่งที่ควรแก่การแสดงออกซึ่งความเคารพนั้นๆ ใน
รายละเอียดคือภาคของการปฏิบัติ ตนจะต้องสามารถแสดง
ความเคารพอ่อนน้อมต่อปุชนิยสถานทั้งหลาย ทำนองเดียวกัน
ความกตัญญู คนที่มีความสำนึกดีจริงจะต้องกตัญญูต่อคน
สัตว์ สิ่งที่อยู่ปะการะทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพราะคนทุกคน
รับอุปการะมาจากคน ธรรมชาติ อย่างต่อเนื่อง ชนิดที่ขาด
ไม่ได้ทีเดียว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความอ่อนน้อมถ่อมตนก็มีลักษณะนั้นอย่างนั้น คือทุกคนมีคน สถานที่ที่ควรแสดงความอ่อนน้อมอยู่เสมอ หรืออาจจะพูดได้ว่าตลอด คารวะความเคารพ เป็นการขจัดลดมานะความกระด้างภายในจิตให้อ่อนลง อย่างน้อยที่สุดควรอยู่ในฐานะที่อาจกำกับควบคุมได้ ที่สำคัญความอ่อนน้อมเป็นการประสาน สอดคล้องกันของกาย วาจา ใจ คือใจที่มีความเคารพ สัมมาคารวะเป็นใจที่มีความอ่อนโยนเพราะบรรเทาความกระด้างออกไป แต่เป็นความรู้ภายใน ในกระบวนการที่แสดงออกมาคือ

“ใจจะมีความอ่อนโยน แสดงออกทางวาจาด้วยการกล่าวถ้อยคำที่อ่อนหวาน และแสดงออกทางกายด้วยอาการที่อ่อนน้อม”

ความมีสัมมาคารวะ หรือการประพฤติตนอ่อนน้อมถ่อมตนต่อคนทั้งหลายนั้น เป็นฐานสำคัญที่จะยอมรับ มีรู้สึกที่ดีต่อคนอื่นที่ได้พบรู้จัก ก่อให้เกิดความเคารพ รัก เมตตาเอ็นดู มีความพร้อมที่จะสงเคราะห์ตอบในทำนองเดียวกัน เพราะธรรมชาติของมนุษย์ จะมีปฏิกิริยาในทำนองเดียวกันกับกิริยาที่ตนได้สัมผัสในขณะนั้นๆ

เมื่อพระมหากัสสปเถระออกผนวชอุทิศพระพุทธเจ้า ได้มาพบพระองค์ที่โคนต้นไม้ริมฝั่งน้ำ ท่านมีความคิดว่าสมณะองค์นี้แหละคือพระพุทธเจ้า จึงเข้าไปเฝ้ากราบทูลขอบวชในสำนักของพระองค์ แต่เพราะท่านบวชมาแล้วพระพุทธเจ้าจึง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ทรงประทานโอวาทพิเศษให้ ๓ ประการ อันสอดรับกับฐานะของท่านที่เป็นพราหมณ์ผู้ใหญ่มาก่อน มีฐานะทางสังคมทรัพย์สิน เป็นที่ยอมรับยกย่องของคนทั้งหลาย การออกมาบวชเป็นการลดตัวลงจากฐานะเดิม แต่โอกาสถือตัวหรือกระด้างด้วยมานะมีได้ง่าย พระพุทธเจ้าจึงทรงประทานพระโอวาทว่า

กัสสปะ เธอพึงเข้าไปตั้งความละอาย และความเคารพยำเกรงไว้ในภิกษุทั้งหลาย ทั้งที่เป็นผู้เฒ่า ทั้งที่เป็นผู้ใหม่ ทั้งที่เป็นปานกลางอย่างแรงกล้า

กัสสปะ เธอพึงศึกษาว่าเมื่อเราฟังธรรมอันใจ จักตั้งใจ ฟังธรรมนั้น พิจารณาข้อความแห่งธรรมนั้นด้วยความเคารพ

กัสสปะ เธอพึงมีสติเป็นไปในกาย พิจารณากายของตนเป็นอารมณ์ให้มองเห็นความปฏิกูลน่าเกลียดของร่างกายตนแม้กายคนอื่น

ใจที่อ่อนโยน วาจาที่อ่อนหวาน กิริยาอาการที่อ่อนน้อม จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาตน เพราะใจที่มีความอ่อนโยนเป็นใจที่พร้อมจะศึกษา ปฏิบัติ สัมผัสผลจากการปฏิบัติได้ง่าย

พระพุทธเจ้าทรงยกย่องสรรเสริญคนที่มีความเคารพ สัมมาคารวะ ประพฤติตนอ่อนน้อมถ่อมตนไว้ในที่ต่างๆ อันมาก เพราะมีฐานะเป็นบุญที่ทำหน้าที่ชำระล้างกิเลสประเภทมานะ อติมานะ อวดมานะให้จางคลายลงไป เช่น รับสั่งไว้เป็นพระคาถาว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

นรชนใดกระด้างโดยชาติ กระด้างโดยทรัพย์ กระด้าง
โดยโคตร ย่อมดูหมิ่นญาติของตน กรรม ๔ อย่างของนรชน
นั้นเป็นทางแห่งความเลื่อม

บุคคล ผู้เป็นบัณฑิตถึงพร้อมด้วยศีล ละเอียด มีปฏิภาณ
ประพฤติก่อมตน และไม่กระด้างเช่นนั้น ย่อมได้ยศ

พึงสังเกตว่าโดยธรรมชาติแล้ว สิ่งที่มีคุณค่ามากจะอ่อน
นอกแข็งใน แต่หากอะไรก็ตามที่แข็งนอกอ่อนในราคาจะ
ไม่มาก เช่นต้นไม้ชนิดที่อ่อนนอกแข็งในราคาจะแพง แต่ไม้ที่
ข้างนอกแข็งเช่นต้นตาลเป็นต้น ราคาไม่แพงและใช้ประโยชน์
ได้น้อยด้วย ต้นข้าวที่รวงอ่อนค้อมลง และแสดงว่ามีเมล็ดมาก
แต่รวงข้าวที่พริ้วไหวไปตามลมมีเมล็ดน้อย ในส่วนของต้นไม้
ยอดที่อ่อนสุด จะอยู่สูงที่สุดเป็นต้น

เหตุนั้น ธรรมสองข้อติดกันคือ ความเคารพอ่อนน้อม อัน
เป็นอาการต่อเนืองและหนุนรับกันจึงเป็นคุณระดับสูง เพราะ
ทำหน้าที่ลดมานะ ความกระด้างความผยองของตน ทำให้
คนมีเสน่ห์ในตัวเอง หากใครมีความเคารพอ่อนน้อมอย่างต่อ
เนืองจนเป็นปกติวิสัย จะไปที่ไหนก็ไม่ได้รับความลำบาก คติ
ไทยโบราณท่านสอนไว้ว่า

เป็นผู้น้อยคอยก้มประณมกร เหนื่อยไปก่อนจึงสบายเมื่อปลายมือ

สรุปว่า การทำตนเป็นคนดีของคนคือการพูดดี ทำดี
คิดดี อาการเหล่านี้คือความต่อเนืองของความเป็นผู้อ่อนน้อม
ถ่อมตนของบุคคลนั้นๆ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕๘. พระพุทธศาสนาประทานทรัพย์อันประเสริฐ แก่เรา

บรรดาทรัพย์ทั้งหลายในโลกนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยอดเยี่ยม

ปัญหาที่ครอบงำสังคมอยู่ตลอดเวลาทุกยุคสมัยคือ ปัญหาเรื่องความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในทรัพย์สินนั่นเองส่วนหนึ่งเราเด็กรู้ก่อนเรื่องปากเรื่องท้อง หรือเรียกรวมว่าปัญหาเศรษฐกิจกับปัญหาสังคม ไม่มียุคใดที่ปัญหาทั้งสองประการนี้ได้หายไปจากโลก ชาวโลกทำได้เพียงลดปัญหาในส่วนของกลุ่มคนจำนวนไม่มากเท่าไร และจะมีเป็นจุดๆ ไป โดยเฉพาะปัญหาความยากจน ยากไร้ ที่ในความเป็นจริงแล้วถ้ามนุษย์มีความสันโดษกันพอสมควรปัญหาก็จะลดลง เพราะเมื่อศึกษาในรายละเอียดจะพบว่าความยากจนมาจากเหตุ ๒ ประเภทหลัก คือ

ยากจน คือมีความขาดแคลนทุกสิ่งทุกอย่างจริง แม้จะแก้ไขอย่างไรก็ไม่สามารถแก้ไขได้ ในความเป็นจริงเป็นอาการต่อเนื่องมาจากความไม่รู้ โรคภัยเบียดเบียน ขาดการวางแผนครอบครัว จึงนำไปสู่ความยากจน ไม่พออยู่ไม่พอกิน ไม่พอใจ

อยากจน คือคนที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของความโลภ จิตถูกครอบงำด้วยตัณหา ที่มีความกระสันอยากไปตามแรงกระตุ้นของตัณหา ราคะ จนไม่อาจตอบสนองให้รู้จักคำว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

อิม คำว่าพอ คำว่าหยุดได้ อันเป็นธรรมชาติของจิตใครก็ตาม หากถูกครอบงำด้วยตัณหาจัด จะต้องแสดงออกมาอย่างนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงไว้ว่า

- แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี

- โลกคือหม้อสัตว์พร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิม เป็นทาสของตัณหา

- ความอิมด้วยกามทั้งหลายไม่มี แม้ฝนจะตกลงมาเป็นกหาปณะก็ตาม

ในอุทานธรรมท่านกล่าวไว้เพราะว่า

ความไม่พอใจจนเป็นคนเข็ญ พอแล้วเป็นเศรษฐีมหาศาล
จนทั้งนอกทั้งในไม่ได้การ จงคิดอ่านแก้จนเป็นคนพอ

ความพอจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อจิตเกิดรู้จักความพอดี พอประมาณ พอควร พอใจตามสมควรแก่ฐานะของตนในกรณีนั้นๆ คือ

ในขั้นของการแสวงหา ทุกคนจะต้องพอใจในการใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมของตนในการประกอบอาชีพด้วยหลักของสัมมาชีพ คือเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ในขั้นของการแสวงหาอาศัยกำลังทรัพย์ กำลังคน เทคโนโลยีต่างๆ เข้าช่วยเหลือในการแสวงหาได้เต็มที่ ขอเพียงแต่ทุกอย่างจะต้องยุติด้วยความถูกต้องตามกฎหมายและศีลธรรมเท่านั้น เมื่อแสวงหาได้มามากหรือน้อยก็ตาม ต้องทำใจให้พอใจยินดีตามที่ตนได้มาในขณะนั้นๆ เพราะทรัพย์แปลว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

วัตถุเป็นเครื่องปลื้มใจ หากไม่พอใจตามที่ได้มา ใจจะขุ่นมัว
หงุดหงิดไม่สบาย

ในช่วงของการได้มาเมื่อบุคคลได้ประกอบความเพียร
ไปตามสติกำลังของตนแล้ว ได้มาเท่าไรต้องทำให้พอใจ
ยินดี ตามที่ได้มามากก็ยินดีตามมาก น้อยก็ยินดีตามน้อย
ใจจะไม่ฟูมากไปเมื่อได้มาก ใจจะไม่แฟบมากไปเมื่อได้น้อย
สามารถผ่านวันเวลาไปด้วยความสงบใจ นี่คือการสันโดษ
แปลว่ายินดีตามที่ได้มาอย่างไรก็ยินดีอย่างนั้น ทำนองอาหาร
อะไรมีรสชาติอย่างไรวางอยู่บนโต๊ะ ก็พอใจยินดีที่จะบริโภค
ไปตามนั้นไม่โลภอยากได้อาหารอย่างอื่น ไม่โกรธต่อคนที่
จัดอาหาร หากทำใจได้จะพบอาหารอะไรก็สำเร็จประโยชน์
ในการรับประทานอาหารด้วยกัน

ในช่วงของการบริโภคใช้สอย ในความเป็นจริงก็คือ
หลักของบริโภคกรรม ที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างการบริหาร
จัดการกับทรัพย์ของตน และการซื้อหาปัจจัย ๔ มาตอบ
สนองความต้องการของตน พระพุทธองค์ทรงใช้คำว่า ยถา-
สารูปสันโดษ คือยินดีตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ ตอบสนอง
ความต้องการที่แท้จริงของตน ในกรณีของการบริโภคใช้สอย
ปัจจัย ๔ ชนิดนั้น พระเถระรูปหนึ่งได้กล่าวไว้ว่าคิดในการ
บริหารจัดการกับทรัพย์สินของตนว่า

๑. รายได้ อย่างน้อยต้องสม่ำเสมอมีความต่อเนื่องกัน
๒. รายจ่าย ต้องมีความฉลาดรู้จักประหยัดอดออมใน
การใช้จ่าย เพื่อตอบสนองความต้องการของตน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓. รายใช้ คือของที่ซื้อหามาบริโภค อุปโภคจะต้องใช้
อย่างระมัดระวังไม่ให้เสื่อมค่าเร็วนัก

๔. รายเหลือ ต้องมีการเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ ซึ่งย้อน
กลับไปเป็นรายได้ คือเงินที่เหลือกับเงินที่ไม่ได้ใช้ ก็คือรายได้
ที่แฝงอยู่ ณ ที่นั่นเอง

พระพุทธเจ้าจึงทรงเน้นย้ำไว้ว่า คนที่เป็นทาสของตัณหา
จะมีแต่ความเดือดร้อน การบริหารจัดการกับของตนทั้งในช่วง
ของการแสวงหา การได้มาครอบครอง การบริโภคใช้สอย จะ
ช่วยให้ทรัพย์สินของตนทั้งที่เคลื่อนที่ได้ เคลื่อนที่ไม่ได้ ให้ความ
ปลื้มใจแก่ตนได้จริงก็ต้องมีความสันโดษครบ ๓ กรณี ที่สำคัญ
คือสันโดษเป็นเนื้อหาสาระ สัมมาชีพ คือการเลี้ยงชีพในทาง
ที่ชอบ ซึ่งจิตคนจะต้องประกอบด้วยหลักของมัตตัญญูตา คือ
รู้จักประมาณ รู้จักพอใจ รู้จักพอดี รู้จักพอประมาณ
รู้จักพอสมควร

ถ้าทำได้เช่นนี้การครองเรือนครองสุขก็จะบังเกิดขึ้น ที่
สำคัญคือพึงตระหนักว่า สันโดษเป็นทรัพย์อย่างยอดเยี่ยม
ที่สุด

ในมงคลสูตรนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมไว้ ๔
ประการ คือ ความเคารพ ความอ่อนน้อม ความกตัญญู และ
การพึงธรรมตามกาลว่าเป็นอุดมมงคล

แต่เพราะความกตัญญูได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ในขั้น
นี้จึงขอข้ามไป โดยจะปรารภถึงการพึงธรรมตามกาล

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

การฟังธรรมตามกาลนั้นพึงสังเกตว่าเป็นพระพุทธรูปดำรัสสอนตามยุคสมัย เพราะในสมัยนั้นมีการฟังธรรมเป็นหลัก โดยท่านผู้แสดงธรรมก็ใช้วิธีการแสดงทางปาก ที่เรียกว่าเรียนกันด้วยมุขปาฐะ แต่เมื่อกล่าวโดยเนื้อหาสาระแล้วคือการศึกษาดูตามสมควรแก่โอกาส ส่วนจะศึกษาทางใดในปัจจุบันเรามีสื่อในการศึกษาเรียนรู้ ศาสนา ศิลธรรม กันหลากหลายในเชิงรูปแบบ แต่คงเหมือนกันในเชิงเนื้อหาคือการศึกษาดูธรรม เรียนธรรม ปฏิบัติธรรม

มีข้อที่พึงสังเกตประการหนึ่งคือในด้านของการศึกษานั้น คนส่วนใหญ่จะเน้นวิชาการในทางโลก ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพของตน และเป็นค่านิยมของสังคมแห่งยุคสมัย วิชาอะไรก็ตามที่มีคะแนนมาก นักเรียนนักศึกษาจะให้ความสำคัญมีความสนใจเป็นพิเศษ แต่วิชาใดที่อยู่ในโรงเรียนเขาให้คะแนนน้อย นักเรียนนักศึกษาก็ให้ความสนใจน้อย วิชาศาสนา ศิลธรรม เป็นวิชาที่จัดไว้ในหลักสูตรอย่างเสียมิได้ เพราะคนที่ทำหน้าที่จัดการไม่มีพื้นฐานทางศาสนาดีมากพอต่อการกระตุ้นให้เกิดความสำนึกตระหนักสำเหนียกมองเห็นความสำคัญของศาสนา ศิลธรรม เมื่อพื้นฐานการเรียน การสอน การศึกษา มีความเป็นมาอย่างนี้ จึงไม่ใช่เป็นเรื่องแปลกที่สังคมส่วนหนึ่งซึ่งน่าจะมากพอสมควรพูดกันว่า “ฟังเทศน์ง่วงนอน ดูหนังดูละครตาสว่าง”

ตามปกติแล้ว การที่คนให้ความรัก ความสนใจ ความพอใจ จะต้องอาศัยเขามองเห็นคุณค่า คุณประโยชน์ของสิ่ง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เหล่านั้น ซึ่งแน่นอนว่าความสำเร็จของการตอบสนองความ
พอใจของตน ทุกขั้นตอนจึงต้องมีปัญญาเป็นเครื่องมือในการ
พิจารณาสิ่งที่ตนพอใจจนประจักษ์คุณค่าของสิ่งนั้น แล้วลงมือ
ประพฤติกระทำในสิ่งนั้นอย่างเอาจริงเอาจัง มีจิตใจมุ่งมั่นใน
สิ่งเหล่านั้น โดยกำกับด้วยปัญญาเช่นเคย มีวิมมังสาคือปัญญา
พิจารณาสอดส่อง อย่างต่อเนื่องจนกว่าจะบรรลุผลตามที่ตน
ต้องการ กระบวนการเหล่านี้คือหลักของอิทธิบาท ๔ ที่เป็น
คุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติตามให้ประสบความสำเร็จ

ดังนั้น การที่คนไม่มีความสนใจในการพึงธรรมตามกาล
จนมีความรู้สึกว้า พังเทศน์ง่วงนอน ดูหนังดูละครตาสว่าง
แสดงว่ามีคนจำนวนมากที่ไม่พอใจ ไม่ยินดีในธรรม ที่สำคัญ
คือขาดการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผลในธรรม ซึ่งไปสอดคล้อง
กับพระพุทธดำรัสที่ตรัสแก่เทวดาที่ว่า

**คนจะเสื่อมก็รู้ได้ง่าย คนจะเจริญก็รู้ได้ง่าย คือผู้ใดใคร่
ธรรมเป็นผู้เจริญ ผู้ใดชังธรรมเป็นผู้เสื่อม**

การเป็นผู้ชังธรรมจึงกลายเป็นปัญหาอุปสรรคในสังคม
ทุกขั้นตอน ปัญหาต่างๆ ที่มีการปรารภกันในปัจจุบัน ในความ
จริงพูดกันมานานแล้วจนกำหนดไม่ได้ว่าพูดกันมาตั้งแต่เมื่อไร
นั่นคือ ปัญหาความไม่รู้ ปัญหาความยากไร้ ปัญหาโรคภัย
ไข้เจ็บ ปัญหาเรื่องขาดการวางแผนครอบครัว และอีกชุดหนึ่ง
คือ ปัญหาเรื่องความรู้ ปัญหาเรื่องความคิด ปัญหาเรื่องความ
สามารถ และปัญหาเรื่องคุณธรรม ที่ใช้กำกับการใช้ความรู้
ความคิด ความสามารถ จนประเทศมากไปด้วยปัญหาหลัก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คือปัญหาเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทาง
การเมือง ความมั่นคงทางการทหาร ความมั่นคงทาง
สังคมจิตวิทยา

ขอให้คิดหาคำตอบดูว่า หากคนภายในชาติมีคุณธรรม
ในการครองชีวิต กล่าวโดยสรุปคือ มีความเคารพในสิทธิของ
ชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง และการสื่อสารกันกับคนอื่น มีความ
รู้สึกเป็นมิตรกับคนทั้งหลาย จนสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความ
เป็นมิตร และทุกอย่างสามารถหาข้อยุติด้วยเหตุและความดี
ที่ผ่านการใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียงมาโดยรอบคอบแล้ว

หลักการเกิดและพัฒนาสัมมาทิฏฐิ คือปัญญาอันเห็น
ชอบตามความเป็นจริงนั้น ทรงแสดงเหตุไว้ ๒ ประการ คือ

ปรโตโฆสะ การศึกษาเรียนรู้มาจากข้างนอกคือเรียนรู้
มาทางประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น และจำทรง นำ
มาคิด จนเกิดปัญญาประจักษ์ในเรื่องนั้นๆ

โยนิโสมนสิการ นำเรื่องที่เป็นประสบการณ์โดยตรงของ
ตนมาเพ่งพินิจพิจารณาจนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง
ตรงตามหลักธรรมนั้นๆ เรียกว่าใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียง
โดยรอบคอบ ยุติด้วยเหตุผลและความดี หากทั้งสองกรณี
ประสานสอดคล้องกัน ความเป็นสัมมาทิฏฐิก็จะเกิดขึ้นแก่
บุคคลเหล่านั้น

ดังนั้น การพึงธรรมตามกาลที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า
เป็นอุดมมงคล ก็คือการสร้างปัจจัยส่งเสริมให้เกิดปัญญาอัน
เห็นชอบตามความเป็นจริงในเรื่องนั้นๆ ซึ่งปัจจุบันรวมถึงการ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เรียนรู้จากแหล่งอื่นๆ ไม่ว่าจะมึรูปแบบเป็นอย่างไรก็ตาม จัดเข้าไปในเนื้อหาของกาฟังธรรมตามกาลด้วยกัน ในการฟังธรรมนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงอานิสงส์คือผลบุญไว้ชัดเจน ๕ ประการ คือ

๑. ผู้ฟังจะได้ฟังสิ่งที่ตนยังไม่เคยฟัง ทุกคราวที่ฟังหรืออ่านเรื่องอะไรก็ตาม จะมีเรื่องที่เราไม่เคยฟังมาก่อน เคยฟังมาแต่ลืมไปแล้ว หรือยังไม่มีวามเข้าใจชัดเจน การฟังทุกคราวจึงเกิดผลให้ได้ฟังในสิ่งที่เขายังไม่ได้ฟังทุกคราวไปจะมากหรือน้อยเป็นกรณีๆ ไป

๒. สิ่งใดที่ฟังแล้วยังไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจชัดมากยิ่งขึ้น

๓. ขจัด บรรเทาความเคลือบแคลงสงสัยในเรื่องนั้นๆ ลงไปได้

๔. ทำความเห็นของตนให้ถูกต้องตามความเป็นจริงในเรื่องนั้น คือความเห็นเป็นสัมมาทิฏฐินั้นเอง

๕. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส หากว่าฟังด้วยความตั้งใจ คือความเข้าใจ และติดตามไปโดยลำดับ ความรู้ความเข้าใจจะเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้นไปตามลำดับ และใจก็จะผ่องใสไปตามลำดับเช่นเดียวกัน เพราะความผ่องใสเป็นอาการของปัญญา ความรู้ก็คือปัญญา เหตุผลและสติปัญญาของคนก็จะเพิ่มพูนมากขึ้นตามลำดับ

โลกเราเป็นโลกของการศึกษาเรียนรู้ ตามปกติแล้วเราก็เรียนกันทางประสาทสัมผัสทั้ง ๖ แต่ตัวที่ทำที่รับจริงๆ คือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

อายาตนะที่ ๖ มนายนะ คือใจคนที่รับรู้ทางประสาท ๕
ข้างต้นมา ปัจจุบันยังมีความจำเป็นเพราะเรากำลังอยู่ในโลก
ของสื่อสารโทรคมนาคม การเรียนรู้ติดตามอย่างต่อเนื่อง ใน
เรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนโดยตรงยังมีความจำเป็น การติดตาม
ข่าวสารจากสื่อทั้งหลายมีความจำเป็น แต่ทางที่ดีต้องตระหนัก
สำนึกสำเหนียกว่า

สื่อที่เราจับอยู่ทุกวันนี้ เป็นธุรกิจค้ากำไร ที่มุ่งจะสร้าง
คำว่า “น่าสนใจ” ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่าน ดู ฟัง แต่ผู้รับสาร
จะต้องถามตนเองว่า ควรเชื่อถือมากน้อยแค่ไหนเพียงไร ที่
สำคัญคือทุกเรื่องจะต้องตอบได้ว่า เรามีความคิดเห็นในเรื่อง
นี้อย่างไร?

๕๙. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักมงคลชีวิตที่ ขาดมิได้แก่เราอีก ๔ ประการ คือ

**ความอดทน ความว่าง่าย สอนง่าย การได้พบเห็น
สมณะคือผู้สงบ และการสนทนาธรรมตามกาล**

เนื่องจากเรื่องขันติ ความอดกลั้น ความอดทน ความ
ทนทาน ไม่อ่อนไหวไปตามอำนาจของธรรมชาติ ความเหนียว
ยาก ความทุกขเวทนา และแรงกระตุ้นจากกิเลสคือความโลภ
โกรธ หลง ที่มีการกระตุ้นมาจากข้างนอกหรือเหนียวหนักขึ้นมา
เองก็ตาม ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ในที่นี้จึงจะกล่าวในส่วน
ที่ยังมิได้นำมาลงไว้คือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย หมายถึงการพูดจาเข้าใจกันง่าย ไม่เป็นคนต่อต้าน ตื้อตัน ตื้อดิ่ง ท่านสอนไว้ว่า “การที่บุคคลใดก็ตาม เมื่อคนอื่นกล่าวอยู่โดยชอบธรรม ไม่ทำกלבเกลื่อน หรือนั่งนิ่งเฉย หรือคิดถึงติดกับคุณและโทษ แต่กระทำ ความเอื้อเฟื้อ ความเคารพ ความถ่อมตัว อย่างจริงใจให้ปรากฏ แสดงการยอมรับคำว่ากล่าวตักเตือนนั้นๆ ด้วยความเคารพต่อคนพูดและคำพูด จนมีความพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติตาม ใครก็ตามที่มีคุณลักษณะอย่างนี้ถือว่าเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย

ในทสกนิบาต อังคุตตรนิกาย พระพุทธเจ้ารับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมอันทำความเป็นผู้ว่าง่าย อดทน รับความแนะนำพร่ำสอนด้วยความเคารพ ธรรมนี้ชื่อว่าธรรมกระทำที่พึง

พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมสำคัญที่ทุกคนต้องมีประจำชีวิต ๑๐ ประการ ทรงเรียกว่าธรรมเป็นที่พึง เรียกว่านาถกรณธรรม ธรรมอันเป็นที่พึง ๑๐ ประการ ใน ๑๐ ประการนั้นเองมีความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายอยู่ด้วยข้อหนึ่ง คุณธรรมที่เป็นฐานใจของคนี่ว่าง่ายสอนง่ายเขาเองจะต้องเป็นคนมีความเคารพ คารวะ นับถือต่อบุคคลอื่นโดยเฉพาะคนที่ว่ากล่าวแนะนำตักเตือนตน มีความอดกลั้น ความอดทน ทนทานได้ ที่สำคัญคือมีปัญญาเป็นหลักในการทำโดยไม่ต้อง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คิดอะไรให้พิสดาร เพียงแต่ลองคิดดูว่าเราตักเตือนห้ามปรามใครก็ตาม ถ้ามว่าที่ทำเช่นนั้นเพราะเรามีความรู้สึกอย่างไรต่อเขา ก็จะจับหลักได้ว่าก่อนนั้นเรามีความรัก ความหวังดีต่อเขา แต่พอเห็นเขากระทำ พุดบางอย่างที่มีเค้าว่าจะมีปัญหา ก็อาศัยความรัก ความเมตตา ความหวังดีนั้น ปกป้องเขาจากอันตรายด้วยการว่ากล่าวตักเตือน

ท่านอุปมาไว้ว่า การแนะนำ สั่งสอนด้วยเจตนาดีของบุคคลอื่นนั้น ฟังเห็นเหมือนคนบอกขุมทรัพย์ให้ หากไม่ยอมเชื่อ ท่านที่ซื้อขุมทรัพย์อาจจะต้องอดคร่าไป หรือทุบตีควมคุมพาไปให้ถึงขุมทรัพย์ ทุกอย่างท่านทำด้วยความรัก ความดีต่อคนนั้นต้องการให้เขาได้ขุมทรัพย์ไปครอบครอง จะได้สามารถครองเรือนครองสุขตลอดไป

แต่มีข้อที่ควรตระหนักเป็นพิเศษ คือการเป็นผู้วางายสอนง่าย ที่เรามักพูดว่า ว่านอนสอนง่ายนั้น แสดงว่าเกิดมาจากใจที่มีการยอมรับ นับถือ ศรัทธา มีความพร้อมที่จะช่วยเหลือต่อท่านเหล่านั้น แต่ว่าใครจะเชื่อถือในรูปของการยอมมอบกายถวายชีวิตกันนั้น ทุกคนจะต้องมั่นใจว่าคนเหล่านั้นจะต้องสามารถวางได้สนิทใจ แต่ไม่เชื่อบางกรณี เพราะเรื่องบางเรื่องท่านไม่มีความรู้จริง แต่ท่านเชื่อคนที่ไม่ควรเชื่อมา มาบอกแก่เราหากเราคล้อยตามโดยการคิดพิจารณาด้วยเหตุผลและสติปัญญาส่วนตนประกอบ จะเป็นการเลื่องมากเกินไปหากเชื่อไปเลยในทุกกรณี

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

หากมองจากภาคของการบริหาร ที่เรียกว่าเป็นการปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรม ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายนั้น ประเด็นสำคัญอยู่ที่เรื่องที่เราเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ คนที่เราเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ จากมงคลข้อแรกๆ ที่ผ่านมาคือ

การคบหาสมาคมกับบัณฑิต การบูชาผู้ควรบูชา ความเป็นผู้มีการศึกษาสดับตรับฟังมาก ความเคารพอ่อนน้อม การทำตนเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย อันเป็นการแสดงต่อท่านดังกล่าว โดยตนเองอาศัย ปัญญา สติ ความเพียรเป็นหลัก ในการวินิจฉัยพิจารณา แม้ว่าคนพูดเป็นบัณฑิต และผู้ที่ควรแก่การบูชา แต่เมื่อได้ใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียงโดยรอบคอบแล้ว พบว่าคำกล่าวเหล่านั้นอาจจะอยู่ในฐานะควรแก่การรับฟังไว้ แต่ก่อนจะนำมาประพฤติปฏิบัติตามต้องใช้ปัญญาแห่งวินิจฉัยพิจารณาให้ดีก่อน ตามขั้นตอนของอิทธิบาท ๔ ประการ คือ

มีความพอใจ ใช้ความพยายาม มีจิตใจจดจ่ออยู่ในเรื่องนั้นๆ ทุกขั้นตอนใช้ปัญญาคือวิมมังสาพิจารณามาตามลำดับ การว่านอนสอนง่ายนั้น จะต้องตระหนักว่า แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารคืออะไร หรือมาจากไหน? ที่มานั้นควรแก่การเชื่อถือมากน้อยแค่ไหนเพียงไร ที่สำคัญคือวิธีการของพระพุทธศาสนานั้น ทุกเรื่องจะต้องผ่านการใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียงโดยรอบคอบ ก่อนจะตัดสินใจเสมอ เพราะนักปราชญ์กล่าวไว้ว่า

“ชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา เป็นชีวิตที่ประเสริฐ”

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๖๐. พระพุทธศาสนาประทานหลักการหาประโยชน์ จากการคบผู้สงบแก่เรา

ในมงคลสูตรแสดงว่า การพบเห็นสมณะเป็นอุดมมงคล สมณะคือใคร? คำว่าสมณะเกิดในพระพุทธศาสนา ครั้งแรกคือ เทวทูตทั้ง ๔ ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ เทวทูตสามประเภทแรกเห็นแล้วเกิดสลดใจในการเกิดมาเป็นมนุษย์ที่ชีวิตจะต้องก้าวไปสู่ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ไปตามลำดับ โดยไม่ทราบว่าจะปรากฏเมื่อไรที่ไหนอย่างไร แต่ทุกคนต้องตายแน่ การเห็นสมณะที่แปลว่าผู้สงบจากบาป คือทุจริตทางกาย วาจา ใจ จึงกลายเป็นแรงบันดาลใจอย่างสำคัญแก่พระโพธิสัตว์ คือ พระราชกุมารสิทธัตถะ เพราะว่าในขณะที่ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ที่ปรากฏแก่คน ทำให้คนเป็นคนแก่ คนเจ็บ คนตายนั้น ในความเป็นจริงก็คือปัญหา แต่สาเหตุของปัญหามาจากไหน?

ในคราวแรกพระโพธิสัตว์ทรงคิดว่าทุกอย่างในโลกมีของแก่กัน คือมีความเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เช่นมีร้อนก็มีเย็นแก่ มีมืดก็มีสว่างแก่ มีทุกข์ก็มีสุขแก่ มีกลางคืนก็มีกลางวันแก่

เพราะฉะนั้นเมื่อมีความเกิด ก็ต้องมีความไม่เกิดแก้ด้วยแต่อะไรเล่าคือทางออกจากความเกิด เพราะความเกิดเอาเข้าจริงก็เป็นปัญหาเหมือนกัน เพียงในขณะที่นั้นทรงคิดว่าความเกิดเป็นต้นเหตุของความแก่เป็นต้นเท่านั้น ปัญหาจึงไปติด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

อยู่ที่ทำอย่างไรจะไม่ต้องเกิด เพราะการใช้ชีวิตของพระองค์
ภายในพระราชวัง ท่ามกลางสตรีล้วนๆ จำนวนมากนั้นเป็น
การยากที่จะสลัดออกไป

การพบเห็นสมณะจึงเป็นทางออกจากปัญหา โดยทรง
พิจารณาเห็นว่าการครองเพศอย่างสมณะนี้แหละเป็นช่องว่าง
เป็นโอกาสพิเศษที่จะช่วยให้พระองค์สามารถช่วยตนเองให้
หลุดพ้นจากความแก่ ความเจ็บ ความตาย จนทรงเปล่งพระ
อุทานว่า สาธุ โข ปพฺพชฺชา บวชนีตฺถิณฺณํแล จึงได้ตัดสินใจ
พระทัยทรงผนวชโดยใช้เพศสมณะในกาลนั้น

การพบเห็นสมณะสำหรับพระพุทธเจ้าในคราวนั้นมีความ
ชัดเจนว่าเป็นอุดมมงคลโดยแท้ เพราะช่วยให้ทรงได้วิถีชีวิต
ในการแสวงหาทางตรัสรู้ และทรงประสบความสำเร็จตามที่
ทรงคาดหมายไว้ก่อน

หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และทรงตัดสินใจพระทัย
ประกาศธรรมแก่โลก เสด็จออกจากไพศิมณฑล อุปกาชีวกได้
พบกับพระองค์เกิดความประทับใจ หลังจากได้กราบทูลถาม
ได้รับคำตอบเป็นที่พอใจ กลายเป็นแรงบันดาลใจในกาลต่อมา
เมื่อท่านมีความประสงค์จะหนีจากความวุ่นวายในการครอง
เรือน ได้ออกบวชในสำนักพระพุทธเจ้า ได้บรรลุมรรคผลเป็น
พระอนาคามี

ตอนที่พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะยังเป็นปริพาชก
กำลังเที่ยวแสวงหาทางออกจากความทุกข์อยู่ ขณะที่อุปบัติสส
ปริพาชก หรือพระสารีบุตรในกาลต่อมา เดินไปในกรุงราชคฤห์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ได้เห็นพระอัสสชิเที่ยวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ เกิดประทับใจ
ในอริยาบถของพระเถระ จนเกิดความมั่นใจว่าท่านจะต้องเป็น
พระอรหันต์รูปใดรูปหนึ่ง จึงได้เดินตามหลังท่านไป เมื่อ
พระเถระบิณฑบาตได้พอสมควรแล้ว จึงแวะริมธารน้ำเพื่อ
ฉันภัตตาหาร ท่านเข้าไปคอยรับใช้ท่านองคิษย์ปฏิบัติต่อ
อาจารย์ เมื่อพระเถระฉันภัตตาหารเสร็จแล้วจึงได้สอบถาม
ทราบความเป็นมาของท่านและการบังเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า
ในโลก ได้ฟังธรรมจากพระอัสสชิเถระด้วยข้อความสั้นๆ ที่ว่า

**“ธรรมทั้งหลายเกิดแต่เหตุ พระตถาคตเจ้าทรงแสดง
เหตุแห่งธรรมนั้น และความดับแห่งธรรมนั้น พระมหาสมณะ
มีปกติตรัสอย่างนี้”**

ด้วยข้อความเพียงเท่านี้ท่านเข้าใจพระพุทธศาสนาโดย
พิสดาร ได้บรรลุมรรคผลเป็นพระอรหันต์ แต่ละอย่างแสดงให้เห็น
เห็นถึงผลดีของการได้พบเห็นสมณะ แต่ในขณะที่เดียวกันก็มี
ประเด็นที่ควรแก่การพิจารณาเป็นพิเศษ

พื้นฐานในด้านจิตใจของคนที่เห็นสมณะว่า จะเกิดมงคล
หรืออับมงคลก็อาจเป็นไปได้ อย่างศิษย์ของท่านที่มีความ
ชำนาญในการดีดกรวด อาจารย์ให้ไปทดลองดีดกรวด ประสบ
ความสำเร็จตามลำดับ จนถึงมาทดลองดีดกับสิ่งมีชีวิตมา
ตามลำดับ ก็ประสบความสำเร็จอีกเช่นเคย เพียงแต่ยังไม่เคย
ดีดกรวดใส่คน เพราะเขามองว่าแต่ละชีวิตล้วนมีพรรคพวก
พ่อแม่พี่น้อง กลัวอันตรายหากไปดีดเอาคนเข้า แต่พอเดิน
ไปเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นสุดยอดแห่งสมณะรองจาก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พระพุทธเจ้า เธอกลับคิดแปลกว่า สมณะรูปนี้ไม่มีครอบครัว ไม่มีเจ้าของ เราควรลองดีดกรวดใส่ตาท่าน จึงดีดออกไปถูก ตาพระปัจเจกพุทธเจ้าบอด ประสบบาปกรรมจนยากที่จะสลัด ให้หลุดพ้นไปได้

สมณะในความเป็นจริงคือบัณฑิต ท่านที่ควรแก่การบูชา การจะเกิดมงคลแก่ผู้พบเห็นก็ต่อเมื่อคนเหล่านั้นมีพื้นฐานทาง สติปัญญามากพอที่จะรู้ว่าใครเป็นใคร ตนควรมีทำที้อย่างไร ต่อท่านผู้นั้น จึงจะเป็นความถูกต้อง หลักในมงคลสูตร จะเกิด มงคลได้จริงๆ คนต้องทำตามได้ทุกๆ ข้ออย่างน้อยระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ “การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต การบูชาผู้ที่ควรบูชา อันเป็นปัจจัยเสริมสนับสนุนมาจาก ข้างนอก การศึกษาศาสตร์รับฟังเรียนรู้มาก ความฉลาด ในศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง และความมีวินัยภายในตน” คนที่มีมงคล ๖ ข้อนี้อยู่เป็นหลักสามารถครองชีวิตอย่างคนที่ เป็นสัมมาทิฐิได้ เพราะมงคล ๓ ข้อแรกเป็นปัจจัยสนับสนุน จากข้างนอก ที่เรียกว่าปรโต โสมะ คือการเรียนรู้จากคนอื่น ในที่นี้แน่นอนว่าได้เรียนมาจากคนดี ท่านย่อมสอนให้คิดดี ทำดี พุคดี มงคล ๓ ข้อต่อมา หลักของโยนิโสมนสิการ การ นำเรื่องเหล่านั้นมาพิจารณาโดยอุบายวิธีที่แยบคาย มีเหตุมีผล

พึงเห็นเจ้าชายสิทธัตถะมองสมณะ อุปกาชีวกมอง พระพุทธเจ้า และอุปปติสสบริพาชกมองพระอัสสชิมี ๓ กรณี สืบเกิดจากความสงบระงับของท่านเหล่านั้น ทำให้เกิดความ คิดว่าท่านเหล่านั้นมีความสงบ ความรู้ ความบริสุทธิ์มากพอ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

จินตนำด้วยสติปัญญา ความเพียรในทางมีความรู้สึกลอยอมรับ
นับถือเป็นพื้นฐานเกิดขึ้น จนพร้อมที่จะคิดอย่างมีอุบายวิธีที่
แยบคาย จบลงด้วยข้อยุติในทางที่ดีเป็นอุดมมงคล

ดังนั้น มงคลจะเกิดจากการพบเห็นสมณะ ฐานจิตของ
คนต้องมีความยอมรับนับถือสมณะภาวะ ความเป็นสมณะ
ของท่านเหล่านั้น อย่างน้อยตระหนักชัดเจนว่าสมณะไม่เป็น
ข้าศึกกับใครๆ ในโลกนี้ เพราะท่านมีกายสงบ วาจาสงบอัน
สะท้อนมาจากจิตที่สงบ ความคิดดีต่อสมณะ การทำดีต่อ
สมณะ การพูดดีกับสมณะก็จะตามมา

ดังที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องทิศหก ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้
ชาวบ้านมีฐานความคิดต่อสมณะพราหมณ์ด้วยความเมตตา
คือความรักใคร่ปรารถนาที่จะเห็นทุกชีวิตมีความสุข แล้วแสดง
ออกทางการทำ การพูด พิสูจน์และสนับสนุนด้วยการทำบุญ
ตักบาตรเมื่อท่านมาบิณฑบาต บางโอกาสนำภัตตาหารไป
ถวายท่านด้วยความเมตตา เคารพ นับถือ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า สมณะ บัณฑิต สัตบุรุษ นัก
ปราชญ์ คือท่านที่ควรบูชา ทุกครั้งที่ได้เห็น ได้ยิน เข้าไปใกล้
ท่านเหล่านั้น แม้แต่การระลึกถึง จนถึงการออกบวชตามท่าน
ไป เกิดความรู้สึที่ดีๆ ต่อท่านเหล่านั้น เป็นการยอมรับนับถือ
สถานะของท่าน การมีเมตตา นับถือ เคารพ ศรัทธาเป็นต้น
ต่อท่าน การพบเห็นสมณะจึงจะเป็นมงคลอันสูงสุดได้จริง

ดังนั้นตามหลักความเป็นจริงแล้ว เมื่อเห็นใคร อะไร
เราคิดอย่างไรมากกว่าสิ่งเหล่านั้นจะเป็นใคร อะไร หากมอง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

จากฐานของการลดลงของความโลภ โกรธ หลง การมองคน
สัตว์ ด้วยความเมตตาเอ็นดู เคารพนับถือศรัทธา การมองสิ่ง
ต่างๆ ด้วยความรู้ความเข้าใจ การมองคน สัตว์ สิ่งที่อยู่ใน
ความครอบครองของคนอื่นด้วยความไม่โลภ มีความเคารพ
ต่อสิทธิของผู้ครอบครอง ทุกอย่างล้วนเป็นอุดมมงคลจริง

๒๑. พระพุทธศาสนาประธานหลักการสนทนา ธรรมให้เป็นแนวในการพัฒนาตนแก่เรา

การเรียนรู้ของคนเราจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างไร ก็ไม่พ้น
ไปจากการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส แต่ในการศึกษาเรียนรู้
เราจะพบว่า ปาก ตา หู ใจ เป็นอวัยวะที่มีบทบาทสำคัญ
มากในการศึกษาเรียนรู้ทุกชั้นตอน และทุกเนื้อหาการเรียนรู้
สรรพวิชาอีกวิธีหนึ่งที่ทรงแสดงว่าเป็นอุดมมงคลข้อต่อมาคือ
การสนทนาธรรมตามกาล อันเป็นส่วนของการเรียนรู้เนื้อหา
วิชาทุกชนิด คือการที่คนซึ่งเรียนรู้มาด้วยกัน นำเอาเรื่อง
เหล่านั้นมาสนทนาแลกเปลี่ยนความเห็นความเข้าใจในเนื้อหา
วิชานั้นๆ ต่อกัน

เมื่อเรานำหลักของพุทธज्ञจะ ที่กล่าวมาข้างต้นจำนวน
มากจะพบว่า การเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส การทรงจำ
ความแม่นยำ การนำเรื่องเหล่านั้นมาเพ่งพินิจ และความ
เข้าใจเนื้อหาวิชาต่างๆ แม้จะเป็นเรื่องเดียวกัน แต่ต้องมี
บางส่วนที่ยังเข้าใจไม่ตรงกัน หรือลึกซึ้งกว้างขวางแตกต่างกัน
การสนทนาแลกเปลี่ยนความเห็นกันและกัน ระหว่างคนที่มี

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความรู้ใกล้เคียงหรือชั้นเดียวกัน หรือแม้เรียนกันมาคนละสายกัน ในกรณีที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการเรียนรู้ความรู้ของอีกฝ่ายหนึ่ง การสนทนาสอบถาม สอบทาน เทียบเคียง จะเป็นการช่วยปรับให้ความรู้ความเข้าใจของแต่ละฝ่ายกระจายตัวออกไป ในกรณีของวิชาเดียวกัน หากคนละสาขาของวิชาแต่ละฝ่ายจะได้รับการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ที่ในความเป็นจริงทุกคราวที่มีการสนทนา แลกเปลี่ยน ถ้ามองความรู้ที่ตนต้องการจากอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เป็นการช่วยกันเสริมเติมให้ความรู้แจ่มแจ้งมากขึ้น

แต่ในที่นี้พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่าธรรม คือการสนทนาธรรมกันตามกาลอันสมควร ถ้าเรามองด้วยความเข้าใจแล้ว เราจะพบว่าวิชาที่เราเรียกว่าธรรมะนั้น ในความเป็นจริงทุกอย่างล้วนเป็นธรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพราะพระธรรมเมื่อเราแบ่งออกเป็นประเภทมี ๓ ประเภท คือ

กุศลาธรรมา ธรรมที่เป็นกุศลอันวยผลเป็นความสุขแก่ผู้ปฏิบัติ เช่น พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ เป็นต้น

อกุศลาธรรมา ธรรมอันเป็นอกุศลให้ผลเป็นความทุกข์แก่ผู้ปฏิบัติตาม เช่น อบายมุข การละเมิดศีล ๕ ความคิดอาฆาตมาดร้ายต่อกัน เป็นต้น

อพยาคตาธรรมา ธรรมที่เป็นกลางให้ผลเป็นความสุขก็ได้ ทุกข์ก็ได้ กลางๆ ก็ได้ ตามแต่ใจคนจะกำหนดเอา เพราะธรรมกลุ่มนี้มีฐานะเป็นสภาวะธรรมที่เกิดขึ้น ดำรงอยู่ตามเหตุปัจจัยของธรรมชาติโดยมาก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

หรืออาจจะมองสิ่งทั้งหลายในโลกเราจะพบว่าในโลกประกอบด้วย ธรรมชาติ สังคม และนามธรรม เป็นตัวชี้นำสังคม ให้สร้างสรรค์หรือทำลายธรรมชาติ ที่ในความเป็นจริงก็คือกระบวนการของอริยสัจ ๔ ประการนั่นเอง

ดังนั้น กรอบของคำว่าธรรมที่นำศึกษากันก็อยู่ในแวดวงของธรรมะดังกล่าว แต่เมื่อต้องการให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้นคือ พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ อริยสัจ ๔ ทุกอย่างในโลกไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ สังคม และนามธรรม ล้วนสรุปรวมลงที่อริยสัจ วิชาการทั้งหลายทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ก็ตาม ก็คืออริยสัจ ๔ ประการนั่นเอง สนทนากันตามกาลจึงสามารถสนทนาได้ทุกเรื่อง เพียงเมื่อมองไปที่ประโยชน์ที่จะพึงได้จากการสนทนา ทางศาสนาให้ความสำคัญแก่เรื่องที่เราควรนำมาสนทนากัน และคนที่ควรจะสนทนากัน ผลประโยชน์ที่พึงได้จากการสนทนาธรรมกัน

ในแวดวงของพุทธบริษัท หากเป็นไปได้ ควรคำนึงถึงกถาวัตถุ ๑๐ คือเรื่องอันควรนำมาสนทนา ทรงแสดงไว้ ๑๐ ประการ คือ

เรื่องว่าด้วยความมักน้อยชักชวนกันและกันให้สามารถกำกับควบคุมความโลภมากให้น้อยลง

เรื่องที่เชิญชวนชักชวนให้กันและกันมีความพอใจในความสังัดเงียบจากการคลุกคลีกันจนเหตุที่สำคัญคือ คลุกคลีจะเป็นเหตุให้กิเลสที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น ที่เกิดแล้วจะเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เรื่องที่เป็นการชักชวนกันให้เห็นความสำคัญของการทำตนเป็นคนสันโดษ คือมีความยินดีตามมีตามได้ใน การแสวงหาในการได้มาครอบครอง ในการบริโภคใช้สอย

เรื่องที่ยพยายามให้ตระหนักถึงการคลุกคลีกันในทางที่ไม่ชอบไม่ควร เช่น การคบหาสมาคมกับคนพาล การเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ สถานที่ที่อาจจะนำปัญหามาสู่ตนเอง และคนอื่น

เรื่องที่ชักชวนให้คนมีความเพียรพยายามในการป้องกันความชั่ว ลดละความชั่ว พัฒนาความดี และรักษาความดี และความเป็นคนดีของตนเอาไว้ แล้วพัฒนาให้มากยิ่งขึ้นไปตามลำดับ

เรื่องที่เป็นการชักชวน เชิญชวนให้มองเห็นคุณค่า คุณประโยชน์ของการรักษาศีล มีศีล ตามสมควรแก่ฐานะของตน เพื่อป้องกันมิให้สร้างเหตุแห่งบาปอกุศล

เรื่องการเชิญชวนชักชวนการเจริญสมาธิจิต ทำจิตของตนให้สงบจากอำนาจของนิวรณ์ ๕ ประการ อย่างน้อยสามารถบรรเทาให้เบาบางลงไป โดยการที่จิตของกันและกันสมบูรณ์ด้วยสมาธิ

เรื่องการพัฒนาปัญญา รักษา ปัญญา สามารถครองชีวิตด้วยปัญญา อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของความเป็นพุทธศาสนิกชน เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา

สนทนาเรื่องเกี่ยวกับวิมุติคือการทำจิตให้หลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสไปตามกำลังความสามารถ โดยเริ่มต้นจากเอา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ชนะกิเลสได้เป็นคราวๆ ไป เช่นการเอาชนะความชั่วด้วยความดี ชนะคนตระหนี่ด้วยการให้ ชนะคนพุดจาเหลวไหลด้วยการกล่าวคำสัตย์คำจริง ชนะคนโกรธด้วยความไม่โกรธตอบ เป็นต้น จนสามารถเอาชนะกิเลสบางอย่างได้เด็ดขาด เช่นเอาชนะความริษยา ความเบียดเบียน ความเห็นแก่ตัว เป็นต้น

เรื่องที่เป็นผลจากการเอาชนะความชั่วได้อย่างเด็ดขาดสามารถพิสูจน์ได้ ใจตนสามารถรู้เห็นประจักษ์ด้วยใจของตนว่าตนสามารถเอาชนะกิเลสข้อนั้นได้แล้วจริง

พึงสังเกตว่า ทั้งหมดเป็นเรื่องของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการเป็นหลัก เพราะอริยมรรคเป็นกุศลธรรมส่วนเหตุที่คู่กันเมื่อไรจิตใจของคนที่คู่กันก็สงบลงไปตามลำดับ

จากหลักฐานในคัมภีร์พระไตรปิฎก ท่านเล่าว่าพระเถระสองรูปนั่งสนทนากัน คู่กันไปคู่กันมา มีการคุยประเด็นที่นำมาสนทนากัน ให้อยู่ในกรอบของกถาวัตถุ ๑๐ ดังกล่าว จบลงด้วยทั้งสองรูปบรรลุมรรคผลเป็นพระโสดาบันไปในที่สุด

แต่คนทั่วไปยากที่จะคุยกันในแวดวงของกถาวัตถุ ๑๐ ดังกล่าว ประเด็นในที่นี้ควรจะมีและให้ความสำคัญว่าเราจะสนทนากันเรื่องอะไร? สนทนาไปเพื่ออะไร? สนทนาไปแล้วทั้งสองฝ่ายจะได้รับประโยชน์อะไร? หากนึกถึงผลประโยชน์จะได้จากการคุยกันไม่ได้ก็ไม่ควรพูดคำเช่นนั้น

วาทะที่ควรสนทนากันอย่างน้อยต้องประกอบด้วยความจริง ความเป็นธรรม และมีประโยชน์เป็นหลัก กรอบของการพูด คงอยู่ในหลักของสุจริตทางวาทะ ๔ ประการ คือ วาทะที่เป็น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความจริง สงเสริมสามัคคี ประธานสามัคคี และกระบี่
สามัคคี วาจาที่ไพเราะอ่อนหวาน และวาจาที่กอบปรี่ด้วย
สาระประโยชน์ มีเมตตากรุณาต่อคนที่ตนพูดด้วยหรือพูดถึง

ผลดีของการสนทนาธรรมตามกาล ที่เห็นได้อย่างชัดเจน
คือทุกฝ่ายที่ร่วมสนทนากัน จะมีความรู้สึกดีต่อกัน แต่ละฝ่าย
จะได้ฟังสิ่งที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อน สิ่งใดที่เคยฟังมาแล้วแต่ยังไม่
เข้าใจชัด จะเข้าใจสิ่งนั้นชัดขึ้น ขจัดบรรเทาความสงสัยใน
เรื่องนั้นๆ ออกไปได้ ทำความเห็นของตนให้ถูกต้องได้ และ
จิตของทั้งสองฝ่ายย่อมผ่องใส เพราะใจคิดธรรมที่จะพูดและ
กำลังฟัง วาจาเปล่งคำที่เป็นธรรมะ กายก็สงบในครรลองแห่ง
ธรรมที่ตนกำลังสนทนากัน และในการสนทนานั้น จิตของแต่ละ
ฝ่ายได้ผ่านกระบวนการของการเรียนรู้ ๕ ระดับ อันเป็น
หลักของพหุสัจจะ คือความเป็นผู้ศึกษาสดับรับฟังมาก
นั่นคือ มีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสเพิ่มขึ้น มีความ
ทรงจำเพิ่มขึ้น มีความแม่นยำในเรื่องนั้นมากขึ้น ใครจะทำ
หน้าที่คิดพิจารณาเรื่องที่ตนพูดหรือที่ตนฟัง ความรอบรู้
ความเข้าใจ ความลึกซึ้งในเรื่องธรรมจะเพิ่มมากขึ้นทุกคราว
ที่มีการสนทนาธรรมกัน ชื่อว่าทุกคนกำลังประพฤติสุจริต
คือคิดดี ทำดี พูดดี ผ่านเวลาไปด้วยสาระแก่นสารอันเป็น
คุณค่าแท้ของชีวิตทั้งหลายในโลก

พระพุทธศาสนาได้ให้ทางดับทุกข์แก่เรา อันเป็นการ
ปฏิบัติระดับปรมาตมประโยชน์ คือประโยชน์อย่างยิ่งในมงคลสูตร
ทรงแสดงขั้นของมรรคสัง ๔ ประการ และนิโรธสัง ๔ ประการ
ซึ่งจะนำมาอรรถาธิบายขยายความไปตามลำดับ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๖๒. พระพุทธศาสนาให้หลักการสำคัญคือความเพียรที่ถูกทางแก่เรา

พระพุทธศาสนาเรียกว่าเป็นศาสนาวิริยวาที คือกล่าวสรรเสริญการใช้ชีวิตด้วยความเพียร ผลทุกอย่างตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยความเพียรพยายามที่ถูกทาง ที่เรียกว่าสัมมาวายามะ คือความพยายามในทางที่ชอบ เป็นความเพียรพยายามด้วยความกล้าหาญ บากบั่น หมั่นขยันในการครองชีวิต ความเพียรจึงเป็นหลักธรรมที่ปรากฏในหมวดธรรมต่างๆ เป็นอันมาก แต่การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าก็อาศัยความเพียรเป็นตัวนำ จนกว่าพระองค์จะประสบผลสำเร็จต้องลองผิดลองถูกอยู่นานก่อนที่จะตรัสรู้ทรงใช้ความเพียรชนิดที่ยอมตายทีเดียว ท่านเรียกความเพียรตรงนี้ว่า จตุรงคมหาปธาน โดยกอบปรด้วยปัญญา สติ ความเพียร สัตยาธิษฐาน ขันติ เป็นประธาน ทรงใช้ความเพียรตามที่ทรงตั้งพระปณิธานไว้ว่า

แม้เลือดเนื้อในกายของเราจะเหือดแห้งไป ยังเหลือแต่หนัง เอ็น กระดูกก็ตาม หากไม่สามารถตรัสรู้ด้วยความเพียรพยายามในคราวนี้ จะไม่ยอมลุกขึ้นจากอาสนะที่ประทับ

พระพุทธศาสนาจึงเป็นวิริยวาที และกรรมวาที กล่าวความจำเป็นที่ขาดมิได้คือความเพียรที่ตนจะต้องลงมือกระทำ ผลที่ต้องการจึงจะเกิดขึ้น แต่เพราะเหตุมี ๒ ฝ่าย คือเหตุแห่งความเสื่อมกับเหตุแห่งความเจริญ ความเพียรจึงต้องใช้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ทั้งในส่วนป้องกัน ขจัดเหตุแห่งความเสื่อม สร้างสรรค์พัฒนา รักษา ความดีงามต่างๆ ที่ตนยังไม่มีให้เกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็พยายามรักษาความดีเหล่านั้นไว้และพัฒนากันไป จนกว่าจะบรรลุเป้าประสงค์ของตนที่ตั้งไว้ ดังที่ท่านกล่าวไว้ เป็นคำกลอนสอนใจว่า

ชีวิตยังไม่ลับดับเพียงนี้ แรงแยงมีจะสู้กระเสือกกระสน
แม้เจ็บปวดรวดร้าวจนเฝ้าทน ประจวบจนสมหวังดีที่ตั้งใจ

ความเพียรหลักที่พระพุทธเจ้าทรงสอนในที่นี้ ทรงใช้คำว่า ตโป หรือตบะ แปลความเพียรที่แรงกล้าซึ่งสามารถเผาทำลายกิเลสให้เร่าร้อนละลายจนหายไป ความเพียรในที่นี้จึงเน้นไปที่ความเพียรในองค์มรรค คือ สัมมาวายามะ ความพยายามในทางที่ชอบ ที่บางแห่งเราจะพบว่าท่านเรียก สัมมัปปธาน ๔ คือ

๑. สังวรปธาน เพียรระงับไว้มิให้บาปอกุศลบังเกิดขึ้น ยามประสบอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และเหินยวนึก ตริกนี้กดด้วยจิต อันเป็นเหตุให้กิเลสที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น ที่เกิดแล้วจะเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น การระมัดระวังในเบื้องต้นคือระวางจิตอย่าให้กำหนัด ระวางจิตอย่าให้ซัดเคือง ระวางจิตอย่าให้ลุ่มหลง และระมัดระวังจิตอย่าให้ประมาทมัวเมาในอารมณ์ที่มีการปรุงแต่งขึ้นเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกดังกล่าว แต่กลับมีสติระลึกถึงอารมณ์นั้นๆ ชัดเจนตามความเป็นจริง สามารถกำกับควบคุมจิตของตนไว้ได้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. ปทานปธาน มีความเพียรความพยายามในการ
ขจัด บรรเทา สงบ ระวัง ดับ ความกำหนัด ความขุ่นเคือง
ความลุ่มหลง ความมัวเมาที่เกิดขึ้นแล้วในตน ใช้สติ ปัญญา
ความเพียรสอดส่องมองเห็นโทษของความชั่ว เช่นนี้แล้วเพียร
พยายามลดละบรรเทาจนถึงดับกิเลสประเภทต่างๆ ให้จาง
คลายหายไปจากใจไปตามลำดับ

๓. ภาวนาปธาน เพียรพยายามทำความดีที่ยังไม่มีให้
มีขึ้น ที่มีอยู่แล้วให้เพิ่มพูนมากขึ้น ในชีวิตของเราเป็นอันมาก
นั้น ภายในจิตต้องมีทั้งเชื่อความชั่ว และเชื่อความดี แต่ละ
ฝ่ายพร้อมที่จะเพิ่มในสายของตน ดังนั้นจากรากฐานแห่ง
ความดีงามที่มีอยู่แล้วส่วนหนึ่ง แต่ปริมาณไม่มากพอต่อการ
ต่อสู้กับข้าศึกจากภายนอกและภายใน จึงเพิ่มความแข็งแกร่ง
ให้แก่ตนด้วยการพัฒนาความดีจากรากฐานเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้
มีมากขึ้นไปตามลำดับ จนกว่าจะสมบูรณ์ด้วยคุณธรรม
ความดี

๔. ออนุรักษนาปธาน เพียรพยายามรักษาความดีที่มีอยู่
แล้วไม่ให้เสื่อมไป จนกว่าจิตจะสมบูรณ์ด้วยความดีถือว่า
เสร็จภารกิจในการป้องกันความชั่ว ละความชั่ว ประพฤติ
ความดีและรักษาความดี ที่ทุกคนต้องตระหนักว่าคนที่ยัง
ไม่สมบูรณ์ด้วยความดีระดับพระโสดาบันขึ้นไป อย่าได้วางใจ
ว่าเรามีความหนักแน่นมั่นคงแล้ว เพราะความเพียรที่กำลัง
กล่าวถึงเป็นความเพียรระดับประณีต เป็นความเพียรระดับ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

กรรมฐาน คือสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ในการ
ใช้ความเพียรมีพระพุทธดำรัสเป็นอันมากที่บ่งบอกอาการ และ
ผลของความเพียรเช่น

คนพึงใช้ความเพียรพยายามไปจนกว่าจะประสบความสำเร็จตาม
สำเร็จตามที่ตนต้องการ

คนจะสามารถล่วงทุกข์ ผ่านพ้นความทุกข์ไปได้ด้วย
ความเพียรพยายาม

อันเป็นการแสดงความเพียรที่เต็มตามเป้าหมายคือความ
ดับไปของทุกข์และสาเหตุแห่งทุกข์ เพราะอาศัยความสมบูรณ์
พร้อมของมรรคสี่และนิโรธสี่ เป็นเป้าหมายสูงสุด แสดงว่า
ความเพียรเป็นจุดเริ่มต้นและจุดหมายปลายทางคือความ
สมบูรณ์พร้อมของเหตุคือความเพียร เกิดผลเป็นความบริสุทธิ์
ปราศจากสรรพกิเลสเป็นเป้าหมายสูงสุด

๖๓. พระพุทธเจ้าทรงประทานรูปแบบชีวิตที่ ประเสริฐแก่เรา

พรหมจรรย์ การศึกษาพระเวท การเว้นบาปด้วยการ
เว้นเมถุน การครองชีวิตที่ปราศจากเมถุน การประพฤติอัน
ประเสริฐ การใช้ชีวิตที่ประเสริฐ การครองชีวิตประเสริฐหรือ
อย่างผู้ประเสริฐ มรรค และ พระศาสนา แต่ละคำมี
ความหมายว่าพรหมจรรย์ แต่พรหมจรรย์ที่จะกล่าวในที่นี้จะ
เน้นไปที่การครองชีวิตอย่างประเสริฐ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ตามลำดับที่ทรงเรียงไว้ในมงคลสูตร พรหมจรรย์ในที่นี้ คือการเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ จะมีความสมบูรณ์พร้อม ที่เรียกว่า ผู้มีพรหมจรรย์อันอยู่จบแล้ว หรือมีกิจที่ควรทำสำเร็จแล้ว แต่ระดับนี้เป็นได้เพียงพระอรหันต์เท่านั้น ในที่นี้เราเน้นที่พรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในที่ต่างๆ เป็นอันมาก จึงควรนำมาลงไว้เพื่อให้สาธุชนมองเห็นว่า การครองชีวิตประเสริฐนั้น หากเป็นความยากลำบากไปทั้งหมดไม่ขอเพียงใครก็ตามมีความตั้งใจ มีความเพียรพยายาม สามารถปฏิบัติได้ในระดับใดระดับหนึ่งเสมอ

กรอบของคำว่า พรหมจรรย์ ตามที่ท่านรวบรวมไว้ในมังคลัตถที่ปนี โดยพระสิริมังคลาจารย์สรุปรวม คือ

๑. ทาน การสละ การบริจาค ด้วยเจตนาที่ประกอบด้วย ความเมตตา กรุณา ความรัก ความเคารพ ความศรัทธา ปัญญาพิจารณาเห็นคุณค่าของการสละ บริจาค แสดงออกมาในด้านที่เป็นรูปวัตถุ คือ การสละในรูป การแสดงความมีน้ำใจ มุ่งอนุเคราะห์เกื้อกูลต่อคนที่ตนให้สงเคราะห์เขา เกิดจากความเมตตากรุณาต่อคนที่ตนบริจาค สละ แบ่งปัน และมีความเคารพ ความศรัทธา ความรักดีต่อคณะบุคคล บุคคลที่มีฐานะเป็นปุชนียบุคคล การให้แก่ท่านเหล่านั้นจึงทำตามเจตนามุ่งบูชาต่อท่านในฐานะของปุชนียบุคคลเป็นหลัก จากหลักนี้จึงพบว่าการให้ท่านในความเป็นจริงคือ ปฏิบัติธรรมทุกคนย่อมชัดเจนแก่ใจตนเองว่า ความโลภ โกรธ หลงของ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ตนลดลง อย่างน้อยต่อท่านที่เราให้ สิ่งที่เราให้ และต่อ
เจตนาในการให้

๒. เวยยาวัจฉมัย แปลว่าบุญสำเร็จด้วยการชวนชวาย
ช่วยเหลือคนอื่นในทางที่ชอบ เป็นการแสดงความมีน้ำใจต่อ
คนอื่น อันเป็นอาการของความรู้สึกเป็นมิตรต่อคนอื่น ไม่ค่อย
มีความคิดแบ่งแยกออกเป็นเราเป็นเขา พวกเรา พวกเขา
คุณธรรมข้อนี้ในสังคมไทยสมัยก่อนเราจะพบว่า คนที่เป็น
เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงกัน แสดงออกซึ่งความมีน้ำใจต่อกัน
ด้วยการช่วยเหลือแบ่งเบาภารกิจของกันและกัน ในรูปของ
การ “ลงแขก” โดยปราศจากค่าจ้างแรงงาน แต่งานเหล่านี้มี
ความสำเร็จไปได้ด้วยดี ที่สำคัญมีความสำเร็จได้เร็ว แทนที่
อะไรก็ต้องเรียกร้องจากรัฐ ทั้งๆ ที่ตนเองก็เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ
เกิดมาทั้งที่ทำตัวเป็นคนอาศัยแผ่นดินอย่างเดียว ไม่คิดจะให้
แผ่นดินได้อาศัยตนบ้างหรือ คนเราทุกคนทุกวัยอาศัยตนเอง
คนอื่น ประเทศชาติบ้านเมือง สังคมอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก
ทุกคนได้รับคุณูปการจากประเทศและสังคมตลอดเวลา การ
ให้บริการต่อคนอื่น ช่วยเหลือคนอื่น ตามกำลังความสามารถ
และตามสมควรแก่กรณี การอยู่ร่วมกันภายในสังคมนั้น หาก
ทุกคนมีความพร้อมจะหล่อเลี้ยงสังคมด้วยความมีน้ำใจต่อกัน
หลักการสำคัญคือความโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อย่างคติ
ไทยที่บอกไว้และจำทรงกันแพร่หลายว่า *ปลูกไมตรีอย่ารู้ร้าง
สร้างกุศลอย่ารู้โรย* การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทางที่ชอบ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เป็นการสร้างความเป็นมิตรต่อกัน ดังที่ท่านให้หลักการคิดไว้ว่า **ปรารถนาสารพัดในปฐพี เอาไมตรีแลกได้ดังใจจง**

การที่สังคมมีความชวนขวายช่วยเหลือกันในทางที่ใครทำได้ทำให้ชีวิตของท่านผู้นั้นเป็นชีวิตที่ประเสริฐ เพราะทุกครั้งที่เราทำการช่วยเหลือกันด้วยความเอื้อเฟื้อนั้นคือ บุญอันเป็นเหตุแห่งความสุขของคนในโลกนี้ เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายทั้งในโลกนี้และโลกอื่น

๓. **ศีล** การสำรวมระวังกาย วาจา ให้เรียบร้อยดีไม่มีโทษ ศีลคือความสำรวมระวัง ไม่ล่วงละเมิด อากาการกายวาจาที่เป็นปกติ ทำตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สำนึกหลักที่ก่อให้เกิดศีลโดยการให้ความเคารพในสิทธิของคนอื่นใน ๔ เรื่อง คือ สิทธิในชีวิตของคนอื่น สิทธิในทรัพย์สินของคนอื่น สิทธิในคูครองของคนอื่น และสิทธิในการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น ใช้ปัญญาในครองชีวิต โดยไม่ปล่อยกายจิตให้เลื่อนไหลไปตามอบายมุขทั้งหลาย มียาเสพติดเป็นต้น

สังคมในปัจจุบัน ขอเพียงแต่คนในสังคม สามารถรักษาระดับความเป็นมนุษย์ของตนให้อยู่ในขั้นของศีล โดยเฉพาะขอเพียงแต่ให้มีศีล ๕ ประการเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการครองชีวิต ข้อที่ควรตระหนักคือสังคมโลกในอดีตกาลนานพอสมควร จนมาถึงปัจจุบัน ในภาษาศาสตร์เรียกว่าเป็นกสิยุค สภาพสังคมคนจำนวนไม่น้อยตกอยู่ในสภาพขวัญงระเจิง คือขวัญไม่อยู่กับตัว ไม่มั่นใจในชีวิตและทรัพย์สินห่วงใยคนใน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ครอบครัวยุติธรรมที่น้อง ตลอดถึงประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม
พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญศิลปินไว้เป็นอันมาก เช่น

ศิลปินกำลังอันหาที่เปรียบมิได้

ศิลปินอาวูธอย่างยอดเยี่ยม

ศิลปินเครื่องประดับอันประเสริฐ

และศิลปินเกราะอย่างอัศจรรย์

แต่ที่เรามีปัญหาเพราะคนจำนวนมากไม่คำนึงถึงบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ตลอดถึงนรกสวรรค์ สาเหตุของปัญหาที่เกิดมากคือ คนขาดความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม และส่วนมากไม่ยอมรับนับถือผลของกรรมที่นำไปสู่สุคติและทุคติ จัดว่ามีบทบาทสำคัญมากเป็นพิเศษ ทำอย่างไรศิลปินธรรมจะคืนมาเพื่อโลกาจะมีความสงบอย่างน้อยที่สุดระดับของความไม่มีเวรภัยอันตรายจากมนุษย์ด้วยกัน

๔. อัปปมัญญา การภาวนาที่มีสัตว์ทั่วไปเป็นอารมณ์ อัปปมัญญาแปลว่าการเจริญภาวนาการแผ่กุศลเจตนาไปเพื่อให้เกิดความสุขความสวัสดิแก่สัตว์ทั้งปวง เป็นพัฒนาการทางจิตมาจากหลักของพรหมวิหารทั้ง ๔ ประการ เพียงแต่ประมาณของความรู้สึกที่แผ่ไปนั้น ไม่มีการกำหนดเจาะจงใครกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ตามปกติแล้วจะเป็นการสอนแก่พระภิกษุ แต่เมื่อสอนแก่คนทั่วไปจะเอาระดับของพรหมวิหารเป็นหลัก ในที่นี้จะนำเสนอในระดับของพรหมวิหารทั้ง ๔ ประการ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คำว่า **พรหมวิหาร** แปลว่าเป็นเรือใจเป็นหลักของพรหมหรือผู้ใหญ่ ที่ในภาคของการปฏิบัติแล้วทุกคนต้องมีคุณธรรมเหล่านี้ตามสมควรแก่ฐานะ เพราะแต่ละคนก็มีผู้น้อยกว่าตนทุกคน และมีผู้ใหญ่มากว่าตนอยู่เสมอ พรหมวิหารประกอบด้วยองค์ธรรม ๔ ประการ คือ

๑. **เมตตา** ความรักใคร่ปรารถนาที่จะเห็นคนอื่นสัตว์อื่นอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน อากาของเมตตาแสดงออกมาในรูปของอาการโอบอุ้ม ค้ำครอง ปกป้อง รักษาอภิบาล โดยฐานความคิดมุ่งดีต่อคนอื่น เมตตามีสัตว์ทั่วไปเป็นอารมณ์ ความรู้สึกต่อคนสัตว์ของท่านที่เจริญเมตตาคือตั้งจิตปรารถนาที่จะเห็นคนอื่นสัตว์อื่นอยู่ร่วมกันโดยไม่มีเวรไม่มีภัย ไม่มีอันตราย ที่สำคัญคือไม่มีการเบียดเบียนกันประทุษร้ายกัน และขอให้ทุกชีวิตอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน ในภาคของการปฏิบัติไม่ใช่ทำเพียงการสร้างความรู้สึกรู้สึกต่อคนอื่นสัตว์อื่นดังกล่าวเท่านั้นแต่ต้องแสดงออกทางกาย วาจาด้วย คือ

เมตตาทางกาย แสดงออกด้วยการให้ความเคารพสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครองของกันและกัน หากมีอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครองของคนอื่น ตนอยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือป้องกันมิให้เกิดอันตรายได้ มีความพร้อมที่จะแสดงออกมากด้วยการกระทำทางกาย ตามกำลังความสามารถของตนที่จะทำได้

เมตตาวจีกรรม คือยามพูดด้วยหรือพูดถึงใครก็ตามไม่พูดในทำนองเบียดเบียนประทุษร้ายคนอื่น แต่แสดงอาการ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

โอบอุ้ม คุ้มครอง ปกป้องรักษา อภิบาลตามคุณลักษณะของเมตตา หากพูดกับเขาก็พูดด้วยเมตตา มีประโยชน์ อันมีลักษณะเกื้อกูลและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่ตนพูดด้วย เรื่องที่นำมาพูดอย่างน้อยที่สุดต้องผ่านการตรวจสอบว่าเรื่องนั้นมีความจริงไหม? เป็นธรรมไหม? คนฟังได้รับประโยชน์อะไรหรือไม่? หากไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังก็งดเว้นไม่พูดวาทจาเช่นนั้น

ในขณะที่เดียวกันความรู้สึกต่อคนอื่นจะไม่ออกไปในทางของความกำหนัดในทางเพศ ความรักระหว่างเพศ หรือแม้แต่ความรักในความเป็นครอบครัวกัน เพราะความรักจะเจียดใกล้กับโทษอยู่มาก ในขณะที่เดียวกันก็ต้องไม่มีโทษคือความคิดประทุษร้ายต่อคนที่ตนเมตตา เพราะเมตตากับโทษนั้นเกิดร่วมกันไม่ได้ จะเกิดได้ในแต่ละขณะอย่างใดอย่างหนึ่ง และต้องไม่มีฉันทาคติ คือความลำเอียงเพราะรักใคร่กัน

๒. กรุณา ความสงสารต้องการที่จะช่วยเหลือให้คนสัตว์ที่ตกอยู่ในท่ามกลางอันตราย ให้หลุดพ้นจากทุกข์ ภัยอันตรายที่เขากำลังเผชิญอยู่ กรอบของกรุณาคือมีความรู้สึกต่อคนสัตว์ที่ประสบความทุกข์ ภัย โรค ต้องการที่จะเห็นเขาหลุดพ้นจากทุกข์ ภัย โรค เหล่านั้น และพยายามขวนขวายด้วยการทำทางกาย หรือการพูดทางวาจา เพื่อบรรเทาความทุกข์ ภัย โรค ที่เกิดขึ้นแก่คนสัตว์เหล่านั้น

ข้อที่ต้องระวังมากคือ ข้าศึกตรงกันข้ามกับความกรุณา คือ ความเบียดเบียน ต้องการที่จะเห็นความเดือดร้อนความทุกข์เกิดขึ้นแก่คนสัตว์ คนที่เป็นเช่นนี้พอเห็นคนอื่นประสบ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความทุกข์ แทนที่เขาจะเกิดกรุณาเขาจะเกิดวิหิงสาคือต้องการให้เขาประสบความสำเร็จมากขึ้น อาจลงมือซ้ำเติม หรือพูดในทำนองแข็งให้เขาประสบความสำเร็จ ภัย โรค เพิ่มขึ้น กรุณาจึงต้องมีกำลังมากพอที่จะขจัดความเบียดเบียนออกไป แต่มีอาการอย่างหนึ่งที่คนมักเข้าใจว่าเป็นกรุณา นั่นคือความโศก เรียกว่า โสกจิต คือจิตที่กอบปรี่ด้วยความโศก เพราะตนไม่สามารถช่วยเหลือให้คนสัตว์ที่กำลังประสบความสำเร็จ ภัย โรค หลุดพ้นจากสิ่งนั้นไปได้

พึงสังเกตว่า เมตตา มีสัตว์ทั่วไปเป็นอารมณ์ แต่ยามเมื่อคนที่เราเมตตาเขาอยู่นั่นเองเกิดมีปัญหามาเพราะประสบความสำเร็จ ภัย โรค จิตจะมีความรู้สึกสงสารต่อคน สัตว์เหล่านั้น จึงแสดงความกรุณาออกไปดังกล่าว หากเราไม่มีเมตตาต่อเขาเป็นพื้นฐานอยู่ก่อน พอเขาประสบความสำเร็จ จิตอาจจะเปลี่ยนเป็นความคิดเบียดเบียน ซ้ำเติม หรือไม่สนใจได้ง่าย แต่จะกลายเป็นกรุณาได้ยาก นอกจากกรุณาภายในจิตของเรามากพอที่จะแผ่แผ่ต่อคนที่เราไม่เคยเมตตามาก่อน แต่ในภาคปฏิบัติจริงๆ ก็เป็นไปได้ เพราะเมตตา มีสัตว์ทั่วไปเป็นอารมณ์นั้น จะต้องไม่ยกเว้นคนใดคนหนึ่งออกไปจากเมตตาของตน ที่ต้องระวังคือกรุณาอาจจะกลายเป็นฉันทาคติได้เช่นเดียวกัน เพราะเมตตา กรุณา ใกล้ชิดกันมาก หากเราแยกประเภทของ กรุณา โสกจิต และฉันทาคติ ไปตามหมวดแห่งธรรมจะมีความชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร ควรทำอย่างไร คือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

กรุณาเป็นมรรคสังข์ โสภจิตเป็นทุกขสังข์ จันทาคติเป็น
สมุทัยสังข์ หน้าที่ทำที่ที่ถูกต้องต่ออริยสังข์แต่ละข้อแตกต่างกัน
คือกรุณาควรกระทำบำเพ็ญให้เกิดขึ้น โสภจิต ควรกำหนดรู้
ความจริงที่แท้จริงให้ชัด จันทาคติ จะต้องมองให้เห็นโทษแล้ว
พยายามลดละบรรเทา สงบระงับจนถึงดับให้ได้

๓. มุทิตา ความพลอยชื่นชมยินดีเมื่อคนอื่นเขาได้ดี
มีสุข คนอื่นคือใคร? คือคนที่เมตตาต่อเขาเป็นฐานเดิมอยู่
นั่นเอง แต่พอประสบความสำเร็จเจริญด้วย ลาภ ยศ
สรรเสริญ สุข ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดีต่อเขา หากไม่ได้จะกลายเป็น
เป็นความริษยาต่อการได้ดีของคนเหล่านั้น ความริษยาเป็น
กิเลสประเภทแรงมาก เพราะสามารถทำให้โลกพินาศได้
อาการของความริษยา ปรากฏจากจิตชนิดที่ถูกกัณฑ์มรุมด้วย
กิเลสหลายประการ คือ

มีความโลภ อยากได้ของของคนอื่นเขาได้ มีความโกรธ
เกลียดในตัวคนนั้นเป็นฐานใจอยู่ก่อน มีโมหะในเหตุผล
ของการได้การมีการเป็นว่าเป็นผลมาจากเหตุที่คนเหล่านั้น
เขากระทำ การเจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุข
นั้นแสดงว่าเขาได้ทำเหตุให้สามารถได้ผลดังาม ๔ ประการ
นั้น แต่ในรายละเอียดจริงๆ การได้ลาภอาจจะได้ทางทุจริต
ก็ได้ การได้ยศอาจจะได้มาจากความชั่วก็ได้ การได้รับการ
สรรเสริญ อาจจะมีคนรับจ้างกล่าวสรรเสริญทางสื่อต่างๆ
ซ้ำๆ ซากๆ ก็ได้ มีแต่ความสุขเท่านั้นที่คนจะได้เพราะการ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ทำความดี ซึ่งคงต้องยกเว้นคนประเภทผิดปกติที่มีความสุข
จากความรุนแรงทั้งหลาย

มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อคนอื่นเขาได้ดี มีความริษยา
เป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้มุทิตาเกิดมาได้ คนที่เราจะมุทิตาได้
คือคนที่เราเมตตาภรรณาเขาอยู่ก่อน เช่น เราภรรณาเขาเพราะ
เขาเจ็บป่วยจึงชวนช่วยช่วยเหลือ พอเขาหายจากป่วยก็จะ
เกิดมุทิตาคือพลอยยินดีต่อเขาที่หายป่วย แต่ในบางกรณี
จะต้องระมัดระวังความโลภที่แฝงมากับความยินดีในการ
ได้ดีของท่านนั่นเอง อากาโรเหล่านี้เรียกว่า อุนนยะ คือ
ความรู้สึกต้องการมีส่วนแบ่งสิ่งที่เขาได้มาบ้าง พึงสังเกตการ
ไปร่วมงานแต่งงานเพราะต้องการกินเลี้ยง มีของชำร่วยแจก
ไปมุทิตากับท่านที่ได้ลาภ ยศ สรรเสริญ เพราะต้องการได้
ของแจก เป็นต้น อากาโรของมุทิตาคือต้องการเห็นท่านที่ได้
ลาภ ยศ สรรเสริญ ความสุขนั่นเอง มีความปกติสุขอยู่ใน
โลกธรรมฝ่ายนำปรารถนาทั้ง ๔ ประการนั้นตลอดไป หาก
เรานำมาแยกประเภทของความรู้สึกต่อคนที่ได้ดีมีสุขจะพบ
ความแตกต่าง และทำที่ที่ถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้นนั่นคือ

มุทิตา มีฐานะเป็นมรรคสังขที่ต่อลงมือประพฤติปฏิบัติ
ต่อคนที่ได้ดีมีสุข

ริษยา เป็นสมุทัยสังขที่จะต้องพยายามศึกษาให้ประจักษ์
ชัดซึ่งโทษของความรู้สึกอย่างนี้

อุนนยะ เป็นสมุทัยสังข เป็นกามตัณหา หรือโลภะ ที่จะ
ต้องมองให้เห็นโทษ แล้วเพียรพยายามลดละบรรเทาเช่น
เดียวกัน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔. อุเบกขา การทำใจเป็นกลางๆ ไม่ได้ใจไม่เสียใจในการที่คนซึ่งเราเมตตาไปทำความผิดกฎหมาย คือธรรม ถูกลงโทษตามกฎหมาย และถูกดำเนิน แต่กลับมองเข้าถึงความจริงในกรณีนั้นๆ ว่า ทุกคนมีกรรมเป็นของๆ ตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้จะดีหรือชั่วก็ตาม เขาจะเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

แม้คนผู้นั้นจะเป็นมิตรหรือเป็นศัตรูกับเรามาก่อนก็ตาม แต่เมื่อเขาต้องประสบผลกรรมตามที่เขากระทำไว้ เราไม่มีความจำเป็นจะต้องไปสะใจกับความพิบัติของเขา เพราะแม้เพียงคิดก็บาปแล้วเพราะไปซ้ำเติมต่อคนที่กำลังประสบผลกรรม หากเราจะเสียใจก็ไม่อาจแก้ไขปัญหาอะไรได้ เพราะเป็นปัญหานอกวิสัยที่ใครจะคิดแก้ไขหรือแม้เราจะแค้นเมตตาก็เกิดผลตามที่เราต้องการไม่ได้ หากเราคิดจะกรุณาต้องการช่วยเขาให้พ้นความผิดก็เป็นการทำผิดซ้ำเติมจากที่เขาทำมาแล้ว ยิ่งมุกิตตายังทำไม่ได้ใหญ่ เพราะแทนที่เขาจะพอใจเขาก็กลับจะโกรธเอา การวางเฉยเป็นอุเบกขาจึงผ่านขั้นตอนของการใช้ปัญญามาแล้ว กฎแห่งกรรมนอกวิสัยที่ใครจะปฏิเสธผลได้ หากไม่ต้องการผลต้องงดเว้นการทำชั่ว ทำแต่ความดีจะเป็นการลิขิตชีวิตของตนเองอย่างถูกต้อง

ข้อที่ควรคำนึงอีกประการหนึ่งคือ ความลำเอียง ๔ ประการ คือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความลำเอียงเพราะรักใคร่กัน ความลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน ความลำเอียงเพราะกลัว และความลำเอียงเพราะหลง แต่ละข้อเป็นข้อที่ขัดต่ออุเบกขา ในขณะที่ความยินดี ยินร้ายที่สะสมไว้ภายในใจก็เป็นอันตรายต่อการทำใจให้สงบด้วยอุเบกขา

ในภาคสนามนั้น เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีต่อกัน เป็นฐานใจ ยามที่เขาประสบความทุกข์ เปลี่ยนใจเป็นกรุณา ขวนขวายช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้แก่เขา หากทำได้เราก็เกิดมุทิตา หากไม่ประสบความสำเร็จก็ต้องทำใจเป็นอุเบกขา ในกรณีใดก็ตามที่ไม่อาจจะใช้ธรรมอีก ๓ ข้อ จะต้องทำใจให้ประกอบด้วยอุเบกขา เพราะอุเบกขาเป็นอาการของปัญญา ในการบริหารตน ให้เกิดความสวัสดิ์ในที่ทั้งปวง

๕. เมถุนวิริติ การงดเว้นจากเมถุน เมถุน แปลว่ากรรมของคนคู่ คือเป็นเรื่องของคนสองคน แต่เป็นเหตุแห่งความทุกข์ คือความเกิด จากความเกิดวิถีชีวิตของคนก็เลื่อนไหลไปสู่ความแก่ ความเจ็บ ความตาย การพลัดพรากสูญเสียด้วยประการต่างๆ

เมถุน คือการงดเว้นจากการมีเพศสัมพันธ์กันนั้น เป็นพรหมจรรย์ประการแรก มีมาก่อนสมัยพุทธกาล นักบวชต่างๆ ส่วนมากแล้วจะงดเว้นจากการมีเพศสัมพันธ์ ในคัมภีร์พระพุทธานุศาสน์และคัมภีร์ในอดีต ได้แสดงโทษของการเสพเมถุนไว้เป็นอเนกปริยาย ในปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย ได้แสดง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

โทษของกาม โดยเน้นไปที่การมีเพศสัมพันธ์ไว้ ๑๐ ประการด้วยกันคือ

๕.๑ อุปมาเหมือนร่างกระดูก แสดงความไม่มีสาระแก่นสารในกาลต่อไปก็ต้องเปื่อยเน่าผุพังไปตามกาลเวลาที่มาถึงเข้า

๕.๒ อุปมาเหมือนชิ้นเนื้อที่สัตว์ยื้อแย่งกันอยู่ในที่สุดก็แหลกสลายไป ผู้แย่งก็จะบาดเจ็บไปตามๆ กัน

๕.๓ อุปมาเหมือนคบเพลิงที่คนวิ่งถือไปทวนลม ความร้อนของเพลิง คว้นไฟจะพัดเข้าสู่ใบหน้ามองอะไรไม่เห็น ความร้อนของคบเพลิงแผดเผาไปตลอดเส้นทาง ทุกชีวิตถูกเผาผลาญด้วยเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์ ตลอดสังสารวัฏอันยาวนาน ดังที่พระพุทธเจ้ารับสั่งในหัวข้อของอาทิตตปริยายสูตรที่ว่า

ภิกษุทั้งหลายสิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน และสิ่งทั้งปวงก็มุ่งไปที่กามคุณ หรือวัตถุกาม คือรูป เสียง กลิ่น รส เย็นร้อนอ่อนแข็ง และอารมณ์ที่ใจเหนียวตริกนิกด้วยความกำหนัด ความขัดเคือง ความลุ่มหลง ความมัวเมา นั่นเอง

๕.๔ อุปมาเหมือนหลุมที่เต็มไปด้วยถ่านเพลิง ซึ่งแน่นอนความลึกของหลุม และความร้อนของเพลิงจะแผดเผาคนที่ตกลงไปให้มอดมลายไปในกองเพลิงนั่นเอง ตราบใดยังออกจากกามคุณไม่ได้ ตราบนั้นจะถูกเพลิงแผดเผาตลอดกาลนาน เพลิงเหล่านั้นคงสรุปเป็นเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์นั่นเอง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕.๕ อุปมาเหมือนนอนฝัน ตื่นแล้วก็หายไป ทุก
อย่างก็คงเป็นเพียงฝัน ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

อันรูปรสกลิ่นเสียงเพียงความฝัน	อันรูปโฉมโฉมพรรณฉันทบุปผา
อันชีวิตเปรียบหมายดังสายฟ้า	อนิจจามีได้มีจี้รงกาล
เราเกิดตายว้ายเวียนเพียรเจ็บแก่	จักหาแน่อนอนโฉนในสงสาร
อีกโรคพยาธิเข้ามารอญราญ	สิ้นลมปราณแล้วก็หมดรสโลกีย์
มนุษย์นอกอ่อกายจงหมายกอบปร	กุศลชอบกันเกิดประเสริฐศรี
อายุนั้นสั้นน้อยเพียงร้อยปี	คุณความดีเร่งกระทำอย่าล้าเค็ญ

ทุกอย่างที่เกี่ยวกับกาม ทุกคนครอบครองเพื่อพราว
จากการได้มา การเสียไป หมุนวนกันอยู่ตลอดชีวิต และจบลง
ที่การเสียในแต่ละชาติ ดังที่กล่าวไว้เป็นคำกลอนสอนใจไว้ว่า

ยศและลาภหาบไปไม่ได้แน่ คงเหลือแต่ต้นทุนบุญกุศล
ทรัพย์สมบัติทิ้งไว้ให้ปวงชน แม้ร่างตนเขายังเอาไปเผาไฟ
เมื่อเจ้ามามีอะไรมาด้วยเจ้า เจ้าจะเอาแต่สุขสนุกโฉน
เจ้ามามีอะไรเจ้าจะเอาอะไร เจ้าก็ไปมีอะไรเหมือนเจ้ามา

ตอนเราเกิดมาทุกคนมาแต่ร่างกายจิตใจ หลังจาก
เกิดมาแล้ว คนจะแสวงหาเพื่อได้มาและครอบครองตามลำดับ
จนมีอุปาทานว่าเรามีสิ่งนั้นเรามีสิ่งนี้ แต่ยามที่จากไปเราไป
อย่างตอนที่เรามา เมื่อเกิดใหม่ก็หมุนเข้าสู่แนวเดิมคือมาแต่ตัว
ทุกอย่างจึงเหมือนความฝันที่ทุกคนเห็นยามหลับ แต่ยามที่เรา
มีสติสมบูรณ์เข้าถึงความจริงของชีวิตทุกคนจะรู้ว่าในโลกนี้
ไม่มีอะไรเป็นของเรา ไม่มีความเป็นเรา และไม่มีแม้แต่ที่เรา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เข้าใจว่าเป็นตัวตนของเรา เมื่อเป็นเพียงฝันทุกคนจึงไม่ควรยึดมั่นว่าความฝันเป็นความจริง แต่ความฝันก็ต้องเป็นความฝันอยู่ตลอดไป

ฟังสังเกตรพระอริยบุคคลระดับสูงสุดคือพระอรหันต์ ท่านได้ชื่อว่าเป็นผู้ตื่นจากหลับอย่างสมบูรณ์ ท่านเข้าถึงความจริงที่แท้จริงของชีวิต เพราะปัญญาอันเห็นชอบได้เกิดขึ้นภายในจิตท่านว่า “จันท์ ๕ ไม่ใช่ของเรา จันท์ ๕ ไม่ได้เป็นเรา จันท์ ๕ ไม่ใช่ตัวตนของเรา” ท่านเห็นปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้เหมือนกันทุกองค์

๕.๖ อุปมาเหมือนพัสดุดูที่เยี่ยมเขามา ทุกอย่างเราได้อาจมาจากธรรมชาติกับสังคัม พอมาถึงจุดหนึ่งเราต้องคืนให้แก่ธรรมชาติและสังคัมไป ฟังสังเกตรความดำรงอยู่ของชีวิตแต่ละคน ขึ้นอยู่กับลมหายใจเข้าออก หายใจเข้าเป็นการยืมลมมาจากข้างนอก การหายใจออกเป็นการคืนลมสู่ธรรมชาติ การรับประทานอาหารเรายืมมาจากธรรมชาติข้างนอก การขับถ่ายออกเป็นการคืนอาหารเหล่านั้นคืนธรรมชาติ ชีวิตทุกชีวิตและทุกอย่างที่เกี่ยวกับชีวิตล้วนเป็นของยืมที่จะต้องคืนเร็วบ้าง ช้าบ้าง พอถึงเวลาตายธาตุทั้ง ๕ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศล้วนต้องสลายทั้งหมด ที่ติดจิตเราไปคือความดีความชั่วเท่านั้น ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า

คนเราที่เกิดมาแล้วจะต้องตายไปเป็นธรรมดา เขาทำบุญและบาปไว้ในโลกนี้ บุญและบาปนั้นจะเป็นของๆ ผู้นั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

โดยแท้ บุญและบาปนั้นจะติดตามบุคคลนั้นเหมือนเงาที่ติดตาม
คนไปฉะนั้น

๕.๗ อุปมาเหมือนผลไม้เป็นที่ปรารถนาของผู้
ต้องการ เป็นการเปรียบเคียงกับผลไม้ที่กินได้ และคนต้องการ
กันมาก ในสมัยก่อนมีต้นไม้ป่า ใครๆ ก็สามารถเก็บผลไม้
เหล่านั้นมาเพื่อผลประโยชน์ของตนได้ แต่เมื่อมีคนต้องการ
มากในที่สุดก็ต้องแย่งกัน จนถึงต้องต่อสู้กัน กามก็มีลักษณะ
อย่างนั้น ในส่วนอาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งหลาย
ในโลก ที่คนมีการแย่งกันจนกลายเป็นศึกสงครามมีมาแต่
อดีตกาลนานไกล จนถึงปัจจุบันและจะเป็นเช่นนั้นต้องเป็น
เช่นนั้นตลอดไป พึงสังเกตการแบ่งสตรี บุรุษ มรดกของคนใน
โลก ไม่ว่าจะเป็นการพูดถึงนิยาย นิทานในส่วนใดของโลก
ก็ตาม การแย่งวัตถุกาม โดยเฉพาะความขัดแย้งในทางเพศ
ระหว่างหญิงชาย เช่น เรื่องรามเกียรติ์เป็นเรื่องของชายสอง
คนแย่งผู้หญิงคนเดียวกัน จนกลายเป็นสงครามล้างเผ่าพันธุ์
ยักษ์กัน เรื่องพระอภัยมณีของไทย เป็นเรื่องผู้หญิงสองคนแย่ง
ผู้ชายคนเดียวกัน เรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นเรื่องชายสองคนแย่ง
ผู้หญิงคนเดียวกัน กามทั้งหลายจึงคงอุปมาเหมือนผลไม้ที่
คนทุกคนต้องการ วันใดสิ่งที่ต้องการตรงกัน คนต้องการ
หลายคน การแย่งจนพร้อมที่จะขยายวงกว้างออกไปพร้อมที่
จะเกิดขึ้นเสมอ การแย่งที่ไม่เคยหยุดคือ “แย่งอาหารกันกิน
แย่งถิ่นที่อยู่อาศัยกัน แย่งคู่ครองกันพิศวาท แย่งอำนาจกัน
เป็นใหญ่” ทั้ง ๔ ประการนี้เป็นวัตถุกามที่คนมักมีการกำหนด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ว่า นำใคร นำปวารณา นำพอใจ พอความพอใจขัดแย้งกัน จึงต้องมีการขี้แย่ง จนกลายเป็นศึกสงครามเพราะเหตุวัตถุกามเหล่านั้นทุกครั้งที่เกิดขึ้นในโลก

การเว้นจากเมถุนจัดเป็นพรหมจรรย์ชั้นสูง ในสังคมชาวโลกนั้นขอเพียงไม่ล่วงละเมิดทางเพศคู่ครองของคนอื่น เพราะปัญหาเรื่องชู้สาวเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งในสังคม เรียกได้ว่าทุกยุคทุกสมัยตราบเท่าปัจจุบัน และในกาลอนาคตก็คงมีปัญหาเหล่านี้ต่อไป ประเด็นสำคัญคือทำอย่างไรจะลดลงไปได้

๕.๘ อุปมาเหมือนคนประหารมนุษย์และ
ดิรัจฉานด้วยหอกแล้วชักออกยาก ปัญหาเรื่องกามนั้นมีอาการยึดติดในวัตถุกามเหล่านั้น ทุกอย่างยากที่จะถ่ายถอนตนเองออกมาจากวัตถุกามเหล่านั้น เพราะในกระบวนการทางจิตจะพบว่า ใจคนเรามีกามธาตุ คือเชื้อของความใคร่อยู่ภายในใจตามธรรมชาติอยู่แล้ว เพราะมนุษย์และสัตว์จิตตกอยู่ในกามภูมิ เกิดมาในกามภพที่มีการเสพกาม ในกระบวนการของการเสพกามนั้น หากเรามองจากกระบวนการของปฏิจจสมุปบาท แสดงว่าภายในใจมีกามธาตุ อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากอวิชชา อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดอายตนะ อายตนะที่ตนสัมผัสอารมณ์ พอสัมผัสเกิดความพอใจตามพื้นฐานกามธาตุภายในใจของตน ก็เกิดความพอใจในวัตถุกามนั้น เมื่อพอใจตนก็รู้สึก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ว่ามีความสุขจากกามคุณเหล่านั้น เมื่อมีความพอใจก็เกิด
ต้นหาความทะยานอยากต้องการได้ ต้องการมี ต้องการเป็น
เพิ่มขึ้น จนเกิดเป็นอุปาทานความยึดติดว่าเป็นของเรา
เป็นเรา และเป็นตัวตนของเรา ภพคือความรู้สึกว่าตนมีตนเป็น
ยังตรึงตราอยู่ภายใน ยากที่จะถ่ายถอนความอยากยึด
เหล่านั้นออกไป อย่างที่โคลงโลกนิติกกล่าวไว้ว่า

๑๑๑ มีบุตรบ่วงหนึ่งเกี่ยว	พันคอ
ทรัพย์ผูกบาทาตลอด	หน่วงไว้
ภรรยาเยี่ยงบ่วงป้อ	ริงรัด มือนา
สามบ่วงใครพันได้	จึงพันสงสาร

กามคุณพระพุทธานุศาสนาสอนให้ชักสะพาน คืออย่า
ไปยุ่งเกี่ยวได้จะเป็นการดี เพราะกามนั้นมีสุขน้อยแต่มีทุกข์
มาก และเป็นเช่นนี้ตลอดไป

๕.๙ อุปมาเหมือนเขียงหันเนื้อ ธรรมดาเขียงที่ใช้
ในการหันเนื้อนั้น ในการหันแต่ละคราวตรงหน้าของเขียงจะสีก
กร่อนลงไปตามลำดับ จนในที่สุดหมดสภาพความเป็นเขียง
ไปต้องเปลี่ยนไปใช้แผ่นอื่นเป็นเขียง จะตกอยู่ในสภาพอย่าง
เดียวกันกับแผ่นอื่น การเสพกามนั้นไม่ว่าจะโดยใครก็ตาม ใน
ความเป็นจริงแล้วเป็นเหมือนเขียงที่หันเนื้อนั่นเอง เขียงหาได้
สัมผัสรสชาติของเนื้อชนิดนั้นๆ ไม่ กามคุณที่บุคคลข้องเกี่ยว
จะมีลักษณะอย่างนั้น คือในความเป็นจริงไม่เคยลิ้มกามรส
อย่างแท้จริง เพราะมันเป็นเพียงความฝันดังกล่าว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ที่สำคัญคือบางครั้งพระพุทธเจ้าทรงอุปมาการ
เสพกำว่าเป็นเหมือนสุนัขแทะกระดูก จนลงด้วยการอ้อย
น้ำลายตนเอง

๕.๑๐ อุปมาเหมือนศีระษะอสรพิษ ใครก็ตามไป
ยืนเดินนั่งนอนใกล้กับอสรพิษ โอกาสที่จะถูกอสรพิษกัดจะ
เกิดขึ้นได้ง่าย ฟังสังเกตุการครองเรือน การเกี่ยวข้องกับ
กามคุณ จะมีปัญหาที่ต้องแก้ ต้องอดทนมากเป็นพิเศษ นำ
เอาความทุกข์กับความสุขมาเฉลี่ยกัน ทุกคนยอมประจักษ์
แก่ใจว่า มีความทุกข์มากกว่าความสุข ดังที่พระพุทธเจ้าทรง
แสดงว่า **กามมีความยินดีน้อย มีความทุกข์มาก**

อย่าลืมว่าเป็นการมองความจริงอย่างแท้จริงจากพระ
พุทธญาณ แต่ในภาคที่ใจจะเข้าถึงและปฏิบัติสำหรับสัตว์โลก
ระดับกามาวจรภูมิ ในขั้นนี้จึงควรมองในขั้นของการงดเว้น
ปัญหาชั่วสาวกันได้แพร่หลายก็เป็นบุญยิ่งแล้ว เมถุนวิริติที่เป็น
พรหมจรรย์จึงเน้นไปที่นักบวช ที่ต้องการสัมผัสทางจิตที่สูง
ขึ้นไปจากจิตสามัญชน แต่การพยายามบรรเทาความต้องการ
ในทางเพศให้น้อยลง ลดปัญหาอาชญากรรมทางเพศลงได้
มากก็เป็นการดีแล้ว

**๖. สทาร์สันโดษ มีความพอใจยินดีเฉพาะกับภรรยา
ตนเอง** ข้อนี้เป็นพัฒนาการของศีลข้อกามเมสุมิจฉาจาร คือ
การประพฤติผิดในทางเพศ ในขั้นของศีลที่สอนให้งดเว้นการ
ล่วงเกินคู่ครองคนอื่น ในขั้นนี้เป็นการเสริมเติมศีลก้าวมาอยู่ใน
ขั้นของธรรม มีการกำกับควบคุมใจตนเอง แม้จะมีครอบครัว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

มีบุตร ภรรยา สามี ก็ไม่มีปัญหาอะไรเพียงแต่ทั้งสองฝ่าย
ไม่สนใจคู่ครองของตน ด้วยการที่สามีมีความพอใจยินดี
ในภรรยาตนเอง ภรรยามีความรักดีต่อสามีของตนเอง ใน
กรณีนี้เน้นเฉพาะความสัมพันธ์ในทางเพศ ไม่ใช่การคบหา
สมาคมกันฉันญาติ มิตร ดังในหน้าที่ของภรรยาสามีใน
ทศก ในข้อที่ ๓ จึงมีข้อความตรงกันคือ ไม่สนใจสามี
ภรรยาของตน

๗. **วิริยะ ความเพียรพยายาม ความกล้าหาญ**
ความบากบั่นมั่นคงเป็นนิจ ในการใช้ความเพียรพยายามตาม
หลักของสัมมัตตธาน ๔ ประการที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้น
นั่นคือ เพียรพยายามป้องกัน ขจัดความชั่วที่ยังไม่เกิดและ
เกิดขึ้นมาแล้ว พยายามบำรุงรักษา กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดและ
ที่เกิดขึ้นมาแล้วให้เพิ่มมากขึ้นและไม่เสื่อมไปจากใจ

ในภาคสนามพระพุทธเจ้าทรงแสดงวิธีการเอาไว้โดยสรุป
ว่า ให้บุคคลปลุกฝังความพอใจในการป้องกันความชั่ว ขจัด
ความชั่วที่ยังไม่เกิดและที่เกิดขึ้นแล้ว ในการพัฒนาความดี
รักษาความดีที่ยังไม่เกิดและเกิดแล้ว จากนั้นให้ใช้ความ
พยายามมีความเพียรที่ต่อเนื่องกันไปตามลำดับ สามารถทำได้
ในระดับใดในกรณีนั้น ก็พยายามรักษาจิต ประคับประคอง
จิตตนไว้ในจุดนั้น แล้วพยายามต่อไปจนกว่าใจจะมีความ
สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมความดีที่เกิดขึ้นและปฏิบัติได้ อัน
หมายถึงความสมบูรณ์ด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ การ
แสดงออกด้วยอาการของสมุทัยดับ ความทุกข์ดับ นิโรธ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

สมบุญ มรรคม็องค์ ๘ ประการก็สมบุญ ความเพียรจึง
สามารถเป็นผู้นำจิตให้หลุดพ้นจากทุกข์ไปอย่างสิ้นเชิง ดั่งนัย
แห่งพระพุทธภาษิตที่ได้ยกมาแล้วในตอนต้นว่า คนจะล่วง
ทุกข์ไปได้เพราะความเพียร นั่นเอง

๘. องค์แห่งอุโบสถศีล เนื่องจากเป็นเรื่องของ
พรหมจรรย์ คือการใช้ชีวิตอันประเสริฐ ที่ต้องพิสูจน์ให้เห็น
ความจางคลายลงของกิเลสภายในใจ ที่สำคัญคือความ
ประพฤติพรหมจรรย์ในยุคแรกๆ ท่านเน้นไปที่การงดเว้นจาก
เมถุนคือการมีเพศสัมพันธ์ดังกล่าว ศีลอุโบสถหรือศีล ๘ มี
องค์ศีล ๘ ประการ ที่จัดเป็นระดับพัฒนาคุณภาพชีวิตคนให้
ห่างจากกิเลสประเภทกามราคะคือความกำหนัดความต้องการ
ในทางเพศ อย่างน้อยก็ให้ในช่วงๆ ที่ยาวพอสมควร องค์ศีล
เหล่านั้น คือ

๘.๑ งดเว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตให้ตาย ให้บาดเจ็บ
หรือให้ประสบความทุกข์ทรมาน

๘.๒ งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาหวง
แหนไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย

๘.๓ งดเว้นจากการประพฤตินในสิ่งที่ไม่ประเสริฐ คือ
การมีเพศสัมพันธ์ในคน สัตว์

๘.๔ งดเว้นจากการพูดเท็จ คือการพูดที่คลาดเคลื่อน
จากความเป็นจริงตามที่ตนได้เห็น ได้ยิน ได้ทราบและได้
รู้มา อาจจะเป็นการเสริมความให้มากกว่าความเป็นจริง หรือ
อำความปกปิดความจริงบางส่วนไว้ แต่การพูดคำสัตย์จะต้อง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

มองเป็นจริงไหม? เป็นธรรมไหม? มีประโยชน์ไหม? คนฟัง
ชอบใจหรือไม่ชอบใจ รู้กาลที่จะกล่าววาจาที่นั้นออกไป

๘.๕ เว้นจากการเสพสิ่งเสพติดให้โทษต่างๆ ใน
เครือเดียวกับสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๘.๖ งดเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาลคือ
ตั้งแต่หลังจากตะวันเที่ยงแล้วไปจนถึงวันใหม่

๘.๗ งดเว้นจากการฟ้อนรำขับร้อง ประโคมดนตรี
และดูการละเล่นต่างๆ อันเป็นข้าศึกต่อกุศล และประดับ
ประดาร์่างกายด้วยความมุ่งหมายกระตุ้นกามราคะแก่ผู้พบเห็น

๘.๘ งดเว้นจากนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ภายใน
มีหมอนและสำลีเครื่องลาดวิจิตรงดงาม

พึงสังเกตว่าจากข้อ ๖-๘ ไม่เป็นบาปด้วยตัวของมันเอง
และเป็นอุบายวิธีในการป้องกันจิตจากความกำหนัด เพราะ
ทุกข้อจะเป็นการกระตุ้นกิเลสคือกามราคะ โลก ให้เพิ่มพูนขึ้น
ภายในจิต หากเกินพอดีไปก็จะล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๓ ที่เป็น
การงดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจารมาเป็นอพรหมจริยา คือการ
ประพฤติประเสริฐ

พึงสังเกตว่าในข้อนี้ไม่มีศีล ๕ ประการ แต่ในความเป็น
จริงกลับมีศีล ๕ ที่ประณีตขึ้นกว่าปกติ เพราะศีล ๕ ข้อแรก
คือศีล ๕ ที่ประณีตขึ้น เพราะข้อ ๓ เป็นการครองชีวิตที่
ประเสริฐ ดังนั้นเมื่อแยกเป็นองค์ธรรมเราก็ถืออุโบสถ ๕
นั่นเอง มีองค์ธรรมหลายหมวดรวมกันอยู่ คือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

สี่ข้อแรกเป็นการงดเว้นจากกรรมกิเลส ๔ ประการ มี การฆ่าสัตว์ เป็นต้น

สามข้อแรกเป็นกายสุจริตในสุจริต ๓ ประการ และข้อ ที่ ๔ ในภาคของการปฏิบัติเป็นกระบวนการทางจิตที่ออกมา เป็นสุจริตทางวาจา ๔ ประการ คือการงดเว้นจากการพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ การพูดเพื่อเจ้อเหลวไหล เมื่อรวมกัน ๘ ข้อ หากผู้รักษารักษาเพียงวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง เรียกว่าอุโบสถศีล แต่หากรักษามากกว่านั้น หากรักษาตลอด เวลาเป็นการรักษาเป็นนิจ ดังนั้นทุกข้อจึงจัดว่าเป็นพรหมจรรย์ ในเชิงของกระบวนการจิต ตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงประทาน เอาไว้ว่า

กุศลธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลให้บังเกิดขึ้นแล้ว กุศลธรรมเหล่าอื่นที่ยังไม่เกิดจะบังเกิดขึ้น ที่บังเกิดขึ้นแล้วจะ เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น เหตุนั้นควรกระทำบำเพ็ญให้บังเกิดขึ้น

ในตอนสุดท้ายของศีลทั้ง ๘ ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรง รับรองผลไว้ ๓ ระดับ คือระดับมนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติ และนิพพานสมบัติ ความว่า

บุคคลจะบังเกิดในสุคติหรือได้รับความสุขก็เพราะศีล บุคคลจะสมบูรณ์ด้วยโภคสมบัติก็เพราะศีล บุคคลจะบรรลุมรรคผลนิพพานได้ก็เพราะศีล เพราะเหตุนี้ท่านทั้งหลายจง ชำระศีลให้สมบูรณ์เถิด

๙. อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ เป็นหลักการร่วมของกุศลธรรม ส่วนเหตุทั้งปวงไว้ที่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

อริยมรรค อันเป็นหนทางสายกลางระหว่างการตั้งเกินไปและ
หย่อนเกินไปของความคิดประเภทจิตนิยมสุดขีดกับวัตถุนิยม
สุดขีด เนื่องจากยังมีรายละเอียดเกี่ยวกับอริยสังขใน ช่วงต่อไป
ในที่นี่จะนำเอาอริยมรรคโดยย่อลงไว้ เพื่อให้เนื้อหาในส่วนของ
ของพรหมจรรย์ครบ ๑๐ ประเภทตามที่ท่านรวบรวมไว้
อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ คือ

๙.๑ สัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ คือเห็น
ชอบในอริยสังข ๔ ประการด้วยญาณ คือเห็นชอบในทุกข์
ในเหตุเกิดแห่งทุกข์ ในความดับทุกข์ และในข้อปฏิบัติให้ถึง
ซึ่งความดับทุกข์

๙.๒ สัมมาสังกัปปะ ความดำริหรือความคิดใน
ทางที่ชอบ จำแนกออกไปตามอำนาจของกุศลมูล ๓ ประการ
คือดำริในการออกจากกาม ดำริในการไม่อาฆาตพยาบาท
ใคร ดำริในการไม่เบียดเบียนประทุษร้ายใคร

๙.๓ สัมมาวาจา การเจรจาในทางที่ชอบ ด้วย
การเว้นจากวาจาที่เป็นมุสาวาท วาจาส่อเสียด วาจา
หยาบคายร้ายกาจ และวาจาที่เพ้อเจ้อเหลวไหล

๙.๔ สัมมากัมมันตะ การงานชอบหรือความ
ประพฤติชอบ ได้แก่การงดเว้นจากประทุษร้ายต่อชีวิตคนอื่น
สัตว์อื่น งดเว้นจากการล่วงละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของคนอื่น
และงดเว้นจากการประพฤติผิดในทางกาม

๙.๕ สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ
ด้วยการละการเลี้ยงชีพในทางที่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรมทุก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ประเภท มาครองชีวิตด้วยการเลี้ยงชีพชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรม

๙.๖ สัมมาวายามะ ความพยายามในทางที่ชอบ คือความเพียรที่เรียกว่าปธาน ๔ ประการ คือ

- เพียรระวังมิให้บาปอกุศลเกิดขึ้นในจิตใจ
- เพียรพยายามละบาปที่บังเกิดขึ้นแล้ว
- เพียรให้กุศลที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้นในจิตสันดาน
- เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วมิให้เสื่อมไป

๙.๗ สัมมาสติ ความระลึกชอบ คืออาศัยจิตที่กอบปรด้วย ความเพียร สติ สัมปชัญญะ ระลึกถึงกาย เวทนา จิต ธรรม ให้จิตสงบจากนิวรณ์ ๕ ประการ จนเกิดปัญญาเห็นแจ้งตามความเป็นจริงใน กาย เวทนา จิต และธรรม

๙.๘ สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นในทางที่ชอบ เป็นอาการและผลของการบำเพ็ญสมถกรรมฐาน จิตได้บรรลุรูปฌาน ๔ มีความสงบลงของนิวรณ์ตามกำลังการเกิดขึ้นขององค์ฌาน ๕ ประการไปตามลำดับ บรรลุฌาน ๔ แต่ในภาคของการปฏิบัติ ทรงแสดงในรูปทำนองการขีดวงกลม คือเริ่มต้นขีดจากจุดใดเมื่อเส้นที่ลากไปมาบรรจบกันก็จะเกิดวงกลมขึ้น อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการจึงเริ่มต้นที่ปัญญา ตามมาด้วยศีล และสมาธิ ความสมบูรณ์ของอริยมรรคคือความสมบูรณ์ของอริยมรรคทุกข้อ เกิดความเป็นสัมมาญาณ คือความรู้ในทางที่ชอบ อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากความสมบูรณ์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แห่งสัมมาทิฏฐิ ในความเป็นจริงอริยมรรคก็คือไตรสิกขา ได้แก่
ศีล สมาธิ ปัญญา

สัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ความ
ดำริหรือความคิดชอบ จัดเป็นปัญญาสิกขา

สัมมาวาจา การเจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การ
ทำทำงานชอบ สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ จัดเป็น
ศีลสิกขา คือการศึกษาในเรื่องศีล

สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ สัมมาสติ การ
ตั้งสติชอบ สัมมาสมาธิ การตั้งใจมั่นชอบ จัดเป็นจิตตสิกขา
หรือสมาธิ

๑๐. คำสั่งสอนของพระศาสดามีองค์ ๙ คำว่าคำสั่งสอน
ของพระศาสดามีองค์ ๙ เป็นการเรียกตามลักษณะของคำสั่งสอน
อันเป็นโครงสร้างของการทรงแสดงธรรมในเชิงรูปแบบของการ
แสดง ท่านจำแนกเป็นองค์หรือลักษณะ ๙ ประการ แต่กล่าว
โดยเนื้อหาสาระแล้วคำสั่งสอนเหล่านั้นก็คือหลักของอริยสัจ ๔
ประการนั่นเอง ซึ่งมีรายละเอียดจะนำมาลงไว้ในชุดต่อไป

ในที่นี้จะนำเสนอในส่วนของลักษณะโครงสร้างของคำสั่งสอน
๙ ลักษณะของพระพุทธเจ้า ที่ท่านเรียกว่า นวังคส์ตฤศาสน์

๑. สุตต์ พระสูตร มีลักษณะของพระพุทธพจน์ที่มี
มีสาระ ร้อยเรียงเรื่องนั้นไปตามลำดับ มีบทตั้ง บทขยาย
บทสรุปในเรื่องนั้น เช่น วิภังค์คือภิกขุวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ นิเทศ
ชั้นธกะ ปริวาร พระสูตรในสุตตนิบาต พระพุทธพจน์อื่นที่มี

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ชื่อว่าพระสูตร กล่าวง่าย ๆ คือ พระวินัยปิฎก พระสูตร นิเทศ ทั้งสอง

๒. เคยยะ ได้แก่ คำร้อยแก้วและร้อยกรองผสมกัน หมายถึงพระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด โดยเฉพาะสคาถวรรคในสังยุตตนิกาย

๓. เวैयाकरणะ ได้แก่ คำร้อยแก้วล้วน ๆ เช่น พระอภิธรรมทั้งหมด พระสูตรที่ไม่มีคาถา พระพุทธพจน์อื่นใดที่ไม่จัดเข้าในองค์ ๘ ประการ สรุปลงในกลุ่มเวैयाकरणะ

๔. คาถา ได้แก่ คำร้อยกรองล้วน ๆ หมายถึงพระธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา และคาถาพระสูตรในสุตตนิบาตที่ไม่มีชื่อว่าสูตร

๕. อุทาน พระคาถาที่ทรงเปล่งด้วยไสมนัสญาณ พร้อมทั้งข้อความอันประกอบอยู่ด้วย รวมเป็นพระสูตร ๘๒ พระสูตร

๖. อิติวุตตก ได้แก่ พระสูตร ๑๑๐ สูตร ที่ตรัสโดยนัยะว่า วุตตัม เหตุ ภควตา

๗. ชาดก เป็นเรื่องเล่าในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า พระสาวก ส่วนมากจะมีพระพุทธเจ้าในสมัยที่เป็นพระโพธิสัตว์อยู่ด้วย ประกอบด้วยเรื่องราวของบุคคลในอดีต ๕๕๐ เรื่อง

๘. อัปภูตธรรม เรื่องอัศจรรย์ ได้แก่ พระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องอัศจรรย์ไม่เคยมีทุกสูตร เช่น ทรงแสดงว่า อัศจรรย์ ๔ อย่างไม่เคยมีแต่หาได้ที่อานนท เป็นต้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๙. **เวทลลละ** เป็นพระสูตรแบบสอบถาม ซึ่งผู้ถามได้ทั้งความรู้และความพอใจ ถ้ามต่อไป เช่น จุฬเวทลลสูตร มหาเวทลลสูตร สัมมาทิฏฐิสูตร สักกปัญหาสูตร เป็นต้น

คำว่า **นวังคสัตถุศาสน์**นี้เป็นคำรุ่มอปาทาน พุทธวงศ์ และอรรถกถาทั้งหลาย บางคราวเรียกว่า **ชินศาสน์**

พึงสังเกตว่าทั้งหมดเป็นการพูดถึงลักษณะ รูปแบบของวิธีการสอนธรรมของพระพุทธเจ้า ที่บางคราวเรียกว่าอเนกปริยาย คือทรงแสดงธรรมโดยอเนกปริยายตามนัยะต่างๆ แต่เป็นความแตกต่างในเชิงรูปแบบ แต่ในด้านเนื้อหาแล้วยุติกันที่เรื่องของอริยสัจ ๔ ประการทั้งหมด เพราะพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ อริยสัจ ทุกข้อที่ทรงแสดงคือทรงแสดงเรื่องที่พระองค์ตรัสรู้ จนหลุดพ้นจากอำนาจกิเลสและเพลิงทุกข์ ทรงแสดงเพื่อต้องการช่วยชาวโลกให้หลุดพ้นจากความทุกข์ตามกำลังความสามารถของแต่ละท่าน

ในขณะที่เดียวกันการมองด้วยความเข้าใจ อาจจะทำอาศัยโครงสร้างของพระโอวาทปาฏิโมกข์ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป สามารถแบ่งออกเป็นช่วงๆ ตามฐานะขององค์ธรรมนั้น ที่สำคัญคือทรงยืนยันว่า **นี่คือพระพุทธศาสนา** โอวาทปาฏิโมกข์แบ่งเป็นช่วงๆ ได้ ๓ ช่วง คือ

อุดมการณ์แห่งพระพุทธศาสนา ทรงแสดงไว้ ๓ ประการ คือ **ความอดกลั้น ความทนทาน** เป็นตบะธรรมอย่างยอดเยี่ยม ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่า **พระนิพพานเป็น**

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

บรมธรรมคือธรรมะอันยอดเยี่ยม และผู้ฆ่าสัตว์อื่นเบียดเบียน สัตว์อื่นไม่ชื่อว่าบรรพชิต ไม่ชื่อว่าสมณะเลย แสดงว่า พระพุทธศาสนา มีธรรมะที่เป็นอุดมการณ์คือขันติ มีผลระดับ อุดมการณ์คือ นิพพาน และมีบุคคลระดับอุดมการณ์คือท่าน ที่ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น

หลักการของพระพุทธศาสนา คือ การไม่ทำบาปทั้ง ปวง การทำกุศลให้สมบูรณ์ การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว การปฏิบัติทั้ง ๓ ประการนี้จะต้องมากด้วยความเพียร ความ อุตทนายอย่างสูง เมื่อทำได้สมบูรณ์ก็จะบรรลุนิพพาน ท่านที่ เข้าถึงนิพพานนั่นเองเป็นผู้ไม่ฆ่าสัตว์อื่น ไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น แสดงว่าหลักธรรม ๓ ประการเป็นหลักปฏิบัติเพื่อเข้าถึง อุดมการณ์ในพระศาสนา

ปฏิบัติการ แบ่งออกเป็นการปฏิบัติการต่อคนอื่นด้วย จิตคิดอนุเคราะห์ด้วยการไม่กล่าวร้าย การไม่ทำลายปฏิบัติ การเพื่อตนเองด้วยการสำรวมระวังตามหลักของพระวินัย รู้จักประมาณในการบริโภค ยินดีในที่เสนาสนะอันสงบและ ประกอบความเพียรด้วยความเอื้อเฟื้อในการเจริญกรรมฐาน

พึงสังเกตว่าองค์ธรรมทั้ง ๓ กลุ่ม เป็นหลักของอริยมรรค มีองค์ ๘ ประการ หรือไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา กับ นิโรธสังข อันเป็นการดับสมุทัยและความทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง แสดงว่าแม้จะสรุปตามหลักของโอวาทปาฏิโมกข์ องค์ธรรม ทั้งปวงก็คงเป็นหลักอริยสังข ๘ ประการอยู่นั่นเอง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒๔. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักที่ทำให้พระองค์ ตรัสรู้แก่เรา เพื่อเราจะได้ตรัสรู้ตามพระองค์

ในมงคลข้อต่อไปทรงแสดงว่า ความเห็นแจ้งในอริยสัจ
๔ ประการ

อริยสัจ คืออะไร? อริยสัจคือความจริงที่แท้จริง ความ
จริงที่ทำให้คนผู้เข้าถึงความจริงให้เป็นพระอริยะ ประเด็นหลักที่
ควรทำความเข้าใจคืออริยสัจแต่ละข้อคืออะไร? มีขอบข่าย
อย่างไร เกี่ยวข้องกับเราอย่างไร? อริยสัจ ๔ ประการ คือ

ทุกข์สัจ ความจริงคือทุกข์

คำว่าทุกข์คือสิ่งที่ทนได้ยาก ทุกข์เมื่อเกิดขึ้นจะทำหน้าที่
ต่อสิ่งอื่นคือ “เบียดเบียน ก่อให้เกิดความเร่าร้อน คงอยู่
ในสภาพเดิมไม่ได้ เกิดมาจากเหตุปัจจัย”

ประเภทของความทุกข์ที่ทรงแสดงไว้ในทุกข์สัจ แบ่งออก
เป็น ๒ กลุ่ม คือสภาพทุกข์ ๓ ประการ ได้แก่ ความเกิด
ความแก่ ความตาย ทุกข์ที่จรเข้ามา คือความโศก ความ
รำไร ความรำพัน ความทุกข์ ความเสียใจ ความคับแค้นใจ
ความประสพกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ความพลัดพรากจากสิ่ง
อันเป็นที่รัก ปรรอณาอะไรแล้วไม่ได้ตามปรารณาแต่ละ
อย่างนี้เป็นความทุกข์

กล่าวโดยสรุปการที่จิตยึดมั่นถือมั่นในขั้นนี้ทั้ง ๕ เป็น
ความทุกข์

ทุกข์โดยนัยะที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นความทุกข์ที่เป็น
ผลมาจากสมุทัย คือตัณหา ๓ ประการ หรือสรวพกิเลส แต่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความทุกข์ยังมีขอบข่ายที่ขยายกว้างออกไปอีกในนามของ
ทุกข์ตา คือความเป็นทุกข์ บางส่วนซ้ำกันบางอย่างอยู่ใน
กลุ่มของทุกข์ตาในไตรลักษณ์ คือความไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็น
อนัตตา เห็นควรนำมาลงไว้เพื่อสำเหนียกว่า ในความจริงคือ
ก้อนแห่งทุกข์ จนอาจกล่าวได้ว่า

ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นตั้งอยู่ ทุกข์เท่านั้น
ดับไป นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรเกิด นอกจากทุกข์ไม่มี
อะไรดับ อย่างที่พระวชิราเถรีภิกษุณีได้กล่าวไว้ ทุกข์ตา
ความเป็นทุกข์แห่งสังขาร สามารถกำหนดเห็นด้วยทุกข์ ๑๐
ประการ

๑. สภาวะทุกข์ ทุกข์ประจำสังขาร คือ ชาติความเกิด
ชราความแก่ มรณะความตาย

๒. ปกิณณกทุกข์ ความทุกข์ที่จรเข้ามา เช่น ความ
โศก ความรำไร ความรำพัน ความทุกข์ ความเสียใจ
ความคับแค้นใจเป็นต้นดังกล่าวแล้ว

๓. นิพัตถทุกข์ ความทุกข์เนื่องนิตย์ หรือทุกข์เจ้าเรือน
คือ หนาว ร้อน หิว กระจาย ปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ
ง่วงนอน

๔. พยาธิทุกข์ ความทุกข์ที่เกิดจากโรคภัยไข้เจ็บเบียด
เบียน มีประเภทต่างๆ เป็นไปตามสมุฏฐานของโรคที่เกิด
ขึ้นทำหน้าที่เสียดแทงทุกข์ที่ปรากฏชัดมากคือทุกข์เวทนา คือ
การที่จิตกำหนดว่าทุกข์แล้วเสวยอารมณ์ที่ตนไม่ชอบ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕. **สันตปาทุกข์** ทุกข์คือความร่ำร้อน หรือทุกข์ร้อน นำให้เกิดความกระวนกระวาย กระสับกระส่าย เพราะถูกไฟ คือกิเลสคือราคะ โสภะ โทสะ โมหะ ริษยา วิหิงสาเป็นต้น เกิดขึ้นกลุ้มรมใจ

๖. **วิปากทุกข์** คือคนที่กำลังเสวยผลกรรมของความชั่ว ที่ตนกระทำลงไป เช่น ก่ออาชญากรรมได้รับโทษทัณฑ์จาก บ้านเมือง ประสบความพิบัติในด้านต่างๆ เกิดตกยากลำบาก จนถึงตายไปตกนรก อันเป็นผลของการทำชั่วที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงผลของการทำชั่วทุกกรณีว่า หลังจากตายไปแล้วจัก บังเกิดในทุคติ วินิบาต นรก อสุรกาย

๗. **สหนคตทุกข์** ทุกข์ที่ไปมาอยู่ด้วยกันหรือทุกข์กำกับ กัน อันได้แก่ทุกข์ที่เนื่องจากผลดีมีลาภ ยศ สรรเสริญ ความสุข เป็นทุกข์แต่ละอย่าง เพราะได้ผลที่ตนต้องการทั้ง ๔ ประการมาแล้ว จะต้องมีความระมัดระวังความเสื่อมที่จะเกิดขึ้นแก่ลาภ ยศ เป็นต้น การครอบครองทรัพย์สมบัติใน ขณะนั้นเองก็ครอบครองความทุกข์อยู่ด้วย เพราะการบริหาร ดูแลรักษาทรัพย์บางครั้งอาจต้องตายไปเพื่อปกป้องทรัพย์สมบัติ ของตน ในขณะที่เดียวกันก็มีความอยากได้เพิ่มเผาใจเพราะ ความอยากได้ อยากมี อยากเป็นเพิ่มขึ้น

๘. **อาการปริเยฏฐทุกข์** ความทุกข์ทนในการทำมาหากิน เป็นความทุกข์ในการแสวงหา การได้มา การถือครอง การบริหารจัดการกับทรัพย์สมบัติที่ได้มาแล้ว ปัญหาที่สืบเนื่อง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

จากอาชีพมีมากจนยากต่อการบรรยายว่ามีอันตรายแฝงอยู่
ทุกเวลาที่จะเกิดขึ้นเพราะการแสวงหาทรัพย์เป็นเหตุ

๙. **วิวาทมูลกทุกข์** ทุกข์มีวิวาทเป็นมูล แสดงอาการ
ออกมาเป็นความไม่โปร่งใจ ความกลัวและความกลัวถูก
แก้แค้น ความหวาดหวั่นเป็นต้น การวิวาทของคนบางส่วน
ของโลก ผ่านกาลเวลามาเป็นพันๆ ปี คนรุ่นหลังยังรับมรดก
บาปมีการทะเลาะวิวาทกันต่อๆ กันมาตามลำดับ ทุกฝ่ายอยู่
ด้วยความวิตกกังวล อาฆาตแค้น

๑๐. **ทุกข์ชั้น** คือความทุกข์รวบยอด หมายถึงความ
ทุกข์ทั้งมวลมาสรุปที่จิตที่มากไปด้วยอุปาทาน มีความยึดมั่น
ถือมั่นในชั้นทั้ง ๕ อันเป็นบทสรุปของสรรพสัตว์ สรรพสิ่ง
ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมลงในคำว่าชั้น ๕ ประการ ใจ
ที่ยึดมั่นด้วยความใคร่ ความเห็น ความยึดติดในสิ่งที่ตนเชื่อ
ถือปฏิบัติ และความยึดมั่นในใจจนไปยึดโยงว่าของเรา เรา
เป็นนั่นเป็นนี่ และความมีตัวตนหรือเป็นตัวตนของตน

พึงสังเกตว่าความทุกข์นั้นในความจริงเป็นผลที่มาจาก
ธรรมชาติบ้าง สังคมบ้าง แต่ที่สำคัญคือมาจากจิตถือมั่นใน
คน สัตว์ สิ่งของ ว่าเป็นของเรา ว่าเราเป็น และเป็นตัวตนของ
เรา อันเป็นเหตุให้คนตกอยู่ในอาการเนิ่นช้า คือถ่วงคนไว้ใน
ห้วงของความทุกข์ ตลอดถึงในสังสารวัฏตลอดกาลยาวนาน

ดังนั้น เมื่อกรอบของความทุกข์มีขอบข่ายกว้างขวางมาก
ดังกล่าว เราจะพบว่าทุกข์นั้นมีทั้งที่เป็นรูปและนามธรรม แต่
สมุทัย นิโรธ มรรคมีความเป็นนามธรรม สรุปแล้วอริยสัจก็มี

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

รูปนามนั่นเอง ทุกข์ทรงจัดเข้าประเภทของปริญาตัพพธรรม คือธรรมะที่ควรกำหนดรู้ความจริงตามที่เขาเป็น เขาเป็นเช่นนั้นมาก่อนที่เราจะเกิดมาในโลก จากองค์ประกอบของคำว่า ทุกข์ดังกล่าวจะพบว่า ทุกอย่างเป็นผลที่มาจากเหตุ คือเกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง มีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ มีการแผดเผาก่อให้เกิดความเร่าร้อน ทำหน้าที่ประกอบและขังสัตว์โลกไว้ในทุกข์ และสังสารทุกข์ ทุกคนจึงต้องยอมรับความจริงว่ามันมีฐานะเป็นผล ที่จะต้องทำให้ยอมรับความจริงที่เขาเป็นว่า ธรรมชาติมันเป็นเป็นอย่างนี้ สภาวะมันเป็นเป็นอย่างนี้ ไม่มีใครจะสามารถล่วงพ้นความเป็นอย่างนี้ไปได้ เราเห็นว่า ทุกข์เป็นผลมาจากเหตุคือสมุทัย เราคงต้องเป็นทุกข์ตามที่มันเป็นของมันตลอดไป ตราบใดที่เรายังมีเหตุให้เกิดทุกข์

๖๕. พระพุทธเจ้าทรงแสดงเหตุแห่งสารพันปัญหา ที่เกิดแก่ทุกชีวิตในโลกแก่เรา

สมุทัย คืออะไร? สมุทัยคือสาเหตุแห่งความทุกข์ สมุทัยมีลักษณะขอบข่ายเป็นอย่างไร?

ข้อนี้ในโสฬสกิจคือกิจ ๑๖ ประการของอริยสัจอย่างละ ๔ ข้อนั้น ในส่วนของสมุทัยสัจท่านนิยามไว้ว่า

“เพราะอรรถว่าเป็นเหตุให้เกิดกองทุกข์ คือทุกข์ขั้นต้น,
เพราะเป็นเหตุแห่งทุกข์ เพราะประกอบสัตว์ไว้ในสังสารทุกข์
เพราะขังสัตว์ไว้ในเรือนจำ คือ สังสารทุกข์”

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ลักษณะของตัณหาทรงจำแนกไว้ว่า ก่อให้เกิดความมีความเป็นต่อเนื่องไปเรื่อยๆ คืออยากได้ไปเรื่อยๆ จนหาข้อยุติไม่ได้ มีความกำหนัดเพติดเพลินในสิ่งนั้นๆ ยิ่งขึ้น และเพติดเพลินยิ่งๆ ขึ้นไปในเรื่องเหล่านั้น แต่เมื่อกกล่าวโดยประเภทตัณหาทรงจำแนกไว้ ๓ ประเภท คือ

๑. กามตัณหา อากาที่จิตดิ้นรนทะเยอทะยานอยากในรูป เสียง กลิ่น รส เย็นร้อนอ่อนแข็ง ยืดเหนียว และอารมณ์ทั้งหลาย

๒. ภวตัณหา จิตที่มีความอยากเป็นในฐานะ ตำแหน่ง ฐานะยศต่างๆ เพราะความเป็นมีมาก ความอยากเป็นก็กระจายออกไปตามคุณลักษณะของตัณหาทั้ง ๓ ลักษณะข้างต้น

๓. วิภวตัณหา อากาที่จิตแสดงความไม่พอใจ ในอารมณ์ทั้งหลายที่ตนไม่พอใจ ไม่ต้องการได้ ไม่ต้องการมี ไม่ต้องการเป็น

พึงสังเกตว่าอาการของกามตัณหา ภวตัณหา เป็นอาการของกิเลสประเภทโลภ ราคะ วิภวตัณหา เป็นอาการของกิเลสสายโทสะ ทั้ง ๓ ประการล้วนเป็นผลต่อเนื่องมาจากโมหะหรืออวิชชา

ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรในช่วงของสมุทัยไว้ว่า

ภิกขุทั้งหลายตัณหานั้นนั่นแลเมื่อจะเกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อจะตั้งอยู่ย่อมตั้งอยู่ที่ไหน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ทรงแสดงที่เกิดและที่ตั้งอยู่ของตัณหาทั้ง ๓ ประการนั้น
ไปตามลำดับ คือที่ใดเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจในโลก ตัณหาเมื่อ
จะเกิดและตั้งอยู่ก็จะเกิดและตั้งอยู่ในที่นั้น ทรงจำแนกที่
เกิดและตั้งอยู่ของตัณหาไปตามลำดับ คือ ตา หู จมูก ลิ้น
กาย ใจ, รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ ความรู้ทางตา
ความรู้ทางหู ความรู้ทางจมูก ความรู้ทางลิ้น ความรู้ทางกาย
และความรู้ทางใจ ความสัมผัสทางตา ความสัมผัสทางหู
ความสัมผัสทางจมูก ความสัมผัสทางลิ้น ความสัมผัสทางกาย
และความสัมผัสทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่เกิดขึ้นเพราะ
สัมผัสทางตา ความสัมผัสทางหู ความสัมผัสทางจมูก ความ
สัมผัสทางลิ้น ความสัมผัสทางกาย และความสัมผัสทางใจ
ตัณหาเมื่อจะเกิด เมื่อจะตั้งอยู่ ก็เกิดตั้งอยู่ที่นั่นตามลำดับ
จากนั้นทรงแสดงไปที่สัญญา คือความจำรูป ความจำเสียง
ความจำกลิ่น ความจำรส ความจำเย็นร้อนอ่อนแข็ง ความ
สัมผัสทางธรรมารมณ์ สัญญาเจตนาคือความจงใจในรูป
ความจงใจในเสียง กลิ่น รส เย็นร้อนอ่อนแข็ง และัมมารมณ์

กล่าวโดยสรุปคือตัณหาเกิดและตั้งอยู่ที่ นามรูป นาม
คือสิ่งที่เรารู้ด้วยใจ รูปคือสิ่งที่เราเห็นด้วยตา กระจายออกไป
เป็นอายตนะภายใน และอายตนะภายนอก การจะเห็นจุดเกิด
และตั้งอยู่ของตัณหาตามรายละเอียดข้างต้นนั้นจะต้องผ่าน
สมาธิสูงมากพอ มีปัญญา สติ ความเพียรที่มีพลังมากพอ
เท่านั้น จะรู้เห็นทันตามจุดที่ทรงแสดงไว้ในสมุทฺทัยวารที่ยกมา
ข้างต้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๖๖. พระพุทธเจ้าทรงแสดงผลสูงสุดที่ชาวโลกซึ่ง เป็นวิญญูชนต้องการแก่เรา

ธรรมะชุดนี้คือนิเวธสังข์ ในอริยสังข์ทั้ง ๔ ประการ นิเวธสังข์
เป็นผลสูงสุดเมื่อปรากฏแก่จิตจะทำหน้าที่ ๔ ประการ คือ

๑. นำจิตออกจากอุปธิ อุปธินั้นจำแนกออกหลาย
ประการ เช่น กิเลส กรรม ชันธ์ สังขาร หรือสรูปลงที่ทุกขสังข์
และสมุทัยสังข์ เรียกว่าอุปธิด้วยกัน เรียกเต็มตามชื่อ และ
จำนวนองค์ธรรมดังต่อไปนี้ คือ กิเลสอุปธิ อุปธิคือกิเลส ที่ใน
พระพุทธคุณร้อยบพท่านกระจายออกไปเป็นกิเลส ๑๐
ประเภทที่มีความเป็นจริงแล้วสืบเนื่องมาจาก ราคะ ความ
กำหนัด โลกยะ ความโลภ โภชยะ ความโกรธ และโมหะ
ความหลง ในกิเลส ๑๐ ประการนั้น คือ

- กามราคะ ความกำหนัดในสิ่งที่ใคร่ด้วยอำนาจ
แห่งความใคร่ภายในจิต

- ภวราคะ ความกำหนัดในภพคือความเป็นใน
ฐานะตำแหน่งต่างๆ และการพอใจติดใจ ติดใจในภพทั้ง ๓
ประการ คือกามภพ รูปภพ อรูปภพ ตามความพอใจของ
คนนั้นๆ

- รูปราคะ ความกำหนัดพอใจในสิ่งที่เป็นรูปธรรม
ที่สัมผัสด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือเหนียวเนียนเอาด้วยใจ
และสิ่งที่เป็นรูปฌานทั้ง ๔ ประการ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

- **อรุปราคะ** ความกำหนัดยินดีในสิ่งที่เป็นนามธรรม คืออรุปรมาณ ๔ และสิ่งที่จิตปรุงคิดด้วยความกำหนัดพอใจ ของแต่ละคน

- **โลภะ** ความโลภอยากได้ในอารมณ์โลกทั้งหลาย ที่สรุปรวมเป็นนามรูป

- **โทสะ** ความไม่พอใจ ไม่ยินดี ไม่ต้องการ ความหงุดหงิด ความโกรธ ความพยายาม ความอหังการ

- **โมหะ** ความหลง เป็นความเขลา ความไม่ฉลาด ความไม่เชื่อ ความเคลือบแคลงสงสัย ความฟุ้งซ่านของจิต

- **มานะ** ความถือตัว มีความรู้สึกว่าตนเลิศกว่าเขา เสมอเขา เลวกว่าเขา ด้วยการอาศัยจุดใดจุดหนึ่งที่ตนถือว่า ตนเด่นหรือเสมอเขาหรือเลวกว่าเขา

- **ทิฏฐิ** ความเห็นผิด เช่นเห็นว่าการกระทำทุกอย่าง ไม่เป็นการกระทำ ผลทั้งหลายไม่ได้มีเหตุ เห็นว่าการให้ทาน ไม่มีผล การบูชาไม่มีผล การบวงสรวงไม่มีผล การทำดีทำชั่ว ไม่มีผล แม่ไม่มีคุณ พ่อไม่มีคุณ โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี ท่านที่ตายแล้วเกิดไม่มี ท่านที่รู้แจ้งโลกนี้โลกหน้าด้วยตนเองสอนให้คนอื่นรู้ตามไม่มี

ในด้านสังสารวัฏมีความเห็นว่าเที่ยง คือคนตายจากการเป็นอะไรแล้วจะตายเกิดเป็นอย่างนั้น ถือว่าชีวิตตายไปแล้วก็ขาดสูญไป ไม่มีการเกิดอีกเป็นต้น เหล่านี้จัดว่าเป็น ความเห็นผิด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

- วิจิติจณา ความเคลือบแคลงสงสัยไม่แน่ใจใน พระรัตนตรัย ไตรสิกขา อดีต อนาคต ปัจจุบัน และกฎแห่ง ปฏิสุมุปปาท

กรรมแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทหลัก คือ กุศลกรรม คือกรรมดี อกุศลกรรมคือกรรมชั่ว และอัปยาคตกรรมคือ กรรมที่เป็นกลางๆ ไม่ถึงดีหรือชั่ว พวกนี้เรียกว่า กัมมุปติ อฺปติคือกรรม

- **ขันธูปติ** อฺปติคือขันธ ๕ ประการ คือ รูปขันธ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญาณขันธ ข้อนี้ คือทุกขสังขในอริยสังข ๔ ประการ

- **สังขารูปติ** อฺปติคือสังขาร สังขารของที่ผสมกัน สังขารที่มีใจครอง ไม่มีใจครอง ที่สำคัญคือสังขาร ได้แก่ เจตสิกธรรมที่เกิดขึ้นปรุงแต่งจิตของคน หรืออกุศลธรรมทั้งหลายนั่นเอง

๒. **เพราะจิตสัจจากกิเลส** อันเป็นคุณลักษณะของ คำว่า อรหิ คือหักกรรมแห่งสังสารจักร ไกลจากกิเลส ไม่ ทำบาปแม้ในที่ลับ เป็นผู้ควรไหว้ควรสักการบูชา เพราะจิต ใจบริสุทธิ์ แม้จะมีแรงกระตุ้นให้เกิดกิเลสมาจากข้างนอก เพราะภายในใจไม่มีเชื้อกิเลสอยู่ แรงกระแทกจากข้างนอก จึงทำอะไรไม่ได้ แม้การเหนียวนี้มาจากข้างใน เพราะใจไม่มี กิเลส การเหนียวนี้ด้วยแรงดันของกิเลสก็ไม่มีกิเลสให้ เหนียวนี้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓. เพราะปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้ ปัจจัยที่ว่าในที่นี้คือ
กิเลส กรรม วิบากปรุงแต่งท่านไม่ได้ เพราะละกิเลสดับกรรม
ได้หมดในวันที่บรรลุอรหัตตมาแล้ว ฟังสังเกตตัวอย่าง ในยาม
ที่ท่านเข้าถึงนิโรธประสบกับธรรม ๘ ประการ คือ ลาม
เสื่อมลาม ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ สุข ฏกนินทา ประสบ
ความทุกข์ ที่ตามปกติแล้วหากคนที่ประสบยังมีกิเลสอยู่ ใจ
จะยินดี ในส่วนที่น่าปรารถนา และจะไม่พอใจในส่วนที่ไม่น่า
ปรารถนา แต่ท่านที่เข้าถึงนิโรธพอประสบกับโลกธรรมทั้ง ๘
ปัญญาจะเกิดขึ้นกำกับจิตของท่านในทันทีที่มีการวินิจฉัย
โลกธรรมเหล่านั้นชนิดเข้าถึงความจริงว่า

โลกธรรม ๘ ประการได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา แต่โลกธรรม
เหล่านั้นเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเปลี่ยน
แปลงไปตามธรรมดา ในส่วนที่ไม่น่าปรารถนาก็เกิดขึ้นมาเพื่อ
เปลี่ยนแปลง ส่วนที่น่าปรารถนาก็เกิดขึ้นมาเพื่อความเปลี่ยน
แปลง ความยินดียินร้ายต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ท่ามกลางความ
เปลี่ยนแปลง แล้วดับไปจึงไม่เกิดขึ้นภายในใจของตน

๔. เพราะใจได้สัมผัสอมฤตรส อมฤตรสคืออรส
แห่งความไม่ตาย เกิดจากญาณที่เกิดขึ้นจากความสงบเพราะ
อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ทำให้จิตของท่านเข้าถึงวิมุตติ
คือความหลุดพ้นจากเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ ท่านถึงจุด
นี้จะเกิดญาณผุดขึ้นภายในใจท่านว่า

ใจหมดความกำหนัดในอารมณ์ที่เคยเป็นที่ตั้งแห่งความ
กำหนัด เมื่อจิตพ้นก็เกิดญาณรู้ว่าหลุดพ้นแล้ว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ดังนั้นอริยสาวกนั้นย่อมทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์เราได้อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว
กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้ไม่ได้มี ประเด็นจึงอยู่ที่ท่าน
ไม่เกิดในรูปแบบใดๆ อีกแล้ว เมื่อไม่เกิดก็ไม่ตาย ไม่ตายก็
เป็นการสัมผัสสรสแห่งความไม่ตาย ท่านที่บรรลุมรรคผลเป็น
พระอรหันต์ จึงได้ชื่อว่า “อมฤตรส คือได้ดื่มด่ำกับความ
ไม่ตาย” ศาสนธรรมในพระพุทธศาสนาบางคราวท่านจึงเรียก
ว่า อมฤตธรรม คือธรรมที่ทำให้ผู้เข้าถึงธรรมหลุดพ้นจาก
ความตาย

ลักษณะของนิโรธที่ทรงแสดงไว้ในพระอัมมจักกัปป-
วัตตนสูตร คือ

ความดับเพราะสิ้นความกำหนัดโดยไม่เหลืออันใด
แสดงออกมาทางจิตด้วย การสละตัณหาออกไปจากใจ วาง
ตัณหาลงไป จิตปล่อยตัณหาออกไป จิตไม่พัวพันในตัณหาที่
ละได้แล้ว ภิกษุทั้งหลาย นี่คือการดับทุกข์อย่างแท้จริง

แต่เพราะนิโรธเป็นภาษาเกิดจากสัมผัสทางใจ เป็นเรื่อง
เฉพาะตัวของท่านผู้นั้น การนำเรื่องเหล่านี้มากล่าวจึงไม่ใช่
เรื่องที่ทำได้ง่าย แต่สรุปว่ากล่าวโดยเนื้อหาสาระแล้ว คุณธรรม
ข้อใดก็ตามที่แสดงออกถึงความสมบูรณ์พร้อมแห่งปัญญา
ความบริสุทธิ์ ความกรุณา อากาโรเหล่านี้คืออาการของ
นิโรธสัก เราจะได้พบคำเรียกนิโรธหรือนิพพานในคัมภีร์พุทธ
ศาสนาประมาณ ๒๐๐ กว่าคำ ทุกคำเหมือนกันโดยเนื้อหา
แต่ต่างกันที่ภาษา เช่น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

อรหํ เป็นความบริสุทธิ์ สัมมาสัมพุทโธ เป็นอาการของ
ปัญญาที่สมบูรณ์ ภควา เป็นอาการของกรุณาล้วนมีอยู่
ภายในใจของท่าน เราจึงสรรเสริญพระพุทธคุณด้วยคำกล่าว
นอบน้อมว่า

อรหํ สุมมาสมพุทโธ ภควา พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ
หรือแม้บทว่า นโม ตสฺส ก็เป็นบทสรรเสริญพระพุทธคุณ
ที่ปัญญา ความบริสุทธิ์ และกรุณาเช่นเดียวกัน นิโรธจะมี
อาการอย่างนี้ตลอด แต่ชื่อจะต่างกันออกไป

ถามว่านิโรธคือความดับทุกข์ ที่ในความจริงคือดับเหตุ
แห่งทุกข์ เมื่อเหตุแห่งทุกข์ดับความทุกข์ก็ดับ ข้อนี้ทรงแสดง
ไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย อริยสัจคือนิโรธ คือธรรมที่ดับทุกข์เป็น
อย่างไร คือความสำรอกและความดับโดยไม่มีเหลือ ความสละ
ความสังคิน ความปล่อยวาง ความไม่อาลัยในตัณหาเหล่านั้น
อันใด

ภิกษุทั้งหลาย ก็ตัณหา นั้นเมื่อบุคคลจะละเสีย ย่อมละเสีย
ได้ที่ไหน เมื่อจะดับย่อมดับในที่ไหน

ประเด็นสำคัญว่าตัณหาเกิดขึ้นและตั้งอยู่ ย่อมเกิด
และตั้งอยู่ในที่ใด เมื่อบุคคลจะละ จะดับก็ต้องดับในที่นั้น
ดังนั้นจึงทรงแสดงการละ การดับ ตัณหา นั้นที่ตั้งที่เกิดของ
ตัณหา ในองค์ธรรม อย่างละ ๖ หมวด ที่ในความเป็นจริง
แล้วเป็นกระบวนการทางจิตเช่นเดียวกันคือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

อายตนะภายในหก อายตนะภายนอกหก วิญญาณคือ
ความรู้ทางตาเป็นต้น ๖ สัมผัสคือสัมผัสทางตาเป็นต้น ๖
เวทนาคือการที่จิตเสวยอารมณ์ที่เกิดขึ้นทางตาเป็นต้น ๖
สัญญาความจำรูปเป็นต้น ๖ สัญญาเจตนาคือความตั้งใจใน
รูปเป็นต้น ๖ ตัณหาในรูปเป็นต้น ๖ วิตก ความตรึกนึกถึง
รูปเป็นต้น ๖ วิจาร การพิจารณาถึงรูปเป็นต้น ๖ ฐานหลัก
คืออายตนะภายในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แลอายตนะ
ภายนอกคือ รูป เสียง กลิ่น รส เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ธรรมารมณ์
การที่จำนวนขององค์ธรรมมีถึง ๑๐ ชุดๆ ละ ๖ นั้น ใน
ความเป็นจริงเป็นกระบวนการทำงานของจิต เช่นเราเห็นคน
รูปสวย ไม่สวย จิตจะมีความวิตกพิจารณาได้ในขณะนั้น ทั้งๆ
ที่ความจริงพิจารณาผ่านกระบวนการอื่นไปตั้ง ๙ ขั้น แต่เพราะ
เป็นการพูดในรูปของขณะที่ยากจะพูดว่าเร็วขนาดไหน กลายเป็น
ความอัศจรรย์ของพระญาณของพระพุทธเจ้าที่ทรงเห็น
ความเปลี่ยนแปลงของจิตที่เร็วเป็นขณะ เวลาเพียง ๑ วินาที
เท่านั้นแต่กลับผ่านเป็นแสนๆ ขณะไปแล้ว สำหรับสามัญชน
แล้วโอกาสจะเห็นขณะที่เกิดดับต่อเนื่องกันไปตามธรรมชาตินั้น
นอกจากท่านที่ได้บรรลุระดับฌานแล้วไม่มีใครที่จะเห็นได้
ในที่นี้จึงเพียงแต่นำพระบาลีพุทธวจนะมาลงไว้ให้ดูเท่านั้น

นิโรธสัง เราควรมีทำทีอย่างไรจึงจะถูกต้อง?

นิโรธสังทรงแสดงไว้ในฐานะเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากการ
ทำให้สมบุรณ์ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ มองเหมือน
จุดหมายปลายทางที่เราจะต้องก้าวไปให้ถึง แต่ในการก้าวไป

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เราไม่ต้องทำอะไรกับจุดหมายปลายทางเพียงแต่เดินไปหรือนั่งยานพาหนะไป จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง พอถึงจุดหมายปลายทางการเดินทางก็ยุติ ไม่ต้องทำอะไรกับจุดหมายปลายทาง ทำเพียงแต่เสวยผลของความสุขที่ได้จากมาถึงจุดหมายปลายทาง นิโรธจึงทรงแสดงในฐานะเป็นจุดหมายปลายทางหรือความไม่มีปัญหา หลังจากแก้ปัญหาสำเร็จแล้ว จึงเรียกว่า

สังจจฉิกาทัพพธรรม ธรรมที่ต้องทำให้แจ่มแจ้งขึ้นภายในใจของตน ในกระบวนการตรงนี้บางที่เราอาจจะพบชื่อองค์ธรรมต่อกันไปเป็นกระบวนการเพราะความเป็นขณะดังกล่าว เช่น ในหนังสือธรรมวิจารณ์ อันเป็นหลักสูตรนักธรรมชั้นเอก เป็นผลงานการเรียบเรียง รวบรวมของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเรียงลำดับเป็น

นิพพิทา ความคลายกำหนด **วิราคะ** จิตที่ปราศจากความกำหนัด **วิมุตติ** จิตที่หลุดพ้นจากกิเลส **วิสุทธิจิต** ที่มีแต่ความบริสุทธิ์ **ความสงบ** **ความเยือกเย็น** **ความสุข** **สันติ** **จิตที่มีความสงบ** **นิพพาน** การดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ออกไปจากจิต

จะเห็นว่ามีการบวนการที่ต่อเนื่องกันหลายคำ แต่เป็นอาการต่อเนื่องของการเปิดไฟแล้วแสงสว่างเกิด จากนั้นมีสิ่งที่เกิดติดตามมาเป็นอันมาก ในความจริงก็คือพวกเหล่านั้นปรากฏแก่สายตาได้เพราะมีแสงสว่างเท่านั้นและจะพบว่านิโรธมีความหมายเดียวกับนิพพาน ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในพระโอวาทปาฏิโมกข์ว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

นิพพานัน ปรหม วทนติ พุทฺธา ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าว
นิพพานเป็นธรรมอันยอดเยี่ยม นิโรธ นิพพาน จึงเป็นธรรม
ระดับอุดมการณ์ ทำให้คนที่เข้าถึงนิโรธ เป็นบุคคลระดับ
อุดมการณ์ ที่เราเรียกว่า **บรรพชิต สมณะ** ตามที่แสดง
ไว้ในโอวาทปาฏิโมกข์ว่า ผู้ฆ่าสัตว์อื่น เบียดเบียนสัตว์อื่น
ไม่ชื่อว่าบรรพชิต ไม่ชื่อว่าสมณะเลย ดังนั้น นิโรธจึงเป็น
ธรรมที่ควรทำให้แจ่มแจ้งขึ้นภายในจิตของตน เป็นสำคัญ

๒๗. พระพุทธเจ้าทรงแสดงอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการแก่เราทุกคน

พึงสังเกตว่าในอริยสัจ ๓ ประการที่กล่าวมาในตอนต้น
นั้น ทุกขสัจ มีฐานะเป็น**ปริญาตัพพธรรม** คือ ธรรม
ที่ควรกำหนดรู้ความจริงตามธรรมชาติธรรมดาของมันว่า
ธรรมชาติมันเป็นอย่างไร สภาพมันเป็นอย่างไร ไม่มีใครจะ
ล่วงพ้นความเป็นอย่างไรไปได้ ทุกคนจึงต้องยอมรับแล้วหา
ประโยชน์จากความทุกข์ ในฐานะที่เกิดจากการปรุงแต่ง คงอยู่
ในสภาพเดิมไม่ได้ มีการแผดเผาให้เกิดความเร่าร้อน และมี
ความเร่าร้อนอยู่เสมอ

สมุทัยสัจ มีฐานะเป็น**ปหาตัพพธรรม** คือคนจะต้อง
พิจารณาให้เห็นโทษ มีลักษณะเป็นเหตุแห่งความทุกข์ ให้
เกิดความทุกข์ ชังสัตว์ไว้ในความทุกข์ และในทรงชังแห่ง
สังสารวัฏ เมื่อเห็นแล้วต้องพยายามขจัด บรรเทา สงบ
ระงับ ดับไปตามกำลังความสามารถ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

นิโรธสัง ความดับแห่งทุกข์ เป็นสังขิกาทัพพธรรมที่
ทำหน้าที่ในการนำจิตออกจากอุปคิคือกิเลส กรรม วัณณ
สังสาร ทำให้สังขิตจากกิเลส จนจิตปราศจากปัจจัยปรุงแต่ง
จิตได้สัมผัสสมฤตรสตลอดกาลอันยาวนาน องค์ธรรม ๓
ประการ ทุกขสัง เป็นผลจากสมุทัยสัง สมุทัยสังเป็นเหตุแห่ง
ทุกขสัง นิโรธ ทำหน้าที่ดับความทุกข์และสมุทัย แต่นิโรธ
ผลของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ
จึงเป็นกุศลธรรมส่วนเหตุ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการในฐานะ
ที่เป็นเหตุแห่งนิโรธ ที่ทยอยไปทำลายสมุทัยและทุกข์ตาม
ลำดับ ทำหน้าที่หลักที่มีความสำคัญ ๔ ประการคือ

ทำหน้าที่ขันธ์ห้าออกจากสังสารทุกข์ หรือวัณณสังสาร
ทำหน้าที่เป็นเหตุแห่งพระนิพพาน คือการดับกิเลสและ
เพลิงทุกข์

ช่วยให้คนที่ปฏิบัติตามได้เห็นพระนิพพานด้วยใจของตน
เป็นอธิปัตติคือทำหน้าที่เป็นใหญ่ ในการได้เห็นการที่จิต
เกิดทัสสนะคือความรู้ความเห็นในการที่จิตหลุดพ้นด้วยวิมุตติ
คือนิโรธสังนั่นเอง พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ท่านปัญจวัคคีย์
ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรในช่วงแรกๆ ตอนหนึ่ง ความว่า

ภิกษุทั้งหลาย ก็ข้อปฏิบัติซึ่งเป็นกลางนั้นเป็นไฉน?
ที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาทำญาณ
เครื่องรู้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อ
ความรู้ดี เพื่อความดับ

ทางมีองค์ ๘ เครื่องไปจากข้าศึกคือกิเลสนั่นเอง กล่าว
คือ “ปัญญาอันเห็นชอบ ความดำริชอบ การเจรจาชอบ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

การงานชอบ การเลี้ยงชีพชอบ ความเพียรชอบ ความ
ระลึกชอบ ความตั้งใจมั่นชอบ”

อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนี้เอง บางครั้งทรงแสดงใน
รูปของไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เกาะกลุ่มเป็น
ปัญญา ศีล สมาธิ ตามลำดับคือ

สัมมาทิฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ **สัมมาสังกัปปะ**
ความดำริชอบ ๒ ประการนี้จัดเข้าเป็นปัญญาสิกขา

สัมมาวาจา การเจรจาชอบ **สัมมากัมมันตะ** การงาน
ชอบ **สัมมาอาชีวะ** การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ๓ ประการนี้
รวมเรียกว่า สีสสิกขา การศึกษาในเรื่องศีล

สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ **สัมมาสติ** การ
ตั้งสติชอบ **สัมมาสมาธิ** การตั้งสติมั่นชอบ ๓ ประการนี้
สรุปรวมเป็นจิตตสิกขา หรือสมาธิ

ในขณะที่กิเลสมีมากเท่าไรก็ตามแต่สรุปรวมเป็น ความ
โลภ ความโกรธ ความหลง ไตรสิกขาหรืออริยมรรค ๘
ประการ ทำหน้าที่ขจัดกิเลสไปตามลำดับคือ

ศีล ทำหน้าที่ขจัดกิเลสประเภทโลภะ ความโลภ ราคะ
ความกำหนัด

สมาธิ ทำหน้าที่ขจัดกิเลสประเภทโทสะ ความไม่พอใจ
ไม่ยินดี ความหงุดหงิด ความโกรธ พยาบาท

ปัญญา ทำหน้าที่ขจัดโมหะคือความหลง เพราะปัญญา
เป็นแสงสว่าง ในขณะที่ความหลงเป็นความมืด แม้คำสอนที่
ว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้สมบูรณ์ การทำจิต

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ของตนให้่องแผ้ว ก็คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ซึ่งก็เป็นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เช่นเดียวกัน กุศลธรรมส่วนหนึ่งที่สรุปรวมเป็นอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ คือ กุศลธรรมที่มีหน้าที่ทำลายกิเลสในนามต่างๆ ที่สรุปรวมลงที่ ราคะ โสภะ โทสะ โมหะ ทั้งนี้เพราะสองขั้วนี้เปรียบเหมือนความมืดกับแสงสว่าง ทั้งสองฝ่ายมีรากเหง้าต่างกันคือ

อวิชชา ความไม่รู้หรือวิสัย ๔ เป็นที่มาของสรรพกิเลสที่มีชื่อต่างๆ เป็นจุดความมืด

วิชา ความรู้จนถึงรู้แจ้งในอริยสัจ ๔ ประการ เป็นที่มาของกุศลธรรมทั้งหลาย มีฐานะจุดแสงสว่าง เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำลายความมืดโดยอัตโนมัติ เพราะมืดกับสว่างไม่อยู่ร่วมกันในจุดเดียวกันในขณะเดียวกันไม่ว่าในกาลใดๆ ก็ตาม

ต่อไปนี้จะได้อรรถาธิบายขยายความเนื้อหาสาระของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการเพิ่มเติมจากที่ได้อธิบายมาแล้วในตอนที่ว่าด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการในตอนที่ว่าด้วยพรหมจรรย์ไปตามลำดับ

๖๘. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการใช้ปัญญาหาเหตุผลเป็นสัมมาทิฏฐิแก่เรา

สัมมาทิฏฐิเป็นปัญญาสิกขา เกิดจากปัญญาที่มาจากสองทางใหญ่ๆ คือ

ปรโต โสมสะ การศึกษาเรียนรู้มาจากประสาทสัมผัส ๕ ประการ คือ เวียนมากด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย ผ่านกระบวนการ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

การพหุสูตร ๕ ประการ คือ การเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส การทรงจำเรื่องเหล่านั้นไว้ได้มาก มีความจำได้แม่นยำใน ประสบการณ์เหล่านั้น นำเรื่องนั้นๆ มาคิดพินิจพิจารณาจน เกิดความเข้าใจในแง่มุมต่างๆ ของเรื่องนั้นๆ สามารถจำแนก แจกแจงประเด็นของเรื่องนั้นๆ ออกไปให้คนอื่นเข้าใจได้

โยนิโสมนสิการ การนำเรื่องเหล่านั้นมาคิดพินิจพิจารณา ด้วยอุบายวิธีที่แยบคาย มีความสมเหตุสมผล สามารถเชื่อมโยง จากเหตุไปหาผล ผลไปหาเหตุ จนสามารถสาวลึกลงไปจน ถึงสาเหตุที่แท้จริงในเรื่องนั้นๆ ข้อนี้พึงสังเกตเช่นมีการพูดว่า

ไม่รู้ไม่ชี้ก็ดีแล้ว ทำให้เราคิดต่อไปว่าแสดงว่าคนในโลก นี้มีพฤติกรรมในทางขึ้น่า ๔ ประเภท คือ **ไม่รู้ไม่ชี้ก็ดีแล้ว** **ไม่รู้แต่ชี้มีแต่ความยุ่งยาก** **รู้แต่ไม่มีชี้มีปัญหานั้น่าเสียดาย** คนที่ดีที่พึงประสงค์คือรู้แล้วชี้ตามที่ตนรู้ หรือหลักของ อริยสัจ ๔ ประการ พึงสังเกตว่าเมื่อเป็นกระบวนการของ เหตุผล อริยสัจย่อมนำแสดงว่าทุกอย่างมาจากเหตุ จะดับไป ก็ต้องอาศัยการดับเหตุ คือ

ทุกขสัจเป็นผล ทุกขสมุทัยสัจ เป็นเหตุแห่งทุกขสัจ นิโรธสัจเป็นผล ในขณะที่อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ เป็น เหตุแห่งนิโรธสัจ

การเห็นคล้อยตามศาสนธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ทั้งหมด จัดว่าเป็นสัมมาทิฏฐิโดยสรุป ในอรรถกถาท่านจำแนก สัมมาทิฏฐิออกไปชุดหนึ่งมี ๕ ประการด้วยกันคือ

๑. กัมมสกตาสัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบในกฎแห่งกรรม กรรมแปลว่าเจตนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า ตูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลมีเจตนาแล้วทำกรรมทางกาย ทางวาจา และด้วยใจ

กฎแห่งกรรมเป็นผลจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เรียกว่า กัมมวิปากฎาณ พระญาณที่หยั่งรู้กรรมและผลแห่งกรรม เราจะพบว่ากรรมกับผลกรรมนั้น บางคราวมีความห่างไกลกัน การมองให้เข้าใจจะต้องอาศัยการสืบสาวไปหาที่มาของกรรม เพราะการปรากฏตัวของกรรมและผลของกรรม บางครั้งปรากฏร่วมกัน เช่นเราไหว้เขาเขาไหว้เราตอบ เป็นกิริยาปฏิกิริยาที่ต่อเนื่องกันในขณะนั้นๆ บางคราวผลปรากฏแต่เหตุไม่ปรากฏ เช่น ผลไม้ย้อมมาจากต้นไม้ชนิดนั้น แต่พอดีผลไม้เขามีขายในตลาด เราไม่อาจรู้ว่าต้นของผลไม้ นั้นอยู่ที่ไหน แต่ที่แน่นอนคือถ้าเป็นผลมะม่วง แสดงว่าต้นของมันต้องเป็นต้นมะม่วง เพียงแต่ว่าต้นใดเท่านั้น หากต้องการรู้ให้ได้ก็ต้องศึกษาติดตามไปจนถึงสวนของมะม่วงอันเป็นที่มาของมะม่วงผลนั้น

กัมมสกตาสัมมาทิฏฐิ แปลว่าความเห็นชอบในการที่สัตว์มีกรรมเป็นของๆ ตน ตรงตามหลักที่ทรงแสดงให้คิดพิจารณาบ่อยๆ ว่า

เรามีกรรมเป็นของของตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้จะดีหรือชั่วก็ตาม เขาจะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ในกระบวนการของกรรมนั้นจะมีอยู่ ๓ ช่วง คือ
เจตนาที่เกิดขึ้นภายในใจแล้วคนได้ทำ พุค คิดไปตาม
เจตนาที่ตนคิดไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม

วิบาก คือผลที่เกิดขึ้นจากการทำ การพุค การคิด ซึ่ง
จะเป็นไปตามสมควรแก่เจตนาที่เป็นเหตุให้ทำ พุค คิด
ลงไป

กัมมสกตา การที่สัตว์เหล่านั้นเป็นเจ้าของผล เปรียบ
การเจตนารับประทานอาหารเป็นกรรม การอิมอาหารเป็น
ผลของกรรม ใครรับประทานคนเหล่านั้นจะเป็นเจ้าของความ
อิมนั้นด้วยตนเอง ใครจะมาอิมแทนไม่ได้ ตรงตามหลักที่
พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

**ความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์เป็นของเฉพาะตน คนหนึ่ง
จะทำอีกคนหนึ่งให้บริสุทธิ์หาได้ไม่**

ปัญหาเรื่องกรรม ผลกรรม และการที่สัตว์มีกรรมเป็นของ
ของตน มีเป็นอันมากที่ยากต่อการเข้าใจ ในฐานะที่พระ
พุทธเจ้าทรงตรัสรู้เรื่องกรรมด้วยพระญาณคือ จุตูปปาตญาณ
พระปรีชาญาณหยั่งรู้การจุติ การอุบัติของคนสัตว์ คือคนเรา
เกิดตายมาแตกต่างกันนั้น เป็นเพราะกรรมที่คนเหล่านั้นได้
กระทำไว้ การเชื่อกฎแห่งกรรมจึงไปเชื่อมโยงกับการเวียนว่าย
ตายเกิดในสังสารวัฏ อันเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงรู้เห็น
ความแตกต่างของที่เกิดแตกต่างกัน ทุกอย่างเป็นผลของ
กรรมในอดีตของคนเหล่านั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

วิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันชอบด้วยความแจ่มแจ้ง
ตามความเป็นจริงของธรรมชาติและชีวิต

ตามปกติแล้วชาวโลกเราจะมองคลาดเคลื่อนจากความ
เป็นจริงใน ๔ เรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตร่างกายของตนเองหรือคน
อื่น คือ

๑. เห็นร่างกายที่ไม่มีความสุขงามว่า มีความสุข
งาม เพราะใจเขาไปกำหนดว่ารูปสวย เสียงไพเราะ กลิ่นหอม
รสอร่อย สัมผัสน่าจับต้อง แม้ความปฏิภูลของร่างกายจะมอง
เห็นกันอยู่ แต่คนเหล่านั้นพยายามกลบเกลื่อนปกปิดกันด้วย
วิธีการต่างๆ จนกลายเป็นการหลอกตนเองและคนอื่น กระจาย
ตัวเองไปเป็นอุปาทานหมู่ มีการประกวดความสุขงามของ
ร่างกายกันจนถึงระดับโลก จักรวาล

๒. มองเห็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอนว่าเป็นของเที่ยง
แท้แน่นอน เพราะไปมองว่าสรรพสิ่งเที่ยง คือเป็นอย่างไร
ก็เป็นอย่างนั้นตลอดไป แม้สภาพรอบตัวจะฟ้องความเข้าใจ
ของเขาว่า คุณเข้าใจผิดนะ แต่ในความคิดที่เขามีความจำ
ความคิด ความเห็นที่วิปลาสคือคลาดเคลื่อนจากความจริง
ก็ไม่ยอมรับ เขาจึงต้องเศร้าโศกเมื่อเขาพบกับความจริงคือ
ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ฟังสังเกตว่าสรรพสิ่ง
เกิดขึ้น ดำรงอยู่ แล้วแตกดับไปในที่สุด ดำรงอยู่ท่ามกลาง
ความแปรปรวนเปลี่ยนแปลง ดำรงอยู่เพียงขณะที่ต่อเนื่อง
กันไป และขัดแย้งกับความเที่ยงตามที่เขาเข้าใจกัน ในขั้นนี้ก็มี
ทั้งระดับความจำ ความคิด และความเห็น ที่มีความเข้มข้น
แตกต่างกัน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓. มองเห็นสังขารทั้งหลายที่เป็นทุกข์ว่ามีความสุข
ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วสังขารทั้งหลายจะมีวิญญาณครอง
หรือไม่มีวิญญาณครองก็ตาม ล้วนมาจากปัจจัยปรุงแต่ง
คงสภาพเดิมของตนไว้ไม่ได้ มีความร่ำร้อนรุนแรงบ้าง
ไม่รุนแรงบ้าง มีการแผดเผาจากความร้อนทั้งจากข้างในและ
ข้างนอก แต่คนกลับมองเห็นว่าเป็นความสุข เพราะทุกคราว
ที่มีความร่ำร้อนเขาพยายามบรรเทาลงไปในพื้นที่พอทนได้
แม้จะทนได้ยากก็ตาม ประการสำคัญคือกำหนดว่าชีวิตนี้
มีความสุข หรือเป็นความสุข

๔. มองเห็นสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตนกลับเข้าใจกันว่า มีตัว
มีตน เป็นตัวเป็นตน ด้วยใจเขาที่กำหนดด้วยอัตตสัญญา คือ
ความมีตัวมีตน เพราะร่างกายเกาะกุมกันอยู่ ทั้งที่ในความเป็น
จริงชีวิตร่างกายของคน สัตว์ เป็นของความไม่เที่ยง เป็น
ทุกข์ และเป็นอนัตตา เกณฑ์กำหนดให้เห็นว่าธรรมทั้งหลาย
เป็นอนัตตา เพราะไม่มีใครบังคับ สิ่งอะไรก็ตามให้เป็นไปตาม
ที่ตนต้องการได้ ทุกอย่างมีภาวะตรงกันข้ามกับความเชื่อเรื่อง
ความมีอยู่ของอัตตาตัวตน เมื่อนำมาแยกย่อยออกไปแล้ว
ทุกอย่างก็ว่างจากความเป็นของเรา ความเป็นเรา ความเป็น
ตัวตนของเรา ไม่มีใครเป็นเจ้าของอะไร ใครอย่างแท้จริง ทุก
อย่างในที่สุดคนก็ต้องจากสิ่งเหล่านั้นไป หรือสิ่งเหล่านั้น
ต้องจากคนไป ยามทุกคนตายจากโลกนี้ไป คนมาอย่างไร
ก็กลับไปอย่างนั้น คือมาอย่างที่มาและจากไปอย่าง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

จากไป เพราะกรรมทั้งปวงเป็นอนัตตาคือไม่มีตัวมีตน ไม่เป็นตัวตนที่แท้จริง ในระดับของความจริงที่แท้จริง

ในที่นี่จะยกตัวอย่างขั้นตอนของการศึกษา หาความเข้าใจกับชั้นที่ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็นอนัตตา อนิจจัง และทุกข์ตามลำดับ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ อันเป็นพระธรรมเทศนา กัณฑ์ที่สองที่ทรงแสดงต่อจากพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร มีข้อความโดยสรุปเป็นตอนไปว่า

ชั้น ๕ เป็นอนัตตา ถ้าชั้น ๕ จักเป็นอัตตาคือตัวตนแล้ว ชั้น ๕ จะไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ คือไม่เจ็บไข้ได้ป่วยเป็นต้น แต่เพราะชั้น ๕ เป็นอนัตตา ชั้น ๕ จึงเป็นไปเพื่ออาพาธ คือเปลี่ยนแปลงแปรปรวนไปตามเหตุปัจจัย สัตว์ทั้งหลายจะสามารถตั้งความปรารถนาว่า ขอชั้น ๕ ของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด ขอชั้น ๕ ของเราอย่าเป็นอย่างนั้นเลย

แต่เพราะชั้น ๕ เป็นอนัตตา ชั้น ๕ จึงเป็นไปเพื่ออาพาธ สัตว์ทั้งหลายจึงไม่สามารถตั้งความหวังให้ชั้น ๕ ของตนเป็นไปตามต้องการว่า ขอชั้น ๕ ของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด ขอชั้น ๕ ของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย

ในช่วงที่สองทรงสอนให้พิจารณาหาคำตอบตามที่ทรงถามมาแต่ละประเด็น ที่มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันของไตรลักษณ์ทั้ง ๓ ประการดังกล่าวว่า

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายมีความคิดในเรื่องนี้เป็นอย่างไร?

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ขั้น ๕ เทียงหรือไม่เทียง

ไม่เทียงพระพุทธเจ้าข้า ขั้น ๕ เหล่าใดที่ไม่เทียง
ขั้น ๕ นั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า?

เป็นทุกข์พระพุทธเจ้าข้า

สิ่งใดไม่เทียง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลง
ไปเป็นธรรมดา เป็นการสมควรไหมที่จิตจะไปยึดถือขั้น ๕
เหล่านั้นว่า เป็นของเรา เป็นเรา หรือเป็นตัวตนของเรา

ไม่เป็นการสมควรเลยพระเจ้าข้า

ช่วงต่อมาทรงสอนให้พิจารณาให้รอบคอบรอบด้านตาม
ที่ตรัสถามแล้วให้มีสำนึกที่ถูกต้องในขั้นตามความเป็นจริง
ความว่า

เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุทั้งหลาย ขั้น ๕ อย่างใด
อย่างหนึ่งที่เป็นอดีตก็ดี อนาคตก็ดี ปัจจุบันก็ดี หยาบก็ดี
ละเอียดก็ดี เลวก็ดี ประณีตก็ดี อันใดอยู่ในที่ไกลก็ดี อันใดอยู่
ในที่ใกล้ก็ดี ขั้นทั้ง ๕ นั้นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช่
ตัวตนของเรา ข้อนี้อันธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ
ตามความเป็นจริงแล้วอย่างนี้

ในช่วงหลังสุดของพระสูตรทรงแสดงว่า

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกเมื่อพิจารณาเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อม
เบื่อหน่ายในขั้นทั้ง ๕ ประการ เมื่อเบื่อหน่ายจะคลายความ
กำหนัด เพราะคลายกำหนัดจิตจะหลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้น
แล้วจะเกิดญาณรู้ว่าเราหลุดพ้นแล้ว ดังนี้ ญาณสุดชั้นมาว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ชาติความเกิดของเราสิ้นแล้ว พรหมจรรย์คือการละชั่ว
ประพฤติกิเลสของเราจบแล้ว กิจที่ควรทำได้สำเร็จแล้ว กิจอื่นใน
ทำนองเดียวกันไม่มีต่อไป

ในขณะที่ตนขาดความเข้าใจในกฎของความจริงที่แท้จริง
จะมีความรู้สึกต่อโลกชีวิต คน สัตว์ สิ่งของ ว่าเป็นของเรา
เป็นเรา เป็นตัวเป็นตนของเรา จิตเคยยึดมั่นถือมั่นในสิ่งนั้นว่า
เป็นของเที่ยง เป็นสุข และเป็นอัตตาตัวตนของเรานั้น ท่านที่
รู้เห็นขั้นวิปัสสนาจะไม่ยึดมั่นถือมั่นดังกล่าว เพราะท่านเข้าถึง
ความจริงของชีวิตอย่างแท้จริง ท่านสามารถครองชีวิตอยู่ใน
โลกอย่างผู้รู้ จิตท่านจึงไม่ข้องติดในอารมณ์ทั้งหลายในโลก

๓. **มัคคสัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบในมรรค** คือ
ทางดำเนินหรือเหตุที่ก่อให้เกิดผลตามสมควรแก่เหตุ เป็น
หลักการในการจำแนกจากปัญญา เป็นเครื่องมือในการ
พิจารณามรรคคือทางดำเนินที่ควรเดินหรือไม่ควรเดิน เช่น
ในกรณีที่สามารถแยกได้ว่า การคบคนพาลเป็นทางเสื่อม
แล้วพยายามหลีกเลี่ยงการเกี่ยวข้องกับคนพาล ในขั้นของ
การร่วมหลักความคิด ร่วมกิจกรรม ร่วมผลประโยชน์กับ
คนพาล อย่างที่ท่านสรุปว่า **คบพาลพาลพาไปหาผิด
คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล**

การมีความเห็นชอบตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง
แก่สาธุชนความว่า ทิฏฐิ ๑๐ ประการคือ การให้ท่านมีผล
การบูชามีผล พิธีกรรมต่างๆ มีผล กรรมที่คนทำทั้งดีและชั่ว
มีผล โลกนี้มีอยู่ โลกหน้ามีอยู่ แม่มีคุณ พ่อมีคุณ คนที่ตาย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แล้วเกิดมี ท่านที่รู้แจ้งโลกนี้แล้วสั่งสอนให้คนอื่นรู้แจ้งตามมีอยู่
มีความเห็นชอบตามนั้น ตนเองมีความเห็นชอบ มีความคิด
ชอบ มีการพูดชอบ มีการแนะนำคนอื่นในทางที่ชอบ ความ
เห็นชอบในส่วนของมรรค พัฒนาไปตามลำดับจนกลายเป็น
ความเฉลียวฉลาด สามารถจำแนกแยกแยะได้ว่า

อะไรเป็นทางเสื่อม อะไรเป็นทางเจริญ มีอุบายวิธีที่จะ
หลีกเลี่ยงทางเสื่อม มาดำเนินชีวิตในทางเจริญจนสามารถสรุป
ได้ว่า สรรพกิเลสไม่ว่าจะมีชื่ออย่างไรก็ตาม ล้วนเป็นทางแห่ง
ความเสื่อม ตามความเข้มข้นของกิเลสข้อนั้นๆ ที่เกิดขึ้นปรุง
จิต สามารถเชื่อมโยงไปสู่ความรุนแรงทั้งหลายในโลก จาก
คนส่วนย่อยจนกลายเป็นมหายุทธสงคราม เขาย่อมตระหนัก
ว่านั่นเป็นทางแห่งความเสื่อม

ความเห็นชอบในมรรคของใครก็ตามที่เข้าถึงมัคคสัมมา
ทิฏฐิจริง จะต้องผ่านการศึกษาหาความเข้าใจในเหตุต่างๆ ที่
ยึดโยงอยู่กับกิเลส หรือยึดโยงอยู่กับความทุกข์ก็ตามเป็นทาง
แห่งความเสื่อม เมื่อตนต้องเกี่ยวข้องกับทุกข์ และสาเหตุแห่ง
ความทุกข์ อันเป็นหนทางแห่งความเสื่อม จะต้องพยายาม
กำหนดรู้ความจริงของชีวิต อย่างน้อยก็เข้าใจความจริงว่า
สังขารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยงมีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลง
ไปตามธรรมดา เมื่อประสบกับความไม่เที่ยง สามารถทำใจ
ให้ยอมรับความจริงจนสามารถปลงตกตามคติธรรมดาเหล่า
นั้น อาจสามารถพัฒนาจิตไปจนถึงจุดที่เรียกว่า **ธรรมทั้งปวง
บุคคลไม่ควรยึดมั่นถือมั่น**

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ในส่วนของกิเลสไม่ว่าจะเป็นประเภทใดก็ตาม พร้อมทั้งจะมองเห็นโทษแล้วพยายามกำกับควบคุมแรงกระแทกของกิเลสนั้นๆ อย่างน้อยไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลสมากนัก ที่สำคัญคือจากความเห็นที่เป็นสัมมาทิฐิ ที่มีความชัดเจนในเหตุแห่งความเสื่อม อย่างน้อยเมื่อมีความประจักษ์แก่ใจว่าอะไรเป็นทางแห่งความเสื่อมแล้ว โดยเฉพาะกิเลส พยายามใช้ปัญญาพิจารณาให้ชัดเจนในโทษ แม้จะดับไม่ได้แต่พยายามพิจารณาแล้วปฏิบัติต่อกิเลสเหล่านั้นไปตามกรณี เช่นการปฏิบัติตามหลักของอภิสเสนธรรม ๔ ประการ ด้วยการ
ใช้ปัญญาพิจารณาไปตามลำดับ คือ

พิจารณาแล้วเสพปัจจัย ๔ โดยมองไปที่ความสำเร็จ ประโยชน์จากการเสพบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ แต่ละชนิด เพราะปัญหาเรื่องปากเรื่องท้องหรือที่เราเรียกปัญหาเศรษฐกิจ นั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ โดยขาดการพิจารณาทุกชั้นตอนของการแสวงหา การได้มา การครอบครอง การบริโภคใช้สอย การเก็บออม การแจกแบ่ง โดยขาดการใช้ปัญญาพิจารณากำกับ

พิจารณาแล้วอดกลั้นต่ออารมณ์ที่มากระทบใน ๔ เรื่องใหญ่ๆ คือ ความวิปริตของธรรมชาติ ความเหนื่อยยากในการทำงาน ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นจากโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน และที่สำคัญคืออดทนต่ออารมณ์ที่ทำให้แปรปรวนไปด้วยอำนาจของความรัก ความชัง ความไม่เข้าใจ และความกลัว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พิจารณาโดยรอบคอบแล้ว งดเว้นอกุศลกรรมทั้งหลาย อันเป็นเหตุแห่งภัยอันตราย เช่นการขาดการกำกับควบคุมใจ ยามถูกกระตุ้นจากราคะ โสภะ โทสะ เมื่อตระหนักชัดแก่ใจ ว่า อกุศลเหล่านี้มีโทษ เป็นไปเพื่อทำตนเองให้เดือดร้อนทำคนอื่นให้เดือดร้อนแล้วพยายามงดเว้น จนสามารถลดความเข้มข้นของกิเลสเหล่านั้นไปตามลำดับ

ใช้ปัญญาพิจารณาโดยรอบคอบ จนประจักษ์แก่ใจ เห็นโทษของการเหนียวนี้กตรีกไปด้วยอำนาจของความใคร่ทางเพศหรือโลกในโลกวัตถุต่างๆ ความอาฆาตพยาบาทต่อคนอื่น และความเบียดตนเองหรือคนอื่นว่าเป็นเหตุหรือเป็นทางแห่งความโกรธ ความโลภ ความหลง การเข้าถึงมรรค ด้วยความเห็นชอบในมรรค สามารถแยกทางที่ควรดำเนิน และไม่ควรดำเนินไปตามลำดับ พึงเห็นทางที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงพระปัญญาจักคือว่า

ทางสองทางอันบุคคลไม่ควรเสพย์คือไม่ควรประพฤติปฏิบัติ คือกามสุขัลลิกานุโยค ทรงชี้โทษคือผลที่คนซึ่งประพฤติ เช่นนั้นจะได้สัมผัสคือ เป็นของต่ำสาธารณะทั่วไปแก่สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นเหตุแห่งการตั้งครอบครวั การครองเรือน เป็นเรื่องของคนที่มีกิเลสหนา หาเป็นการกระทำอันไม่ประเสริฐ และหาสาระประโยชน์อะไรจากการเดินไปบนหนทางนั้นไม่ได้

อัสติกิลมถานุโยค คือการทรมานร่างกายของตนให้ได้รับความลำบาก ด้วยหลักทุกกรกิริยา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ผลอันไม่พึงปรารถนา ๓ ประการ เป็นทุกข์ที่ไม่เกิดผลดีอะไรขึ้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

มา ไม่เป็นการกระทำที่ประเสริฐ และหาสาระประโยชน์ไม่ได้ เช่นเดียวกัน

มรรคสัมมาทิฏฐิ พัฒนาขึ้นไปตามลำดับจนเป็นความเห็นชอบในประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในกาลต่อไป และประโยชน์อย่างสูงสุดคือมรรคผลนิพพาน ก้าวไปสู่ความสมบูรณ์แห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ คือปัญญาอันเห็นชอบ ความดำริชอบ การเจรจาชอบ การทำกรณงานชอบ การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ความพยายามในทางที่ชอบ การตั้งสติมั่นชอบ และการตั้งสมาธิมั่นชอบ สืบจากอำนาจของกิเลส นานาชนิดด้วยสัมมาญาณความรู้ในทางที่ชอบ จนจิตเข้าถึงวิมุตติคือความหลุดพ้นในทางที่ชอบ ความรู้ความเห็นในทางที่ชอบ มีชัดเจนในอาการของมรรคที่ปรากฏแก่จิต ไปตามลำดับของมรรค ๔ ประการ คือโสดาปัตติมรรค สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค จนถึงอรหัตตมรรค

๔. ผลสัมมาทิฏฐิ คือปัญญาอันเห็นชอบในผล โดยการเชื่อมโยงผลไปหาเหตุ หรือเหตุไปหาผล เป็นปัญญาอันเห็นชอบในผลแห่งกรรม เช่น มีความประจักษ์ชัดเจนยามที่ตนเองและคนอื่นประสบผลว่า ผลเหล่านี้มาจากเหตุอะไร จนเข้าถึงรายละเอียดแห่งผลนั้น ที่จำแนกให้เห็นความแตกต่างในชีวิตของคนแต่ละคนว่า ผลทุกอย่างมาจากการจำแนกของกรรม คนเรามีกรรมเป็นกำเนิด เช่นคนที่เกิดมาในตระกูลสูงเพราะมีสัมมาคารวะต่อคนอื่นมาในกาลอดีต เกิดมาในตระกูลต่ำเพราะขาดสัมมาคารวะ มีความกระด้างต่อคนทั้ง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

หลาย เกิดมาในตระกูลร่ำรวยเพราะผลของการให้ทาน เกิด
มาในตระกูลยากจนเพราะไม่ให้ทานมาก่อน เกิดมาผิวพรรณ
ดีเพราะมีเมตตามาก เกิดมาผิวพรรณทรามเพราะมากด้วย
ความโกรธ เกิดมามีปัญญามากเพราะมีการศึกษามากและ
ดีในชาติก่อนๆ เกิดมาขาดความรอบรู้ มีปัญญาน้อย เพราะ
ขาดการศึกษาเล่าเรียนมาในกาลก่อน เกิดมาอายุยืนเพราะ
ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมาก่อน เกิดมาอายุสั้นเพราะฆ่าสัตว์ เกิด
มามีโรคมากเพราะเบียดเบียนสัตว์ เกิดมาโรคน้อยเพราะ
ไม่เบียดเบียนสัตว์ จนถึงคนที่สามารถฟังธรรมแล้วบรรลุ
มรรคผลด้วยเวลาอันรวดเร็ว เพราะบารมีธรรมที่สร้างมามี
กำลังมากเป็นต้น

หรืออย่างทีพระพุทธเจ้าทรงแสดงอานิสงส์คือผลของ
ความดีด้านต่างๆ ไว้ เช่นผลแห่งการให้ทานว่า ผู้ให้ทาน
ย่อมเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนมาก ชื่อเสียงเกียรติคุณความ
ดีของผู้ให้ทานย่อมเป็นที่ยกย่องสรรเสริญของคนทั้งหลาย
คนให้ทานเข้าไปในสมาคมใดย่อมมีความองอาจกล้าหาญ
ในสมาคมนั้น คนให้ทานย่อมไม่หลงตาย คือตายไปอย่าง
มีสติ คนให้ทานตายไปแล้วย่อมบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

มีความเห็นชอบสอดคล้องกับพระพุทธดำรัสที่ว่า

**ธรรมและอธรรมให้ผลไม่เสมอกันคือ อธรรมย่อม
นำไปสู่ทุกข์ ธรรมย่อมนำไปสู่สุคติ** มีปัญญาเห็นชอบใน
ผลที่เกิดขึ้นแก่บุคคลเหล่านั้นว่ามาจากการปฏิบัติธรรมที่เป็น
กุศลอกุศลของบุคคลเหล่านั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พึงสังเกตความเห็นชอบในผลนั้น มาจากความรู้ชัดทั้ง เหตุและผลที่ปรากฏในคราวเดียวกัน หรือปรากฏในต่างกรรม ต่างวาระกัน เช่นผลปรากฏโดยเราไม่เคยพบเหตุมาก่อน เรา จะไม่รู้ว่าผลนั้นเกิดมาจากอะไร หรือบางคราวเหตุปรากฏแต่ เราไม่เคยเห็นผลมาก่อน ก็ไม่อาจบอกได้ว่าเหตุเช่นนั้นนำไป สู่ผลอะไร ความเห็นชอบในเรื่องนี้ต้องยึดโยงกันอยู่ด้วยกัน เพราะตามปกติแล้วผลย่อมมาจากเหตุ หากเราไม่รู้จักใน ลักษณะสามารถเชื่อมโยงได้ระหว่างผลกับเหตุ จนสามารถเข้า ถึงรายละเอียด ที่เรียกว่าเข้าถึงองค์ประกอบเหตุปัจจัยในเรื่อง นั้นๆ ชัดเจนมากพอ มีความฉลาดและมีความเฉลียวในทุก กรณีย์ ข้อนี้พึงเห็นการได้มาซึ่งลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ที่เป็น โลกธรรมส่วนที่น่าปรารถนา หากเรามองเหตุอันเป็นที่มาของ ผลที่เราพอใจ ชอบใจ และมีคนพอใจชอบใจส่วนมาก แต่ กล่าวว่สากลไม่อาจได้ เพราะมีคนบางพวกอาจจะมี ความพอใจในลาภบางอย่าง ยศบางอย่าง ความสรรเสริญบางอย่าง แม้แต่มาตรฐานกำหนดว่าอะไรเป็นความสุขที่แท้จริงก็ แตกต่างกันเช่น

ลาภที่ถือได้ว่าน่ายินดีเป็นการสากลมากพอสมควร ต้องเป็นลาภที่ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม หากมีความ บกพร่อง ในด้านความบริสุทธิ์ ในกระบวนการเกิดของลาภ เหล่านั้น สุจริตชนบางคนจะไม่ยินดีในลาภเหล่านั้น แสดงว่า ลาภเหล่านั้นไม่เป็นอิฏฐารมณ์สำหรับคนดี

ยศ ที่ท่านจำแนกเป็นอิสริยยศ เกียรติยศ บริวารยศ ที่ คนส่วนมากปรารถนา แต่ก็ไม่สากลอีกเช่นเคย เพราะบริวาร

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ยศกับอิสริยยศ จะได้มาในทางชอบธรรมก็ได้ไม่ชอบธรรมก็ได้
ความเป็นใหญ่ของคนบางคนในโลกอาจจะเกิดจากซากศพ
ของเพื่อนร่วมโลกจำนวนมากก็ได้ แต่เขาก็ได้ความเป็นใหญ่
ได้ความมีบริวารมาก ที่สำคัญคือสองประการนี้แม้แต่กบฏโจร
หัวหน้าก็มีอิสริยยศและบริวารยศได้ แม้แต่เกียรติยศการได้
รับการยกย่องสรรเสริญของคนบางพวก บางกรณีอาจจะเกิด
มาจากมือปืนรับจ้างสร้างกระแสทางสื่อต่างๆ จนมีคนจำนวน
มากยกย่องสรรเสริญตามอันเป็นอาการของโมหาคติ ไม่รู้
ความจริงตามที่เป็นจริง สรรเสริญซึ่งเป็นโลกธรรมที่น่าปรารถนา
จึงไม่ใช่ข้อยุติว่าจะเกิดจากกระแสเสียงที่บริสุทธิ์ยุติธรรม

สุข อันเป็นโลกธรรมอีกประการหนึ่งที่คนต้องการ ใน
ความเป็นจริงก็ไม่เสมอกันในด้านความรู้สึกกำหนดว่าอะไร
คือความสุข แม้เหตุปัจจัยให้เกิดความสุขก็จะมี ความ
แตกต่างกัน

มัตถสัมมาทิฏฐิ คือปัญญาอันเห็นชอบในมรรค หรือ
หนทาง หรือทางดำเนิน และผลสัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็น
ชอบในผลที่เกิดขึ้นจากความหลากหลายแห่งเหตุ ที่สำคัญคือ
เหตุนั้นมีองค์ประกอบอีกเป็นอันมากจะผลิผลตามตัดสินใจไป
ตามที่ตนสัมผัสไปทุกกรณีหาได้ไม่

ทิฏฐิในสองประการนี้จึงต้องยึดโยงกับโครงสร้างหลักของ
การมอง คือ หัวใจพระพุทธศาสนาที่ว่า

“ธรรมทั้งหลายเกิดมาจากเหตุ จะดับไปก็เพราะ
ความดับแห่งเหตุ พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้”

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แม้ผลสัมมาทิฏฐิ คือปัญญาเห็นชอบในส่วนของ อັນเป็น
กระบวนการแห่งกรรม เป็นส่วนของกัมมสกตาสัมมาทิฏฐิ คือ
ปัญญาเห็นชอบในกฎของกรรมเช่นในส่วนของโลกธรรม ฝ่าย
ของอนิฏฐารมณฺ์ คือไม่น่าปรารถนา หากคนขาดการมองจาก
ความเห็นที่เป็นสัมมาทิฏฐิ ในการได้มาซึ่งความเสื่อมลาภ
เสื่อมยศ ถูกนินทา ประสบความทุกข์ เราจะตัดสินตาม
พื้นฐานที่ปรากฏไม่ได้ว่าเป็นผลของความชั่วที่เขาทำไว้ใน
ปัจจุบัน แต่ในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นเสมอไปไม่ จากหลัก
ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า เป็นอนฺฐานะคือเป็นไปไม่ได้ที่คน
ทำชั่วแล้วจะตายไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์เพราะเหตุคือ
การทำชั่วของตน แสดงว่าคนเราแต่ละคนนั้นในแต่ละชาติ
หรือในแต่ละวันทุกคนทำทั้งส่วนที่เป็นความชั่วและความดี
เมื่อเขาตายหากเขาทำความชั่วอยู่ในปัจจุบัน แต่ตายไปแล้ว
กลับไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ สามารถเป็นไปได้ แต่หา
เกิดเพราะผลความชั่ว แต่กลับเกิดด้วยผลของความดีใน
อดีตชาตินานไกล อดีตชาติที่แล้ว ในปีก่อนๆ หรือจิตเกิด
ผ่องแผ้วขึ้นในปัจจุบันเขาก็สามารถเกิดในสุคติได้ เพราะเกิด
มาจากเหตุคือความดีเท่านั้น เหตุผลตรงนี้ก็ยุติด้วยหลักการ
ของกรรม ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเป็นสูตรไว้ว่า

“คนเรามีกรรมเป็นของๆ ตน จะต้องเป็นผู้รับผลของ
กรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่
พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม เขาจะต้อง
เป็นผู้รับผลของกรรมนั้น”

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เช่นเราเจอผลที่เกิดมาจากเหตุที่เขาทำด้วยตัวเขาเอง และคนๆ นั้นเป็นญาติพี่น้องของเรา หากคนมีความเห็นเป็น สัมมาทิฏฐิ ทั้งส่วนของมัคคสัมมาทิฏฐิและผลสัมมาทิฏฐิ ก็ สามารถจับหลักแห่งกรรมที่นอกวิสัยต่อการทำให้เกิดเมตตา ปวารณาให้เขาอยู่ดีมีความสุข หรือปวารณาที่จะช่วยเขาให้ หลุดพ้นจากความทุกข์ หรือแม้จะแสดงมุทิตาคือพลอยชื่นชม ยินดีต่อการประสบผลกรรมของคนอันเป็นที่รัก ก็ไม่อาจจะทำ ได้ เพราะเป็นการผิดเหตุผิดผล หากไปทำอย่างนั้น ตนเอง ก็จะกลายเป็นการสร้างความผิดให้เพิ่มขึ้น ทั้งแก่ตนและแก่ คนที่เรารัก จนถึงอาจจะผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง เช่นช่วย ญาติที่ทำผิดอาญาแผ่นดินให้พ้นจากอาญาแผ่นดิน ก็ผิด กฎหมายผิดธรรม ดังนั้นเมื่อผลออกมาและเป็นไปตามกฎ แห่งกรรม ก็ต้องยอมรับกฎแห่งกรรมตามสูตรที่ว่า **คนทำดี ย่อมได้รับผลดี ใครทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว** ตามสมควร แก่กรรม หากตนจะแสดงเมตตาบ้างก็คือการเยียมเยียน เขาในคุก ช่วยเหลือกันตามที่จะช่วยเหลือได้ แต่ช่วยให้เขา พ้นจากความผิดไม่ได้ หากใครทำแสดงว่าไม่มีเหตุผล จะมี ผลเป็นทุกข์เช่นเดียวกันเพราะผิดกฎหมายของบ้านเมือง เป็นต้น

บางคราวเราประสบกับผลที่เกิดขึ้นแก่ใครก็ตาม เช่นเขา นอนหลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ เป็นที่รักของอมนุษย์ เทวดาให้การคุ้มครองรักษา ศาสตราวุธ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เครื่องประหาร ยาพิษ ไฟ ไม่อาจทำอันตรายได้ จิตใจเขา
จะมีความผ่องใส ตายไปแล้วเขาย่อมบังเกิดในสุคติ และก่อน
จะตายไม่หลงตายเป็นต้น เพียงประสบผลอย่างนี้แม้เพียงข้อ
เดียวก็เข้าใจได้ทันทีว่า นี่คือผลของความดีที่เขากระทำ โดย
เฉพาะอย่างยิ่งการมีจิตก่oprด้วยเมตตา ไมตรีต่อคนทั้งหลาย
เมื่อต้องการผลเช่นนั้นบ้างก็พยายามสร้างเหตุด้วยตนเอง แล้ว
ผลก็จะเกิดขึ้นแก่เขา ตามสมควรแก่เหตุ

ข้อนี้พึงสังเกตว่าเรารู้จักพระพุทธศาสนา ใกล้เคียงๆ กับการ
รู้จักพระพุทธคุณ หากเรามีความเห็นชอบจะเห็นว่าพระพุทธคุณ
แต่ละบทเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากความพยายามอย่างถูกต้อง
ของพระพุทธเจ้า โดยทรงกระทำให้สมบุรณ์ในอริยมรรคมี
องค์ ๘ ประการ สามารถบรรลุพระญาณ ๓ ประการ ซึ่งเกิด
ขึ้นในอริยสัจ ๔ ประการ โดยพระญาณเกิดผุดขึ้นภายใน
พระทัยของพระองค์ไปตามลำดับ หลังจากทรงเจริญสมาธิ
จนบรรลุฌาน พระทัยเป็นสมาธิมีความตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ยก
พระทัยขึ้นสู่วิปัสสนาปัญญา จนอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ
สมบุรณ์ไปตามลำดับแล้ว พระญาณได้ผุดขึ้นในอริยสัจ ๔
ประการที่ทรงเล่าไว้ในพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ความว่า

สัจจญาณ ความรู้ว่าอะไรเป็นอะไรในอริยสัจ ๔ ประการ
เกิดผุดขึ้นในพระทัยว่า นี่คือทุกข์ นี่คือเหตุเกิดแห่งทุกข์ นี่คือ
ความดับทุกข์ และนี่คือข้อปฏิบัติให้ถึงซึ่งความดับทุกข์

กิจจญาณ ทรงมีพระญาณเกิดผุดขึ้นในพระทัยว่า นี่
ทุกข์ ทุกข์ควรกำหนดรู้ นี่สมุทัยเหตุเกิดแห่งทุกข์ สมุทัย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ควรละ นี่คือนิโรธ นิโรธควรทำให้แจ่มแจ้ง นี่คือนิยามมรรคมี
องค์ ๘ ประการ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการควรลงมือประพฤติ
ปฏิบัติ

กตญาณ พระญาณเกิดผุดขึ้นภายในพระทัยรู้ว่าภารกิจ
ต่ออริยสัจ ๔ ประการ ทรงทำให้บริสุทธิ์บริบูรณ์แล้วโดยพระ
ญาณเกิดผุดขึ้นภายในพระทัยว่า นี่ทุกข์ ทุกข์ควรกำหนดรู้ เรา
ได้กำหนดรู้แล้ว นี่สมุทัย สมุทัยควรละ เราได้ละแล้ว นี่นิโรธ
นิโรธควรทำให้แจ่มแจ้ง เราได้ทำให้แจ่มแจ้งแล้ว นี่มรรคมี
องค์ ๘ ประการ มรรคมีองค์ ๘ ประการควรเจริญ เราได้
เจริญแล้ว

กลายเป็นญาณ ๓ เกิดผุดขึ้นในอริยสัจ ๔ ญาณละ
๑ ครั้ง รวมเป็น ๑๒ ครั้ง พระองค์ทรงรู้ว่า หากว่าญาณ ๓
ที่เกิดขึ้นในอริยสัจ ๔ มีวน ๓ มีอาการ ๑๒ ของพระองค์
ไม่บริสุทธิ์หมดจดเพียงใด พระองค์จะไม่ปฏิญาณว่า ทรง
เป็นพระอรหันต์ผู้ตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบเพียงนั้น

ด้วยใจที่เป็นสัมมาทิฐินั้นเอง จะเกิดความรู้ประจักษ์
แจ้งแก่ใจว่า ในกระบวนการของเหตุผลนั้นเอง คือกระบวนการ
การของเหตุผลที่หมุนเนื่องกันไป ทำนองการเดินทางของ
ยานพาหนะที่เป็นเหตุผลทะยอยกันไป จนถึงจุดหมายปลายทาง
ทางที่แต่ละคนต้องการ

มนุษย์เราจึงเป็นผลสะท้อนของความเข้าถึงเหตุผลตาม
สมควรแก่กรณี เอกลักษณ์ สัญลักษณ์ของมนุษย์คือสัตว์โลก
ชนิดหนึ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เขามีใจสูงพอต่อการครองชีวิตด้วยเหตุผลหรือไม่

มีปัญญามากพอต่อการแยกแยะว่าอะไรเป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์หรือไม่

มีปัญญาและเหตุผลมากที่จะกำกับควบคุมความประพฤติ ของตน ให้แสดงความมีเหตุผลในทุกกรณี แม้มีความขัดแย้ง กันก็ไม่ใช้อารมณ์ หรือที่พูดกันว่ามีความขัดแย้งกันระหว่าง หลักการกับหลักกู หรือความถูกต้องกับความถูกใจ มนุษย์จะ ไม่ใช้อารมณ์แต่จะใช้เหตุผล จะให้ความเคารพต่อหลักการ ตามสมควรแก่กรณีนั้นๆ ไม่ใช่หลักกูอย่างคนบางคน บางพวก ใช้กัน ปัญหาสำคัญที่เราขัดแย้งกันด้วยเรื่องอะไร ก็เอาเรื่อง นั้นเป็นมาตรวัดความถูกต้องยุติด้วยมาตรที่ใช้ในกรณีนั้นๆ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งความรู้ แม้คำว่าพุทธะ ก็แปลว่า รู้ ตื่น เบิกบาน อันเป็นอาการของพระพุทธคุณทั้ง ๓ ประการคือ ปัญญา บริสุทธิ และกรุณา

ที่สำคัญคือสามารถสรุปเหตุผลหลักได้ว่า การที่ใครก็ตาม สามารถสัมผัสความสุข ความสงบ ในระดับของมนุษย์สมบัติ สวรรคสมบัติ และนิพพานสมบัติ ล้วนมีเหตุมาจากความดี ทั้งนั้น แต่คนที่ประสบความทุกข์ในโลกมนุษย์ ในอบาย และ ไม่สามารถเข้าถึงมรรคผลนิพพานได้ เพราะขาดเหตุคือ บารมีธรรมที่จะอำนวยให้ภูมิจิตเขาสูงขึ้น ภาพที่จิตอุบัติมี ความประณีตขึ้น จนสามารถนำเขาไปประดิษฐานในภพที่นำ ปรรอณาได้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ผลสัมมาทิฏฐิ คือปัญญาเห็นชอบในผลระดับต่างๆ มีฐานะเดียวกับสัมมาทิฏฐิทุกกรณีคือ จะเกิดจากการศึกษาเรียนรู้มาจากข้างนอก ไม่ว่าจะเป็นคน เป็นสัตว์ เป็นธรรมชาติก็ตาม ข้อนี้พึงสังเกตความเห็นชอบที่เกิดแก่พระโพธิสัตว์ คือ พระพุทธเจ้าของเรา นั่นก่อนที่จะทรงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าทรงอาศัยทั้งคน สัตว์ และธรรมชาติเป็นครูทั้งนั้น

การเรียนรู้จากคน เช่น คนแก่ คนเจ็บ คนตาย สมณะ ตลอดจนสาว ๆ ในวังของพระองค์ ในยามที่เธอเหล่านั้นนอนหลับ ทรงมองเห็นเป็นดุจซากศพที่ทิ้งอยู่ในป่าช้า เป็นแรงผลักดันอย่างสำคัญอย่างหนึ่งในการตัดสินใจพระทัยออกผนวช

การเรียนรู้จากธรรมชาติ เช่น ก่อนจะตรัสรู้ทรงมองจากท่อนไม้ ๓ ท่อนที่มีสภาพแตกต่างกัน คือ ไม้สดที่ชุ่มอยู่ด้วยยางและวางไว้ในน้ำ ไม้สดที่ชุ่มอยู่ด้วยยาง แม้จะวางไว้บนบก ไม้แห้งที่ปราศจากยางและวางไว้บนบก มาเป็นอุปกรณ์ในการเทียบเคียงกับการปฏิบัติตนของพระองค์ ไม้ท่อนสุดท้ายนั้น กลายเป็นหลักการสำคัญที่ทรงพิจารณาเทียบเคียงว่า

“สมณพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ที่มีกายออกจากกามแล้ว ทั้งจิตใจก็ไม่พัวพันหมกมุ่นอยู่ในกาม สมณะพราหมณ์เหล่านั้น เมื่อใช้ความเพียรพยายามไปถูกทาง ก็จะสามารถบรรลุคุณพิเศษได้ เหมือนไม้แห้งที่ปราศจากยางและวางไว้บนบก คนที่ต้องการไฟนำไม้นั้นมาสีกัน ก็จะได้ไฟตามที่ตนต้องการ” หรือแม้การทรงเรียนจากสัตว์ เช่น ทรงเห็นอิกา ๒ ตัวแย่งอาหารจากอิกา ๑ ตัว และสุนัข ๒ ตัว แย่งอาหารที่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

อีกาทำหล่นไปจากสุนัขอีกตัวหนึ่งเท่านั้น ก็ทรงเข้าพระทัยโลก และชีวิตตามความเป็นจริง

สรุปว่า หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา คือการเข้าถึงเหตุที่สมบูรณ์ และมีทำที่อื่นถูกต้องเหมาะสมต่อเหตุนั้นๆ แล้วผลก็จะเกิดขึ้นตามสมควรแก่เหตุเสมอ ในอริยสัจ ๔ ประการนั่นเอง ทุกข์เป็นผล สมุทัยเป็นเหตุ นิโรธเป็นผล มรรคมีองค์ ๘ ประการเป็นเหตุ การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าและการบรรลุมรรคผลของพระอริยบุคคล และการเข้าถึงความเป็นคนดีของสาธุชน ล้วนเป็นผลมาจากการลดลงแห่งสมุทัยและทุกข์ และการเพิ่มขึ้นแห่งนิโรธ และมรรค ทุกอย่างจะเป็นเช่นนี้ตลอดไป ไม่ว่าจะในกาลใดๆ ก็ตาม

๕. ปัจจเวกขณะสัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบซึ่งเกิดขึ้นจากการเพ่งพิจารณาเฉพาะกรณีนั้นๆ คือ

๑. บรรพชิต ควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า บัดนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว อาการกิริยาใดๆ ของสมณะเราต้องทำอาการกิริยานั้นๆ

ข้อนี้โดยทั่วไปแล้วคนทุกคนจะเปลี่ยนแปลงสถานะของตนไปเรื่อยๆ ยามใดที่ตนมีฐานะ หน้าที่อย่างไร ทุกคนจึงต้องตระหนักที่จะเป็นในฐานะนั้นๆ โดยการเป็นให้ได้ เป็นให้ดี เป็นให้เป็น และเป็นที่ชอบตามสถานะที่ตนเป็นในแต่ละขณะที่เราเป็นไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตาม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า การเลี้ยงชีวิตของเราเนื่องด้วยผู้อื่น เราควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย

ข้อนี้ทุกคนมีความเกี่ยวข้องกับคนอื่นในด้านการครองชีวิต ที่อย่างไรๆ ก็ต้องอิงอาศัยกัน เพื่อไม่ให้การอยู่ร่วมกันใช้ชีวิตร่วมกัน ใช้ชีวิตเกี่ยวข้องกันมีปัญหา จึงต้องพยายามปรับตัวเองให้อยู่ได้ภายใต้เงื่อนไขนั้นๆ

๓. บรรพชิต ควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า อภการกายวาจาอย่างอื่นๆ ที่เราจะต้องทำให้ดีขึ้นไปกว่านี้ยังมีอยู่อีก ไม่ใช่เพียงเท่านั้น

ตามปกติแล้วชีวิตคนแต่ละคนนั้นจะต้องตระหนักในประโยชน์ ๒ ประการ คือประโยชน์เพื่อตน และประโยชน์เพื่อคนอื่น ทุกคนจึงต้องมีความรับผิดชอบในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตน ให้มีความเปลี่ยนแปลงในการสร้างสรรค์พัฒนาไปตามลำดับ สำหรับสามัญชนแล้วจะต้องตระหนักว่า ยังไม่มีใครที่สมบูรณ์พร้อม แม้แต่พระอรหันต์ที่ทำประโยชน์ตนเองสมบูรณ์แล้ว แต่ท่านก็ยังต้องทำประโยชน์ต่อชาวโลกด้วยความอนุเคราะห์ต่อโลกอยู่ตลอดไป จนกว่าจะเข้าถึงชั้นนิพพาน คือการดับขั้น ๕ อย่างสิ้นเชิง

๔. บรรพชิตควรพิจารณาเนื่องๆ ว่า ตัวเราเองติเตียนตัวเราเองโดยศีลได้หรือไม่?

ข้อนี้เป็นการคิดเพื่อพิจารณาตรวจสอบพฤติกรรมของตนเอง ตามหลักการฟังตนเอง พิจารณาตนเองและตรวจสอบตนเอง จนถึงตัดสินตนด้วยตนของตนเอง ซึ่งตามปกติแล้ว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คนดีในโลกนั้นจะต้องมีจิตสำนึก หรือเรียกว่ามโนธรรมสำนึก เพื่อให้เกิดความสำนึกในการละความชั่ว ประพฤติตนเป็นคนดี ที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจนสร้างความภูมิใจให้แก่ตนเอง ตระกูลวงศ์

๕. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า ผู้รู้ใคร่ครวญแล้ว ตีเทียบเราโดยศีลได้หรือไม่?

ตามปกติแล้วคนเราส่วนมากจะไม่ค่อยเห็นโทษของตนเอง ตามหลักที่จำทรงกันแพร่หลายว่า โทษของตนเห็นได้ยาก แต่โทษของคนอื่นเห็นได้ง่าย อันเป็นธรรมชาติของมนุษย์จำพวกหนึ่ง หลักการพิจารณาตนเองคนดีต้องมีและมีความพร้อมที่จะฟังคำกล่าวตักเตือนจากวิญญูชน ท่านเน้นที่วิญญูชนเป็นหลักเพราะมีกฎเกณฑ์ในการตรวจสอบพิจารณา เทียบเคียง โดยมองที่การกระทำของคนเป็นสำคัญ ไม่ได้มองว่าเขาเป็นใคร แต่มองว่าเขาประพฤติอย่างไร

๖. บรรพชิตควรพิจารณาเนืองๆ ว่า เราต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งหลายทั้งปวงไป

การพลัดพรากสูญเสียเป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่คนไม่สามารถทำใจได้ ความทุกข์ทั้งหลายมีความโศก ความรำไร ความรำพัน ความทุกข์ ความเสียใจ ความคับแค้นใจเป็นต้น ส่วนมากจะมาจาก การพลัดพรากสูญเสียจากคน สัตว์ สิ่งของอันเป็นที่รักของตน ที่ในความเป็นจริงแล้วสรรพชีวิตที่เกิดขึ้นในโลก จะต้องมีการพลัดพรากสูญเสียไปเป็นธรรมดา เมื่อเผชิญหน้ากับความจริงที่หลีกเลี่ยงมิได้ จะต้องทำใจให้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ยอมรับความจริงว่า ธรรมชาติของชีวิตย่อมเป็นอย่างนี้ ไม่มีใครสามารถล่วงพ้นความเป็นอย่างนี้ไปได้ ใจจะสบายขึ้น

๗. บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของๆ ตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม ใครทำดีย่อมได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว

ข้อนี้เป็นหลักการพิจารณาที่มีความสำคัญ เพื่อให้ได้ตระหนักว่ากรรมคือเจตนาที่บุคคลกระทำ พุทฺธ คิดนั้น เราจะทำหรือไม่ก็ได้ ให้พิจารณาก่อนตัดสินใจทำ พุทฺธ คิด ว่าตนต้องการผลเช่นไรหากต้องการผลดีมีความสุข จะต้องตระหนักว่าเราสามารถเลือกผลได้ ด้วยการเลือกทำเหตุที่อำนวยให้เราได้รับความสุขอันเป็นผลของการทำความดี หากต้องการผลเป็นความทุกข์ก็ต้องพร้อมที่จะรับผลเป็นความทุกข์ไม่ว่าในกาลใดก็ตาม

๘. บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่

ข้อนี้เป็นการย้ำเตือนตนเองของคนดีแต่ละคนให้ได้จะต้องตระหนักว่า วันเวลาที่ผันผ่านในแต่ละขณะ ได้นำชีวิตเราให้เข้าใกล้ความตายเข้าไปทุกขณะ การบริหารจัดการกับเวลา หาประโยชน์จากเวลาให้คุ้มค่าที่เขาผ่านมาและกำลังผ่านไปให้เกิดสาระประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ดังที่พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักความคิดไว้ว่า

เธอทั้งหลายจงอย่าปล่อยกาลเวลาให้ผ่านพ้นไป เพราะคนที่ปล่อยกาลเวลาให้ผ่านพ้นไป ย่อมต้องเศร้าโศกเสียใจในกาลภายหลัง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

นี่คือหลักความจริงที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ ใครคิดได้
จะหาประโยชน์จากเวลาในแต่ละขณะได้

๕. บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า เรายินดีในที่สงัด
หรือไม่?

ข้อนี้เป็นกรรณียำเตือนให้ตระหนักว่า ความสังัดกาย
วาทจากบาป การสังัดจากสถานที่ และความสังัดจากกิเลส
ประเภทต่างๆ มีความสืบเนื่องมาจากการอยู่อาศัยในที่สงบ
สังัดจากเสียงรบกวน การที่ทรงสอนให้พิจารณาในข้อนี้ มี
ลักษณะเป็นคำถามต้องคิดและตอบด้วยตนเอง แล้วพยายาม
หาความสงบกาย วาจา ใจ ให้แก่ตนเองให้ได้ เพราะนั่นคือ
คุณค่าแท้ของชีวิต ที่สามารถติดตามตนไปในที่ทุกสถาน
ที่สำคัญคืออำนวยความสะดวกเป็นความสุขให้แก่คนผู้มีความสังัดในภพ
ชาติต่างๆ เรียกว่าตบแต่งภพชาติให้ประณีตไปตามลำดับ

๑๐. บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า คุณวิเศษของเรามี
อยู่หรือไม่ ที่จะทำให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขินในเมื่อเพื่อนบรรพชิต
ถามในกาลภายหลัง

ข้อนี้พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า ยามที่เรานอนบน
เตียงรอคอยความตายอยู่นั้น หากเพื่อนเขาเป็นห่วงซักถามว่า
จากเกิดมาจนถึงขณะนี้ ท่านได้สัมฤทธิ์ผลจากการปฏิบัติธรรม
ในระดับใดบ้าง ถ้าเรามีคุณสมบัติที่เหมาะสมแก่ฐานะ กล่าว
โดยสรุปคือปริมาณคุณธรรมเพิ่มขึ้นภายในใจ กิเลสภายในใจ
ลดลง ความสุขเพิ่มขึ้น ความทุกข์ลดลงมากพอสมควร จะเกิด
ปีติปราโมทย์ในธรรม อาจจะมีกระตุ้นให้พัฒนาจิตสูงขึ้นกว่าเดิม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ก็ได้ หากยังไม่เห็นคุณความดีปรากฏแก่ใจ จะได้รับแรงทำให้
ให้สงบเป็นอาสันนกรรม คือกรรมก่อนที่จะดับจิต จนสามารถ
ดับจิตด้วยความผ่องแผ้ว ตายแล้วจะไปบังเกิดในสุคติ

ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

“เมื่อจิตเศร้าหมองก็หวังได้ว่าย่อมไปบังเกิดในทุคติ เมื่อ
จิตผ่องแผ้วก็หวังได้ว่าย่อมบังเกิดในสุคติ”

การพิจารณาในฐานะนั้นๆ ตามองค์ธรรมที่พระพุทธเจ้า
ทรงย้ำเตือนไว้ นั้น จึงมีความเป็นสากลสำหรับทุกชีวิตที่มีความ
ตระหนักถึงชีวิตกับธรรมะ ไม่เจาะจงใครคนใดคนหนึ่งในโลก
การทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่ว เป็นกฎสากลที่ทุกคนจะต้อง
เปลี่ยนแปลงไปตามกรรมที่แต่ละคนกระทำไว้ ไม่ว่าจะ
ความดีหรือความชั่วก็ตาม

๖๙. พระพุทธเจ้าทรงประทานอภิณหปัจจเวกขณะ ๕ ประการแก่เรา

หลักธรรมที่ทรงสอนให้พิจารณาเรื่อยๆ พิจารณาบ่อยๆ
พิจารณาอยู่เสมอ ๕ ประการต่อไปนี้ บางข้อซ้ำกับ ๑๐
ข้อแรก แต่ทรงแสดงไว้ต่างกรรมต่างวาระกัน คือ ๔ ประการ
แรกให้ทุกคนเข้าใจถึงความจริงที่มีอยู่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ
ของทุกชีวิตที่เกิดมา ข้อสุดท้ายเป็นการขยายกรอบของคำว่า
กรรมออกไปตามลำดับ คือ

๑. เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่สามารถล่วงพ้นความ
แก่ไปได้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่สามารถล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้

๓. เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่สามารถล่วงพ้นความตายไปได้

๔. เรามีความพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งหลายทั้งปวง

๔ ประการนี้เป็นสภาวะธรรมที่เป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน ทุกชีวิตที่เกิดมาจะต้องประสบกับความแก่ ความเจ็บ ความตาย และการพลัดพรากสูญเสียบ เพราะทุกอย่างตกอยู่ในกฎของความไม่เที่ยงที่เป็นเรื่องนิรันดร์ ทรงสอนให้พิจารณาว่า เอว์ ธมฺโม เอว์ ภาวี เอว์ อนตฺโต ธรรมชาตินั้นเป็นอย่างนี้ สภาวะมันเป็นอย่างนี้ ไม่มีใครสามารถล่วงพ้นความเป็นอย่างนี้ไปได้ เพราะชีวิตเป็นผลผลิตของความเกิด ในขณะที่ความเกิดมาจากกิเลสกับกรรม หากใครต้องการไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ไม่มีการพลัดพรากจะต้องทำลายห่วงโซ่ของความเกิด คือ ดับกิเลสและดับกรรม หากดับกิเลส กรรมก็ดับ กรรมดับวิญญูณก็ดับ ๓ ประการนี้ดับ การเกิดก็มีอีกต่อไปไม่ได้ นั่นคือการบรรลุอรหัตเป็นพระอรหันต์ของพระอริยเจ้าระดับสูง

การสอนให้นำเอาความแก่ ความเจ็บ ความตาย การพลัดพรากมาพิจารณาบ่อยๆ พิจารณาเนื่องๆ เพื่อให้คนตระหนักว่าชีวิตกับความแก่ ความเจ็บ ความตาย การพลัดพรากนั้นมาด้วยกัน อยู่ด้วยกัน ทุกอย่างพร้อมที่จะแสดง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ตัวให้เราพบว่าเราแก่ เจ็บ ตาย พลัดพรากอยู่ทุกขณะ ยาม
ใดที่ลมหายใจดับ อายุขาด ไออุ่นดับ ชีวิตจะประสบกับ
ความตาย การที่ยอมรับความจริงของชีวิตใน ๔ กรณี จะช่วย
ให้เราครองชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ซึ่งตามปกติแล้ว
คนมักจะประมาทใน ๓ จุดหลักๆ คือ

๑. ประมาทในวัย ในชีวิต ในความไม่มีโรค

๒. มีความประมาทในการละกายทุจริต ละวจีทุจริต
ละมโนทุจริต ละความเห็นผิด ทำความเห็นของตนให้
ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การบำเพ็ญสุจริตทาง
กาย วาจา ใจ และปรับความเห็นของตนให้ถูกต้องตาม
ทำนองคลองธรรม

๓. ประมาทในการกำกับังจิต ระวังจิต ไม่ให้กำหนด
ไม่ให้ขัดเคือง ไม่ให้ลุ่มหลง ไม่ให้มัวเมาในอารมณ์อัน
เป็นที่ตั้งและกระตุ้นให้จิตคนกำหนดด้วยความกำหนด
ความขัดเคือง ความลุ่มหลง และความมัวเมา

แต่ละอย่างแสดงให้เห็นว่า เป็นความประมาทคือขาด
สติในการระลึกถึงความจริงของชีวิต เพราะชีวิต วัย โรคภัย
ไม่มีความแน่นอนว่าจะเกิดอะไรที่ไหนเมื่อไร ในการพัฒนา
ตนยกตนจากความชั่วทางกาย วาจา ใจ มาทำตนให้เป็น
คนสุจริตทางกาย วาจา ใจ โดยอาศัยการละความเห็นผิด
ทำความเห็นของตนให้ถูกต้อง ใครทำได้ชื่อว่าครองชีวิตอย่าง
ไม่ประมาท การระมัดระวังใจจากอารมณ์ทั้ง ๔ ประเภท

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แสดงถึงความมีสติระลึก รู้เท่าทันตามความเป็นจริงของสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตในแต่ละขณะ ใครทำได้ก็พร้อมที่จะพัฒนาไปสู่ความสงบมากยิ่งขึ้น จนเข้าถึงสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐานไปตามลำดับ

๕. เรามีกรรมเป็นของๆ ตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

กรรม คือเจตนาที่เกิดขึ้นภายในจิต ทำให้คนคิด ทำ พูด ไปตามเจตนาที่บังเกิดขึ้น ในที่นี้ไม่เจาะจงว่าเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว หากกรรมชั่วท่านเรียกว่าอกุศลกรรม การทำ การพูด การคิดนั้นเป็นบาป มีความทุกข์ ความเดือดร้อนเป็นผล ความเดือดร้อนนั้นจะตามแผดเผาคนไปในขณะนั้นๆ ในกาลต่อไป ตลอดถึงภพชาติต่อไป กรรมที่เป็นบาปจึงทรงสอนให้พยายามงดเว้นทั้งการทำ การพูด การคิด ตามโครงสร้างของกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการดังกล่าวข้างต้น

หากทำดีท่านเรียกว่ากุศลกรรม ในส่วนเหตุทำหน้าที่ชำระล้างกิเลสจากใจ ทำให้กาย วาจา ใจ มีความสะอาดสงบ สว่างไปตามสมควรแก่พลังของกุศลกรรมที่บังเกิดขึ้น ผลที่สัมผัสในขณะนั้นๆ คือความสุข และความสุขจะติดตามไปให้ผลแก่คนไปตามลำดับ จนกว่าจะสิ้นกระแสของกรรมดังที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้โดยสรุปว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

“ธรรมและอธรรมให้ผลไม่เสมอกัน ธรรมย่อมนำไปสู่
สุคติ อธรรมย่อมนำไปสู่ทุกคติ”

ฟังสังเกตว่า กรณีของกรรมทรงสอนให้คนตระหนักถึง
บาปบุญคุณโทษที่เกิดขึ้นและเป็นไปตามกรรมที่แต่ละคนได้
กระทำไว้ แต่กรรมเป็นเหตุที่เกิดมาจากเจตนาภายในจิต ใน
ตอนแรกใครก็ยังไม่ได้อำนาจที่สำคัญคือทุกคนสามารถเลือกทำ
และไม่ทำได้ หลังจากตระหนักในกระบวนการของกรรม ที่ทรง
สอนให้พิจารณา ปัญญาที่เกิดขึ้นจะช่วยให้คนแต่ละคนได้คิด
ว่า ทุกคนรักสุขไม่ต้องการความทุกข์เหมือนกัน แสดงว่า
ความทุกข์เป็นผลที่ไม่มีใครต้องการ และความสุขเป็นผลที่ทุก
คนต้องการ แต่สุขทุกข์เป็นผล เมื่อคนมองเชื่อมโยงระหว่าง
เหตุกับผลชัดเจนแล้ว จะเลือกการสร้างเหตุแห่งความสุข
ลดละเหตุแห่งความทุกข์ จากความคิดที่จับหลักได้แบบนี้
จะย้อนขึ้นไปหาประโยชน์จากความแก่ ความเจ็บ ความตาย
และการพลัดพราก ที่สำคัญคือการครองชีวิตอยู่ด้วยความ
ไม่ประมาท แม้ด้วยการจับหลักพระพุทธดำรัสสั้นๆ ที่ว่า

บัณฑิต สรรเสริญความไม่ประมาทในบุญกิริยาทั้งหลาย
บุญกิริยา คือเหตุที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ หรือสาเหตุให้เกิดบุญ
ดังที่พระพุทธเจ้ารับสั่งไว้ในพระธรรมบทว่า

บุคคลพึงประพฤติธรรมให้สุจริต อย่าประพฤติธรรมอัน
เป็นทุจริต เพราะธรรมที่ประพฤติดีแล้วจะนำความสุขมาให้
ทั้งในโลกนี้และในโลกอื่น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คนที่ไม่ประมาทในบุญกิริยาทั้งหลาย ทำให้ได้สาระแห่งชีวิตในลักษณะที่ไม่เสียชาติเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย แม้แต่การพลัดพรากในชีวิต จะกลายเป็นการกระตุ้นสำนึกถึงสัจจะแห่งชีวิตของตน ในขั้นของการที่คนยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏนั้น การเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม จนไม่ประมาทในบุญกิริยาทั้งหลาย จะช่วยชีวิตที่ผันผ่านไปทุกขณะ ให้กลายเป็นสุขชีวิต คือชีวิตที่ดีมีกุศลกรรมเป็นหลักนำชีวิต มีความสุขรออยู่ข้างหน้า อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

บุญย่อมต้อนรับคนผู้ทำบุญที่จากโลกนี้ไปสู่โลกหน้า เหมือนญาติอันเป็นที่รัก รอคอยญาติอันเป็นที่รักของตนผู้จากไปนานกลับมาสู่บ้านด้วยความสวัสดิ ฉะนั้น

อภิณหปัจเจกเวกขณะ ๕ ประการ จึงต้องคิดถึงไว้บ่อยๆ สม่ำเสมอ เพื่อการครองชีวิตด้วยความไม่ประมาท เพราะทุกอย่างที่ทรงสอนให้พิจารณาบ่อยๆ นั้น มีความผูกพันเกี่ยวข้องกันกับชีวิตของคนทุกคนในทุกๆ วัน แต่ตามปกติแล้วคนมักประมาท ขาดสำนึกที่จะหาประโยชน์จากความจริงเหล่านั้น ที่ในความเป็นจริงหากเรานำมาคิดบ่อยๆ คือการปฏิบัติธรรม ในรูปของสัมมาสังกัปปะ คือความดำริในทางที่ชอบ ในภาคสนามจริงๆ จิตย่อมจดจ่ออยู่กับธรรมในแต่ละขณะที่นำมาคิดพิจารณาในกลุ่มธรรมนั้นๆ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๗๐. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการทำให้อำนาจ ในอริยสัจ ๔ ประการแก่เรา

คำว่า อริยสัจ แปลว่าความจริงที่แท้จริง ความจริงที่
ทำคนผู้เข้าถึงความจริงให้เป็นพระอริยะ การทำให้อำนาจใน
อริยสัจแบ่งออกสองระดับคือ

ระดับแรกเรียกว่า วิภวัญญะ คือทำให้อำนาจความจริงในระดับ
ของการหมั่นในสังสารวัฏ เกิดจากการเรียนรู้ทำความเข้าใจจน
เข้าถึงปฏิบัติได้ในระดับของการละบาป บำเพ็ญบุญใน
ชั้นอำนาจผลให้อยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะ ตายไปแล้ว
บังเกิดในภพชาติที่ประณีตไปตามลำดับ

การเข้าถึงอริยสัจในระดับที่เรียกว่า วิวิภวัญญะ คือคนที่
ทำให้อำนาจในอริยสัจ ๔ ประการนั้น บรรลุผลเป็น
พระอริยะบุคคลจากพระโสดาบันจนถึงพระอรหันต์ คนที่เข้า
ถึงระดับนี้มีไม่มาก อย่างที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ว่า

“คนส่วนน้อยเท่านั้นที่เข้าถึงฝั่งพระนิพพานได้ คน
ส่วนมากทำได้เพียงเกาะๆ ฝั่งไปเท่านั้น”

พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในมหาวารวรรคแห่งสังขยสูตร
ความว่า

ภิกษุทั้งหลายเพราะไม่ตรัสรู้ เพราะความไม่แทงตลอด
อริยสัจ ๔ สังสารวัฏนี้เราเองและพวกเธอทั้งหลายจึงเดินทางไป
เร่ร่อนไป สิ้นระยะเวลาอันยาวนานอย่างนี้ เพราะความไม่ตรัสรู้
เพราะความไม่แทงตลอดในอริยสัจ ๔ เป็นไฉน?

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ภิกษุทั้งหลาย เพราะความไม่ตรัสรู้ เพราะความไม่แทงตลอดอริยสัจ ๔ คือทุกข์ คือเหตุเกิดแห่งทุกข์ ความดับแห่งทุกข์ และข้อปฏิบัติให้ถึงซึ่งความดับทุกข์ สังสารวัฏนี้เราเองและพวกท่านจึงต้องเร่ร่อนท่องเที่ยวไป ลี้้นระยะกาลนานอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย อริยสัจคือทุกข์ อริยสัจคือทุกข์สมุทัย อริยสัจคือทุกข์นิโรธ อริยสัจคือทุกข์นิโรคามินีปฏิปทา อันเราและพวกท่านตรัสรู้แล้ว แทะงตลอดแล้ว ตัณหาในภพเราและพวกท่านทั้งหลายตัดขาดแล้ว ตัณหาผู้นำไปสู่ภพสิ้นแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีแก่เราและพวกท่าน

ต่อแต่นั้นทรงสรุปนัยแห่งพระพุทธดำรัสที่ตรัสโดยพิสดารข้างต้นด้วยบทสรุปว่า

เราและพวกท่านท่องเที่ยวไปแล้วในชาตินั้นๆ ลี้้นระยะกาลนาน เพราะไม่เห็นอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง อริยสัจ ๔ เหล่านี้ฉันอันเราและพวกท่านทั้งหลายเห็นแล้ว ตัณหาผู้นำไปสู่ภพ อันเราและพวกท่านถอนขึ้นแล้ว รากเหง้าของทุกข์ อันเราและพวกท่านตัดขาดแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีแก่พวกท่าน

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสรุปพระคาถานั้นๆ ไว้ในสังขจสังยุตนั้นเองว่า

สมณพราหมณ์เหล่าใดไม่รู้จักทุกข์ ทั้งไม่รู้จักแดนเกิดแห่งทุกข์ ทั้งไม่รู้จักพระนิพพานอันเป็นที่ดับโดยไม่มีเหลือโดยประการทั้งปวงแห่งทุกข์ ทั้งไม่รู้จักมรรค อันมีปกติยังสัตว์ให้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ถึงความระงับแห่งทุกข์ สมณพราหมณ์เหล่านั้น เป็นผู้ไม่ควร
เพื่ออันทำที่สุดแห่งทุกข์ สมณพราหมณ์เหล่านั้นแล ต้องเป็น
ผู้เข้าถึงชาติและชรา ส่วนสมณพราหมณ์เหล่าใด ย่อมรู้ทั่วถึง
ทุกข์ ย่อมรู้ทั่วถึงแดนเกิดแห่งทุกข์ รู้ทั่วซึ่งพระนิพพาน อัน
เป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งทุกข์ โดยประการทั้งปวง ทั้งรู้ทั่วซึ่ง
มรรค อันมีปกติยังสัตว์ให้ถึงซึ่งความสงบระงับทุกข์

สมณพราหมณ์เหล่านั้น เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยเจโตวิมุตติ
และปัญญาวิมุตติ สมณพราหมณ์เหล่านั้นเป็นผู้ควรเพื่ออัน
ทำที่สุดแห่งทุกข์ สมณพราหมณ์นั้นเป็นผู้ไม่เข้าถึงชาติชรา

อริยสังขในความเป็นจริงแล้วทุกอย่างในโลกไม่ว่าจะเป็น
คน สัตว์ สิ่ง และนามธรรม ล้วนสรุปรวมลงที่อริยสังข ๔
ประการ บางคราวท่านสรุปรวมเป็นนามรูป ทรงจำแนกแสดง
ในรูปของการเกาะกลุ่มกันของอริยสังข ๔ ประการ การเข้าถึง
ที่ถูกต้องคนจะต้องมีต่ออริยสังขแต่ละข้อตามลำดับ คือ

ทุกขสังข เป็นปริญาตัพพธรรม คือธรรมที่ควรทำใจ
ให้กำหนดรู้ความจริง ตามที่ทุกขสังขเหล่านั้นเป็น ทุกขสังขเป็น
ธรรมชาติที่ทำหน้าที่เบียดเบียน มีปัจจัยปรุงแต่ง มีความ
เร่าร้อน และมีความแปรปรวน ความจริงคือธรรมชาติเขา
เป็นอย่างนี้ สภาวะเขาเป็นอย่างนี้ ไม่มีใครล่วงพ้นความเป็น
อย่างนี้ไปได้

สมุทฺถิ เป็นปหาตัพพธรรม คือธรรมที่ควรตระหนัก
ถึงความเป็นโทษ ที่จะต้องพยายามลดละ บรรเทา สงบ
ระงับ ดับไปตามกำลังความสามารถ เพราะสถานะของเขามี

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความเป็นโทษอยู่ด้วยตัวเขาเอง คือ ให้เกิดความทุกข์ เป็นเหตุแห่งทุกข์ ประกอบสัตว์ไว้ในสังสารทุกข์ และขังสัตว์ไว้ในเรือนจำคือสังสารทุกข์

ทุกขนิโรธ เป็นสัจฉิกาทัพพธรรม คือธรรมที่เป็นเป้าหมายซึ่งจะต้องพยายามเข้าไปให้ถึงไปตามลำดับ เพราะเป็นสิ่งที่ให้ความสุขถาวรแก่ผู้เข้าถึง เพราะเป็นเหตุให้ออกจากอุปธิ เป็นสถานะที่สงัดจากกิเลส ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกปรุ้งแต่งมิได้ เป็นอมตรส รสที่ทำให้คนดื่มหลุดพ้นจากความตาย

ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ เป็นภาเวตัพพธรรม คือธรรมที่บุคคลผู้ปรารถนาจะเข้าถึงนิโรธหรือนิพพานทำหน้าที่ขันธ์สัตว์ออกจากวัฏฏสงสาร เป็นเหตุแห่งนิพพาน ให้เห็นนิพพาน เป็นใหญ่ในความรู้ความเห็นในวิมุตติ จะต้องพยายามกระทำ บำเพ็ญให้บังเกิดขึ้น จนมีความสมบูรณ์เต็มที่

พึงสังเกตว่า อริยสัจ ๔ ประการนี้ที่คนจะต้องลงมือปฏิบัติ กระทำให้สมบูรณ์จริงๆ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ทรงจำแนกวิธีการในการปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการไว้หลายวิธีด้วยกัน แต่มีลักษณะเหมือนแม่น้ำในโลก จะมีกี่สายก็ตาม ทุกสายเมื่อไหลลงทะเลจะมีรสเค็มเหมือนกัน ธรรมปฏิบัติที่เป็นกุศลธรรมส่วนเหตุ ที่สรุปรวมเป็นอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนั้น ทรงจำแนกวิธีการในการปฏิบัติ เพื่อช่วยตนให้หลุดพ้นจากสังสารทุกข์ไว้หลายวิธีเช่น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑. ในการทรงปฏิบัติจนได้ตรัสรู้ของพระองค์ทรงแสดง
แก่พระปัญจวัคคีย์ไว้ความว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติ
อันเป็นกลาง ไม่เข้าไปใกล้ที่สุดสองอย่างนั้นนั่น อันตถาคต
ได้ตรัสรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตา ทำญาณเครื่องรู้
ย่อมเป็นไปเพื่อความเข้าไปสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อ
ความรู้ดี เพื่อความดับ

วิธีนี้ทรงแสดงผลที่ปรากฏแก่พระทัยก่อนแล้วทรงแสดง
เหตุ คือหลังจากทรงปฏิบัติไปตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ
เมื่ออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการผนึกเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน ที่
ท่านเรียกว่า มัคคสามังคี คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการเข้า
เป็นอันเดียวกันแล้ว มีความรู้อย่างหนึ่งผุดขึ้นภายในจิต ทรง
เรียกในที่นี้ว่า ทำจักขุคือดวงตา ทำญาณเครื่องรู้ สองคำนี้
ในที่อื่นแม้ในช่วงที่ทรงรับสั่งเล่าถึงลำดับขั้นตอนของการตรัสรู้
ของพระองค์ ทรงใช้คำที่มีความหมายเหมือนกันหรือเรียกว่า
เป็นไวพจน์ของกันและกันถึง ๕ คำว่า จักขุ ญาณ ปัญญา
วิชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เราในธรรมที่เราไม่
เคยรู้เคยเห็นมาเลยในกาลก่อน คุณธรรมที่เรียกว่าจักขุ
เป็นต้นนั่นเอง ทำให้พระองค์ทรงตรัสรู้อริยสัจ ๔ ด้วยญาณ
๓ ประการ คือ

สัจจญาณ ทรงรู้ความจริงต่อสถานะและภารกิจที่จะ
ต้องมีต่อทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ และมรรคสัจ ไปตาม
ลำดับว่า นิทุกข์ นิสมุทัย นินิโรธความดับทุกข์ นิมรรคคือข้อ
ปฏิบัติให้ถึงซึ่งความดับทุกข์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

กิจจญาณ ทรงรู้ภารกิจที่จะต้องทำต่ออริยสัจให้สมควรแก่กรณีนั้นๆ คือ ทุกข์ควรกำหนดรู้ สมุทัยควรละ นิโรธควรทำให้แจ้ง มรรคควรเจริญ

กตญาณ รู้ว่าภารกิจที่ควรทำต่ออริยสัจแต่ละข้อนั้นว่าได้ทรงทำให้สมบูรณ์แล้วว่า นี่ทุกข์ ทุกข์ควรกำหนดรู้ เราได้กำหนดรู้แล้ว นี่สมุทัยเหตุเกิดแห่งทุกข์ สมุทัยควรละเราได้ละแล้ว นี่นิโรธ นิโรธควรทำให้แจ้ง และเราได้ทำให้แจ้งแล้ว นี่อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการควรเจริญ เราได้เจริญแล้ว

แต่ในช่วงแรกที่ทรงยกมาในตอนต้นนั้น ทรงแสดงคุณสมบัติของญาณ หรือสัมมาญาณ ความรู้ในทางที่ชอบไว้ ๒ ประการ จากนั้นเป็นอาการของนิโรธคือ จิตใจมีความสงบจากกิเลสไปตามลำดับ ความรู้พัฒนาสูงขึ้น จนถึงสามารถทำลายอวิชชาได้ วิชชาปรากฏออกมาเต็มที่ทำให้พระองค์ได้ตรัสรู้ และผลจากการตรัสรู้ตัวเอง ทำให้นิโรธมีความสมบูรณ์ที่ทรงเรียกในที่นี้ว่า นิพพาน คือการดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์อย่างสิ้นเชิง

ดังนั้น การเห็นแจ้งในอริยสัจจึงเป็นผลจากการปฏิบัติกระทำให้สมบูรณ์ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ จนเกิดเป็นสัมมาญาณ คือความรู้ในทางที่ชอบ จากนั้นใจก็จะหลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสและเพลิงทุกข์ อันเป็นกลุ่มของสมุทัยสัจกับทุกขสัจ นิโรธสัจก็เข้าถึงความสมบูรณ์ อารมณ์ที่ใช้กำหนดพิจารณานั้น สามารถจะเริ่มต้นที่อริยสัจข้อใดก่อนก็ได้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แต่อริยสังทุกข้อก็ขับเคลื่อนไปด้วยกัน เช่นในอนัตตลักษณะสูตร ทรงสอนที่ทุกขสังก่อน แต่พึงเข้าใจว่าการใช้ปัญญาพิจารณา ขั้น ๕ ตามที่ทรงแสดงนั้นเป็นมรรคสัง ในขณะที่ได้พิจารณา เห็นตามไปนั่นเอง สมุทัยก็ลดลง ทุกขสังก็ลดลง ในขณะที่ นิโรธสังเพิ่มพูนขึ้น ในที่นี้จะได้ยกตัวอย่างการเห็นอริยสังโดย เริ่มต้นที่การพิจารณาขั้น ๕ ให้เห็นความจริงตามกฎของ พระไตรลักษณ์ ตามโครงสร้างของอนัตตลักษณะสูตร โดยสรุป ไปตามลำดับ คือ

๑. ภิกษุทั้งหลาย ขั้น ๕ เป็นอนัตตา ถ้าขั้น ๕ จัก เป็นอัตตาแล้ว ขั้นก็จะไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ สัตว์ทั้งหลาย ย่อมสามารถตั้งความหวังให้ตนสมหวังได้ว่าขอขั้น ๕ ของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด ขอขั้น ๕ ของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย

๒. ภิกษุทั้งหลาย เพราะขั้นเป็นอนัตตา ขั้น ๕ จึง เป็นเพื่ออาพาธ สัตว์ทั้งหลายไม่สามารถตั้งความหวังแล้ว สมหวังได้ว่า ขอขั้น ๕ ของเราจงเป็นอย่างนั้นเถิด ขอขั้น ๕ ของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย

๓. ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนี้อันเป็น ไฉน ขั้น ๕ เทียงหรือไม่เทียง ไม่เทียงพระเจ้าข้า สิ่งใดไม่ เทียงสิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือสุขเล่า เป็นทุกข์พระเจ้าข้า สิ่งใดไม่ เทียงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา เป็นการสมควรไหมที่จะไปยึดถือว่า ขั้น ๕ นั้นเป็นของเรา ขั้น ๕ นั้นเป็นเรา ขั้น ๕ เป็นตัวเป็นตนของเรา ไม่เป็น การสมควรเลยพระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔. เพราะเหตุที่นั่นแลภิกษุทั้งหลาย ชั้น ๕ อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นอดีตก็ดี อนาคตก็ดี ปัจจุบันก็ดี หยาบก็ดี ละเอียดก็ดี เลวก็ดี ประณีตก็ดี อันใดอยู่ในที่ไกลก็ดี อยู่ในที่ใกล้ก็ดี ชั้น ๕ นั้นก็สักแต่ว่าชั้น ๕ ไม่ใช่ของเรา ไม่เป็นเรา ไม่ใช่ตัวตนของเรา

ข้อนี้อันเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงแล้วอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกเมื่อพิจารณาเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายในรูป ย่อมหน่ายในเวทนา ย่อมหน่ายในสัญญา ย่อมหน่ายในสังขาร ย่อมหน่ายในวิญญาณ เมื่อหน่ายย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายความกำหนัด จิตก็พ้น เมื่อจิตพ้นก็เกิดญาณรู้ว่าเราหลุดพ้นแล้วดังนี้ จากนั้นญาณได้เกิดผุดขึ้นภายในจิตท่านต่อไปว่า ชาติความเกิดสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ที่ต้องประพฤติปฏิบัติจบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นอีกในทำนองเดียวกันนี้มีได้มีอีกต่อไป

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสพระสูตรนี้จบลง พระภิกษุปัญจวัคคีย์ก็มีใจยินดีเพิลิตเพลินภาสิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า ก็แลเมื่อไวยากรณ์นี้อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอยู่ จิตของพระภิกษุปัญจวัคคีย์ พ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย ไม่ถือมั่นด้วยอุปาทานแล.

การเห็นอริยสัจตามความเป็นจริงนั้น ในการขยายความของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการแต่ละข้อ นิยามความหมายของสัมมาทิฏฐิ คือปัญญาอันเห็นชอบตามความเป็นจริง ทรง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

อธิบายว่าเป็นการเห็นชอบในอริยสัจ ๔ ความว่า รู้ว่าเป็น
ทุกข์ นี่เป็นเหตุเกิดแห่งทุกข์ นี่เป็นความดับทุกข์ นี่เป็นข้อ
ปฏิบัติให้ถึงซึ่งความดับทุกข์ จากนั้นจะเกิดญาณ ๓ รู้แจ้ง
ในอริยสัจ ๔ ประการ ตามที่ทรงแสดงไว้ในธัมมจักกัปปวัตตน
สูตร แต่พึงเข้าใจว่าขณะที่ห่างกันนั้นการเขียนเป็นตัวหนังสือ
มีหลายคำ แต่อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนี่ก็เป็นเนื้อเดียว
กันครบทั้ง ๘ ประการจนเกิดญาณในอริยสัจ ๔ ประการ
จนจิตหลุดพ้นจากสรวพกิเลสเป็นช่วงเวลาที่ยาวนานมาก ๆ ท่าน
เรียกว่าขณะเท่านั้นเพียงหนึ่งวินาทีนับเป็นแสนขณะไปแล้ว
จึงไม่อาจกำหนดได้ว่ามีความรวดเร็วขนาดไหน

บางครั้งทรงแสดงการเกิดของความรู้ความเห็นด้วยญาณ
ว่า **วิชาเกิดขึ้น อวิชชาดับไป เหมือนแสงสว่างเกิดขึ้น
ความมืดหายไป** ฉะนั้น การเห็นอริยสัจ ๔ ด้วยญาณจึง
เป็นสัมผัสตรงทางใจของท่านผู้ปฏิบัติ ญาณเกิดผุดขึ้นภายใน
จิต หลังจากจิตได้ผ่านความสงบจนสามารถกำหนดจิตเพื่อบริ
แล้ว ความรู้จะเกิดผุดขึ้นภายในขณะนั้นๆ พร้อมกับทำ
หน้าที่ขจัดอวิชชาคือความไม่รู้ อันเป็นรากเหง้าของสรวพกิเลส
ให้หมดสิ้นไปจากจิตใจอย่างถาวร กล่าวโดยลำดับการเกิด
ของพระพุทธรูปคุณจะเห็นว่า การเจริญอริยมรรคจนทำให้ท่าน
ผู้ปฏิบัติเห็นอริยสัจด้วยญาณจะมีลักษณะเดียวกับการเปิด
สวิทช์ มีแสงสว่างเกิดขึ้น ความมืดหายไปในขณะที่นั้นและสิ่ง
ที่อยู่ในที่มืดมาก่อนก็จะปรากฏตามความเป็นจริงอย่างที่มัน
เป็นในขณะที่เดียวกันนั้นเอง ดังนั้นในบททำวัตรเช้า ท่านจึง

พระพุทธรูปศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

นำลำดับการเกิดของพระพุทธรูปไว้ตามลำดับ แต่มีความต่อเนื่องกันจนแยกช่วงห่างไม่ทันทีเดียวคือ

พุทธโธ พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้รู้ อันเป็นความรู้ที่เรียกว่า จักขุ ญาณ ปัญญา วิชา แสงสว่าง ที่ผุดขึ้นท่ามกลาง ความมืดคืออวิชา

สุสุพุทธโธ ทำให้พระทัยของพระองค์บริสุทธิ์หมดจดจาก อาสวะกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลายอันมีรากเหง้ามาจาก อวิชา ความไม่รู้ในอริยสัจ ๔ ประการ

กฤษณามหณณโว ทรงมีความกรุณาดุจห้วงทะเลหลวง เพราะจากปัญญาที่สมบูรณ์ ทำให้พระทัยบริสุทธิ์อย่างสมบูรณ์ นั้นเอง การมองโลกมองชีวิตของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ทั้งหลาย จะไม่มีความรู้สึกว่าเป็นเราเป็นเขา หรือเป็นพวกเรา พวกเขา หรือแม้แต่เรากับพวกเรา แต่จะเข้าถึงความจริง ของสังขารที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไปตามเหตุปัจจัยของมัน สรรพสิ่งจึงเป็นอนัตตา ไม่มีตัวมีตน ไม่เป็นตัวเป็นตนอย่าง เข้าใจจากการชี้แนะของอวิชา

๗๑. พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการทำให้แจ้งซึ่ง พระนิพพานแก่เรา

เมื่อกล่าวในช่วงของการปฏิบัติ การเห็นอริยสัจ ๔ ประการ ด้วยญาณนั้นเองเมื่อเกิดขึ้นสมบูรณ์ หากเรียงตามลำดับที่ทรง แสดงในพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตรช่วงแรก ใจเกิดความสงบ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

จากกิเลส ความรู้เพิ่มพูนมากขึ้นจนเข้าถึงจุดการตรัสรู้ จากนั้นก็บรรลุนิพพานอันเป็นความต่อเนื่องกันจนยากที่จะแบ่งเป็นเวลาเท่านั้นเท่านี้ ท่านจึงเรียกว่าขณะดังกล่าว

แต่เพราะนิพพานเป็นธรรมที่ผู้บรรลุจะพึงเห็นได้เอง และเป็นข้อที่วิญญูชนเท่านั้นที่จะรู้ได้เฉพาะตนเอง ท่านองคหนึ่งรับประทานอาหารโต๊ะเดียวกัน แต่ทุกคนจะรู้สึกว่าการอาหารอร่อยหรือไม่อร่อย ตนนุ่มแล้วหรือไม่ ทุกคนจะรู้ด้วยตนเอง ใครอึดแทนใครและอร่อยแทนใครไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

“ความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์เป็นของเฉพาะตนคนหนึ่ง จะทำอีกคนหนึ่งให้บริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์หาได้ไม่” นั่นเอง

กรอบของนิพพานจึงกว้างขวางมาก มีคำที่ใช้เรียกนิพพานในคัมภีร์ระดับพระสูตร อรรถกถา ไม่น้อยกว่า ๒๐๐ คำ แต่ทุกคนไม่มีใครสามารถสัมผัสตัวนิพพานด้วยการเวียน แต่ต้องสัมผัสด้วยการปฏิบัติ เพราะนิพพานเป็นพระปฏิเวธส์ธรรม ไม่ใช่เป็นภาษาอธิบายแต่เป็นภาษาใจที่สัมผัสด้วยญาณภายใน แต่อะไรก็ตามย่อมมีจุดเริ่มต้นที่ใจของตน ตามกรอบขอบข่ายของคำว่านิพพาน ที่ทรงนิยามไว้ในอาทิตตปริยายสูตร ความว่า **สภาพที่ดับเพลิงกิเลสและกองทุกข์** ในพระโอวาทปาฏิโมกข์ทรงนิยามว่า ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่า**พระนิพพานเป็นบรมธรรม** ในพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตรทรงนิยามความหมายของนิโรธไว้ ๕ ประการว่า

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

“ความดับโดยไม่เหลือแห่งตัณหานั้น ความสละตัณหา
นั้น การถ่ายถอนตัณหานั้น จิตที่หลุดพ้นจากตัณหานั้น จิตที่
ไม่อาลัยในตัณหานั้น”

สรุปแล้วท่านแบ่งไว้ในที่หนึ่งว่า

สอุปาทิเสสนิพพาน การดับกิเลสแต่ยังมีชีวิตอยู่ เรียก
อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นกิเลสนิพพาน คือพระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่

อนุปาทิเสสนิพพาน ดับกิเลสพร้อมทั้งเบญจขันธ์
หรือขันธ์นิพพาน หมายถึงพระอรหันต์ที่ปรินิพพานไปแล้ว

เนื้อหาของนิพพานเป็นอันมากที่คนทั่วไปสามารถ
สัมผัสได้ ในระดับที่อาจจะเรียกว่า “ชิมรสแห่งนิพพาน” อย่าง
ที่โบราณท่านเรียกว่า นิพพานดิบ ดับกิเลสเป็นขณะแต่ดับ
แล้วกลับกำเริบได้อีก

๗๒. พระพุทธเจ้าทรงประทานการดับกิเลสจาก ง่ายไปหายากแก่เรา

องค์ธรรมชุดนี้ทรงเรียกว่า **ปหานะ** แปลว่าการละกิเลส
บ้าง เรียกว่าวิมุตติ คือสภาพจิตที่หลุดพ้นจากอำนาจของ
กิเลสบ้าง เรียกว่านิโรธบ้าง นิพพานบ้าง เรียงไปตามลำดับ
ของการลดลงของกิเลส การเพิ่มขึ้นของกุศลธรรมจากจุดที่
ทำได้ง่ายจนถึงทำได้ยากไปตามลำดับดังนี้คือ

๑. **ตทังคปหานะหรือตทังควิมุตติ** จิตสามารถละ
กิเลสได้ในขณะนั้นๆ ทำให้ใจของท่านหลุดพ้นจากกิเลสได้
ในขณะนั้นๆ เช่นเกิดความโกรธ มีสติสัมปชัญญะความ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พยายามข่มความโกรธที่เกิดขึ้น สามารถบรรเทาความโกรธได้
ในขณะนั้น เป็นไปตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

**“พึงเอาชนะคนโกรธด้วยความไม่โกรธ พึงเอาชนะ
คนชั่วด้วยความดี พึงเอาชนะคนตระหนี่ด้วยการให้ พึงเอา
ชนะคนพุดจาเหลอะเหลอะด้วยคำสัตย์คำจริง”**

การเอาชนะความชั่วในขั้นนี้ บางคราวเป็นเรื่องของ
ปริมาณความดีที่บังเกิดขึ้น ทำหน้าที่ขจัดความชั่วออกไป
จากจิตในขณะนั้นๆ จะสามารถเอาชนะได้นานเท่าไร อยู่ที่
ปริมาณของกุศลที่บังเกิดขึ้นจะดำรงอยู่ได้นานเท่าไรเป็นสำคัญ
ทำนองน้ำใสมีมากเท่าไร ความขุ่นข้นของน้ำก็มีโอกาสแสดง
ตนเองได้ช้าลงเท่านั้น เช่น

ศรัทธา เกิดขึ้น ความไม่เชื่อ ความสงสัย ความโลภ
ความโกรธ ลดลงไปตามลำดับการเพิ่มขึ้นของศรัทธาในขณะ
นั้นๆ

วิริยะ ความเพียรเกิดขึ้นภายในจิต ย่อมทำหน้าที่
ลดความเข้มข้นของความเกียจคร้านลงไปตามลำดับของการ
เพิ่มขึ้นของความเพียรในเวลานั้นๆ

สติ ความระลึกได้เกิดขึ้นในขณะใด ความเผอเรอหลง
ลืมของสติจะจางคลายไปมากน้อย ตามปริมาณของสติที่เพิ่ม
ขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ

สมาธิ ความตั้งมั่นของจิตเกิดขึ้น ความสงบแห่งจิตจาก
นิวรณ์ ๕ ประการ ก็จะเพิ่มขึ้นไปตามปริมาณการเพิ่มขึ้น
ของสมาธิในขณะนั้นๆ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ปัญญา ความรอบรู้เมื่อเกิดเพิ่มขึ้น ความหลง ความ
เขลา จะลดลงจากจิตใจในขณะนั้นๆ มากน้อยตามปริมาณ
การเพิ่มขึ้นของปัญญา หากปัญญาเพิ่มมากและดำรงอยู่
ได้นาน ความหลง ความเขลา ก็จะลดลงไปได้ยาวนานตาม
การเพิ่มและดำรงอยู่ของปัญญาในวาระนั้นๆ

ในการเพิ่มและการลดลงของกุศลธรรมและกิเลสในขณะ
นั้นๆ หากธรรมะที่เป็นแกนหลักของใจเกิดขึ้น เช่น เมตตา
ความรักใคร่ปรารถนาดีเกิดขึ้น ดำรงอยู่มากภายในใจ ความ
คิดที่จะฆ่าคน ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในทางกาม การโกหก
การคิดจะดื่มสิ่งเสพติดให้โทษจะคลายลงไปจนไม่อาจทำได้
ตรวจเท่าที่ปริมาณของเมตตายังมีพลังอยู่และดำรงอยู่ได้
นานๆ ที่เรียกว่าคนมีเมตตา

๒. วิกัมภนปหานหรือวิกัมภนวิมุตติ การละ
กิเลสด้วยการสยบไว้หรือการที่จิตพ้นจากกิเลสด้วยการสยบไว้
การละกิเลสระดับนี้ตามปกติแล้วจะเป็นผลที่สืบเนื่องมาจาก
ปริมาณของกุศลธรรม ที่บุคคลได้เจริญกระทำให้มากพอ จน
เกิดมีพลังในการขจัดในการบำรุงรักษาจิต ให้สามารถรักษา
ความสงบจากกิเลสไว้ได้นานๆ ตามปริมาณการเพิ่มของ
พลังสมาธิ ตามปกติสมาธิจะเกิดภายในจิตมากน้อยไปตาม
ลำดับ ในขั้นของสมาธิท่านเรียงเป็น ๓ ระดับคือ

การหลุดพ้นจากกิเลสเป็นขณะๆ ไป รักษาช่วงเวลา
ไม่นานนัก การหลุดพ้นจากกิเลสที่เพิ่มปริมาณความสงบให้
ทิ้งช่วงเวลามากขึ้นกว่าเดิม และอุปนาสมาธิ ความสงบที่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ทำให้จิตแน่วแน่อยู่ได้นานมากกว่าสองระดับแรก จนถึงการหลุดพ้นด้วยกำลังแห่งรูปฌาน ๔ และอรูปฌาน ๔ แต่ทุกข้อสามารถกำเริบได้

การหลุดพ้นจากอำนาจกิเลสทั้ง ๒ ประเภทนี้สามัญชนทั่วไปสามารถสัมผัสได้ แต่ทุกคนต้องตระหนักว่าทุกอย่างมีความเปลี่ยนแปลงได้เช่นเดียวกัน จึงไม่ควรประมาทในกาลทั้งปวง

๓. **สมุจเฉทปหานะหรือสมุจเฉทวิมุตติ** ละด้วยการตัดขาด ดับด้วยการตัดขาด พ้นด้วยการตัดกิเลสขาดออกไปจากใจ ด้วยโลกุตตรมรรค ในขณะที่แห่งมรรคนั้นชื่อสมุจเฉทนิโรธ การละ การดับ การพ้นทั้ง ๓ คำนั้น เป็นอาการที่ต่อเนื่องกันมาจากจิตที่เข้าถึงอริยมรรคอย่างสมบูรณ์ของผู้ปฏิบัติ

๔. **ปฏิบัติสัทธิปหาน ปฏิบัติสัทธินิโรธ ปฏิบัติสัททวิมุตติ** ละด้วยความสงบระงับ อาศัยโลกุตตรมรรคดับกิเลสเด็ดขาดไปแล้ว บรรลุโลกุตตรผล กิเลสเป็นอันสงบระงับไปหมดแล้ว ไม่ต้องขวนขวายเพื่อดับอีก ในขณะที่ผลนั้นท่านเรียกว่า ปฏิบัติสัทธินิโรธ คือดับด้วยสงบระงับ

๕. **นิสสรณปหาน นิสสรณนิโรธ นิสสรณวิมุตติ** ละด้วยความสลัดออกได้ ดับด้วยความสลัดออกได้ หลุดพ้นด้วยความสลัดออกได้ หรือดับด้วยความปลอดโปร่ง คือดับกิเลสเสร็จสิ้นแล้ว ดับจนอยู่ในภาวะที่กิเลสดับแล้วนั้นยังเย็นตลอดไป ภาวะคือนิสสรณนิโรธ ได้แก่อมตธาตุคือนิพพาน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ไวยพจน์ของคำที่เรียกว่า ปหาณ นิโรธ วิมุตติ ในที่อื่น อาจจะพบคำว่า วิเวก & วิราคะ & โวสัสคคะ ความสละ ความปล่อย & สรุปว่าทุกคำเป็นคำแทนนิพพาน

พึงสังเกตว่า ประเภทของนิพพาน & ประเภทข้างต้น นั้น ในภาคของการปฏิบัติ คนทั่วไปสามารถทำได้ในระดับแรกกับระดับที่เป็นหลัก แต่เมื่อก้าวโดยเนื้อหา คือ “การดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์” แสดงว่าทุกคนมีความสามารถที่จะทำได้ตามกำลังความสามารถของตน ในภาคของการปฏิบัติเราจึงพบวิริติ คือการงดเว้นในการล่วงละเมิดศีลตามโครงสร้างของศีล & ประการนั้น โอกาสที่คนจะปฏิบัติได้ครบทุกข้อค่อนข้างยาก แต่ในขณะที่เดียวกันในขั้นของวิริติ คือเจตนาวิริติงดเว้นไม่ล่วงละเมิดที่เกิดจากเจตนาของผู้เห็นโทษของการละเมิดศีลและเห็นคุณความดีของการรักษาศีลแต่ไม่อาจจะทำได้สมบูรณ์ การตั้งใจวิริติคืองดเว้นไม่ล่วงละเมิดเด็ดขาดในศีลบางประการ ที่เรียกว่า สมุจเฉทวิริติ คนสามารถค่อยๆ ทำไปตามลำดับความสามารถของตนได้ เช่น

การงดเว้นไม่ล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตคนอื่นตลอดชีวิต ไม่ล่วงละเมิดในทางเพศตลอดชีวิต ไม่ลักขโมยตลอดชีวิต ไม่โกหกหลอกลวงตลอดชีวิต จนถึงไม่เสพสิ่งเสพติดตลอดชีวิต โดยการพยายามเลือกงดเว้นในสิ่งที่ตนสามารถทำได้จากง่ายไปหายากตามลำดับ หากตั้งใจจริงๆ ย่อมมีคนสามารถทำได้

หรือในการปฏิบัติธรรม ระดับศีลธรรมจรรยา คนที่มีพลังศรัทธาต่อศาสนธรรมย่อมสามารถทำได้โดยอาศัยความสำนึก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ที่ดี หรือมากด้วยหิริโอตตปปะเป็นเรือนใจ ด้วยอาศัยหลักของ หิริโอตตปปะเพียงข้อเดียว ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าเป็นโลก ปาลธรรม คือธรรมะที่ทำหน้าที่คุ้มครองโลก คนสามารถสร้าง สังคมจำลอง เช่นคนในครอบครัวเดียวกัน หมู่บ้านเดียวกัน ตกลงร่วมกันว่า ทุกคนจะยึดมั่นในหิริโอตตปปะ คือทุกคนจะ มีความละอายต่อบาป ไม่คิด ไม่ทำ ไม่พูดในทางที่เป็นบาป ทุกคนมีความสะดุ้งกลัวต่อการทำบาป และผลของการทำบาป คิดบาป พูดบาป ทุกคนยึดมั่นกันอย่างนั้น การอยู่ร่วมกันด้วย สันติจะสามารถเกิดขึ้นได้จากจุดย่อยของสังคม จนสามารถ ขยายคุณธรรมเหล่านั้นกระจายออกไปจนเป็นตำบลเป็นต้น ได้ แม้จะทำได้ง่าย แต่หากมีความตั้งใจจริง มีความสำนึก ดีจริง ที่สำคัญคือมีหิริโอตตปปะภายในใจจริงๆ แล้ว ทุกคน สามารถสัมผัสผลของธรรมทั้งสองประการนี้ได้

๗๓. พระพุทธเจ้าทรงประทานคุณลักษณะของ จิตที่เข้าถึงนิพพานแก่เรา

ในมงคลสูตรชุดสุดท้าย ที่สืบเนื่องมาจากการเห็นอริยสัจ ๔ ประการดังกล่าว ในตอนต่อไปความเป็นจริงคือเป็น อากาโรของจิตที่เป็นนิพพาน จากประเภทที่ ๓ เป็นต้นมา ทรงแสดงลักษณะของจิตนิพพานไว้ ๔ ประการ คือ

“เมื่อจิตกระทบกับโลกธรรมทั้ง ๘ ประการยอมไม่ หวั่นไหว ใจไม่โศก ปราศจากธุลีคือมลทินใจหมายถึง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ปราศจากกิเลสอย่างถาวร ใจมีความเกษมคือสงบเย็น
อย่างยั่งยืน”

คุณลักษณะของจิตในลักษณะนี้ ทรงแสดงในพระธัมม-
จักกัปปวัตตนสูตรไว้ ๕ ลักษณะดังกล่าวมาแล้ว คือ “การดับ
โดยไม่เหลือแห่งตัณหานั้น ความสละตัณหานั้นออกไป
จากใจอย่างสิ้นเชิง การถ่ายถอนตัณหานั้นออกจากจิต
อย่างถาวร ใจหลุดพ้นจากกิเลสโดยไม่กำเริบลึกต่อไป
ใจจะไม่อาลัยต่อตัณหาที่ละได้แล้ว”

ข้อที่ควรสังเกตคือ คุณลักษณะของคำเหล่านี้ จะ
สะท้อนให้เห็น ปัญญา บริสุทธิ์ และกรุณาปรากฏร่วมกัน
ที่จิตซึ่งมีคุณลักษณะอย่างนั้นทุกจุด เพียงแต่ว่าคุณธรรมข้อ
ไหนจะเด่นกว่าเพื่อน เช่นพระพุทธรูปคุณบทว่า “อรรหิ” แปลว่า
หักกรรมแห่งสังสารจักร แปลว่าไกลจากกิเลส แปลว่า ไม่ทำ
บาปแม้จะในที่ลับ แปลว่าควรไหว้ควรบูชาสักการะพระคุณ
ที่เด่นคือความบริสุทธิ์ ร่องลงมาเป็นปัญญาและความกรุณา
เป็นต้น

ในที่นี้จะนำเอาคุณลักษณะของนิโรธ หรือ นิพพาน
ที่ทรงสรุปไว้ในมงคลสูตร ๔ ประการมาเสนอไปตามลำดับ
ดังต่อไปนี้

เมื่อจิตกระทบกับโลกธรรมทั้ง ๘ ประการย่อมไม่
หวั่นไหว อันเป็นคุณลักษณะของบทว่า อรรหิ ในความหมาย
ว่าไกลจากกิเลส โลกธรรม คืออารมณ์โลกที่เราสัมผัสด้วย
ประสาท ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ โดยทั่วไป

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เรียกว่า กามคุณบ้าง บ่วงมารบ้าง เครื่องผูกแห่งมารบ้าง ใน
นามของคำว่าโลกธรรม ๘ ประการ ท่านแบ่งเป็นส่วนที่น่า
ปรารถนาและไม่น่าปรารถนาฝ่ายละ ๔ ประการ ฝ่ายที่น่า
ปรารถนาคือ ลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุข ส่วนที่ไม่น่า
ปรารถนาคือความเสื่อมลาภ ความเสื่อมยศ การถูกนินทา
การประสบความทุกข์ ความรู้สึกต่อโลกธรรมในลักษณะนี้ใน
ความเป็นจริงแล้ว ถ้าคนที่มีกิเลสมากๆ ตามปกติแล้ว เขา
จะยินดีพอใจชอบใจในส่วนที่น่าปรารถนา และไม่พอใจใน
ส่วนที่ไม่น่าปรารถนา จนนำไปสู่การเฉลิมฉลองยามได้ส่วนที่
น่าปรารถนา แสดงความโศกเศร้าเสียใจ อาจจะแรงถึงฆ่า
ตัวตายเพราะต้องการอะไรแล้วไม่ได้ตามต้องการ แต่สำหรับ
ท่านที่มีความรู้ตามความหมายดังกล่าว ท่านจะไม่หวั่นไหว
อะไรกับความเปลี่ยนแปลงทั้งสองทาง ดังที่พระพุทธเจ้าทรง
แสดงไว้ว่า

**“สุเจ้าทั้งหลาย จงมาดูโลกนี้อันตระการดูจรรยาที่พวก
คนเขลาข้องอยู่ แต่พวกผู้รู้หาข้องอยู่ไม่หม”**

ทำไมจิตของพระอรหันต์จึงไม่หวั่นไหวไปตามการได้สิ่ง
น่าปรารถนาและการพลัดพรากจากสิ่งที่น่าปรารถนา?

ที่เป็นเช่นนี้เพราะภายในใจของท่านประกอบด้วยปัญญา
คุณ บริสุทธิคุณ และกรุณาคุณ

การที่จิตท่านไม่หวั่นไหวไปตามความเปลี่ยนแปลงของ
โลกธรรมทั้ง ๘ นั้น เป็นผลของปัญญา ความบริสุทธิ หรือ
ความกรุณาก็ได้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ในกรณีของปัญญาทำหน้าที่วินิจฉัยโลกธรรมที่ตนสัมผัส พอโลกธรรมฝ่ายใดก็ตามเกิดขึ้นแก่ท่าน ปัญญาจะเกิดขึ้น วินิจฉัยโลกธรรมเหล่านั้นทันทีว่า โลกธรรมเหล่านี้ได้เกิดขึ้น แล้วแก่เรา แต่โลกธรรมเหล่านี้เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา ทุกอย่างจึงไม่เป็นของเรา เราไม่ได้เป็นสิ่งนั้น และทุกอย่างไม่เป็นตัวเป็นตนที่พึงยึดถือแต่ประการใด

ในกรณีเป็นอาการของความบริสุทธิ์ โลกธรรมจะเป็นเหมือนน้ำจากแม่น้ำต่างๆ ในโลก เมื่อไหลลงทะเลจะกลายเป็นน้ำเค็มไปทันที โลกธรรม ๘ ประการที่มากกระทบใจท่าน ท่านจะไม่มีทั้งความยินดีและยินร้าย เพราะกิเลสเป็นเหตุให้เกิดความยินดียินร้ายไม่มีมาแล้วแต่ต้น

ในกรณีเป็นอาการของความกรุณา ท่านจะมองคนที่ได้ครอบครองโลกธรรมเหมือนเด็กครอบครองตุ๊กตา การมองเด็กที่เล่นตุ๊กตา จะมองด้วยความสงสาร ท่านพร้อมที่จะซื้อตุ๊กตา แจกเด็กด้วยความกรุณา แต่ท่านไม่เล่นตุ๊กตา เพราะมันเป็นเพียงตุ๊กตาเท่านั้น ที่ในความเป็นจริงแล้วแม้ความเป็นตุ๊กตาก็เป็นเรื่องสมมติเอา ท่านจึงสงสารคนที่ยังหลงเล่นตุ๊กตาอยู่ พัฒนาการทางจิตในชีวิตประจำวันของคน เขาจะเล่นตุ๊กตาในสมัยเป็นเด็กเท่านั้น แต่พอโตขึ้นเขาจะเลิกไปเอง แต่มีความพร้อมที่จะซื้อตุ๊กตาให้เด็ก เพราะความสงสาร เข้าใจ เห็นใจเด็ก แหละเด็กคนนั้นเองเมื่อเธอมีวัยเจริญขึ้น สติปัญญาเพิ่ม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ขึ้น มีประสบการณ์มากขึ้น เธอจะมีความชัดเจนว่าตุ๊กตาก็คือ
ของเล่นสำหรับเด็ก เธอโตแล้วเธอจะเลิกเล่นไปเช่นกัน

โลกธรรมนั้น ทำให้คนที่ไม่ได้ศึกษาธรรมของพระอริยะ
ไม่ได้ปฏิบัติตามตามธรรมของพระอริยะ ที่สำคัญคือไม่ได้สัมผัส
ผลจากธรรมของพระอริยะ ย่อมไม่รู้เห็นตามความเป็นจริงของ
โลกธรรม ๘ ประการ ที่ในความเป็นจริงแล้วจะเป็นฝ่ายที่น่า
ปรารถนาหรือไม่น่าปรารถนาก็ตาม ความปรารถนาเป็นความ
รู้สึกของคนที่ปรุงแต่งโลกธรรมตามความรู้สึกของตน พึงสังเกต
ว่าความรักความชังคนไม่มีความรู้สึกตรงกันไม่ว่าในกาลใดๆ
ก็ตาม การกำหนดอารมณ์ว่าน่าใคร่น่าปรารถนา น่าพอใจหรือ
ไม่นั้น ตัวการสำคัญคือกิเลสภายในใจของมนุษย์ ที่มีการเก็บ
สะสมมาแตกต่างกัน พึงสังเกตนักบุญทั้งหลายที่สามารถสลละ
ทรัพย์สินเงินทองของตน ยศ ชั้น ตำแหน่งที่ตนครอบครอง
ไปเป็นนักบวช แสดงว่าท่านมีบารมีมาก สรรพกิเลสที่มีชื่อ
ต่างๆ มีปริมาณน้อย ไม่สามารถทำให้ท่านหลงรักหลงชังไป
ตามการบงการของกิเลส อย่างสามัญชนทั่วไปได้

ดังนั้น การศึกษาธรรมของพระอริยะ การปฏิบัติตามตาม
ธรรมของพระอริยะ และการได้สัมผัสผลจากการปฏิบัติธรรม
ของพระอริยะ ที่มีปริมาณมากน้อยแตกต่างกันนั้น มีบทบาท
สำคัญที่จะทำให้จิตท่านหวั่นไหวมากหรือหวั่นไหวน้อยไป
กับโลกธรรม ทั้งฝ่ายที่คนทั่วไปกำหนดว่าน่าปรารถนา หรือ
ไม่น่าปรารถนา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

การสั้นไหวของจิตด้วยความยินดียินร้ายต่อโลกธรรม ๘ ประการนั้น ลำดับที่ทรงเรียงไว้เหมือนกันทุกแห่ง จึงน่าสังเกตว่าทรงเรียงตามความเข้มข้นของกุศลธรรม และอกุศลธรรม ภายในใจของคนเป็นตัวกำหนดที่มีความสำคัญ พึงดูตัวอย่างที่น่าสังเกตมาก คือ

๑. **ลาภ** สัตว์ดิรัจฉานมีความพอใจในส่วนที่เป็นลาภ หรือผลประโยชน์ ที่เราเรียกว่าวัตถุภาม และเป็นความต้องการทั่วไปของทุกชีวิตไม่ว่าคน หรือสัตว์ก็ตาม แต่วิธีการในการแสวงหากำไรได้มา การถือครอง การครอบครองจะมีความประณีตแตกต่างกัน บางพวกอาจถึงกับต้องเข่นฆ่ากันเพื่อครอบครองในสิ่งที่ตนต้องการเหมือนกัน แต่คนที่มีคุณธรรม หรือบารมีมากพอจะไม่ใช้วิธีการในทางทุจริตในการแสวงหา เป็นต้น และท่านจะต้องการเพียงเท่าที่จำเป็นแก่การครองชีวิตของตน

๒. **ยศ** คนส่วนมากมีความต้องการ แต่สัตว์บางประเภทเท่านั้นที่ความต้องการเกียรติยศ แต่บริวารยศ และอิสริยยศคน และสัตว์มีความต้องการร่วมกัน และมีวิธีการได้มายุติธรรมบ้างไม่ยุติธรรมบ้าง ตามพื้นฐานจิตของคนสัตว์เหล่านั้นเป็นสำคัญ

๓. **สรรเสริญ** การยกย่องสรรเสริญคนทั่วไปต้องการ แต่นักปราชญ์จะไม่หวั่นไหวไปตามการยกย่องสรรเสริญ ไม่ตื่นรนเพื่อให้ใครๆ มาสรรเสริญท่าน แต่ใครสรรเสริญท่านก็ไม่ยินดีหรือยินร้ายยามถูกตำหนิติเตียน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔. ความสุข เป็นความต้องการร่วมกันของทุกชีวิต แต่
เกณฑ์กำหนดว่าสุข และเหตุให้เกิดความสุขมีความยิ่งย่อน
แตกต่างกันออกไป ตามธรรมชาติของคนที่มีกิเลส

พระพุทธดำรัสที่ทรงแสดงไว้ในที่นี้ เป็นการพูดถึงพัฒนา
การทางจิตระดับสูงสุด ชนิดเข้าถึงอุดมการณ์ของพระพุทธ
ศาสนา ความรู้สึกระดับนั้นมีไม่ได้จริงเป็นการทั่วไป แต่มีได้
สำหรับพระอรหันต์เท่านั้น

แต่จะอย่างไรก็ตาม การปฏิบัติตนของคนดีทั้งหลายใน
โลกนั้น ย่อมก้าวไปบนเส้นทางของพระอรหันต์เพียงแต่
ก้าวห่างไกลจากท่านมากน้อยแค่นั้นเพียงไรเท่านั้น เพราะ
อย่างไรๆ ขอเพียงแต่มีสำนึกดีพอสมควร ความยินดียินร้าย
ในโลกธรรม ก็จะไม่ถึงกับล้ำเส้นความถูกต้อง อย่างน้อยที่สุด
ขอให้ความตระหนักในหลักของสังวร ๕ ประการ ตาม
สมควรแก่กรณี คือ

อินทริยสังวร สำรวมระวังอายตนะภายใน ๖ ยามสัมผัส
โลกธรรม อย่าแสดงความยินดียินร้ายมากเกินไป จนแสดง
อาการน่าเกลียดออกมา

สติสังวร สำรวมโดยให้สติเป็นหลักใจเรื้อนใจ พุด ทำ
คิด อย่างมีสติ

ขันติสังวร สำรวมด้วยความอดกลั้นอดทนต่อแรงกระแทก
จากโลกธรรมไม่ว่าฝ่ายที่น่าปรารถนาหรือไม่น่าปรารถนาก็ตาม

วิริยสังวร สำรวมด้วยการใช้ความเพียรพยายามใน
การป้องกันความชั่ว พยายามขจัดความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พยายามพัฒนาความดีที่ยังไม่มีให้มีขึ้น และพยายามรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วมีแล้วมิให้เสื่อมไป

ญาณสังวร สรรวมด้วยญาณคือความรู้ ในขั้นสมบุรณ์คือการตัดสรรพกิเลสออกไปจากใจอย่างถาวร แต่ในขั้นของการใช้ชีวิตประจำวัน การมีปัญญารู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ไม่ให้เกิดกิเลสขึ้นครอบงำจิต ตลอดถึงการรู้จักใช้ปัญญาพิจารณาไปตามหลักของสติ ปัญญา ความเพียรเป็นต้น มีปัญญาเป็นหลักในการพิจารณาโลกธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นๆ แล้วใช้ปัญญามองให้เข้าถึงเนื้อหาที่แท้จริงของโลกธรรมแต่ละข้อ

ที่สำคัญคือมีสติปัญญาความเพียรพิจารณาเป็นเรื่อใจหลักใจ คุ่มครองใจ ประโยชน์ในการปฏิบัติธรรมด้วยการใช้องค์ธรรมอะไรเป็นหลัก ให้ใช้ธรรมะนั้นๆ ไปตามสมควรแก่กรณีของอารมณ์

๗๔. พระพุทธเจ้าทรงสอนผลถาวรที่ใจไม่โศก แก่เรา

อโศกัม จิตไม่เศร้าโศกยามกระทบอารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา หากเป็นโลกธรรมก็คือโลกธรรมฝ่ายที่เป็นความเสื่อมลาภเสื่อมยศ ถูกนิินทา ประสบความทุกข์ ปกติแล้วความโศกจะเกิดจากพลัดพรากจากคนรัก ของที่เรารัก ต้องการจะได้อะไรแล้วไม่ได้ตามที่ตนต้องการ หรือได้น้อยกว่าที่ตนต้องการ มี

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความรักต่อคนบางคนแต่เขาไม่รักตอบเป็นต้น พุดง่ายๆ ว่ากิเลสประเภทโลก ความกำหนัดที่ไม่มีการตอบสนอง คนจะประสบความโศก พระพุทธเจ้าทรงนิยามไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ความโศก ความเศร้าโศก ความแค้นใจ ความผาก ฌ ภาภายใน ความโศก ฌ ภาภายในของสัตว์ผู้ประกอบด้วยความนิบหนวยอันใดอันหนึ่ง และผู้มีความทุกข์อันใดอันหนึ่งครอบงำอันใดเล่า อันนี้ที่เรากล่าวว่าความโศก คือความแค้นใจ”

ความโศกเป็นต้นเป็นอาการของความทุกข์ที่จรมา สืบเนื่องมาจากใจยังมีกิเลสอยู่ แต่พระอรหันต์ที่เห็นอริยสัจ ๔ ด้วยญาณ ๓ ทำพระนิพพานให้แจ้ง ใจของท่านไม่มีกิเลส อันเป็นที่มาของความทุกข์ เมื่อกิเลสดับความทุกข์จะมีอยู่อย่างไรก็ตามย่อมไม่มีที่เกิดและที่ตั้งอยู่ตลอดไป

ประเด็นสำคัญคือในฐานะที่ยังเป็นสามัญชนอยู่ ทำอย่างไรจึงจะสามารถบรรเทาความโศกลงไปได้บ้างในบางโอกาส

จากการละกิเลสสองประเภทแรกทีกล่าวแล้วคือ ตัณห์คปหาณ การละกิเลสด้วยองค์นั้นๆ และวิกขัมภนปหาณ การละกิเลสด้วยการช่มไว้ สยบไว้ เป็นคุณสมบัติที่คนซึ่งมากด้วยสติ ปัญญา ความเพียร สามารถใช้สติระลึกปัญญา วิวินิจฉัย แล้วใช้ความเพียรพยายามบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ออกไป ที่สำคัญคือในแต่ละวันยามประสบอารมณ์อะไรก็ตาม ให้พยายามมีสติสัมปชัญญะ ระลึกรู้เท่าทันตามความเป็นจริงของอารมณ์เหล่านั้น มีเรื่องเป็นอัน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

มากที่ควรปล่อยให้ผ่านเลยไป เมื่อให้ความสนใจไปก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร ก็ไม่ควรจะสนใจอย่างคติไทยที่ท่านว่าไว้ว่า

พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง การทำใจไม่ให้เห็นใจ ไม่ให้ยินดียินร้าย มีปัญญารู้เท่าทันเป็นปัจจัยเสริมที่มีความสำคัญในการบรรเทาความทุกข์ประเภทต่างๆ มีความโศกเป็นต้น ให้บรรเทา เบาบาง จางคลายลงไป

ปัญหามักจะเกิดเพราะการคิด การฟัง การพูด ในกรณีของการพูด การฟัง การคิด ของใครเป็นสิ่งที่เขาต้องรับผิดชอบในความคิดของตนเอง แต่ในส่วนตนเองให้ตระหนักไว้ว่าอะไรก็ตาม หากไม่เกิดประโยชน์ที่จัดว่าคุ้มค่าพอ การหยุดฟัง หยุดพูด การหยุดดูเสียบ้างจะเป็นการตัดไฟแต่ต้นลม ไม่ต้องมีปัญหาแต่กลับยุติปัญหาลงไปในขณะที่นั้นๆ

ดังที่โบราณท่านทำเป็นรูปลึง ๓ ตัว ปิดปาก ปิดตา ปิดหู กาลต่อมาท่านเขียนเป็นคติเตือนใจไว้ว่า

“ปากเป็นปู หูตะกร้า ตาตะแกรง ปากไม่แพรง หูไม่อ้า ตาไม่เห็น เป็นหลักธรรม นำให้ หัวใจเย็น คนควรเป็นเช่นนี้บ้าง ในบางคราว”

หากทำได้ในกาลที่ควรทำและได้ประโยชน์จากการทำก็ควรทำอย่างนี้เสียบ้าง

ดังได้กล่าวไว้ในตอนต้น ถึงข้อที่ควรพิจารณาเนื่องๆ ๕ ประการ คือพิจารณาธรรมชาติของชีวิตที่เกิดมาแล้วจะต้องมีความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพรากสูญเสีย เป็นธรรมดา และทุกคนต้องเป็นไปตามกรรม ที่ทุกข้อจะต้องพิจารณาบ่อยๆ ในที่นี้ใครจะนำเอาเรื่องการเจริญมรณานุสติ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ของครอบครัวหนึ่งในอดีตกาล เป็นประวัติครอบครัวของพระ
พุทธเจ้าในอดีต ที่เรียกว่าในสมัยที่ทรงบำเพ็ญบารมีเป็นพระ
โพธิสัตว์อยู่ ในครอบครัวนี้มีอาชีพทางเกษตรกรรม ทั้งครอบ
ครัวประกอบด้วยคน ๖ คน คือพระโพธิสัตว์ ภรรยา ลูกชาย
ลูกหญิง หญิงสะใภ้ของพระโพธิสัตว์ และคนใช้หญิงอีก
คนหนึ่งรวมเป็น ๖ คน พระโพธิสัตว์สอนให้เจริญมรณานุสสติ
คือการตั้งสติระลึกถึงความตายด้วยวิธีพิจารณาว่า

“เธอทั้งหลายจงเจริญมรณานุสสติ จงกำหนดความตาย
ของเธอทั้งหลายเถิด ก็ความตายของสัตว์เหล่านี้แน่นอน ชีวิต
ไม่แน่นอน สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง มันสิ้นไปเสื่อมไปเป็น
ธรรมดา เธอทั้งหลายจงไม่ประมาททั้งกลางคืนและกลางวัน
เถิด”

ทุกคนภายในครอบครัวต่างก็ทำตาม เจริญมรณานุสสติ
ด้วยกัน กาลต่อมาพระโพธิสัตว์กับลูกชายไปไถนา ลูกชาย
ถูกอสรพิษกัดตาย พระโพธิสัตว์รู้ว่าลูกตายก็ไม่แสดงอาการ
ของคนพลัดพรากจากคนที่รักแต่ประการใด จัดการยกศพ
ลูกชายวางไว้เรียบร้อยแล้ว ใจท่านเองตั้งใจกำหนดความจริง
ของสังขารทั้งหลายเป็นสภาพไม่เที่ยงเท่านั้นว่า

“หมวด ๕ แห่งขั้นที่ ที่มีความแตกเป็นธรรมดาแตกไป
แล้ว ที่มีความตายเป็นธรรมาก็ได้ตายไปแล้ว สังขารทั้งปวง
ไม่เที่ยง สำเร็จด้วยความตาย”

เมื่อเห็นเพื่อนบ้านที่ทำนาใกล้กันกำลังจะกลับบ้าน ฝาก
บอกไปที่บ้านว่า วันนี้ไม่ต้องนำภัตตรมาเพื่อคนสองคนเหมือน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

วันก่อน พึ่งนำมาสำหรับคนๆ เดียวเท่านั้น เมื่อได้รับทราบข่าวจากเพื่อนบ้านทุกคนในครอบครัวต่างก็รู้ว่าอะไรเกิดขึ้นแก่ลูกชาย เมื่อไปถึงนาก็พร้อมใจกันจัดการฌาปนกิจศพของลูกชาย คนทั้ง ๕ คน แม้สักคนเดียวไม่มีใครมีน้ำตาหยดออกมา เพราะผลของการเจริญมรณัสสติ

..... ท้าวสักกเทวราชเห็นเหตุการณ์แล้ว มีความอัศจรรย์ใจใคร่จะทราบความคิดเห็นของคนเหล่านั้น ในกรณีคนอันเป็นที่รักได้ตายจากไป คนเหล่านั้นได้กราบทูลถวายให้ทรงทราบไปตามลำดับ

พระโพธิสัตว์กราบทูลว่า

“บุตรของข้าพระองค์เมื่อสรีระใช้การไม่ได้ ละไปแล้ว ทำกาลแล้ว ก็ละทิ้งกายของตนไปเหมือนงูลอกคราบเก่าทิ้งไป ฉะนั้น บุตรของข้าพระองค์นั้นอันพวกข้าพระองค์ ประชุมกันเผ่าอยู่ ย่อมไม่รู้ถึงความคร่ำครวญของพวกญาติ เพราะเหตุ นั้น ข้าพระองค์จึงไม่เสรำถึงเขา เขาไปสู่คติของเขาแล้ว

ภรรยาของพระโพธิสัตว์กราบทูลว่า

บุตรของหม่อมฉันนั้นมาจากปรโลกนั้น หม่อมฉันมิได้เชื่อเชิญเขามา เขาไปจากโลกนี้หม่อมฉันก็ไม่ได้อนุญาตให้เขาไป เขามาอย่างไรเขาก็ไปอย่างนั้น จะคร่ำครวญทำไมในเพราะการไปของเขานั้น... ข้อความต่อไปเหมือนกับคำของสามี

น้องสาวของคนตายกราบทูลว่า

ถ้าหม่อมฉันร้องให้ก็จะซุบซอมไป ไม่มีผลอะไรแก่หม่อมฉัน พวกญาติมิตรและสหายของพวกหม่อมฉันพึงมี

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความไม่ยินดียิ่งขึ้นไป พี่ชายของหม่อมฉันนั้นอันพวกของ
หม่อมฉันนั้นประชุมกันเฝ้าอยู่...ข้อความต่อไปเหมือนบทแรก

ภรรยาของคนตายกราบทูลว่า

เด็กข้อมร้องให้ถึงพระจันทร์อันโคจรไปอยู่แม่ฉันใด ข้อ
ที่บุคคลเศร้าโศกถึงบุคคลผู้ละไปแล้ว ก็มีอุปไมยฉันนั้น
เหมือนกัน สามีของหม่อมฉันนั้นอันพวกหม่อมฉันประชุมกัน
เฝ้าอยู่ ข้อมไม่รู้ถึงความคร่ำครวญของพวกญาติ เพราะเหตุนั้น
หม่อมฉันจึงไม่เศร้าโศกถึงเขา เขาไปสู่คติของเขาแล้ว

ฝ่ายนางทาสีกราบทูลว่า

ข้าแต่พรหม หมื่อน้ำที่แตกแล้วจะกลับประสานให้ติดกัน
ดังเดิมไม่ได้ฉันใด ข้อที่บุคคลเศร้าโศกถึงคนผู้ล่วงลับไปแล้ว
ก็มีอุปไมยฉันนั้นเหมือนกัน บุตรของนายของหม่อมฉันนั้น
เมื่อพวกญาติประชุมกันเฝ้าอยู่ ข้อมไม่รู้ถึงถึงความคร่ำครวญ
ของพวกญาติ เพราะเหตุนั้นหม่อมฉันจึงไม่เศร้าโศกถึงท่าน
ท่านไปสู่คติของท่านแล้ว

ท้าวสักกเทวราชมีความเลื่อมใสต่อความคิดของคนเหล่านั้น
นั้น ทรงประกาศฐานะของพระองค์ให้คนเหล่านั้นทราบแล้ว
ทรงประทานรัตนะ ๗ ประการตามที่คนเหล่านั้นสามารถใช้
จ่ายหาความสุขในการครองเรือนได้ตลอด เพราะจิตได้สัมผัส
ความไม่เศร้าโศก ที่สืบเนื่องมาจากการเจริญมรณัสสติหรือ
มรณานุสติ การตั้งสติระลึกถึงความตาย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๗๕. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักกรรมมองชีวิต แก่เรา

ในอดีตกาล พระเจ้าจักราช แห่งสาวัตถี ยกกองทัพไปยึดเมืองพาราณสี โปรดให้จงจำพระเจ้าสมตราช พระราชาแห่งพาราณสีไว้ในเรือนจำ แต่พระเจ้าสมตราช กลับไม่มีอาการเศร้าโศก เสียพระทัยหรือเคียดแค้นชิงชังต่อพระเจ้าจักราช ในขณะที่พระเจ้าจักราช กลับทรงขาดความสงบ ประทับกระสับกระส่ายไม่สบายพระทัย จึงเสด็จไปที่เรือนจำ ทรงทอดพระเนตรเห็นพระพักตร์ของพระเจ้าสมตราช ทรงมีพระสิริสดไสดังแว่นทองคำและดอกบัว จึงตรัสถามเหตุที่ไม่ทรงเศร้าโศกต่อพระเจ้าสมตราช พระเจ้าสมตราชได้ตรัสพระคาถาตอบปรากฏในจักราชชาดก ความว่า

“ความโศกนำสิ่งที่ล่วงไปแล้วมาไม่ได้ ไม่นำมาซึ่งความสุขที่ยังไม่มาถึง พระเจ้าจักราช เพราะเหตุนั้นหม่อมฉันจึงไม่เศร้าโศก เพราะความโศกไม่มีเพื่อนคู่คิดมิตรคู่ใจ คนโศกย่อมเป็นผู้พอมเหลืองเปล่า และอาหารคนโศกก็ไม่พอใจรับประทาน เมื่อบุคคลผู้อันความโศกดังลูกศรแทงแล้ว พวกข้าศึกย่อมดีใจ”

ฟังสังเกตคำตอบของพระเจ้าสมตราช มีความแหลมคมมาก เพราะในความจริงแล้ว คนทุกคนย่อมเศร้าโศกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต ดับไปแล้วในอดีต อากาจรเศร้าโศกเป็นอาการทางจิตในปัจจุบัน ความโศกจึงกัดกร่อนใจคนทุกคนที่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

มากด้วยความโศก จะอยู่กับความว่าเหวโศกเดี่ยวเดี่ยวตาย
เมื่อกาลเวลาในอนาคตมาถึงเข้าก็เป็นปัจจุบันสำหรับเขาใน
ขณะนั้นอีก ข้อความเหล่านี้มีความสอดคล้องกับพระพุทธ
ดำรัสที่ตรัสไว้ในติโรกฐกัณฑ์กฐาคาถาตอนหนึ่ง ความว่า

**“การร้องไห้ก็ดี การเศร้าโศกก็ดี การรำไรรำพันอย่างอื่น
ก็ดี บุคคลไม่ควรทำทีเดียว”**

ทรงให้เหตุผลไว้ในที่นั้นไว้ ๔ ประการ คือ

**“ญาติพี่น้องที่ตายไปย่อมไม่ทราบการร้องไห้เสียใจของ
ญาติในโลกนี้ เขาย่อมเป็นอย่างที่เขาเป็น ตนเองจะต้องเพิ่ม
ความทุกข์ให้ทับทวีขึ้น ญาติพี่น้องที่ทราบข่าวก็จะเกิดความ
ห่วงวิตกกังวล คนที่มองเราเป็นศัตรูจะมีความสุขที่ได้เห็น
ความวิบัติซ้ำซ้อนของคนที่ถูกความโศกเพราะการพลัดพราก
ครอบงำอยู่”**

ข้อที่น่าสังเกตคือ ความโศกที่ทรงแสดงไว้ในชาดกและ
พระสูตรนั้น เป็นความโศกของคนที่ยังไม่หมดกิเลส แต่เพราะ
ใจมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวไว้ หลักธรรมเหล่านั้นหาอื่น
ไปจากอริยสัจ ๔ ไม่ เช่น

ครอบครัวที่มีคน ๖ คนตายไปหนึ่งคน ทุกคนเป็น
สามีภรรยาแต่กลับไม่โศก เพราะอาศัยการเจริญมรณานุสติ
คือการตั้งสติระลึกถึงความตายที่จะเกิดแก่ตนและคนที่ตนรัก
เฉยๆ หรือแม้ว่าจะชังกัน ทุกคนก็ต้องตายไปด้วยกัน ทุกคน
มาสู่โลกนี้ด้วยกรรมของตน อยู่ในโลกนี้ด้วยกรรมของตน จาก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

โลกนี้ไปด้วยกรรมของตน ไม่มีการนัดหมายกันมา การอยู่
ร่วมกันความจริงเริ่มจากการไม่อยู่ร่วมกันมาก่อน การมาอยู่
ร่วมกันเป็นการเจอกันเพื่อพรากจากกัน ใครจะจากใครก่อน
เท่านั้นเอง การพลัดพรากเป็นความจริงชั่วนิรันดร์ การอยู่ร่วม
กันชั่วฟ้าดินสลายไม่เคยมี จักไม่มีไม่ว่าในกาลใดๆ ก็ตาม

กรณีของพระเจ้าสมตราช ที่ถูกแย่งราชสมบัติ จนถูก
พระเจ้าอังกฤษจองจำไว้ในเรือนจำ แต่ไม่โกรธใคร ไม่เสีย
พระทัย กลับให้อภัยแก่พระเจ้าอังกฤษ แสดงว่าท่านเข้าถึง
สัจจะแห่งชีวิต ที่ต้องมีความพลัดพรากสูญเสียบ การได้คู่
กับการเสีย ไม่มีการได้อะไรที่ตนไม่ต้องเสียไป แม้ชีวิต
ของตนเองก็ต้องตายไปตามธรรมดา

จากเรื่องตัวอย่างบุคคลที่ยกมา ๓ เรื่องนั้น เรื่องแรก
แสดงว่าท่านเจริญมรณัสสติคือทุกขสัจ ที่สำคัญคือเป็น
ทุกข์จรรฆรรฆตามปกติแล้วเกิดมาจากจิตที่ยึดมั่นถือมั่น
ด้วยอำนาจความรัก แล้วมาพลัดพรากจากคน สัตว์ อันเป็นที่รัก
คนที่ขาดหลักยึดเหนี่ยวใจย่อมนเศร้าโศก แต่คนทั้ง ๕
กลับมีหลักใจหนักแน่นมาก จึงไม่มีความหวั่นไหวไปตามการ
พลัดพรากจากคนสัตว์อันเป็นที่รัก กรณีของพระเจ้าสมตราช
ทรงเข้าถึงความจริงของธรรมดาตามหลักของสามัญญลักษณะ
คือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาของสังขารและธรรม
ทั้งหลาย ปัญญาที่รู้เห็นความจริงเป็นมรรคสัจ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๗๖. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักพัฒนาจิตที่ ปราศจากอสุลีแก่เรา

ในหลักความจริงที่กล่าวมาในมงคลสูตรสุดท้าย เป็นอาการ
ของนิโรธ หรือ นิพพานนั่นเอง แต่กลับมีอริยสัจฝ่ายละข้อกัน
กรณีของจิตที่ปราศจากอสุลี สะท้อนพระบริสุทธิ์คุณของพระ
พุทธเจ้า หรือในพระพุทธคุณคือ คำว่า อรหํ แม้คำวานิโรธ
ที่แปลว่าดับกิเลส คุณสมบัตินี้ท่านที่เข้าถึงได้สมบูรณ์เต็มที
คือพระอรหันต์ แต่ทุกขั้นตอนของศาสนธรรม จากขั้นของศีล
เป็นต้นไป เป็นเส้นทางก้าวไปเพื่อการลดกิเลสและความทุกข์
และการเพิ่มขึ้นของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ และนิโรธสัจ
ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ตามกำลังความสามารถของตน แม้
เพียงศีล ๕ ประการก็เน้นที่การลดกามราคะ โภคะ โมหะ
เป็นหลัก เมื่อเราเรียงตามลำดับของไตรสิกขาจะพบว่า

๑. ศีลสิกขา เน้นที่การลดกิเลสประเภทโลกที่ล้นออก
มาทางการทำ การพูด จนกลายเป็นการทำ การพูด การคิด
ที่เป็นทุจริต การเว้นไม่ทำตามอำนาจกิเลสที่แรงได้ระดับนั้น
ทุกคนก็เชื่อว่ามศีลในขณะนั้นๆ คนในโลกมิได้ทำผิดศีลไปทุก
ขณะ มีเป็นอันมากที่เขามีธรรมะ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมะ
และกิเลสที่ท่านคุมไว้ได้ ไม่ให้ล้นออกมาจนประพฤติทุจริต
ก็อยู่ในแควดวงของกามราคะ โภคะ ความโกรธ ความหลง ที่
ทุกอย่างมีรากเหง้ามาจากอวิชชาคือความไม่รู้ด้วยกัน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. จิตตสิกขา หรือสมาธิ เป็นหลักการปฏิบัติในระดับ กำกับความคิดของตน ไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสเดิมนั้นเอง แต่มีความเข้มข้นน้อยลง ท่านเรียกว่า นีวรณกิเลส กิเลสที่เกิดขึ้นกลุ่มรวมใจท่านแบ่งออก ๕ ประการ สรุปรวมลงใน ๔ ประเภทแรกแต่รุนแรงน้อยกว่า คือ

กามฉันท์ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นๆ

พยาบาท การจองเวรอาฆาตพยาบาทต่อคนอื่นด้วยความโกรธ

ถีนมิทธะ กิเลสประเภททำจิตใจให้่วงเหงาหาวนอน เชื่องซึม หงอยเหงา

อุทธัจจกุกกุกจะ ความฟุ้งซ่านและรำคาญ อันเป็นอาการของกิเลสร่วมระหว่างโมหะ กับโทสะ

วิจิกิจฉา ความเคลือบแคลงสงสัยไม่แน่ใจในคุณพระรัตนตรัย ไตรสิกขาเป็นต้น อันเป็นอาการของกิเลสประเภทโมหะ กิเลสประเภทนี้ท่านเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปริยภูฐานกิเลส คือกิเลสที่เกิดขึ้นกลุ่มรวมใจบังคับใจให้ส่ายไปตามแรงผลักดันของกิเลสประเภทนั้นๆ

๓. ปัญญาสิกขา การศึกษาเรื่องระดับปัญญา ต้องการขจัดรากเหง้าของกิเลสประเภทที่นอนสงบอยู่ในจิตลึกๆ ของคนสัตว์ เรียกว่า อนุสัยกิเลส แปลว่านอนเนื่องอยู่ในจิตสันดานสังโยชน์ กิเลสที่ทำหน้าที่ผูกใจสัตว์ไว้ แต่กล่าวโดยเนื้อหาสาระก็คงเป็นกิเลสประเภทแรกนั่นเอง แต่มีความเข้มข้นลดลงมา ทำนองตะกอนนอนก้นภาชนะ ท่านจัดเป็นสังโยชน์ไว้ ๒

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ชุดๆ ละ ๑๐ ข้อ ตามสำนวนพระสูตรและอภิธรรม องค์ธรรม
ซ้ำชื่อแต่สลับตำแหน่งกันในที่นี้จะยกตัวอย่างสังโยชน์ใน
พระสูตร เพราะเรียงตามลำดับที่พระอรหันต์ท่านละได้ไป
ตามลำดับ คือ

สักกายทิฏฐิ ความเห็นเป็นเหตุถือตัวถือตน มีตัวมีตน
วิจิกิจฉา ความเคลือบแคลงสงสัยไม่แน่ใจในคุณ
พระรัตนตรัยและไตรสิกขาเป็นต้น

สีลพตปราคาส การถ่อมมันด้วยศีลวัตรที่เขายึดถือมา
โดยเคยชิน

กามราคะ จิตที่มีความกำหนัดในกาม

ปฏิมะ ความไม่พอใจหงุดหงิดรำคาญใจ

รูปราคะ ความกำหนัดในรูปธรรม รูปฌาน

อรูปราคะ ความกำหนัดในนามธรรม อรูปฌาน

มานะ ความถือตัวว่าตนเป็นอย่างนั้นอย่างนี้

อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน

อวิชชา ความไม่รู้ในอริยสัจ ๔ ประการตามความ
เป็นจริง

คำว่า **อฐิ** หมายถึงกิเลสประเภทต่างๆ แต่ตามปกติจะ
พูดถึงประเภทอกุศลมูล คือ ราคะ โสภะ โทสะ โมหะ แต่ละ
อย่างได้ชื่อว่าอฐิ บางคราวเราอาจจะพบสิ่งที่เป็นรูปธรรม
ที่สะท้อนให้เห็นความจริงตามสภาพของสิ่งเหล่านั้น ทำ
อะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับคนมีความเสื่อมคุณค่าลงไป เช่น
เบือกตม โคลน สนิม เครื่องหมักดอง ของปฏิกูล ฝุ่นละออง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เป็นต้น เพราะกิเลสเป็นนามธรรม การนำมาสื่อสารจึงต้องสมมติภาพลักษณ์ของกิเลสเหล่านั้นออกตามสถานะอาการ ผลกระทบของกิเลสประเภทนั้นๆ มาสะท้อนออกเป็นนามธรรม

จิตปราศจากฐลี หมายถึงจิตที่มีความบริสุทธิ์จากสรรพกิเลสในนามต่างๆ ตามปกติในที่ทั่วไปมักใช้คำประเภทที่คุ้นเคยอย่างกรณีที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระจูฬป็นถก ที่กำลังพิจารณาผ้าขาวที่แปดเปื้อนด้วยเหงื่อโคลงจากมือของท่าน ในขณะที่ท่านขยำผ้าขาวที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้ พร้อมกับคำภาวนาว่า ไรชหรณฺ ไรชหรณฺ แปลว่าผ้าเปื้อนฐลีๆ พอท่านเห็นผ้าเปื้อนเหงื่อโคลงของท่าน ใจท่านหนักไปในทางที่มองเห็นร่างกายเป็นฐลี แต่พระพุทธเจ้าทรงปรารภนาให้ท่านเข้าใจถึงฐลีที่แท้จริง ว่าในความเป็นจริงนั้น สมุทฺยสังจันฺนํเองเป็นฐลี จึงรับสั่งด้วยพระคาถา ๓ พระคาถา ความว่า

“เราเรียกราคะว่าฐลี แต่หาเรียกละเองว่าฐลีไม่ คำว่าฐลีนั้นเป็นชื่อแห่งราคะ ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นย่อมอยู่ในพระศาสนาของท่านผู้ปราศจากฐลีได้ เพราะละฐลีนั้นเสีย

เราเรียกโทสะว่าฐลี แต่หาเรียกละเองว่าฐลีไม่ คำว่าฐลีนั้นเป็นชื่อแห่งโทสะ ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมอยู่ในศาสนาของท่านผู้ปราศจากฐลีได้ เพราะละฐลีนั้นเสีย

เราเรียกโมหะว่าฐลี แต่หาเรียกละเองว่าฐลีไม่ คำว่าฐลีนั้นเป็นชื่อแห่งโมหะ ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมอยู่ในศาสนาของท่านผู้ปราศจากฐลีได้ เพราะละฐลีนั้นเสีย”

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

แม้บางครั้งเราพบว่าทรงเรียกว่า รากะ โทสะ โมหะ
ในฐานะของอริเช่นเดียวกัน แต่ในด้านของเจตนา ความ
พยายาม วัตถุประสงค์ที่คนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรม ด้วยแรงดัน
ของรากะ โทสะ โมหะ นั้น มีความแตกต่างกันอยู่ คือ

“รากะ มีโทษน้อยแต่คลายได้ช้า โทสะ มีโทษมาก
แต่คลายได้เร็ว โมหะ มีโทษมากด้วยและคลายได้ช้าด้วย”

๗๗. พระพุทธเจ้าทรงชี้โทษของรากะแม้จะมีโทษ น้อยแต่คลายช้าแก่เรา

จิตที่ปราศจากอริในบางกรณีเพียงคนมองเห็นโทษของ
ความรัก ความกำหนัดผูกพัน อันเป็นประสบการณ์ตรงของ
ตน ด้วยการระลึกชาติได้ระดับหนึ่งเท่านั้น ท่านอาจเกิดความ
เบื่อหน่าย คลายกำหนัดในคนสัตว์ที่ตนเคยหลงรักได้ ข้อนี้
พียงเห็นจากเรื่องในอรรถกถา สรุปว่า

น้องชายเป็นชู้กับพี่สะใภ้ของตน ภรรยาของพี่ชายมีความ
รักใคร่พอใจในชายชู้มากกว่าสามี จึงวางแผนฆ่าสามี
แต่สามีของเธอมีความรักใคร่ผูกพันต่อภรรยาของตนมาก เมื่อ
ถูกฆ่าตายไปแล้วยังมีความผูกพันในภรรยาในชาติก่อนของ
ตนอยู่ ตายแล้วเกิดเป็นงู สุนัข โค ตามลำดับ ด้วยความรัก
ใคร่ผูกพันต่อภรรยาในอดีตชาติของตน สตรีคนนั้นได้ฆ่าเขา
ในชาติที่เป็นงู สุนัข ลูกโค ตามลำดับ เขาถูกฆ่าตายจากลูก
โคกลับไปเกิดเป็นบุตรของอดีตภรรยา ในชาตินั้นเธอระลึกชาติ
ได้ มีความจำได้สนิทใจว่า เราเกิดในท้องของหญิงผู้เป็นข้าศึก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เห็นปานนี้มายาวนาน จากนั้นเด็กไม่ยอมให้แม่ของตนจับต้อง พอนางจับต้องจะร้องไห้เสียงดัง มีแต่ย่าเท่านั้นที่จับต้องเลี้ยงดู มาจนโตขึ้น ปู่สงสัยในตัวของท่านจึงสอบถาม เด็กเล่าให้ปู่ของตนคือพ่อในชาติก่อนที่ตนเกิดเป็นคนให้ทราบ ปู่รู้สึกตกใจ สลดใจต่อพฤติกรรมอันโหดร้ายของลูกสะใภ้ จึงนำหลานชายของตนออกจากบ้าน ไปถึงวัดแห่งหนึ่งขอเข้าบวช บำเพ็ญเพียร ด้วยความตั้งใจจริง ไม่นานท่านทั้งสองก็บรรลุมรรคผลเป็น พระอรหันต์

ในกรณีเรื่องข้างต้นนั้นจะเห็นราคะผูกมัดใจสามมีคนแรก ผ่านการเกิดเป็นสัตว์ที่หลงรักผูกพันในผู้เป็นเหตุให้ตนถูกฆ่า ตาย เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในโทษของราคะ คือความ กำหนดในทางเพศ แต่พอระลึกชาติได้อันเป็นอาการของสติ ปัญญาเกิดขึ้นส่องสว่างใจของเขา สามารถตัดราคะขาด กลายเป็นความเบื่อหน่ายในการเวียนว่ายตายเกิด นำท่านให้ บรรลุมรรคผลเป็นพระอรหันต์ในที่สุด นำสังเกตคือราคะที่ยัง ไม่คลายไป จะนำไปสู่อำนาจของมันชาติแล้วชาติเล่า จนกว่า ปัญญาจะปรากฏขึ้นภายในจิตของตนมากพออย่างกรณี พระอรหันต์สองท่านข้างต้น

ได้กล่าวมาในตอนแรกๆ ว่า ในความเป็นจริงแล้ว พระพุทธเจ้าทรงแสดง คีล สมาธิ ปัญญา ไว้ ๓ ประการ เป็นหลักการในการปฏิบัติขจัดความโลภ ความโกรธ ความ หลง ไปตามลำดับ เมื่อปริมาณของคีล สมาธิ ปัญญา มีความเข้มข้นสูงขึ้น ประสิทธิภาพของความโลภ โกรธ หลง ที่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ทำหน้าที่ครอบงำใจคนจะลดลงไปตามลำดับ ในขั้นของ วิรชิตที่ปราศจากธุลี เป็นการบ่งชี้ให้เห็นว่าศีล สมาธิ ปัญญา สมบูรณ์เต็มที่แล้ว ในขณะที่ความโลภ ความโกรธ ความหลง ได้หายไปจากใจอย่างสิ้นเชิงเช่นเดียวกัน ในขณะนั้นเอง พระพุทธคุณปรากฏแก่ใจของพระอรหันต์เหล่านั้นสมบูรณ์ทั้ง ปัญญา ความบริสุทธิ์ และความกรุณา เป็นอาการของจิตที่มีพระคุณครบ ๓ ประการอย่างถาวรเช่นเดียวกัน

แต่ในขั้นของสามัญชนทั่วไป ที่ต้องการจะสัมผัสการลดลงของธุลี การพัฒนาขึ้นของไตรสิกขา มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาปัญญา สติ และความเพียร อันเป็นหลักของคุณธรรมที่พระโพธิสัตว์ทรงใช้เป็นหลักในการแสวงหาพระสัมมาสัมโพธิญาณ โดยรับสั่งแล้วว่า

เรานั้นเมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์ ยังไม่ได้ตรัสรู้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนส่งไปแล้วอย่างเด็ดเดี่ยว ในการป้องกันความชั่ว ขจัดความชั่ว พัฒนาความดีและรักษาความดี

คุณธรรม ๓ ประการ คือ ความเพียร ความไม่ประมาท และปัญญาจะต้องมีเป็นหลักไว้ เพื่อใช้ในการระลึกรู้โทษของกิเลสคือโลภะ โทสะ โมหะ แล้วพยายามป้องกัน ขจัดไปตามสมควรแก่กรณีของอารมณ์ และพยายามในการพัฒนาความดีและรักษาความดี จนกว่าจะเป็นคนดีที่สามารถกำกับอาการกาย วาจา ใจ ของตน ให้ดำรงอยู่ในสุจริตครบ สามารถแสดงอาการให้เห็นใจที่มีความอ่อนโยน วาจาที่อ่อนหวาน กิริยาอาการที่อ่อนน้อมตามสมควรแก่ฐานะ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ในมลสูตร จตุตถวรรค ติกนิบาต อิติวุตตกะ ทรงชี้โทษ
ของความโลภ ความโกรธ ความหลง ด้วยข้อความอย่างเดียวก
กัน ในที่นี้จะสรุปรวมประเด็นมาลงไว้ในที่เดียวกัน ความว่า

“โลภะ โทสะ โมหะ ยังความฉิบหายไว้ประโยชน์ให้เกิด
ยังจิตให้กำเริบ ชนย่อมไม่หยิ่งรู้ซึ่งภัยนั้นอันเกิดแล้วภายใน
คนโลภ คนประทุษร้ายและคนหลง ย่อมไม่รู้orroth ย่อมไม่เห็น
ธรรม ความโลภ ความประทุษร้าย ย่อมครอบงำนรชนเมื่อใด
ความมืดมนย่อมมีในกาลนั้น”

แสดงว่า อกุศลมูล ๓ ประการนี้ ทำความฉิบหายอันไว้
ประโยชน์ให้เกิด เพราะยังสิ่งที่ไว้ประโยชน์ให้เกิดแก่ตนและ
คนอื่น ทำจิตให้ฟุ้งซ่าน กิเลส ๓ ประการนั้น เมื่อเกิดขึ้นใน
วัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งอกุศล ๓ ประการนั้น ทำจิตให้ฟุ้งคือให้
แปรปรวน ให้ถึงวิปริต เกิดขึ้นไม่ให้อสามารถประพฤติปฏิบัติ
ธรรม มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยเป็นต้น

มีเรื่องราวเป็นอันมากที่บ่งบอกถึงความรุนแรงของกิเลส
เหล่านี้ที่ครอบงำใจคน จนไม่สามารถรักษาความดีไว้ได้ คน
บางคนต้องตายไปเพราะใจที่ถูกครอบงำด้วยกิเลสประเภท
นั้นๆ เช่น

ในกรุงไพสาลี ช่างกลบคนหนึ่งมีหน้าที่ในการตบแต่ง
เกสาและมัสสุของกษัตริย์ลิจฉวีในเมืองไพสาลี เขามีศรัทธา
เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จนประกาศตนถึงพระรัตนตรัยเป็น
สรณะ วันหนึ่งเขาเข้าวังเพื่อปฏิบัติภารกิจของตนในกาลนั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เขานำบุตรชายในวัยหนุ่มไปด้วย เธอไปเห็นราชธิดาของ กษัตริย์ลิจฉวีเกิดพอใจต่อเจ้าหญิง กลับบ้านไม่ยอมกินอาหาร ประกาศให้ครอบครัวทราบว่า หากเขาได้เจ้าหญิงลิจฉวีเป็น ภรรยาจะอยู่ ถ้าไม่ได้ขอตายดีกว่า แม้มบิดาจะพยายามให้สติ ตักเตือนให้ได้คิดอย่างไรก็ตาม เธอหายอมทำตามไม่ แม้มบิดา อาสาจะไปหาหญิงอื่นมาให้เป็นภรรยาเขาก็ไม่ยอม เขาไม่ยอม ถู้อตามปฏิบัติตามคำสอนของบิดา ทั้งไม่สามารถบรรเทา ภาวะความระแค้นเพียงชั่วขณะนั้น ชุบผอมลงตามลำดับและได้ ตายจากไปในกาลต่อมา

ในอรรถกถาทุฎฐกุมารชาดก ได้ประสบความตายเพราะ ผลบาป ท่านเล่าไว้โดยสรุปว่า พระเจ้ากิติวาสะพระราชบิดา ได้แต่งตั้งราชกุมารนามว่าทุฎฐราชกุมารให้เป็นอุปราช แต่ โหราจารย์ทำนายไว้ก่อนว่า อุปราชจะขาดน้ำดื่มและทิวงคต ไปในที่สุด พระราชบิดาทรงโปรดให้สร้างสระโบกขรณีไว้ จำนวนมากในบริเวณต่างๆ ที่อุปราชเกี่ยวข้องอยู่ เพราะกลัว ว่าพระราชโอรสจะขาดน้ำตามคำทำนายของโหร

กาลต่อมาอุปราชเสด็จไปในอุทยานได้พบพระปัจเจก- พุทธเจ้า ชำราชบริพารและประชาชนเมื่อเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ต่างก็เข้าไปกราบไหว้ด้วยความศรัทธาเลื่อมใส เมื่ออุปราชทรง ทราบก็บังเกิดความริษยาแข่งดีกับพระปัจเจกพุทธเจ้า ลงจาก ช้าง ลงมารับบาตรจากพระหัตถ์ของพระปัจเจกพุทธเจ้า แล้ว โยนทิ้งลงบนพื้นดิน เอาพระบาทเหยียบบาตร อาหาร จน อาหารแหลกละเอียด

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พระปัจเจกพุทธเจ้าแลดูพระพักตร์ของอุปราช ด้วยดำริ
ว่า สัตว์นี้ฉิบหายแล้วหนอ

การมองของพระปัจเจกพุทธเจ้า ทำให้พระมหาอุปราช
กริ้วไม่พอพระทัยมากยิ่งขึ้น จึงอวดแสดงอำนาจของตนว่าเป็น
ใคร มีฐานะเป็นอะไร พร้อมกับคำกล่าวสบประมาทว่า ท่าน
โกรธเรา ล้มตาอยู่ จักกระทำอะไรแก่เราได้ พระปัจเจก-
พุทธเจ้าเป็นผู้ขาดภัตตาหาร ไปสู่เงื้อมช้อนันท์มุลกทางอากาศ
ในขณะนั้น

ด้วยบาปกรรมที่แรงเกินกำลังจะต้านทาน ทำให้อุปราช
มีความเร่าร้อนเกิดขึ้นทั่วสรีระ ทรงรู้สึกว่าร้อนแล้วล้มลง
ในที่นั่งนั้นเอง น้ำในที่ต่างๆ ไหลหายไปหมด อุปราชขาดน้ำ
ดื่ม แม้เหมืองก็แห้งไปแล้ว เธอไม่ได้น้ำที่จะดื่มกระทำกาละ
ในที่นั่งไปบังเกิดในอเวจีมหานรก

สรุปว่าอุปราชนั้นหลงแล้ว เป็นพาลเพราะโมหะ อัน
โทษะประทุษร้ายแล้ว โกรธในบุคคลไม่ควรโกรธ ไม่ละโทษะ
แม้ด้วยตทัชฌานคือขณะนั้นๆ จึงประสบทุกข์อย่างสาหัส

๗๘. ทาสของตัณหาเกือบอาสาัญ ทรงแสดงให้ วิญญูชนคิดแก่เรา

ในอดีตกาล พระเจ้ากรุงพาราณสี ทรงมีพระราชโอรส
สองพระองค์ พระเชษฐาทรงเป็นอุปราช แต่เมื่อพระราชบิดา
ทิวงคต ไม่ต้องการจะเป็นพระราชบิดา จึงมอบราชสมบัติให้แก่
พระอนุชา โดยพระองค์เองไปอาศัยทำงานจ้างที่บ้านของ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เศรษฐีชายแดน เมื่อเศรษฐีรู้ว่าพระองค์เป็นพระราชา ต่างก็แสดงความเคารพให้เกียรติ ป້วยอกันจนทรงกำเริบโลภมาก ไปตามลำดับ จนถึงขอปกครองเขตแดนบางส่วนเรื่อยมา จนอยากเป็นพระเจ้าแผ่นดินเสียเอง พระอนุชาที่เป็นพระราชา อยู่ทรงสลดพระทัยว่า พระเชษฐภคินีของเรา คราวก่อนไม่ต้องการราชสมบัติ แต่เวลานี้กลับต้องการทำสงครามเพื่อแย่งราชสมบัติ หากเราจะสู้รบกับพระเชษฐภคินีของตนเอง จะถูกคนตำหนิติเตียน จึงถวายราชสมบัติให้ตามความประสงค์ของพระเชษฐภคินี แม้พระเชษฐภคินีจะมอบตำแหน่งอุปราชให้ก็ไม่ยินดี

ฝ่ายพระราชาพระทัยเข้าสู่กระแสของตัณหาเต็มรูป ตามคุณลักษณะของตัณหาที่พระพุทธรเจ้าทรงแสดงไว้ว่า ก่อให้เกิดความมีความเป็นสืบเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด จิตจะมีความกำหนดเพลิดเพลิดในสิ่งนั้นๆ และจะเพลิดเพลิดยิ่งๆ ขึ้นไปไม่มีที่สิ้นสุด จนในที่สุดയാตราทัพไปตีเมืองต่างๆ อีกหลายเมือง แต่กลับไม่รู้สึกว่าพอแล้ว อิ่มแล้ว ทำวสัถกเทวราชต้องการจะดัดสันดานให้สำนึก จึงแปลงพระองค์มาเสนาอมหานครสวยงาม ให้พระราชาทรงสนพระทัย พร้อมกับอาสาจะยึดนครทั้ง ๓ นครนั้นถวาย เมื่อพระราชาแสดงความสนพระทัย ทำวสัถกเทวราชก็เสด็จกลับสวรรคต์ ปล่อยให้พระราชารอคอย จนส่งคนติดตามแต่ไม่พบ ในที่สุดทรงประชวรหนักลงตามลำดับ เพราะทรงรู้สึกวว่าพระองค์สูญเสียพระนครไปถึง ๓ พระนคร แม้ใครจะอธิบายชี้แจงอย่างไรก็ไม่อาจสงบได้

พระพุทธรศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พระโพธิสัตว์จบการศึกษา กลับมาหาพ่อแม่ ทราบข่าว การประชวรของพระราชบิดาไปเฝ้า ได้อธิบายให้เห็นโทษของ ตัณหา ให้เหตุผลว่าถ้าต้องการจะไปชิงเอาเมืองทั้ง ๓ มา ให้ได้ จะต้องมีกำลังกายแข็งแรง ที่สำคัญคือต้องคิดว่า แม่ พระองค์จะปกครองเมืองถึง ๔ เมือง แต่พระองค์ก็บรรทม ที่ละ ๔ เติงมิได้ เสวยอาหารที่ละ ๔ สำหรับไม่ได้ ทรงพระ ภูษาทั้ง ๔ คู่ไม่ได้ ที่สำคัญคือการมีอำนาจปกครองเมืองถึง ๔ เมืองไม่สามารถช่วยให้พระองค์รอดพ้นจากอบาย ๔ ไปได้

พระราชาทรงสดับเทศนาของพระโพธิสัตว์ สามารถละ ตัณหาได้ในขณะนั้น มีศรัทธาต่อพระโพธิสัตว์บูชาธรรมด้วย สมบัติ ๘ พัน พระโพธิสัตว์ไม่ยินดีในสมบัติ แต่กลับใช้ความ วิจิตรของปราสาท เฟ่งพิจารณากสิณ บรรลुरुปฌาน กราบ ทูลลาพระราชบิดาเข้าสู่ป่าหิมพานต์ บำเพ็ญเพียรจนบรรลุ จตุตถฌานสมบุรณ์ เจริญฌานต่อเนื่อง ฌานไม่เสื่อมตายแล้ว ไปบังเกิดในพรหมโลก

จิตเกษม คำว่าจิตเกษมเป็นจิตที่ปราศจากกิเลส อันเป็นเหตุให้ท่านไม่โศกในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความโศก ของชาวโลก เพราะจิตท่านไม่หวั่นไหวยามกระทบกับอารมณ์ โลก ที่สรุปรวมเป็นโลกธรรม ๘ ประการ ที่ในความจริงเป็น เรื่องเดียวกันกับพระพุทธรูป ๓ ประการ คือพระปัญญาคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระมหากรุณาคุณ แต่จิตเกษมเป็นการ เน้นที่จิตบริสุทธิ์จากกิเลส หรือพระบริสุทธิ์คุณ ความหมาย

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

เดียวกับคำว่า อรหิ ที่แปลว่าไกลจากกิเลส ตามปกติแล้วหากเราตั้งคำถามว่า จิตเกษมจากอะไร?

ท่านตอบว่า จิตเกษมจากกิเลสประเภทโยคะ คือกิเลสประเภทที่ประกอบหรือขังสัตว์ไว้ในทุกข์ และสังสารทุกข์ ทำนองเดียวกับท่านถามคำว่า สมถกรรมฐาน กรรมฐานที่สงบจิต ถ้ามองว่าสงบจิตจากอะไร ตอบว่าจิตสงบจากอำนาจของนิวรรณ์ ๕ ประการ นิวรรณ์กับโยคะเป็นกิเลสประเภทเดียวกัน ต่างกันที่โยคะเป็นกิเลสประเภทละเอียด นิวรรณ์เป็นกิเลสที่หยาบมากกว่า แต่คือความโลภ ความโกรธ ความหลง เช่นเดียวกัน

โยคะ ๔ คืออะไร?

โยคะ คือกิเลสประเภทที่ทำหน้าที่ประกอบหรือขังสัตว์ไว้ในสังสารทุกข์ มี ๔ ประการ คือ

๑. กามโยคะ โยคะคือกาม เป็นชื่อของกิเลสประเภทโลภะ ราคะ ที่มีกามธาตุอยู่ภายในจิตอันเป็นเชื้ออยู่ภายในเมื่อสัมผัสอารมณ์ที่ผ่านมาจะกำหนดอารมณ์เหล่านั้นว่าน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ หรือนำมาเหนียวนี้ด้วยความกำหนัดในอารมณ์เหล่านั้น ที่เรียกว่า กามวิตก คือเหนียวนี้กรึกรึนี้ด้วยความอำนาจใคร่ ในรายละเอียดตามโครงสร้างของอนุสัย ๗ และสังโยชน์ ๑๐ ยังมีกิเลสประเภทเดียวกัน คือ ภวราคะ รูปราคะ อรูปราคะ กามราคะ มีรากเหง้าอยู่ที่อวิชชาโยคะ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. ภวโยคะ โยคะคือภพ หมายถึงภวตัณหา ภวราคะ
รูปราคะ อรูปราคะ มีความกำหนัดยึดติดในภพ ๓ ประการ
คือกามภพ รูปภพ อรูปภพ อันเป็นสถานที่อุปบัติของสัตว์ทั้ง
หลายตามพลังของกิเลส กรรมของสัตว์นั้นๆ

๓. ทิฏฐิโยคะ โยคะคือทิฏฐิความเห็นผิด ที่สรุปรวม
เป็นความเห็นผิดประเภทต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ถึง
๖๒ ประการ ที่น่ากลัวมากคือความเห็นที่เกี่ยวกับสังสารวัฏ
๒ ประการ คือ

ความเห็นที่คิดว่าสัตว์ตายแล้วเขาตายจากใครมาก็จะไปเกิด
เป็นคนนั้นอีกต่อไป หรือบางคนก็มีความเปลี่ยนแปลงได้

อีกพวกหนึ่งถือว่าคนตายไปแล้วก็ขาดสูญไปไม่มีการ
เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป บางพวกบอกว่ายังมีการเวียนว่าย
ตายเกิด แต่สาเหตุจะพูดไม่ตรงกัน อีกฝ่ายหนึ่งเป็นความเห็น
ในเรื่องกรรมในแนวรุนแรง ๓ ประการ คือ

อกิริยทิฏฐิ ถือว่าการกระทำทุกอย่างทั้งความดีและ
ความชั่วไม่จัดว่าเป็นการกระทำ

อเหตุกทิฏฐิ เห็นว่าผลทั้งดีไม่ดีไม่ได้มาจากเหตุ
แต่กลับเกิดขึ้นลอยๆ บ้าง เทพเจ้าสูงสุดดลบันดาลบ้างหรือ
เพราะกรรมเก่าบ้าง

นัตถิกทิฏฐิ ถือว่ากรรม วิบาก สังสารวัฏ แม้
พระพุทธเจ้าก็ไม่มี โดยแบ่งออกไปเป็น ๑๐ ประการ คือ การ
ให้ทานไม่มีผล การบูชาไม่มีผล พิธีกรรมต่างๆ ไม่มีผล การ
กระทำทั้งดีและชั่วไม่มีผล แม้ไม่มีคุณ พ่อไม่มีคุณ โลกนี้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ไม่มี โลกหน้าไม่มี สัตว์ที่ตายแล้วเกิดอีกไม่มี ท่านที่ตรัสรู้
ดีตรัสรู้ชอบด้วยตนเองแล้วสอนบุคคลอื่นให้รู้แจ้งตามไม่มี

๔. อวิชชาโยคะ กิเลสที่ประกอบสัตว์ในสังสารทุกข์
คืออวิชชา อวิชชาเป็นรากเหง้าของสรรพกิเลสแม้ทั้ง ๓
ประการข้างต้นก็มาจากอวิชชา อวิชชาคือความไม่รู้จริงในหลัก
สำคัญคือ ความไม่รู้ในอริยสัจ ๔ ประการ ในที่บางแห่งท่าน
ขยายไปเป็นความไม่รู้ในอดีตกาล อนาคตกาล ปัจจุบันกาล
และกฎของปฏิจจสมุปบาท

พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหลาย
ได้ทำลายโยคะ หรือบางคราวเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น เช่น โยคะ
แปลว่าห่วงน้ำคือกิเลส คันถะ กิเลสเป็นเครื่องผูกมัดสัตว์เอาไว้
ไว้ อาสวะ เครื่องหมักหมมภายในใจของคน สัตว์ พระพุทธเจ้า
เป็นต้น ทรงทำลายอวิชชาอันเป็นรากเหง้าของสรรพกิเลส
ออกไป จากอวิชชากลายเป็นวิชา ที่มีฐานะเหมือนแสงสว่าง
ทำหน้าที่ขจัดอวิชชาคือความมืดบอดออกไปอย่างสิ้นเชิง
หากมองจากลำดับของกระบวนการคือ

“วิชาเกิดขึ้น อวิชชาดับไป เหมือนแสงสว่างเกิด
ขึ้นความมืดหายไป ใจบริสุทธิ์จากอวิชชาอย่างถาวร
พุทธบุคคลทั้งหลายจะมองสรรพชีวิตด้วยความกรุณา และโลก
วัตถุทั้งหลายอย่างรู้เท่าทันตามความเป็นจริง ไม่มีการยึดมั่น
ถือมั่นในอารมณ์โลกทั้งหลาย การมองโลกด้วยความกรุณา
เสมอแก่นั้น จะเห็นว่าเป็นการมองโลกในแนวของการพลิก
กลับจากหน้ามือเป็นหลังมือทีเดียว เพราะสัตว์โลกจะเริ่มต้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ที่การเบียดเบียนกัน มีความรู้สึกเป็นเราเป็นเขาที่รุนแรง หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้พัฒนาจิตมนุษย์มาจาก

๑. **ความเป็นเราเป็นเขาที่รุนแรง** จนถึงมีการทำลายให้มีการตายตกไปตามกัน ผลจากความคิดในลักษณะนี้คือปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ในรูปของการประทุษร้ายต่อชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง บิดเบือนข้อมูลในการสื่อสารระหว่างกันและกัน ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า **กรรมกิเลส** คือการกระทำที่เกิดขึ้นจากจิตใจผิดปกติ มีความขุ่นมัวเศร้าหมองด้วยแรงดันของความโลภ ความโกรธ ความหลงที่แรงจนยากต่อการบรรเทา แม้ความคิดจะออกมาในรูปของความโลภอยากได้ ความพยายามประทุษร้าย และการเบียดเบียนกัน พฤติกรรมลักษณะนี้ท่านเรียกว่า **นอกธรรม** นอกวินัย นอกคำสอน ของพระพุทธเจ้า

๒. **การพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา** เริ่มจากการยอมรับนับถือความแตกต่างๆ แต่กลับไม่นิยมความรุนแรง ความแตกแยก ทุกชีวิตมีความเคารพต่อสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง การงดเว้นการสื่อสารด้วยการงดเว้นจากการโกหก การยุยงให้เกิดความแตกแยกกัน เว้นจากการกล่าวคำหยาบร้ายกาจ และคำเพื่อจ้อเหลวไหล ความคิดของแต่ละคน ที่ให้การยอมรับนับถือสิทธิของกันและกัน ก็จะมีใจประกอบด้วยสุจริตคือคิดดี ด้วยการคิดในการที่จะดึงกายจิตออกจากกาม ความพยายาม และการเบียดเบียนประทุษร้ายกัน แม้จะมีความรู้สึก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ว่ายังเป็นเราเป็นเขาอยู่ก็ตาม แต่ให้การยอมรับนับถือต่อกัน
ไม่ล่วงละเมิดกันแม้ด้วยความคิด

๓.. จิตมีการพัฒนาไปตามหลักของธรรมะ หรือ
คุณธรรมหมายถึงกุศลธรรมส่วนที่เป็นเหตุ ทุกคนมีความ
รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน ตามแต่ใครจะคิดได้มากน้อยแค่
ไหนเพียงไร อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เราคิดว่า ทุก
ชีวิตเป็นเพื่อนร่วมทุกข์กัน ทุกคนต่างเป็นเพื่อนในการเกิด
แก่ เจ็บ ตาย เสมอเหมือนกัน ต่างฝ่ายต่างก็มีน้ำใจโอบอ้อม
อารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ทุกคนตระหนักต่อคุณค่าของชีวิต
ของตนว่า จะเกิดมาจากการสามารถทำประโยชน์เพื่อตนเอง
ทำประโยชน์แก่เพื่อนของตน จนสามารถกระจายออกไปเป็น
เพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น

๔. เป็นพัฒนาการแห่งปัญญา ความบริสุทธิ์ ความ
กรุณาที่สมบูรณ์ครบทั้ง ๓ ประการ ในขั้นนี้ใจจะไม่มี ความ
รู้สึกว่าเป็นเราเป็นเขา หรือเป็นพวกเราพวกเขา แต่ทุกชีวิตเป็น
กระบวนการของไตรลักษณ์ ที่เกิดขึ้น ดำรงอยู่ แล้วจะแตก
สลายไปตามเหตุปัจจัย สำหรับท่านที่เข้าถึงความจริงแห่ง
กฎของไตรลักษณ์ที่ว่า

สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวง
เป็นอนัตตา ใครก็ตามที่เห็นความจริงตามที่ธรรมทั้งหลายเป็น
ดังกล่าว เมื่อนั้นเขาย่อมนำในทุกข์ นี้คือทางแห่งความ
บริสุทธิ์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

มงคลบทที่ว่า ผู้อันโลกธรรมถูกต้องแล้วไม่หวั่นไหว ไม่มีความโศก จิตปราศจากธุลี คือความชุ่มมัวเศร้าหมองด้วยอำนาจของกิเลส เป็นจิตที่เข้าถึงนิพพาน นิโรธ คือความดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์อย่างสิ้นเชิง ภายในใจของท่านจึงไม่มีอะไร นอกจากสังขารและธรรมที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย เพราะเข้าถึงความสมบูรณ์พร้อมแห่งพระพุทฺธคุณทั้ง ๓ ดังกล่าว จิตเช่นนี้จัดว่าเป็นจิตเกษม มีอาการที่สุข สงบ เย็น ใจของท่านที่เข้าถึงความจริงชนิดเกษม หากมีความรู้สึกว่ามันกำลังเสวยความเกษม ความสุข ความสงบ ความเย็น เพราะใจท่านมีความคงที่ ไม่มีอาการขึ้นๆ ลงไปตามกระแสของโลกธรรม

ในขณะที่เดียวกันยามติดต่อกับคนอื่น จำเป็นต้องมีคำบัญญัติที่สามารถสื่อสารให้คนฟังเข้าใจได้ว่า หมายถึงอะไร ใจเขาจะเกิด ฉันทะ คือความพอใจ แล้วใช้ความเพียรพยายามเพื่อสัมผัสผลเช่นนั้น โดยมีจิตใจจดจ่ออยู่กับเหตุที่ให้เกิดผลที่ท่านต้องการ โดยมีวิมังสาคือปัญญาสอดส่องพิจารณาทุกขั้นตอนแห่งธรรมทั้ง ๔ ประการนั้น

ภาษาที่นำมาบัญญัติเรียกอาการของจิตทั้ง ๔ ประการ ในความจริงคือสมมติบัญญัติเพื่อใช้สื่อสารกันให้คนฟังเกิดความสนใจ เข้าใจ พอใจ จนมีความกระตือรือร้นที่จะสัมผัสผลเหล่านั้นดังกล่าว

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๗๙. พระพุทธองค์ทรงเป็นต้นแบบที่สมบูรณ์ ของเรา

ดังได้กล่าวแล้วว่า จิตเกษมในความหมายที่สมบูรณ์ คือ จิตของพระอรหันต์ หรือพุทธบุคคลทั้ง ๓ ประเภท คือ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตสาวก จิตเกษมระดับนี้เข้าถึงได้ยาก เป็นความจริงตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

คนส่วนน้อยเท่านั้นที่ขึ้นสู่ฝั่งคือพระนิพพานได้ คนส่วนมากทำได้เพียงเลาะๆ ฝั่งไปเท่านั้น

แต่การสามารถเลาะฝั่งได้ ย่อมดีกว่าการมองไม่เห็นฝั่ง การแสดงคุณสมบัติของพระอริยบุคคลเป็นต้นแบบนั้น สามารถสะท้อนได้จาก ๔ ด้าน อันเป็นผลจากการปฏิบัติธรรมะ ตามหลักของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนั่นเอง พึงเห็นตัวอย่างพระโสดาบัน ทรงแสดงคุณสมบัติที่สมบูรณ์ระดับสมบูรณ์ในขั้นของพระโสดาบัน แสดงออกมาใน ๔ ด้านคือ

๑. ในด้านปัญญา พระโสดาบันมีทิวฐิสมบูรณ์ เรียกว่า ทิวฐิสัมปันโน คือสมบูรณ์ด้วยทิวฐิ

๒. ในด้านศรัทธา พระโสดาบันทำนสมบูรณ์ด้วยศรัทธา ในพระรัตนตรัยชนิดที่เรียกว่า ศรัทธามีความเชื่อมั่นไม่หวั่นไหว ในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และไตรสิกขา

๓. ในด้านไตรสิกขา พระโสดาบันมีศีลสมบูรณ์ มีสมาธิพอประมาณ มีปัญญาพอประมาณ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔. ในด้านของการละสังโยชน์ พระโสดาบันท่านละสังโยชน์ได้ ๓ ประการเด็ดขาดคือ ความเห็นเป็นเหตุถือตัว ถือตน ความเคลือบแคลงสงสัยในพระรัตนตรัย ไตรสิกขา การถือมั่นด้วยศีลวัตร ข้อปฏิบัติที่ไม่ยุติด้วยเหตุผลและความดี

คุณธรรมเหล่านี้อยู่ในกรอบของอริยมรรค และนิโรธ คือ การดับกิเลส อันเป็นกุศลธรรมทั้งส่วนเหตุและส่วนผล คือ มรรคสังข กับ นิโรธสังข ในขณะที่ทุกข์และสมุทัยสังขลดลงไปจนสามารถปิดประตูอบายได้ ไม่มีการกระทำกรรมหนักด้วยแรงดันของกิเลส

ดังนั้น ในฐานะของสามัญชนคนหนึ่ง ซึ่งในความเป็นจริงพระอริยบุคคลท่านก็พัฒนาจากสามัญชนนั่นเอง ดังนั้น สามัญชนคนใดก็ตามขอเพียงมีความตั้งใจมากพอสมควร พยายามศึกษา ปฏิบัติ จะต้องสามารถสัมผัสผลจากการปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ฐานะ ผลที่สัมผัสนั่นเอง คือความสุข ความสงบ ความเย็น ในระดับที่ลดหลั่นกันขึ้นไปตามลำดับ ในขั้นที่สามัญชนสามารถสัมผัสได้

การเดินทางรอยเท้าพระอรหันต์ ด้วยการทำให้เกษมตามสมควรแก่ฐานะนั้นๆ หากใครสามารถจับหลักของมโนสุจริตได้ตามเนื้อหาสาระของมโนสุจริต คือความสุจริตทางใจด้วยการ

๑. แม้จะมีความโลภอยู่ แต่ก็มีสติสัมปชัญญะ ความเพียรพยายามระลึกภูโทษของความโลภแล้วกำกับควบคุมใจ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ของตนไม่ให้โลกอยากได้ของๆ คนอื่นในทางที่ไม่ชอบธรรม หากอยากได้ของๆ คนอื่นก็ควรเป็นความอยากของอย่างเดียวกัน แล้วใช้ความพยายามแสวงหาให้ได้มาในทางที่ชอบด้วย กฎหมายและศีลธรรม

๒. แม้ยังมีความโกรธ ความไม่พอใจอยู่ แต่ควรมีสติปัญญาความเพียร พิจารณาระลึกรู้โทษของความพยาบาทว่าเป็นทางมาแห่งเวร ภัย อันตราย แล้วทำใจตนให้ประกอบด้วยเมตตา ความรัก ปราบปรามดีต่อคนอื่น หากสามารถพัฒนาไปตามลำดับขั้นตอนของศีลข้อที่ ๑ คือปาณาติปาตาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

“คนดีในโลกนี้ งดเว้นจากปาณาติบาต ไม่พกพา ศาสตราวุธเครื่องประหาร มีความล้าวมระวังในสัตว์ทั้งหลาย ใจปลอดด้วยหิริ ความสะอาดต่อบาป โอตตัมปะความสะดุ้งกลัว ต่อบาป มีความเมตตา เอ็นดู มีจิตอนุเคราะห์ต่อชีวิตทั้งหลาย”

หากทำได้ระดับนี้จิตก็เกษมได้มากทีเดียว เพราะผลดีจากการเจริญเมตตานั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงอานิสงส์เอาไว้ว่า หลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นที่รักของอมมนุษย์ทั้งหลาย ยาพิษ ศาสตราวุธ ไฟ ไม่อาจทำอันตรายได้ จิตจะตั้งมั่นเป็นสมาธิได้เร็ว เป็นต้น

๓. แม้จะมีปัญหาในด้านความรู้ ความเข้าใจความจริงในเรื่องนั้นๆ อยู่บ้าง แต่จะทำอย่างไรจะอาศัยสติ สัมปชัญญะ ความเพียร ระลึกรู้พัฒนาความเห็นของตนให้เป็นสัมมาทิฏฐิ คือมีปัญญาอันเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ความคิดในกรอบ ๓ ประการนี้คือทำที่ที่ถูกต้องต่อโลก และชีวิต อันเป็นสาระสำคัญของไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา ที่ช่วยให้คนมองโลกอย่างรู้เท่าทันตามความเป็นจริง คือ

กรณีทรัพย์สินของคนอื่น ไม่ว่าจะป็นอะไรก็ตาม เราไม่โลภอยากได้มาเป็นของตน

กรณีของคน สัตว์ มีจิตกอบปรุด้วยเมตตา เอ็นดูต่อคน สัตว์เหล่านั้น ไม่มีความคิดประทุษร้ายต่อเขา

ทั้งคน สัตว์ สิ่ง มีปัญญาเข้าถึงความจริงของสิ่งเหล่านั้น ใช้ปัญญาในการบริหารตนค้ำครองตน รักษาตนจนถึงใช้ปัญญาในการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน เป็นฐานแห่งความสุข ความสงบ ความเกษมเปรมปรีดิ์แห่งชีวิต ทำได้เพียงเท่านี้ก็มีความปลอดภัยอันตราย เพราะสามารถทำสิ่งเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น ประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า และเป็นอุปนิสัยปัจจัยแห่งประโยชน์อย่างสูงคือจิตเกษมที่สมบูรณ์อย่างพระอรหันต์ทั้งหลายดังกล่าว

**๘๐. พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ตระหนักว่าต้องการ
จะเป็นอะไรให้เป็นเสียในขณะนั้นๆ แก่เรา**

พึงสังเกตจากองค์ธรรม ที่ได้นำมาเสนอตามลำดับ ทำให้เราเห็นว่าในความเป็นจริงการละความชั่ว การประพฤติตนเป็นคนดี ทั้งหมดก็เพื่อให้เราเป็นคนดี ไม่เป็นคนชั่วเหมือนกัน จะต่างกันแต่ปริมาณมากหรือน้อยเท่านั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

จากหลักธรรมที่กล่าวไว้ในตอนต้นที่ว่า “เรามีกรรมเป็น
ของๆ ตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มี
กรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใด
ไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น”

อันเป็นหลักการที่ทรงสอนให้พิจารณาเนื่องๆ พิจารณา
อยู่สม่ำเสมอ

ประเด็นที่จะเน้นในที่นี้คือ “เรามีกรรมเป็นกำเนิด
หมายความว่าเราจะเป็นจะเกิดเป็นอะไรในภพชาติต่างๆ ก็เป็น
เรื่องของกรรม ที่ทำหน้าที่จำแนกปรุงแต่งให้คนแต่ละคนเกิด
มาแตกต่างกัน แม้การจะเป็นคนดีคนชั่วในแต่ละขณะของ
ความคิด การทำ การพูด ของเราแต่ละคน ทำให้คนแต่ละ
คนมีความเปลี่ยนแปลงไปตามการพูด การคิด ของเขาใน
ขณะนั้นๆ ทำให้คนเป็นคนดีในขณะนั้นๆ เป็นคนชั่วในขณะ
นั้นๆ ตามสมควรแก่กรรมของเขา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง
ไว้ว่า

กรรมเป็นตัวจำแนกแบ่งแยกให้คนเลวและประณีต
แตกต่างกันออกไป เพราะสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

ดังนั้น เราจึงพบว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมประเภท
อกุศลกรรม กุศลกรรม ที่เป็นเหตุให้คนเป็นคนชั่วคนดีตาม
กรรมของเขาไว้ในที่ต่างๆ เป็นอันมาก เช่น

๑. ธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ พระอรรณจานายกนิยาม
ไว้ว่า กุศลกรรมบถชื่อว่า มนุษยธรรม หมายความว่า หาก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คนต้องการที่จะเป็นมนุษย์ด้วยจิตวิญญาณจริงๆ จะต้องดำรงตนอยู่ในธรรม ๑๐ ประการ คือ

- กายสุจริต ไม่ล่วงละเมิดสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครองของคนอื่น

- วาจาสุจริต งดเว้นการพูดคลาดเคลื่อนจากความ เป็นจริงตามที่ตนได้สัมผัสมา งดเว้นการพูดวาจาเสื่อมเสียดุด่า ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยกวิวาทกัน งดเว้นจากการพูด คำหยาบคายร้ายกาจ และงดเว้นการพูดเพื่อจ้อเหลวไหล

- มโนสุจริต ไม่โลภอยากได้ของๆ คนอื่น ไม่ พยาบาทปองร้ายใคร มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

๒. ธรรมะที่ทำให้คนให้เป็นอุบาสกอุบาสิกา รัตนะ คือ มี ศรัทธา มีศีล ไม่ถือมงคลดินขาว คือเชื่อกรรม ไม่เชื่อ มงคล ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพระพุทธศาสนา แสวงหา เขตบุญแต่ในพระพุทธศาสนา

๓. คุณธรรมที่จะนำไปเป็นชาวพุทธคุณภาพ คือ

๑. คติสมบัติ สมบูรณ์ด้วยคติคือการได้อัตตภาพ มาเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์

๒. กาลสมบัติ ถึงพร้อมด้วยกาล คือเกิดในโลกใน ยุคที่มีการศึกษาการเผยแพร่พระพุทธศาสนากันอยู่

๓. ปเทศสมบัติ สมบูรณ์ด้วยประเทศคืออยู่ใน ประเทศที่คนส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนา

๔. กุลสมบัติ ถึงพร้อมด้วยตระกูล คือเกิดมาใน ตระกูลที่นับถือพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕. อุปธิสมบัติ มีร่างกาย บุคลิกภาพดี ไม่พิกล
พิการ หรือวิกลจริต

๖. ทิฏฐิสมบัติ มีปัญญาอันเห็นชอบตามความ
เป็นจริง มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรมดังกล่าวมา
แล้วในตอนต้นๆ

๔. คุณธรรมที่ทำให้บุคคลให้เป็นเทวดาด้วยใจ หลักธรรม
ในแนวนี้ทรงแสดงไว้หลายชุด แต่ในที่นี้จะได้นำมาแสดงไว้
๒ ชุด ที่องค์ธรรมไม่มากเกินไป คือ

- เทวธรรม คือธรรมที่ทำให้คนให้เป็นเทวดาด้วยใจ
ท่านเรียกว่า เทวธรรม ทรงจำแนกแสดงไว้ในนามต่างๆ เช่น
โลกपालธรรม คือธรรมทำหน้าที่คุ้มครองโลก คือ

หิริ ความละอายต่อบาป ทั้งระดับความคิด
การทำ การพูด ท่านเรียกว่า มโนธรรม คือธรรมที่เกิดขึ้น
ภายในใจ ที่คนอาศัยชาติตระกูล วัย การศึกษา และความ
เข้มแข็งกล้าหาญภายในใจของตนให้เกิดและมีอยู่ในใจ

โอดตปปะ ความสะดุ้งกลัวต่อบาปทั้งการคิด
การทำ การพูด ที่เป็นบาป โดยอาศัยปัจจัยสนับสนุนจาก
ภายนอกคือ ตระหนักว่า ความชั่วหากทำไปแล้ว แม้ตนเอง
ก็ติเตียนตนเองได้ ท่านผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมติเตียน กลัว
ต่ออาญาแผ่นดิน และกลัวต่อภัยในนรก

- เทวธรรม คือธรรมะที่ทำให้คนให้เป็นเทวดาอีก
ชุดหนึ่งคือ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑. **สัทธาสัมปทา** ความสมบูรณ์ด้วยศรัทธา คือความเชื่อในกฎแห่งกรรม ผลแห่งกรรม และการที่สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตน และเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

๒. **ศีลสัมปทา** สมบูรณ์ด้วยศีล คือมีกุศลเจตนา ในการรักษาอาการกาย วาจา ของตนให้มีปกติในการทำ การพูด

๓. **พหุสูต** มีการศึกษาศาสดับตรับฟังมาก ผ่าน กระบวนการศึกษาทางประสาทสัมผัสมาก มีความทรงจำ มาก มีความแม่นยำต่อประสบการณ์ นำมาคิดเพ่งพินิจ ด้วยเหตุผล สติปัญญา มีความรู้ความเข้าใจในสาระแห่ง ประสบการณ์นั้น

๔. **จาคสัมปทา** มีการเสียสละแบ่งปัน สละ ประโยชน์สุขของตน และสละสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อเจตนารมณ์ ของตน

๕. **ปัญญาสัมปทา** มีความสมบูรณ์ด้วยปัญญา ความรู้ความสามารถ มีการจำแนกปัญญาออกไปเป็น ๔ กลุ่ม คือ

๕.๑ **สชาติกปัญญา** ปัญญาที่ติดตัวมาแต่ กำเนิด จนบางคนสามารถแสดงออกมาทางพรสวรรค์

๕.๒ **สุตมยปัญญา** ปัญญาที่เกิดจากการ เรียนรู้ทางประสบการณ์ดังกล่าว

๕.๓ **จินตามยปัญญา** ปัญญาที่เกิดขึ้นจาก การนำเอาประสบการณ์มาคิดพินิจพิจารณา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๕.๔ กาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติตนไปตามหลักการศึกษา การพิจารณา จากนั้นคงยึดถือหลักปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรม

๘๑. พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการรักสามัคคี สำหรับคนทุกคนแก่เรา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่พยายามหลอมรวมคนทุกคนในส่วนต่างๆ ของโลก ให้เกิดความรู้สึกว่าในโลกนี้มีเรากับพวกเขา สิ่งทั้งหลายในโลกนี้เป็นของเรากับของพวกเขา จนถึงมีความรู้สึกที่โลกทั้งผองเป็นที่พี่น้องกันอย่างที่พระพุทธศาสนาให้การยอมรับนับถือ คุณค่าของชีวิตทุกชนิดที่ทรงใช้คำว่า “มีปรารถ” คือมีลมหายใจเข้าออกกว่าเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น จนถึงสามารถพัฒนาเป็นธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา เข้าถึงความจริงที่สมบูรณ์ว่าในความเป็นจริงที่แท้จริงแล้ว โลกนี้เป็นเพียงธรรมล้วนๆ ที่หมุนไปและเป็นที่ไม่มีคน ไม่มีสัตว์ ไม่มีชีวิต แต่กลับเป็นสูญญตา ห่างจากเรา ของเรา ตัวตนของเรา แม้ใจจะเข้าถึงความจริงระดับนั้น ในชีวิตประจำวันก็ต้องยอมรับความสมมติที่เรียกว่า สมมติสัจจะ ความจริงขั้นสมมติ คือความมีของเรา เป็นเรา และเป็นตัวตนของเรา ตามโลกบัญญัติ โลกไวยาหาร ไวยาหารของชาวโลก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

สังคมสงฆ์เป็นสังคมที่มีคนมาอยู่ร่วมกันชนิดที่เรียกได้ว่า
ร้อยพ่อพันแม่ แต่มีความจำเป็นจะต้องอยู่ร่วมกันด้วยความ
เป็นมิตร หากเราเทียบกับสารัตถะของเพลงชาติ ที่ท่านแสดง
ว่าสังคมเราอยู่ร่วมกันมาด้วยดีเพราะคุณธรรม ๔ ประการ คือ

**มีความสมานสามัคคี มีความเสียสละ มีความรัก
สงบ และมีความกล้าหาญ**

คุณธรรมชุดนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงในนามของพระสูตร
ว่า สาราณียธรรม คือธรรมเป็นเครื่องระลึกถึงกัน มีความเป็น
มิตรสนิทสนมกัน ที่สำคัญคือทรงแสดงในฐานะเป็นเหตุผลของ
กันและกัน โดยทรงจำแนกองค์ธรรมออกไปเป็นส่วนเหตุ ๖ ข้อ
ในขณะที่เดียวกันตอนสุดท้ายทรงสรุปเป็นส่วนผล ๖ ประการ
หากทำได้ตามหลักธรรม ๖ ประการในตอนแรกจะสร้างสรรค์
พัฒนาให้เกิดผล ๖ ประการ คือ

**“สร้างความรัก ความเคารพ มีการสงเคราะห์ซึ่งกัน
และกัน ไม่มีการทะเลาะวิวาทกัน สร้างสรรค์ให้เกิดความ
สมานสามัคคี และความมีเอกภาพคือความเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน”**

สาราณียธรรม ๖ ประการ คือ

๑. เมตตาทางกาย คือกระทำอะไรกับใครทั้งต่อหน้า
และลับหลังเขา ให้ทำด้วยจิตเมตตามุ่งดีมุ่งเจริญต่อกันและกัน

๒. เมตตาวจีกรรม จะพูดอะไรกับใครหรือพูดถึงใคร
ให้พูดด้วยเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน วาจาที่เปล่งออกมา
มากด้วยความเป็นธรรม เป็นความจริง มีสาระประโยชน์

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๓. เมตตามโนกรรม คือจะคิดอะไรถึงใคร กับใคร ต้องคิดด้วยเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน ทั้งการทำ การพูด การคิดจึงเน้นหนักไปที่เมตตา มีความรักใคร่ปรารถนาที่จะเห็นทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความปกติสุข ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ให้ชีวิตแต่ละชีวิตอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน

๔. จากฐานความคิด การทำ การพูดที่สะท้อนออกมาจากเมตตา แสดงออกต่อคนอื่นด้วยความมีน้ำใจ โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ในรูปของการแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ การสงเคราะห์ การบูชา ความดีของท่านที่ตนเฉลี่ยแบ่งปัน

๕. จากแรงของเมตตานั่นเอง ทำให้เกิดความสำนึกที่จะอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์ ทำให้มีความเคารพในกฎ ระเบียบ วินัย ศีล โดยการปรับตนเองเข้าหาความเป็นผู้มีหลักของศีลสามัญญตา ความมีศีลเสมอกัน

๖. มีทิวฐิเสมอกัน ไม่มีความเห็นขัดแย้งกัน สามารถประนีประนอมความเห็นของตนกับคนอื่นได้ หลักการสำคัญในการพัฒนาและรักษาความเห็นให้ตรงกัน จะต้องอาศัยปัจจัยหลัก ๒ ประการ คือ

ปรโต โฆสะ มีการศึกษาเรียนรู้มาจากสื่อข้างนอกในรูปแบบต่างๆ

โยนิโสมนสิการ การนำเอาเรื่องนั้นๆ มาพิจารณาหาเหตุผลด้วยอุบายวิธีที่แยบคายมีความสมเหตุสมผล

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

พึงสังเกตว่าในความเป็นจริงแล้ว องค์ธรรมเหล่านี้คือ กุศลธรรมส่วนเหตุที่ทำหน้าที่ขจัด บรรเทาความเข้มข้นของกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความหลงนั่นเอง นั่นคือ

เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาที่จะเห็นคนอื่นสัตว์อื่นอยู่ดีมีสุขแล้วแสดงออกทางการทำ การพูด เมื่อเกิดขึ้นภายในจิต ย่อมทำหน้าที่ทำลายกิเลสประเภทโลภะ โทสะออกจากใจ การแสดงความเอื้อเฟื้อต่อกันด้วยการสงเคราะห์ ทำหน้าที่ขจัดความโลภ ความโกรธ และความหลงไปพร้อมๆ กัน

ศีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนที่ร่วมประพฤติปฏิบัติธรรมทั้งหลาย รวมถึงการให้ความเคารพต่อกฎหมายของบ้านเมือง กฎ กติกา ของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีความประพฤติสุจริตตั้งามถูกต้องตามระเบียบวินัย กฎหมาย จารีต ประเพณีต่างๆ ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของเพื่อนๆ ที่อยู่ร่วมองค์กร สถาบันเดียวกัน

เป็นการแสดงถึงพัฒนาการแห่งปัญญา มีความเข้าใจเหตุผลในการอยู่ร่วมกัน หากใครทำอะไรแปลกออกไป จะมีผลกระทบต่อกันในองค์กร สมาคมเดียวกัน ด้วยใจที่เมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน มีความพยายามสำรวจระวังตามหลักการของศีลสามัญญตาดังกล่าว

ทิวฐีสามัญญตา การมีความเห็นตรงกับเพื่อนร่วมชาติ ศาสนา องค์กร ตลอดจนครอบครัว ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คือมีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญ จนถึง หลักการที่จะนำบุคคลไปสู่ผลสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา มีความชัดเจนว่าเป็นอาการของปัญญา ความเพียร และสติที่ ทำงานประสานกันของคนเหล่านั้น

ดังได้กล่าวมาในตอนต้นว่า **สาราณียกรรม** เป็นหลัก ธรรมที่พิเศษ คือทรงสรุปผลของการปฏิบัติธรรม ๖ ประการ นี้ว่า จะอำนวยผลให้เกิดคุณธรรม ๖ ประการ ซึ่งใน ภาคนามมีความชัดเจนว่า ใครจะเริ่มที่องค์ธรรมชุดใดก่อน ก็ได้ ผลจะออกมาในลักษณะเดียวกันคือ

“ทำตนให้เป็นที่รัก ทำตนให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อ ความสงเคราะห์กัน มีความประสานกลมกลืนกัน เพื่อความ ไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”

หลักสาราณียธรรม ๖ ประการนี้ หากเรานำมาเทียบกับหลักของอินทรีย์ ๕ ประการ ที่ทรงแสดงถึงองค์ธรรม ๕ ประการ ในฐานะที่มีความสำคัญมากพอต่อการนำคุณธรรม เหล่าอื่น ไปสู่ผลคือการหลุดพ้นจากเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ เป็นเป้าหมายสูงสุด คือ

๑. **ศรัทธา ความเชื่อ** บุคคลจะข้ามสังสารทุกข์ได้ด้วย ศรัทธา
๒. **วิริยะ ความเพียร** คนละล้งทุกข์ได้ด้วยความเพียร
๓. **สติ ความระลึกได้** สติเป็นธรรมเครื่องตื่นจากกิเลส นิทราในโลก

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๔. สมานี ความตั้งใจมั่น ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย พึงทำสมานีให้เกิดขึ้น เพราะคนที่จิตเป็นสมานีย่อมรู้เห็นความเป็นจริง

๕. ปัญญา ความรอบรู้ ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก คนจะบริสุทธิ์หมดจดได้ด้วยปัญญา

สรุปว่าหลักการปฏิบัติธรรม ในส่วนของกุศลธรรม หรือ อกุศลธรรมก็ตาม สำคัญที่จุดเริ่มต้นจากนั้นจะเข้าสู่กระบวนการแห่งธรรมเหล่านั้น ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ไว้โดยสรุปว่า

กุศลธรรมทั้ง ๓ ประการนี้คือ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง อย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลให้บังเกิดขึ้นแล้ว กุศลธรรมเหล่าอื่นที่ยังไม่บังเกิดย่อมบังเกิดขึ้น ที่บังเกิดขึ้นแล้วจะเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น เหตุนั้น ควรกระทำบำเพ็ญให้บังเกิดขึ้น

หลักการต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงประทานไว้ในนามที่แตกต่างกันออกไปนั้น ในภาคของการปฏิบัติแล้วคือการ ละความชั่ว การประพฤติความดี การทำจิตให้ผ่องใสไปพร้อมๆ กัน ทำนองกระบวนการของการรับประทานอาหาร การอ่านหนังสือเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในขณะที่นั่นเอง ความ อิ่มเพิ่มขึ้น เหตุให้หิวลดลง ความหิวลดลง จนอิ่มเต็มตาม ต้องการ เหตุให้หิว ความหิว หายไปอย่างสิ้นเชิง ในขณะที่ อาหารได้รับประทานเข้าไปจนอิ่ม และความอิ่มปรากฏตัว เต็มที่ ดังนั้นตามปกติแล้วเราจะพูดเพียงการทำดีเท่านั้น

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ขอเพียงทำดีเท่านั้น ความชั่ว ความทุกข์ อันเป็นผลจาก ความชั่วจะลดลงไปเอง

การตัดสินใจเลือกทางดำเนินชีวิตของคนแต่ละคน อยู่ที่ เป็นผู้ใคร่ธรรมหรือชังธรรมของคนนั้นเป็นสำคัญตามนัยแห่ง พระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ในปราภวสูตรตอนหนึ่งว่า

“คนจะเสื่อมก็รู้ได้ง่าย คนจะเจริญก็รู้ได้ง่ายคือ ผู้ใดใคร่ ธรรมเป็นผู้เจริญ ผู้ใดชังธรรมเป็นผู้เสื่อม”

๘๒. พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการอยู่ร่วมกัน อย่างสร้างสรรค์และพัฒนาแก่เรา

จากหลักของสารานิยธรรม ๖ ประการดังกล่าวนี้ หากคนนำมาประพฤติปฏิบัติก็จะเป็นเหตุให้เกิดการอยู่ร่วมกัน อย่างเป็นการสร้างสรรค์และพัฒนาเช่นเดียวกัน แต่ต้องผ่าน ขั้นตอนของความเมตตา เอ็นดูปัญญาและความเพียรมาสู่ ภาคปฏิบัติเสียก่อน เพราะในความเป็นจริงแล้ว การเจริญกุศล ธรรมทุกรูปแบบ เป็นเหตุแห่งความเจริญด้วยกันทั้งนั้น เพราะ พระพุทธศาสนาแปลว่าคำสั่งสอนของท่านผู้รู้ หรือคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้าทั้งหลายแม้ในรายละเอียดจะบอกว่าเป็นคำสั่ง สอน แต่ในภาคของการปฏิบัติคือการละเหตุแห่งความเสื่อม มาดำเนินตนในทางเจริญ เช่นเดียวกัน

พระสูตรที่จะนำเสนอต่อไปนี้ พระบาลีเรียกว่า วัชชีอปริหานิยธรรม ๗ ประการ โดยมีพระสูตรคู่ที่ทรงแสดง แก่ภิกษุในนามว่า ภิกขุอปริหานิยธรรม ๗ ประการ แต่ใน

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ที่นี้จะนำมาเฉพาะ วัชชือบริหารนิยธรรม ๗ ประการ อันเป็น
หลักการแห่งการอยู่ร่วมกันของคนจากหน่วยย่อยคือครอบครัว
จนถึงการปกครองประเทศจากประเทศเล็กๆ จนถึงประเทศ
ขนาดใหญ่ ทรงแสดงคราวแรกแก่กษัตริย์ลิจฉวี แห่งไพสาลี
แคว้นวัชชือ จึงทรงใช้คำว่าวัชชือบริหารนิยธรรม ๗ ประการ
ที่ทรงสรุปไว้ในแต่ละข้อว่า ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อม เป็น
ไปเพื่อความเจริญอย่างเดียว หลักธรรมเหล่านั้น คือ

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

คนที่อยู่ร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีความจำเป็นจะ
ต้องมีการสนทนา ปรีกษา หาความเข้าใจ ร่วมกันคิด ร่วม
กันทำ ร่วมกันหาข้อยุติที่สมเหตุสมผล เพราะในความเป็นจริง
นั้น ทุกคนไม่สามารถจะมีความเห็นตรงกันทุกตัวอักษรได้ แต่
ประการที่สำคัญคือการสามารถหาข้อยุติที่สมเหตุสมผล ในรูป
ของโลกไม่ชำรุดก็ไม่เสีย มีการส่งเสริมกัน สนับสนุนกัน
ประสานสามัคคีกัน การพยายามใช้โอกาสที่เหมาะสม สนทนา
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีเป็นอันมากที่คนขัดแย้งกัน
เพราะไม่พยายามทำความเข้าใจกัน กษัตริย์ลิจฉวีนั้น ท่าน
ปกครองโดยหลักของสามัคคีธรรม คือแนวประชาธิปไตยนั้น
เอง ทุกอย่างท่านจึงต้องประชุมกันทุกคราว จนสามารถ
พัฒนาแคว้นแคว้นที่เริ่มต้นจากชุมชนเล็กๆ พัฒนาบ้านเมืองจน
เพิ่มประชากร เพิ่มดินแดน เพิ่มความเจริญในด้านต่างๆ
จนเป็นที่ยำเกรงของเมืองใหญ่อย่างอาณาจักรมคธทีเดียว การ
ประชุมกันเนื่องนิตย์จึงมีความจำเป็นที่ไม่อาจขาดได้

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงกันช่วยปฏิบัติการกิจที่ทุกคนจะต้องทำต่อบ้านเมืองของตน

การพร้อมเพรียงกันประชุมนั้น เป็นการแสดงถึงความพร้อมเพรียงของบุคคลในสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะคนที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารราชการ องค์กร บริษัทห้างร้าน ตลอดจนครอบครัว ตราบใดที่คนในองค์กรมีความพร้อมเพรียงกันในการประชุม แสดงว่าองค์กรนั้นยังมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันดีอยู่ ข้อนี้เป็นบทพิสูจน์ความสามัคคี สมานฉันท์ของคนในองค์กร ยามเมื่อถึงเวลาเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก ก็เป็นบทพิสูจน์อีกบทหนึ่งว่า คนที่สามัคคีกันเมื่อประชุมกันก็พร้อมเพรียงกันประชุม และเมื่อประชุมแล้วต้องเสร็จภารกิจที่ประชุมร่วมกันก่อนจึงออกจากที่ประชุม แสดงว่ามีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ซื่อตรง ที่สำคัญคือความสำนึกรับผิดชอบบางประการนั้น ต้องอาศัยเวลานาน นั่นคือความพร้อมเพรียงกันทำงานตามมติของที่ประชุมซึ่งได้มอบหมาย หรือกำหนด ให้ร่วมแรงร่วมใจกัน หรือจัดแบ่งกันทำจนกว่าจะประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะทำงานในลักษณะใดก็ตาม จะต้องมีความตระหนักรับผิดชอบ ทำงานนั้นๆ ด้วยความตั้งใจจริงจนกว่าจะประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ทุกกรณี

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ยังบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นตามหลักวัชศีลธรรมตามที่ยังบัญญัติไว้เดิม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ประเด็นนี้อาจจะมีความขงใจสงสัยของคนรุ่นใหม่ เพราะคนทั่วไปมักมีความเข้าใจว่า ทุกอย่างจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย หลักการตรงนี้มีข้อที่น่าสังเกตคือ ในภิกขุอธิกขานวินัยธรรม ๗ ประการ มีข้อความในทำนองเดียวกัน ประเด็นตรงนี้มี ความหมายว่า หลักการเดิมที่มีการสืบสานกันมาแต่อดีตกาล เช่นยกตัวอย่างพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า

“เราจักปกครองแผ่นดินโดยธรรม

เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

ถามว่าใครจะสามารถเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในลักษณะอย่างนี้ได้หรือไม่ ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตามซึ่งก็คงทำนองเดียวกับศีล ๕ ประการที่โบราณบัญญัติไว้ พระพุทธศาสนาก็ยอมรับมาทั้ง ๕ ประการ แต่มีการปรับปรุงในรูปของพัฒนาการพฤติกรรมของคนเท่านั้น

หรือเราอาจจะมองตัวอย่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาจัดทำมา ๒๐๐ กว่าปีมาแล้ว ไม่เคยมีการปรับปรุงแก้ไข หรือของประเทศอื่นเดียวกันก็ใช้มาต่อเนื่องเป็นเวลากว่า ๕ ทศวรรษแล้ว ก็ยังไม่เคยเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน

หลักการในวัชชีอธิกขานวินัยธรรม จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาทบทวนเป็นพิเศษ ในการบังคับใช้กฎหมาย

๔. ท่านผู้ใดเป็นใหญ่ในชนชาววัชชี ให้ความเคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ลักษณะทางสังคมนั้น การจะอยู่ร่วมกันโดยปกติสุข คงต้องยึดหลักธรรมในสาราณียธรรม ๖ ดังกล่าวแล้ว คือ ทุกคนต้องมีความเคารพกันและกัน มีความรักกันและกัน มีการสงเคราะห์กันและกัน ไม่มีการทะเลาะวิวาทกัน มีความสมานสามัคคีกัน เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างมีเอกภาพ แม้ในปัจจุบันเราเรียกร้องให้สังคมโลกมีการยอมรับนับถือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ในศีล ๕ ประการที่มีการสืบสานกันมา แต่โบราณกาลนั้น ท่านได้เน้นที่การเคารพสิทธิของกันและกัน ใน ๔ เรื่องคือ เคารพสิทธิในชีวิต สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในคู่ครอง สิทธิในการสื่อสารกันด้วยความจริง ภารกิจอะไรก็ตามที่ต้องทำในแวดวงของสังคม สังคมมีความจำเป็นต้องให้ความเคารพต่อความคิดเห็นจากบุคคลทุกฝ่าย โดยเฉพาะที่อยู่ในฐานะของปุชนียบุคคลของสังคม หรือแม้แต่คนที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากกิจกรรมของส่วนรวม

๕. บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหง หรือจูดคร่าชื่นใจ

กุลสตรี กุลกุมารี กุลธิดาของครอบครัวใครก็ตาม ในฐานะของเพศแม่ ในฐานะของผู้อ่อนแอ ในฐานะเป็นลูกหลานของสังคม ทุกคนในสังคมจะต้องให้เกียรติ ยกย่อง ยอมรับนับถือสถานะ ปกป้องผองภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น ที่สำคัญคือบุรุษในสังคมประเทศจะต้องตระหนักว่าเธอเหล่านั้น อายุมากกว่าก็คือรุ่นพี่ขึ้นไป อายุใกล้เคียงกันก็คือรุ่นเพื่อน อายุอ่อนกว่าก็คือรุ่นน้อง แต่ละคนไม่ควรแก่การล่วงเกินในทางเพศ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ข้อนี้แสดงถึงพัฒนาการอย่างสูงในด้านสำนึกดีงามของคน
ภายในสังคม

๖. ให้ความเคารพ สักการะ บูชา เจดียย์ ของวัชชี
ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรม-
มิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดียย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

การให้ความสำคัญแก่ปุชนียบุคคล ปุชนียสถาน
ปุชนียวัตถุ ที่ปรากฏในรูปแบบต่างๆ ในส่วนต่างๆ ของโลก
นั้น ท่านในอดีตได้จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นจุดยึดเหนี่ยวใจร่วมกัน
ของคนในชาติ ประเทศ ศาสนานั้นๆ พึงสังเกตว่าทุกส่วนของ
โลกจะต้องมีปุชนียวัตถุ ปุชนียสถาน ปุชนียบุคคลในส่วนต่างๆ
ของโลก แม้ในกาลต่อมาได้จัดให้มีธงชาติเป็นสัญลักษณ์ของ
ความเป็นชาตินั้นๆ และทุกคนถือว่าธงชาติเป็นปุชนียวัตถุที่
ทุกคนภายในชาติจะต้องให้ความสักการะ ใครจะล่วงละเมิด
มิได้ ผิดกฎหมายของประเทศนั้นๆ เจดียย์ในแคว้นวัชชีมีอยู่มาก
ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลายแห่ง การมีสถูปของ
พระพุทธศาสนาในยุคพุทธกาล น่าจะมาจากการเคารพปุชนีย
วัตถุ ปุชนียสถาน ที่มีมาก่อนในอดีต อันเป็นไปตามหลักธรรม
ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ซึ่งมีส่วนหนึ่งทรงยอมรับสิ่งดีงามที่มี
อยู่ก่อนที่พระองค์จะตรัสรู้ เราจึงพบพระพุทธศาสนสุภาษิต
ในชาดกเช่น

“บุคคลนั่งนอนภายใต้ร่มเงาแห่งพฤกษาชาติใด ไม่ควร
หักทำลายกิ่งแห่งพฤกษาชาตินั้น เพราะคนกระทำเช่นนั้นเป็น
คนประทุษร้ายมิตร คนที่ประทุษร้ายมิตรเป็นคนแล้ว”

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

คนที่แสดงความเคารพต่อ “เจดีย์” จึงก่อให้เกิดการสะสม บุญนิธิ ชุมทรัพย์คือบุญที่เป็นสมบัติติดตัวคนไปในโลกนี้และโลกอื่น

๗. ให้ความอารักขา คຸ້ມครองป้องกันอันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย หมายถึงถึงสมณพราหมณ์ ในลัทธิศาสนาต่างๆ ที่อยู่ในฐานะเป็นปุชนียบุคคลของ ประชาชนภายในชาติ มีความตั้งใจว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย ที่ยังไม่มาสู่แคว้นแคว้น ประเทศของตนก็ขอให้มา ที่มาแล้วพึง อยู่ในแคว้นแคว้นประเทศด้วยความผาสุก

การที่ใครก็ตามสามารถสร้างความรู้ข้อนี้ได้ ย่อมเป็นการทวนกระแสความเห็นแก่ตัว อันเกิดจากอวาสมัจฉริยะ ความตระหนี่ที่อยู่อาศัย จากโฉมหน้าประวัติของมนุษยชาติ มี บางส่วนของโลกที่มีการประทุษร้ายต่อชนชาติอื่นที่อยู่ใน ประเทศเดียวกับตน โดยอาศัยความแตกต่างทางด้านศาสนา สายเลือด ประมุข วัฒนธรรมที่ต่างๆ กัน อย่างความเสื่อมที่ เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนาในหลายประเทศในอดีต จนบาง แห่งกลายเป็นสงครามศาสนา สงครามทางการเมือง สงคราม แอ่งดินแดนกันเป็นต้น พัฒนาการของคนที่อยู่ร่วมกันนั้น หากสามารถทำใจยอมรับ นับถือ ศรัทธาต่อกันและกันได้ ความรุนแรงจะลดลงไป

อุปทานิยธรรมข้อที่ ๖-๗ เป็นมาตรฐานวัดจิตใจของคนที่มีต่อสิ่งเคารพสักการะ แม้ไม่ใช่ในศาสนาของตน แต่คนในประเทศเดียวกับตนนับถือ ให้การยอมรับนับถือศรัทธาของเขา

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

การแสดงความเคารพสักการะต่อปูชนียวัตถุ ปูชนียสถานนั้น แสดงถึงความสำนึกคุณของบุคคล สถานที่และวัตถุนั้น แม้อตอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ใหม่ๆ หลังจากเสด็จประทับ ณ ภายใต้ต้นอัสสัตถพฤกษ์ ๗ วันแล้ว สัปดาห์ต่อมาพระพุทธเจ้าเสด็จประทับ ณ อนิมิสสเจดีย์ ทรงประทับยืนเพ่งมองต้นพระศรีมหาโพธิ์ ด้วยความสำนึกคุณของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ที่พระองค์ได้อาศัยบำเพ็ญเพียรจนได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า การให้ความสำคัญแก่เจดีย์จึงมีปรากฏในพระสูตรตอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานแก่พระเจ้าพิมพิสาร หลังจากตรัสรู้ไม่นานนักปรากฏในนิกายสุตตรตอนหนึ่งว่า

“ขุมทรัพย์คือบุญของผู้ใด เป็นหญิงก็ตาม เป็นชายก็ตาม ฟังไว้ดีแล้วด้วยทาน ศีล ความถ่อม และการฝึกตน ในเจดีย์ ในสงฆ์ก็ดี ในบุคคลก็ดี ในแขกก็ดี ในมารดาที่ดี ในบิดาก็ดี ในพี่ชายก็ดี ขุมทรัพย์ชื่อว่าฟังไว้ดีแล้ว ใครๆ ไม่อาจผจญได้ เป็นของติดตามตนไปได้”

พึงสังเกตว่าหลักธรรม ปูชนียบุคคล ปูชนียสถาน กุศลกรรมที่ยกมาในตอนต้น เป็นการแสดงว่า “เจดีย์” ได้รับการยกย่องไว้ในฐานะของบุญเขตประการหนึ่ง ข้อความเรื่องเจดีย์จึงมาปรากฏในอภิธานนิยธรรมสูตร และยังมีข้อความทำนองนี้ปรากฏเป็นอันมากในพระคัมภีร์พระพุทธศาสนา ทำให้ได้ข้อยุติว่า ขอบข่ายของปูชนียวัตถุนั้นทำหน้าที่สลายมานะ ความกระด้างภายในจิตคน ทำให้มีจิตอ่อนโยนเป็นเหตุให้เกิดบุญแก่

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

ไม่แสดงอาการรังเกียจ ไม่ว่าจะคนในสวนใดของโลกก็ตาม หาก
ให้การยอมรับศรัทธาของกันและกัน ไม่ก้าวล่วงบุชฌนียวัตถุ
บุชฌนียบุคคล บุชฌนียสถานของกันและกัน ย่อมเป็นการขจัด
เงื่อนไขของความขัดแย้งภายในสังคมออกไปได้มาก

ในด้านประวัติศาสตร์ ของเจ้าลิจจวิแห่งแคว้นวัชชี เมื่อ
ทุกตระกูลยึดมั่นในหลักของอภิธานิยธรรมครบ ๗ ประการ
การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความรัก ความเคารพกัน ไม่มีการ
ทะเลาะวิวาทกัน มีการสงเคราะห์กัน สร้างสรรค์พัฒนา
สามัคคีและเอกภาพในแคว้นแคว้น

กาลต่อมาถูกวัสสการพราหมณ์มายุแหย่ให้เกิดความ
แตกแยกกัน ความสามัคคีถูกทำลาย ทุกอย่างก็ถูกทำลาย
แม้แต่ราชวงศ์ลิจจวิก็เข้าสู่ยุคเสื่อม จนไม่อาจฟื้นตัวมาเป็น
ราชวงศ์ปกครองแคว้นแคว้นได้อีก ความสำคัญและผลดีงาม
ของธรรมะยังอำนวยประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามพระธรรมด้วย
ความเคารพเสมอ—ไม่ว่าในกาลใดๆ ก็ตาม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

รายนามเอกสารประกอบการเรียบเรียง

๑. พระสูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย
๒. พระสูตรต้นตปิฎก มัชฌิมนิกาย
๓. พระสูตรต้นตปิฎก สังยุตตนิกาย
๔. พระสูตรต้นตปิฎก อังคุตตรนิกาย
๕. พระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย
๖. มงคลัตถทีปนี พระสิริมงคลอาจารย์
๗. ปกรณ์พิเศษวิสุทธิมรรค พระพุทธโฆษาจารย์
๘. อรรถกถาพระธรรมบท พระพุทธโฆษาจารย์
๙. อรรถกถาสมันตปาสาทิกา ๑-๒-๓ พระพุทธโฆษาจารย์
๑๐. ปฐมสมโพธิ สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทวเถระ)
๑๑. นวโกวาท สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส
๑๒. ธรรมวิภาคปริเฉท ๒ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
๑๓. ธรรมวิจารณ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
๑๔. พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑-๒-๓ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
๑๕. พุทธประวัติ เล่ม ๑-๒-๓ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
๑๖. มงคลสูตร พระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?

๑๗. พระโอวาทธรรมบรรยาย ๑-๒ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์
๑๘. ศาสนาโดยประสงค์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวโรรส
๑๙. หลักพระพุทธศาสนา สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
๒๐. ธรรมประทีป พระพรหมมุนี (ผิน สุวจาเถระ)
๒๑. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต)
๒๒. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต
๒๓. คลังปริยัติ คล้อย ทรงบัณฑิตย์
๒๓. โคลงโลกนิติ โบราณคดี
๒๕. คบธรรม พ.อ.ทวิช เปล่งวิทยา
๒๖. พจนานุกรมบาลี-ไทย พระอุดรคณาธิการ
๒๗. นิเทศน์ธรรม พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ)
๒๘. เพื่อความสวัสดิในที่ทั้งปวง พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ)
๒๙. เสริมสร้างสุขสันต์ พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ)
๓๐. ธรรมปริทรรศน์ ๑-๒ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตภาโณ)
๓๑. พระพุทธองค์ตรัสอะไร? วิมุตติธรรม

พระพุทธศาสนาได้ให้อะไรแก่เรา?